

HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI BARANI AFRIKA

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

**Ukiukaji wa haki za
dijiti unaendelea kote
bara la Afrika**

**Ufuatiliaji wa afya
katikati ya COVID-19,
ukiukaji wa faragha**

20

Ripoti kutoka
bara lote la Africa

RIPOTI YA 2020

HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI BARANI AFRIKA RIPOTI YA 2020

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

Imechapishwa na Paradigm Initiative

374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria

Email: media@paradigmhq.org

www.paradigmhq.org

Iliyochapishwa mnamo Aprili 2021

Ripoti iliyotolewa na Sinatou Saka

Ubunifu na Luce Concepts

This publication may be reproduced for non-commercial use in any form provided due credit is given to the publishers, and the work is presented without any distortion.

Copyright © 2021 Paradigm Initiative

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

LONDA

HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI BARANI AFRIKA RIPOTI YA 2020

A PARADIGM INITIATIVE PUBLICATION

YALIYOMO

SHUKRANI	i
UTANGULIZI	ii
BENIN	1
BOTSWANA	5
KAMERUNI	14
COTE D'IVOIRE	23
DEMOKRASIA YA KONGO	27
MISRI	31
UHABESHI	38
GHANA	45
KENYA	51
MALAWI	59
NAMIBIA	65
NIGERIA	73
RWANDA	87
AFRIKA KUSINI	94
TANZANIA	104
TOGO	109
TUNISIA	116
UGANDA	121
ZAMBIA	127
ZIMBABWE	135
HITIMISHO	147

Asasi za kiraia zinaendelea kufanya kazi ili kuendeleza haki za dijitali na ujumuishi barani Afrika, kuhakikisha njia bora zinapitishwa katika sera na sheria. Ripoti hii inachambua hali ya haki za dijitali na ujumuishi barani, ikichunguza ukiukaji na mapungufu, ikiangazia utumiaji na utekelezwaji wa sera na sheria, ikiangazia hatua muhimu na kutoa mapendekezo kwa mandhari ya dijitali barani Afrika. Pamoja na ripoti kutoka nchi 20, toleo hili linaangazia kati ya maswala mengine, pengo la kidijitali lilitozidishwa na janga la COVID-19 na kufichua ukiukaji kwenye nyanja tofauti kama vile faragha, ufikiaji wa habari, na uhuru wa kujieleza na msingi wa sheria na sera ulioelezewa vizuri.

PARADIGM
INITIATIVE

SHUKRANI ZA LONDA

SHUKRANI

Ripoti hii inaangazia ripoti zilizoandikwa na wataalam wa haki za dijitali kutoka nchi anuwai za Kiafrika na Paradigm Initiative inataoa shukrani kwa michango yao ambayo inakusudia kuweka kumbukumbu na kuchambua haki za dijitali na hafla za ujumuishwaji na sera kote Afrika. Msaada uliopokelewa kutoka kwa washirika wetu wa ufadhili unathaminiwa sana na unahakikisha kwamba tunaendelea kuendeleza haki za dijitali na ujumuishi. Tunatoa shukrani sana kwa msaada wa timu ya wahariri ambao wamehakikisha tunatoa mradi huu kupitia uhakiki na ushauri wao.

Wachangiaji:

Abdul Rahman Alfa Shaban - Ripoti ya nchi ya Uhabeshi
Adeboye Adegoke na Judith Takon - Ripoti ya nchi ya Nigeria
Asiye na Jina - Ripoti ya nchi ya Tanzania
Apolo Kakaire - Ripoti ya nchi ya Uganda
Bulanda Nkhowani - Ripoti ya nchi ya Zambia
Donald Flywell Malanga - Ripoti ya nchi ya Malawi
Ekai Nabenyo - Ripoti ya nchi ya Kenya
Jean-Pierre Afadhali - Ripoti ya nchi ya Rwanda
Konan Angan Maurice Constant - Ripoti ya nchi ya Cote d'Ivoire
Michael Gyan Nyarko - Ripoti ya nchi ya Ghana
Mohamad Farahat - Ripoti ya nchi ya Misri
Nashilongo Gervasius - Ripoti ya nchi ya Namibia
Oarabile Mudongo - Ripoti ya nchi ya Botswana
Providence Baraka - Ripoti ya nchi ya DRC
Rigobert Kenmogne - Ripoti ya nchi ya Cameroon
Seyram Adiakpo - Ripoti ya nchi ya Togo
Sinatou Saka - Ripoti ya nchi ya Benin
Thobekile Matimbe - Ripoti ya nchi ya Zimbabwe
Tina Power - Ripoti ya nchi ya Africa Kusini
Yosr Jouini - Ripoti ya nchi ya Tunisia

Timu ya Uhariri:

'Gbenga Sesan
Kathleen Ndongmo
Koliwe Majama
Margaret Nyambura Ndung'u
Mawaki Chango
Nnenna Paul-Ugochukwu
Thobekile Matimbe

Mhariri wa makala:

Sabine Matsheka

Watafsiri:

Paper Bag Africa (English/French)
Bonface Witaba (English to Swahili)

Ubunifu

Luce Concepts

LONDA HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI BARANI AFRIKA RIPOTI

UTANGULIZI

Moja ya tukio kuu mwaka 2020 lilikuwa ni zolio la kutosafiri lililotokana na janga la COVID-19. Ingawa huu ulikuwa wakati ambao serikali zilihitaji kuaminiwa zaidi, ili kushirikiana na kila mtu kupunguza taharuki ya Virus vya Korona, serikali zingine za Kiafrika zilikosolewa kwa kutumia COVID-19 kama kisingizio cha kutekeleza agenda kandamizi.

Katika visa vingine, msukumo wa raia ulisababisha kuboreshwa kwa mapendekezo ya sera. Kwa mfano, Afrika Kusini ilichapisha kanuni na kuifanya iwe kosa kutangaza habari yoyote mbovu, kupitia chombo chochote, kuhusu COVID-19 na mbinu ya ufuatiliaji mawasiliano zilizopitishwa na serikali zilijadiliwa kabla ya kanuni hizo kuingiza kinga kadhaa muhimu za faragha, pamoja na arifa ya mtumiaji na kifungu wazi kwamba kuingiliwa kwa mawasiliano hakuruhusiwi. Nchini Botswana, kulikuwa na wasiwasi kwamba matumizi ya teknohama ya ufuatiliaji mawasiliano ya wahanga wa Korona, yalikosa muundo thabit, uwajibikaji na uwazi katika usimamizi. Barua kutoka Ofisi ya Rais wa Kameruni, mnamo Aprili 2020, ilimuagiza Mkurugenzi wa Kitengo cha Kitaifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano kufuatilia akaunti za mitandao ya kijamii ili kubaini watumiaji wanaosambaza taarifa za uongo lakini hii ilisababisha mifumo mpya ya vitisho, ukiukaji. na uzuiaji wa uhuru wa watu. Zimbabwe ilitunga sheria ambayo inamwadhibu mtu ye yeyote anayetoa taarifa za uongo kwa kifungo cha mpaka miaka 20, na kulikuwa na wasiwasi kwamba sheria hiyo ilikuwa na vifungu vya makosa ya jinai ambayo yanazuia uhuru wa kujieleza. Kwa tahadhari, serikali ya Misri ilishughulikia habari iliyokuwa ikisambaa kuhusu janga hilo kama habari ya uongo

ambayo ilisababisha raia wengi, wakiwemo waandishi wa habari, mawakili, na wanaharakati wa asasi za kiraia, kushtakiwa kwa madai ya kueneza taarifa zisizo sahihi.

Katika mwaka unaorejelewa, nchi kadhaa za Kiafrika zilifanya mabadiliko kwa sheria zilizopo, zikaanzisha sheria mpya au kumaliza michakato inayoendelea ya kutunga sheria. Mnamo Aprili 2020, Bunge la Botswana lilipitisha sheria za dharura ambazo zilimpa Rais mamlaka kamili ya kutawala kwa miezi sita kwa amri, wakati mnamo Novemba 2020, sheria mpya ya mawasiliano ilibadilisha sheria ya 2002 ya Posta na Mawasiliano katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo. Bunge la Ghana lilipitisha Sheria ya Haki ya kupata habari mnamo Machi 2020, ambayo ilikubaliwa na Rais mnamo Mei 2020, wakati huo huo Kenya iliteua Kamishna wa Ulindaji wa Data mnamo Novemba 2020.

Ijapokuwa pendekezo la kudhibiti mitandao ya kijamii lilisemekana kugawanya wabunge wa bunge la Namibia mnamo 2019, Wizara ya Teknolojia na Mawasiliano (ICT) ya nchi hiyo ilithibitisha mpango ya kudhibiti mitandao ya kijamii mnamo Februari 2020. Bunge la Kitaifa la Nigeria lilifanya mkutano wa hadhara, mnamo

Machi 2020, kuhusu "Musuada wa Ulindaji dhidi ya Taarifa za Uongo" ambao ulipendekeza kuipa serikali ya Nigeria nguvu ya kuzuia ufikiaji wa huduma za mtandao na taarifa za uwongo au habari nyingine zinazosambazwa na wananchi kwenye majukwaa ya kidijitali. Mnamo Julai 2020, Kanuni za Marekebisho ya Rasimu ya Filamu na Uchapishaji ya Afrika Kusini zilisababisha ghasia, na wasiwasi kwamba kanuni hizo zilikuwa za ki imla na jaribio la kudhibiti mtandao. Bunge la Togo pia lilipitisha sheria mpya ya utambulisho wa kidijitali ambayo inafafanua mfumo wa kisheria wa ukusanyaji wa data ya kitambulisho cha biometriki, na mnamo Mei 2020, Muswada wa Usalama wa Kimtandao na Usalama wa Data wa Zimbabwe ultangazwa, ambayo ilifuatiwa na Muswada wa Uhuru wa Habari uliopitishwa Julai 2020.

Ukiukaji wa haki za kidijitali unaendelea katika nchi zote zilizojumuishwa na ripoti hii, pamoja na Benin, Botswana, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, Misri, Uhabeshi, Ghana, Malawi, Namibia, Nigeria, Rwanda, Tanzania, Tunisia na Zambia. Mbali na kukamatwa kiholela kwa waandishi wa habari na raia wengine, ripoti hii inaadidika ukiukaji wa faragha ya data, kufungwa kwa mtandao, ukosefu wa uangalizi kwa vyombo vya usalama, ufuutiliaji wa watu wengi, unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni, kushtaki waandamanaji wenyewe amani, wakitaka sheria za kashfa kuwaadhibu wapinzani na matumizi ya kanuni tata za COVID-19 kama fursa ya kuadhibu sauti za upinzani.

Tangu janga la COVID-19 lilipoanza, teknolojia za kidijitali zimezidi kuwa muhimu kwa maisha ya kila siku kote Afrika. Pamoja na shughuli za kila siku zinazosonge mtandaoni, muunganisho umekuwa muhimu kuifanya dunia isonge. Mpito huu na kwa wengine, ukosefu wake, umedhihirisha zaidi mgawanyiko wa dijiti na kuongezeka kwa mazingira magumu ya jamii zinazohudumiwa ndani ya bara. Haishangazi, masuala ya upatikanaji na ufikiaji

wakati wa janga hilo, yameathiri watoto, wanawake, vijana, watu wenye ulemavu, wakimbizi na vikundi vingine vilivyo katika mazingira magumu zaidi. Wakati shule na ofisi zilipofungwa katika nchi nyingi, raia wengi wa Kiafrika walilipa bei kubwa kwa ukosefu wa upatikanaji wa mtandao wa kuaminika na wa bei rahisi. Wanafunzi walitarajiwa kusoma kwa njia ya mtandao katika maeneo bila miundombinu ya kutosha au njia za kiuchumi za ufikiaji wa taarifa. Uhitaji wa kazi ya mbali na kusoma pia ilifunua mgawanyiko mwingine wa wasiwasi kama vile kuongezeka kwa mgawanyiko wa kijinsia katika nchi nyingi za Kiafrika. Kwa mfano, licha ya idadi ya wanawake katika tasnia ya ICT nchini Botswana, sekta hiyo inabaki ikitawaliwa na wanaume. Walakini, nchi, kama vile Ghana, zilipiga hatua kubwa katika kuziba pengo la kijinsia kwenye uwanda wa kijiditali, na utafiti mmoja ulionyesha kwamba pengo la kidijitali liko 5.8%, chini kabisa ya wastani wa ulimwengu wa 21%.

Sawa na nchi zingine kote Afrika, nchini Kenya, vikwazo kuu vitatu vya kumaliza mgawanyiko wa kidijitali ni pamoja na kukosekana kwa uwezo, umuhimu na ukosefu wa ujuzi wa kididijitalii katika wanawake na wasichana. Miundombinu ya kijidijitali ya nchi haina nguvu sana na kuna mgawanyiko wa vijijini-mijini na kutengwa jinsia katika uwanda wa kidijitali katika sehemu zingine za nchi. Ni 31% tu ya shule za umma za Namibia ambazo zina ufikiaji wa mtandao lakini nchi hiyo imezindua Sera ya Kitaifa ya mtandao (Broadband) na mpango wa utekelezaji wa miaka mitano ambao unataka kufikia 95% ya upatikanaji wa mtandao (Broadband) ifikapo 2024 na pia kutekeleza Ufikiaji wa Huduma kwa Wote na Mfuko wa Huduma. Nchini Misri, moja ya vikundi vilivyo hatarini zaidi "jamii ya wakimbizi" ilikabiliwa na kutengwa zaidi kwa sababu ya janga hilo, kwani wengi hawangeweza kupata mfumo mpya wa kusoma kwa umbali kwa sababu ya ukosefu wa ufikiaji wa

mtando, ukosefu wa vifaa, gharama ya ufikiaji na hati za utambulisho za wakimbizi kutambuliwa na Watoa Huduma za Mtando. Nchini Tunisia, wanafunzi walipewa ufikiaji wa bure wa majukwaa ya elimu lakini shule za umma hazikutoa majukwaa mtandaoni. Taasisi nyingi za masomo za Zambia zilipambana kukabiliana na utoaji wa masomo mtandoni kwa sababu ya gharama kubwa, ukosefu wa upatikanaji au umiliki wa vifaa, kutopatikana kwa majukwaa ya kutosha ya ili kujifunza ki elektroniki katika taasisi zingine na ujuzi mdogo wa kusoma kijiditali kwa walimu na wanafunzi. Kukosekana kwa dijitali pia kunapanua pengo la ukosefu wa usawa nchini Zimbabwe kuitia kukosekana kwa ufikiaji wa kutosha wa teknolojia ya kidjitali na muunganisho wa mtando.

Sawa na nchi zingine kote barani Afrika, nchini Kenya, vizuizi vikuu vitatu vya kumaliza pengo la jinsia kidjitali ni pamoja na gharama, umuhimu na ukosefu wa ujuzi wa dijitali mionganoni mwa wanawake na wasichana. Miundombinu ya dijitali ya nchi haina nguvu sana na kuna pengo la vijijini-mijini na kutengwa kidjitali katika sehemu zingine za nchi. Ni 31% tu ya shule za umma za Namibia ambazo zina ufikiaji wa mtando lakini nchi hiyo imezindua Sera ya Kitaifa ya Broadband na mpango wa utekelezaji wa miaka mitano ambao unataka kufikia 95% ya broadband ifikapo 2024 na pia kutekeleza Mfuko wa Ufikiaji wa Huduma kwa Wote na Huduma. Nchini Misri, moja ya vikundi vilivyo hatarini zaidi, jamii ya wakimbizi, ilikabiliwa na kutengwa zaidi kwa sababu ya janga hilo, kwani wengi hawangeweza kupata mfumo mpya wa kusoma kwa umbali kwa sababu ya ukosefu wa ufikiaji wa mtando, ukosefu wa vifaa, gharama ya ufikiaji na hati za utambulisho za wakimbizi kutotambuliwa na Watoa Huduma za Mtando. Nchini Tunisia, wanafunzi walipewa ufikiaji wa bure wa majukwaa ya elimu lakini shule za umma hazikutoa majukwaa mtandaoni. Taasisi nyingi za masomo za Zambia zilizizatiti kukabiliana na utoaji

wa masomo mtandaoni kwa sababu ya gharama kubwa, ukosefu wa ufikiaji au umiliki wa vifaa, kutopatikana kwa majukwaa ya kutosha ya ujifunzaji wa elektroniki katika taasisi zingine na ujuzi mdogo wa kidjitali kwa walimu na wanafunzi. Kutengwa kijiditali pia kunapanua pengo la ukosefu wa usawa nchini Zimbabwe kuitia kukosekana kwa ufikiaji wa kutosha wa teknolojia ya dijitali na muunganisho wa mtando.

Licha ya hili, 2020 pia ilishuhudia nchi zingine za Kiafrika zikirekodi maendeleo ambayo yanaweza kukuza na kulinda haki za dijitali. Mbali na maendeleo nchini Namibia na Ghana, kampuni za mawasiliano katika nchi nyingi za Kiafrika zilifanya kazi na serikali ili kuongeza uelewa kuhusu kuwa salama wakati, na baada ya ufungiwaji wa virusi vya corona. Ghana ilizindua Sera yake ya Huduma za Fedha za Kidjitali mnamo Mei 2020, ili kuboresha ujumuishaji wa kifedha kuitia utumiaji wa majukwaa ya dijitali. Kwa kuongezea, mnamo Novemba 2020, Kenya iliteua Kamishna wa Ulindaji wa Data na Sheria ya Ufikiaji wa Habari ya Malawi ya 2016 ilianza kufanya kazi mnamo Septemba 30, 2020.

Asasi za kiraia zinaendelea kufanya kazi ili kuendeleza haki za dijitali na ujumuishi barani Afrika, kuhakikisha njia bora zinapitishwa katika sera na sheria. Ripoti hii inachambua hali ya haki za dijitali na ujumuishi barani, ikichunguza ukiukaji na mapungufu, ikiangazia utumiaji na utekelezwaji wa sera na sheria, ikiangazia hatua muhimu na kutoa mapendekezo kwa mandhari ya dijitali barani Afrika. Pamoja na ripoti kutoka nchi 20, toleo hili linaangazia kati ya maswala mengine, pengo la kidjitali lililozidishwa na janga la COVID-19 na kufichua ukiukaji kwenye nyanja tofauti kama vile faragha, ufikiaji wa habari, na uhuru wa kujieleza na msingi wa sheria na sera ulioelezewa vizuri.

RIPOTI YA AFRICA

Nchi ya Benin, imepakana Kaskazini na Niger, Mashariki na Nigeria, Magharibi na Togo na Kusini na Bahari ya Atlantiki, Benin iko katikati mwa Afrika Magharibi. Nchi ina mikoa 12, na eneo la ardhi ni la ukubwa wa 114,764 km².

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA BENIN

Mnamo mwaka 1995, Nchi ya Benin ilijiunga na ulimwengu wa mtandao wakati wa mukutano wa sita wa Wakuu wa Nchi na Serikali.¹

Hivi leo, wavuti wa rununu wa 3G umefikia wastani wa asilimia 60 ya idadi ya watu, (Mpango Mkuu wa TEHAMA na mawasiliano ya simu huko Benin, Juni 2017). Kulingana na takwimu zilizochapishwa na ARCEP, kiwango cha kupenya kwa mtandao ni asilimia 48,02.

Kulingana na takwimu ya Muungano wa Watengenezaji Programu za Kompyuta nchini Benin (Association of Developers and Coders in Benin), kuna watengenezaji kati ya 500 hadi 600, Mnamo mwaka 2017, Faharisi ya Maendeleo ya Mtandao ya Benin, yaani Benin's Internet Development Index (IDI) ilikuwa 1.94, na kuifanya nchi kufikia namba 161 ulimwenguni, ikiwa nyuma ya Togo, Mali, Senegal na Ivory Coast. Katika nchi ya Benin kiwango cha muunganisho wa rununu kwa mwaka 2017 kilikuwa 37.3. Kama ilivyo kwa Faharisi ya Utayari wa Mtandao, Benin ni ya 128 ulimwenguni kati ya nchi 139 zilizo na faharisi ya 2.9 mnamo 2016.

60%
ya idadi ya watu
imefunikwa na mtandao
wa rununu wa 3G

¹. <https://www.google.com/url?q=https://cursus.ebsi.umontreal.ca/vol6no1/bai.html%23:~:text%3DL%27histoire%2520d%27Internet%2520a,couvrir%2520les%2520activit%25C3%25A9s%2520du%2520Sommet&sa=D&source=editors&ust=1617863321683000&usg=AOvVaw0O3uL3QW8t4dfEZHmeaPv9>

MIUNDOMBINU YA MTANDAO

Baada ya kupitishwa kwake mnamo 2016, Andiko la Sera la Sekta (SPS)² limekuwa ni mwongozo wa kidijitali nchini Benin. Kulingana na mamlaka ya taifa, kuhusu kasi kubwa ya mtandao, mtandao wenyewe Zaidi ya kilomita 2000 zilizounganishwa na mkonga wa taifa umeunganishwa kwenye maeneo 60 na manispaa 77.

Kutokana na vyanzo vya uhakika vya taarifa, mwendeshaji mkuu wa sasa, Benin Telecom Infrastructures (BTO) amepunguza gharama hadi asilimia 50 kwa wastani wa uwezo wa hadi 40 kwenye miji mikuu ya wilaya na zina uwezo wa kasi ya 50 Mbps ikiwa ni pamoja na kuanzishwa kwa huduma tatu zikiwemo: Vituo vya Jamii vya Kidijitali, vituo vya bure vya Wi-Fi kwenye baadhi ya maeneo ya umma yenye uwezo wa kasi ya 4 Mbps na watumiaji wa huduma kwa watu binafsi ikiwa na uwezo wa kasi ya 36 Mbps.

MFUMO WA KISHERIA WA MTANDAO

Sheria namba 2017-20 mnamo Aprili 20 2018 ya Kanuni za kidijitali nchini Benin ni sheria pekee inayozungumzia sekta ya kidijitali Benin tangu 2018. Kanuni ya Kidijitali inahusika na mawasiliano ya kielektroniki, mtandao na huduma. Ina mwongozo unaotumika kwa waendeshaji wa mitandao na shughuli za mawasiliano ya kielektroniki. Zana za kielektroniki na Hati (Documents), Muswada unaelekeza uaminifu kwa watoa huduma na kuongozwa na sheria hii, ambayo pia inatoa maelekezo ya kulinda taarifa za kibinafsi na zile zinazohusiana na Makosa ya Mtandao na Ulindaji wa Mtandao.

Ukilinganisha na Sheria namba 2014 ya mnamo Julai 9 2014, upeo wa sheria mpya ya Kanuni za

Kidijitali ni mpana. Haibebi tu sasisho jipya kuhusiana na shughuli zinazo husisha mtandao wa mawasiliano ya kielektroniki, huduma na ulindaji data za kibinafsi, bali inatoa mwongozo wa kisheria unao tumika kwenye biashara na mawasiliano ya kimtandao, makosa ya mtandao na vikoa kwa kipindi cha nyuma hazikuwa na sheria. Ina ratibu sheria ya makosa ya kimtandao ya jinai na makosa yaliyofanyika mtandaoni.

Katika ripoti ya Mwisho, ARCEP (Mamlaka ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta) ina eleza kwamba mtandao usioegemei upande wowote ni kanuni kuu ya Jamhuri ya Benin. "Waendeshaji mtandao wanaotoa huduma za mtandao hawafanyi hatua za kudhibiti mtiririko" Kiuhalsia wanatakiwa kuacha kuuzima, kuupunguza kasi, kuufanya marekebisho, kuuzuia, kuushusha hadhi au kubagua dhidi ya maudhui, maudhui maalumu na huduma zitolewazo.

Ulindaji wa falagha ni moja ya masilahi mapana kwa wabunge wa Benin. Mamlaka ya ulindaji wa Data za Kibinafsi (APDP) ipo ili kuchukua hatua za kisheria zinazohusiana na matakwa ya kisheria yaliyo na ulindaji wa data binafsi. Tangu kuundwa kwake mnamo 2009, imesha thibitisha maamuzi 300 ya ukusanyaji na ufutaji wa data binafsi na kusajili takribani malalamiko.

2. Sector Policy statement – Strategic orientations 2021 in the digital economy sector: <https://numérique.gouv.bj/images/DPS.pdf>

UHURU WA KUJIELEZA KWENYE

MAJUKWAA YA KIDIJITALI.

Kwa mara ya kwanza katika historia ya nchi, mtandao ulikatwa siku nzima wakati wa uchaguzi wa bunge, mnamo April, 28 2019. "Maamuzi ya kuzima mtandao na mitandao ya kijamii kwa siku nzima wakati wa uchaguzi ni uvunjaji wa haki ya kujeleza" anathibitisha Francois Patuel, Mtafiti kutoka Amnesty International Afrika ya Magharibi.

Mwandishi wa Habari wa zamani, Aziz Imorou alikamatwa mnamo Septemba 17 2020³ baada ya kuchapisha nakala kwenye Facebook ambayo ilikashifu kitendo cha madai ya unyanyasaji dhidi yake na mlinzi wa Armand Ganse, Mkurugenzi Mkuu wa Société de Gestion des Marches Autonomes (SOGEMA), kampuni inayomilikiwa na serikali inayosimamia masoko ya umma. Aliiambia West Africa Media Foundation kwamba alishambuliwa na mlinzi wa Bwana Ganse wakati akipiga picha za gari lililogonga mwendesha baiskeli wa kibiashara. Wakati alikuwa akipiga picha hizo, watu wanne walimshambulia na kumpokonya simu yake.

Siku moja baada ya kuchapishwa kwenye Facebook, Aziz Imorou aliitwa Ofisi Kuu ya Ukandamizaji wa Uhalifu wa Mtandaoni (OCRC) kufuatia malalamiko yaliyowasilishwa na

Mkurugenzi wa SOGEMA. Baada ya kumhoji, Aziz Imorou alifikishwa mbele ya mahakama ya kesi ya mwanzo huko Cotonou. Bila hata ya kutoa uamuzi, jaji alimrudisha mshtakiwa katika Gereza la Kiraia la Cotonou kwa kashfa. Mahakama ilimwachilia huru bila mashtaka kwa misingi ya shaka la manufaa mnamo Oktoba 6 2020.

Hii sio kesi ya kwanza nchini. Mwendesha mashtaka wa Benin, Mario Metonou, alianzisha kukamatwa, kushtakiwa na kufungwa kwa Ignace Sossou, mwandishi wa habari wa Benin Web TV mnamo Desemba 2019.⁴ Mwendesha mashtaka alilalamika kwamba ile tweet, kutoka kwa mwandishi wa habari huyo anayedai kunukuu maneno yaliyonenwa kwenye mkutano, haikuwa sahihi. Alifungwa mnamo Disemba 24 2019, Ignace Sossou akatolewa mnamo Juni 24 2020 baada ya kukata rufaa kwa mafanikio dhidi ya kifungo chake cha miezi 18 gerezani.

Mnamo Julai 8 2020, Mamlaka Kuu ya Usikilizaji na Mawasiliano ya Benin ilitoa taarifa, ikitishia tovuti "kusitisha machapisho yote". Mwisho kusingekuwa na idhini ya uchapishaji iliyotolewa na chombo cha udhibiti.

Uamuzi huu unakuja wakati maafisa kadhaa wa vyombo vya habari, wakiwa wameomba idhini yao ya kuchapishwa kwa miezi kadhaa, hawajawahi

***Mamlaka ya ulindaji wa Data za Kibinafsi
(APDP) ipo ili kuchukua hatua za kisheria
zinazohusiana na matakwa ya kisheria
yalivo na ulindaji wa data binafsi.***

3. https://www.google.com/url?q=https://www.24haubenin.info/?Le-journaliste-Aziz-Imorou-arrete&sa=D&source=editors&ust=1617864857954000&usg=AOvVawOnne_l1HsaFWp_2MPLYZtI
4. https://www.google.com/url?q=https://www.liberation.fr/planete/2020/01/23/journaliste-beninois-emprisonne-ce-qu-il-s-est-passe-est-une-aberration_1774894/&sa=D&source=editors&ust=161786321688000&usg=AOvVaw1wuzTJaLBwzbIGVHcVXKN

kupokea jibu kutoka kwa HAAC. Hatua hii haswa ingezuia kuenea kwa habari potofu kwenye mtandao.

Kutokana na Jeune Afrique, msemaji wa Mamlaka Kuu ya Benin ya Usikilizaji na Mawasiliano (HAAC),⁵

huibua kupatikana kwa idhini ya awali ya kudai hadhi ya msaada wa vyombo vyahabari, haswa kupitia “maswali ya maadili” maadili ambayo hajulikani kabisa na haswa ikiwa tafiti hizi zinafanywa na watu huru.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Mwaka wa 2020 ulikuwa ni wa kukamatwa kwa waandishi wa habari wawili kwa shughuli zao za mtandaoni. Uamuzi wa hivi karibuni wa Mamlaka Kuu ya Usikilizaji na Mawasiliano, inaonesha kurudi nyuma kwa uhuru wa kimsingi mtandaoni.

Kwa mtazamo wa kiufundi, jukwaa la malipo la kawaida lililozinduliwa hivi karibuni, mwngiliano kati ya huduma ya pesa za rununu na benki, jukwaa la ushirikiano wa mifumo ya habari ya serikali na uzinduzi wa huduma zaidi ya 250 za huduma- mtandao, ni mifano mingi ambayo inashuhudia maendeleo ya kutawaliwa kikamilifu na serikali katika maisha ya kila siku nchini Benin. Haki za dijitali, zilizouanganishwa na uhuru wa kujieleza, kwa ubora na uimara wa kiufundi wa miundombinu, kwa suala la usalama, inapaswa kuwa kiini cha mabadiliko ya kidijitali ya Benin, kama mtaalam Pierre Dandjinou anatukumbusha.

Pia, ripoti ya shughuli ya mnamo 2016 ya CNIL Bénin wa zamani (APDP ya sasa inaonyesha kwamba: “kwa visa vingi, ukiukwaji wa sheria unaonekana hapa na pale katika rufaa chafu zinazohusu ukusanyaji na ujanja wa wafanyakazi wa data ya kibinafsi, hupata chanzo chao kupitia ujumbe wa kijinga ambaa unaunda tataruki ya jambo na hiyo ni hatari ”.

Kwa hivyo itakuwa busara, kama mwanasheria Christine Tossavi anapendekeza, kuongeza ulindaji wa data ya kibinafsi katika kampuni kwa kusasisha nambari ya kazi ili kuzingatia utumiaji wa zana za TEHAMA na kusasisha maarifa ya wakaguzi wa kazi na mahakimu juu ya matumizi ya Nambari ya kidijitali ya Benin. Ushirikiano kati ya APDP na Kurugenzi ya Kazi itakuwa ina manufaa makubwa katika kuhifadhi haki ya mfanyakazi ya faragha katika kizazi cha kidijitali.

Mfumo wa kisheria uliopo haupaswi kuwa wa kisiasa zaidi kwa kusababisa hasara kwa raia na watumiaji wa mtandao. Raia wote lazima wawe sawa mbele ya sheria, hakuna mtu anayeweza kutumia kifungu cha kisheria kwa maslahi yake mwenyewe.

⁵. https://www.google.com/url?q=https://www.jeuneafrique.com/1015920/societe/chronique-au-benin-les-medias-en-ligne-sous-pression/&sa=D&source=editors&ust=1617864857963000&usg=AOvVaw2hacGsUotYohtNVc_y_RZk6

Kulingana na data ya hivi karibuni ya Umoja wa Mataifa, idadi ya watu wa Botswana inakadiriwa kufikia milioni 2.3.¹ Kuanzia Machi 2020, nchi hiyo ilipata ongezeko la watu milioni 4 waliojisajili kwa simu za mkononi na ongezeko la milioni 1.3 ya usajili wa huduma za pesa kiganjani.²

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA BOTSWANA

Fedha za simu kiganjani hutumiwa na watumiaji wengi kama njia rahisi ya kuhamisha pesa na kuziba mapengo yaliyopo ya kifedha.³ Ingawa serikali imefanya maendeleo makubwa na uwekezaji katika kusambaza mkongo wa taifa, mahitaji ya vifurushi (Broadband) ya Botswana yameonekana kuongezeka kwa soko la watumiaji, na idadi kubwa ya trafiki ya watumiaji wa huduma za intanenti imeripotiwa kwa asilimia 242 kati ya 2017 na 2018.⁴

Kulingana na Takwimu za Ulimwenguni za Mtandaoni, mnamo Septemba 2020 idadi ya watumiaji wa mtandao walikuwa zaidi ya milioni 1.1.⁵ Kati ya 2019 na 2020, kulikuwa na ongezeko kidogo la watumiaji 23,000 (asilimia 2.1).⁶ Ufikiaji wa ustadi wa dijitali, muunganisho wa intaneti wenye bei nafuu na bora unasalia kuwa na bila usawa nchini Botswana. Kwa sababu ya ukosefu wa ushahidi wa kitakwimu, inaonekana hakuna takwimu sahihi zinazopima pengo la dijitali nchini. Gharama ya GB1 ni Dola za Kimarekani 5.84 (BWP64,34),⁷ inayoonekana

**Watu milioni 4
waliojisajili kwa
simu za mkononi**

1. Worldmeter, Botswana Population, <https://www.worldometers.info/world-population/botswana-population/>

2. Botswana Communication Regulatory Authority statistics, <https://www.bocra.org.bw/telecoms-statistics>

3. Research ICT Africa, After Access Survey (2018) Comparative Report, https://researchictafrica.net/wp/wp-content/uploads/2019/05/2019_After-Access_Africa-Comparative-report.pdf

4. BOCRA (2020), "Broadband Facts and Figures",

<https://www.bocra.org.bw/sites/default/files/documents/Mar%202020%202020%20Final%20BB%20Facts%20and%20Figures.pdf>

5. <https://www.internetworldstats.com/stats1.htm>

6. Digital 2020: Botswana, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-botswana>

7. Research ICT Africa Mobile Pricing (RAMP), https://researchictafrica.net/ramp_indices_portal/

kuwa ya gharama kubwa sana, ambayo inamaanisha kuwa watu wengi wanaendelea kutengwa kwenye nafasi ya mtandao.⁸

MIUNDOMBINU YA TEHAMA NA MAZINGIRA YA SERA

Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano ya Botswana (BOCRA) ndiye mdhibiti wa mawasiliano wa nchi hiyo, zamani inayojulikana kama Mamlaka ya Mawasiliano ya Botswana (BTA). Sekta ya mawasiliano ya Botswana ina sehemu tano: mawasiliano ya simu, mtandao na TEHAMA, mawasiliano ya redio, utangazaji na huduma za posta. Sekta hiyo ina waendeshaji wa mtandao wanne, watatu kati yao wanafanya kazi chini ya leseni ya Opereta ya Mawasiliano ya Umma (PTO) (BTC, Mascom, na Orange)⁹ BoFiNet, mshiriki wa nne, anazingatia hasa usambazaji wa huduma za mawasiliano ya jumla kwa wateja. Kwa upande mwingine, waendeshaji wengine wanazingatia kugeuza huduma za simu za mtandao, kama data ya simu. Ilizinduliwa mnamo 2007, mwongozo wa kwanza wa Botswana, Mkakati wa Kitaifa wa Maitlamo wa Maendeleo ya TEHAMA, uneaelekeza nchi hiyo kutumia TEHAMA wakati wa kuendesha juhudzi za maendeleo ya kitaifa.¹⁰ Inatarajiwa kwamba sera hii itabadilisha Botswana kutoka uchumi wa utengenezaji hadi uchumi wa dijitali unaosababishwa na uvumbuzi.¹¹ Ingawa elimu ya dijitali na ulindaji wa data yalikuwa ya kutilia shaka kuhusu utumiaji wa mtandao nchini Botswana ambaa ulikosa majibu ya sera, zote zilitambuliwa

katika Sera ya TEHAMA (2007) na katika Mkakati wa Kitaifa wa Vifurushi (Broadband-BNS) uliozinduliwa mnamo 2018 kama maswala muhimu yanayohitaji mwongozo wa sera.¹² Ibara ya 5 ya BNS, kwa mfano, ilijadili athari za sera hizi juu ya haki za dijitali na kushughulikia changamoto inayohusiana na faragha ya data na usalama wa mtandao.¹³ Kujitahidi kufikia ajenda yake ya maendeleo kuwa moja ya vituo vinavyoongoza vya TEHAMA katika ukanda wa Kusini mwa Afrika, Botswana imewekeza katika kituo chake cha uvumbuzi wa baadaye (Botswana Innovation Hub).¹⁴ Maendeleo kama hayo katika teknolojia ya TEHAMA na mtandao yamesababisha serikali kutekeleza sera za serikali - mtandao na kuongoza raia katika mabadiliko ya dijitali ya utoaji wa huduma za umma.¹⁵

Botswana pia inabainisha umuhimu wa maendeleo ya miundombinu ya TEHAMA na teknolojia kama jambo muhimu katika

8. https://researchictafrica.net/polbrf/Research_ICT_Africa_Policy_Briefs/2017%20Policy%20Brief%201_Botswana%20.pdf

9. Botswana Communication Regulatory Authority, ICT Licensing Framework in Botswana,

https://www.bocra.org.bw/sites/default/files/documents/ICT%20Licensing%20Framework_0.pdf

10. Republic of Botswana, Ministry of Communications, Science and Technology, Maitlamo:National Policy for ICT Development, https://publicadministration.un.org/unpsa/Portals/0/UNPSA_Submitted_Docs/2019/f912b59-5963-4335-9dff-194a1a522c49/Maitlamo%20Policy_26112019_083359_d807e512-ea2e-4d56-8fba-60679904b985.pdf?ver=2019-11-26-083359-520

11. This policy builds into diversification of Botswana's economy. The policy aims at "diversifying Botswana's economy from heavy dependence on mining to other sectors."

12. Botswana National Broadband Strategy, <https://www.bocra.org.bw/sites/default/files/documents/National-Broadband-Strategy-FINAL%28June2018%29.pdf>

13. Communications Regulatory Authority Act of 2012 deals with some aspects of network security (See in this regard section 56 of the Act that seeks to protect networks by outlawing the damaging or obstruction of construction or maintenance of communications networks), it does not provide for a comprehensive framework for network security.

14. Bloomberg, Africa's Diamond Capital Invest in a Futuristic Innovation Hub, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-09-18/in-africa-a-silicon-valley-style-tech-hub-emerge>

15. Republic of Botswana, Botswana national e-government strategy, http://staging.nationalplanningcycles.org/sites/default/files/country_docs/Botswana/egovstrategy.pdf

kutekeleza sera yake ya serikali - mtandao. Kukubali miradi inayoendeshwa kupitia Ushirikiano wa Umma na Binafsi (PPP) imeonyesha mafanikio makubwa katika kufanikisha mabadiliko ya dijitali kama malengo ya serikali. Kwa mfano, Botswana Telecommunications Corporation (BTC) na mradi wa Mascom Wireless 'Nteletsa ulilenga vijiji vilivyounganishwa na simu na mitandao. Kwa kuongezea, mnamo 2010, Botswana Post pia ilianzisha Vituo vya Kitsong (mpango wa maendeleo ya mawasiliano vijijini).¹⁶ Kwa kuongeza kasi ya uchumi, mtindo huu wa PPP na miradi imebadilisha maisha ya raia katika maeneo ya vijijini na serikali kutekeleza agizo lake la serikali - mtandao hadi leo.¹⁷ Walakini, takwimu zilizopo zinaonyesha kuwa kiwango cha jumla cha muunganisho wa umeme katika maeneo ya vijijini nchini Botswana ni 12% na kuifanya hii kuwa moja ya changamoto kuu za Botswana katika kuboresha miundombinu na teknolojia ya TEHAMA.¹⁸

Wakati dhana mpya za ubunifu za kuongezeka kwa upatikanaji wa mtandao zikiendelea kukumbatiwa na tasnia ya mawasiliano, ushindani wa soko unabaki bila changamoto na upande mmoja. Washindani wengine hawashindani kikamilifu kama hali ilivyo; watoa huduma za mawasiliano kama vile Mascom wanaonekana kutawala sehemu ya soko. Umiliki wa soko la Mascom ulikuwa asilimia 55 kutoka 2014 hadi 2016, wakati Orange ilibakiza asilimia 28 na BeMobile ilikuwa na asilimia ya jumla 17. Botswana imenorodheshwa ya 21 katika jumla ya nchi 49 kote Afrika zinazotoa bidhaa za sauti za kulipia za bei nafuu (Sauti / SMS kikapu)

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI

Uhuru wa kusema unalindwa na kifungu cha 12 (1) cha Katiba ya Botswana.²⁰ Nchi hiyo imeelezwa kuwa na rekodi nzuri ya demokrasia ya muda mrefu na uvumilivu wa kisiasa barani Afrika.²¹ Walakini mnamo Juni 2020, maafisa wa usalama wa Botswana waliwashikilia waandishi wa habari wawili wa Weekend Post wakiwatuhumu "kero ya kawaida" kwa kupiga picha jengo linalounganishwa na Kurugenzi ya Upelelezi na Huduma za Usalama (DISS), idara ya ujasusi ya ndani na ya kimataifa ya nchi hiyo.²² Ingawa wanahabari hawa wameachiliwa baada ya kukaa usiku mmoja katika seli ya polisi, kitendo hiki kinaonyesha ukiukaji wa uhuru wa vyombo vya habari unaoongezeka nchini Botswana na unalenga uhuru wa vyombo vya habari.²³

16. https://media.africaportal.org/documents/technology_and_nature_active_citizenship.pdf

17. Critical Success Factors For e-Governance Projects: The Case of Botswana, <https://ibimapublishing.com/articles/JEGSBP/2018/335906/335906.pdf>

18. https://inis.iaea.org/search/search.aspx?orig_q=RN:38031492

19. Research ICT Africa, Botswana Telecommunication limp a decade after policy change, <https://researchictafrica.net/2017/02/23/botswana-telecommunications-limp-a-decade-after-policy-changes/>

20. Charles Manga Fombad, "The Protection of Freedom of Expression in the Public Service Media in Southern Africa: A Botswana Perspective", Vol. 65, No. 5 (Sep., 2002), pp. 649-675, <https://www.jstor.org/stable/1097611>

21. Philomena Apiko, "Botswana: One of Africa's most stable democracies, but where are the women?", <https://ecdpm.org/talking-points/botswana-one-of-africas-most-stable-democracies-where-are-women/>

22. President Masisi and the illusion of change, <https://inkjournalism.org/2216/president-masisi-and-the-illusion-of-change/>

23. Committee to Protect Journalist (2020), "Journalists arrested, charged with 'nuisance' in Botswana", <https://cpj.org/2020/06/journalists-arrested-charged-with-nuisance-in-botswana/>

“

**Asasi za kiraia zimeelezea
maswali kuhusu matumizi
mabaya ya mamlaka na vyombo
vya usalama vya serikali na
utumiaji wa mikakati na kanuni
zinazokwamisha uhuru wa
vyombo vya habari.**

Asasi za kiraia zimeelezea maswali kuhusu matumizi mabaya ya mamlaka na vyombo vya usalama vya serikali na utumiaji wa mikakati na kanuni zinazokwamisha uhuru wa vyombo vya habari. Baada ya kuondoa kampeni dhidi ya Jaji Mkuu kwa kukiuka uhuru wa kusema na kudai uhuru wa mahakama, majaji walifutwa kazi mnamo 2015.²⁴ Kulikuwa na kesi mnamo 2015 ambayo, kulingana na Kifungu cha 16 (2) (a) cha Sheria ya Uhalifu wa Mtandaoni na Uhalifu unaohusishwa,²⁵ mwandishi wa habari Daniel Kenosi alishtakiwa kwa “usambazaji haramu wa maudhui mabaya”. Tangu wakati huo, Kurugenzi ya Mashtaka ya Umma (DPP) ilionyesha kuwa walizuiwa kuchunguza suala hilo na kutafuta msaada wa wataalam kutoka nje. Uchunguzi huu ulikuja sitishwa baadaye.²⁶

Ili kukabiliana na habari potofu na upotoshaji nchini Botswana, uchapishaji wa habari za uwongo unaadhibiwa na sheria chini ya Kifungu cha 59 cha Sheria ya Adhabu, ambayo inabainisha kwamba: “Mtu ye yote ambaye atachapisha taarifa yoyote ya uwongo, uvumi au ripoti ambayo inaweza kusababisha hofu na wasiwasi kwa umma au kuvuruga amani ya umma ana hatia ya kosa”.²⁷ Ripoti mpya za vyombo vya habari zimeshutumu serikali ya Botswana kwa kuwakamata wanachama wa upinzani na waandishi wa habari kwa shughuli zao za mtandaoni.²⁸ Mwandishi wa habari wa Uingereza pia alihukumiwa chini ya sheria hiyo hiyo ingawa madai hayo yalifutwa baadaye.²⁹ Kesi hizi zinaionyesha jinsi kifungu cha 59 kinaweza kutumiwa bila huruma, kutishia, lakini kwa nia tu ya kesi sawa na mashtaka. Serikali ya Botswana

24. Amnesty International, ‘Suspension of judges in Botswana potentially threatens freedom of expression and judicial independence’, 10 July 2017, accessible at <https://www.amnestyusa.org/press-releases/suspension-of-judges-in-botswana-potentially-threatens-freedom-of-expression-and-judicial-independence/>

25. Freedom House (2017) Freedom of the Press 2016/Botswana, <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/botswana>

26. DPP seeks external help on Daniel Kenosi case, <https://www.sundaystandard.info/dpp-seeks-external-help-on-daniel-kenosi-case/>

27. <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/61336/92021/F138317428/BWA61336.pdf>

28. Botswana government accused of arresting opposition members and journalists, <https://www.enca.com/news/botswanas-govt-accused-arresting-opposition-members-journalists>

29. Botswana drops case against british journalist, <https://www.independent.co.uk/news/botswana-drops-case-against-british-journalist-1157355.html>

inapaswa kutambua Azimio la Kanuni kuhusu Uhuru wa kuzungumza ili kudumisha kifungu cha uhuru wa kujieleza.³⁰ Kanuni ya 3 na 37 inaelezea “uhuru wa kujieleza na kupata habari kwenye mtandao” kama haki ya mta binafsi, na nguzo ya demokrasia.

Botswana haina kanuni zilizopo kuhusu habari za uwongo, lakini vifungu vikali nya dhima vimewekwa, ni jukumu la mta aliyehukumiwa kuonyesha kwamba walichochapisha sio habari za uongo.³¹

**Mtu yeote ambaye atachapisha
taarifa yoyote ya uwongo, uvumi au
ripoti ambayo inaweza kusababisha
hofu na wasiwasi kwa umma au
kuvuruga amani ya umma ana
hatia ya kosa.**

KIFUNGU CHA 59 CHA SHERIA YA ADHABU

ULINDAJI WA DATA NA KITAMBULISHO CHA DIJITALI

Mkataba wa Afrika wa 2014 kuhusu Usalama wa Mtandaoni na Ulindaji wa Data Binafsi unaweka ahadi za watia saini kuendeleza njia za kisheria na kisiasa ili kuwezesha utawala wa usalama wa mtandao na kanuni za uhalifu wa mtandao. Botswana ni moja ya nchi 14 wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) ambazo zimesaini mkataba huo.³² Walakini, Sheria ya Ulindaji wa Data (2018) ambayo ilipitishwa na Bunge la Botswana, bado hajatumia kulinda data na faragha ya watu nchini Botswana.³³

Ibara ya 48 (1) na 49 (1) ya Sheria ya Ulindaji wa Data 2018 (DPA) kuhusu mtiririko wa data kuvuka mipaka ya nchi inasema: “uhamishaji wa data ya kibinagsi kwenda nchi zingine ni marufuku” na, bila kuathiri Ibara ya 48, “Uhamisho wa data ya kibinagsi ambaa unafanyika kwa usindikaji uliokusudiwa, kwenda nchi ya tatu inaweza tu kutokea ikiwa nchi ya tatu ambayo data inahamishiwa inahakikisha kiwango cha kutosha cha ulindaji”.³⁴ Sheria na kanuni ni muhimu katika kuhakikisha haki za raia mtandaoni zinalindwa kutokana na uhalifu wa kimtandao na matumizi yasiyoruhusiwa ya data ya kibinagsi. Sheria zote mbili za Mawasiliano ya Kielektroniki na Miamala ya Botswana (2014) na Sheria ya Ulindaji wa Data ya 2018 (DPA) zinahitaji maelewano ili kuhakikisha kwamba zinatekelezwa nya kutosha bila kukiuka uhuru wa raia mtandaoni na kukatisha tamaa vifaa nya serikali kuzuia watu wanaopingana au wapelelezi.

30. <https://africaninternetrights.org/en/declaration>

31. Media Institute of Southern Africa, <https://zimbabwe.misa.org/2020/06/01/covid-19-fake-news-laws-being-used-to-stifle-free-speech/>

32. African Union convention on cyber security and personal data protection, <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-cyber-security-and-personal-data-protection>

33. <https://www.endcode.org/post/does-botswana-have-a-data-privacy-law>

34. Data Protection Act 2018, <https://www.bocra.org.bw/sites/default/files/documents/32%20Act%202010-08-2018-Data%20Protection.pdf>

Mnamo mwaka 2017 jukwaa jipya la kitambulisho cha biometriki nchini Botswana ambalo hufanya shughuli zote za kitambulisho kwa wizara za serikali ilianza kutumika. Serikali ya Botswana ilisaini makubaliano mapya kati ya Huduma za Polisi ya Botswana (BPS) na Safran Identity & Security, kiongozi mkubwa katika suluhisho la utambulisho na usalama, kupitia kitengo cha Morpho Afrika Kusini. Uboreshaji wa mfumo huo unakuja wakati mfumo wa urithi wa serikali wa AFIS (Mfumo wa Kitambulisho kwa njia ya Kidole) ulifika kikomo na kutolewa upya mfumo unaotoa alama za kidole na vipengele vya utambuzi wa uso.³⁵

Hivi karibuni Botswana ilipeleka kamera za kisasa za CCTV zenye uwezo wa utambuzi wa uso na uwezo wa kuwatahadharisha polisi na iwe rahisi kuwatambua wale wanaofanya uhalifu.³⁶ Ingawa inawezekana kuainisha mtandao huu wa ufuatiliaji kuwa wa hali ya juu zaidi, sekta ya teknolojia na serikali ndio waendeshaji wakuu wa upelekaji wake wa kiteknolojia katika kaunti. Mnamo mwaka wa 2018, Huduma ya Polisi ya Botswana ilisaini Mkataba wa Makubaliano (MoU) na Huawei kupeleka kamera za uchunguzi za CCTV kuitia miradi ya Jiji Salama.³⁷ Botswana haina sheria za jumla za kudhibiti matumizi ya data iliyokusanywa kutoka kwa ufuatiliaji wa CCTV na mashirika ambayo kwa sasa ni ushirikiano kati ya serikali na sekta binafsi yenyе mkataba dhaifu wa ushirikiano wa kibinafsi na Huawei - kampuni ya teknolojia ya ulimwengu inayojulikana kwa rekodi yake ya kutiliwa shaka kuhusu faragha na haki za binadamu³⁸ - maendeleo kama hayo yanaweza tu kuleta athari mbaya dhidi ya mustakabali wa haki za dijitali za Botswana, uhuru mtandaoni na faragha ya kibinafsi. Vyanzo vya habari viliripoti kuwa chini ya uongozi wa Rais wa wakati huo Ian Khama, DISS na Kitengo cha Ujasusi wa Kijeshi (MIU) walidaiwa kupata vifaa vya kisasa vya ufuatiliaji, pamoja na uwezo wa upelelezi kutoka kwa kampuni ya Israeli kwenye mtandao na

simu wakati wa kuelekea uchaguzi mkuu wa 2014.³⁹ Mnamo Februari 2015, uvujaji ulifunua kwamba DISS imewekeza dola milioni 64.7 kwa shirika la Ujerumani, hati zilizoainishwa zilifunua kwamba DISS imeweka FinSpy Mobile na FinSpy PC kufuatilia wapinzani wa kisiasa, waandishi wa habari na wakosoaji wa serikali.⁴⁰ Baadaye, kwa sababu ya ukosefu wa uangalizi na uwajibikaji, vitendo hivi vina matokeo ya kutisha na ya kuthubutu ya kukiuka haki za binadamu, faragha ya kibinafsi na uhuru wa habari.

35. IDEMIA (2017), "Government of Botswana selects Morpho South Africa to provide a single multi-biometric platform for all the identification requirements of various government departments", <https://www.idemia.com/press-release/government-botswana-selects-morpho-south-africa-provide-single-multi-biometric-platform-all-identification-requirements-various-government-departments-2017-05-02>

36. The Patriot, "F/town gets crime-monitoring cameras", <http://www.thepatriot.co.bw/news/item/7315-f-town-gets-crime-monitoring-cameras.html>

37. Xinhuanet (2019), "Huawei project in Botswana to help reduce crime incidents: official", http://www.xinhuanet.com/english/2019-08/27/c_138340372.htm

38. Samuel Woodhams (2020), "Huawei says its surveillance tech will keep African cities safe but activists worry it'll be misused", <https://qz.com/africa/1822312/huaweis-surveillance-tech-in-africa-worries-activists/>

39. Khama/Kgosi network of shady intelligence security big shots has DISS over a barrel, <https://www.sundaystandard.info/khama-kgosi-network-of-shady-intelligence-security-big-shots-has-diss-over-a-barrel/>

40. Botswana Guardian (2015), 'DIS launches massive surveillance operation', <http://www.botswanaguardian.co.bw/news/item/1284-dis-launches-massive-surveillance-programme.html>

COVID19, FARAGHA

NA HAKI ZA BINADAMU

Katika mataifa kadhaa ya Kiafrika, kuenea kwa janga la COVID-19 imekuwa na athari kubwa ya kijamii na kiuchumi. Serikali ya Botswana imepitisha hatua kali, pamoja na kutengana kwa kijamii na kanuni kali za kuzuia, kusitisha kusambaa kwa COVID-19.⁴¹

Mnamo Aprili 2020, Bunge pia lilipitisha sheria za dharura ambazo zilimpa Rais mamlaka kamili ya kutawala kwa miezi sita kwa amri.⁴² Sera hizi zina hatari kubwa na zinaiwezesha serikali kutumia vibaya mamlaka yake, na hii inaweza kuharibu heshima ya haki za binadamu na haki za dijitali.⁴³

Kamishna Mkuu wa Haki za Binadamu wa Umoja wa Mataifa (UNHCR) ametaka haki za binadamu ziwe katika mstari wa mbele katika kukabiliana na janga la COVID-19.⁴⁴ Kuna haja kwa serikali kuchukua hatua za kutosha kulinda haki za binadamu wakati wa kupambana na janga hilo. Mnamo Julai, serikali ilizindua ya kwanza ya aina yake, maombi ya simu ya BSafe - zana ya kutafuta anwani ya nambari ya QR iliyotolewa na kampuni ya hapa, Brastorne Enterprises.⁴⁵ - ya kwanza ya aina yake katika eneo. Bila kuzingatia uchunguzi na usawa kuhusu hatua na zana hizi, kuna wasiwasi kwamba hizi zinaweza kukiuka faragha ya kibinagsi na haki zingine za binadamu.

JINSIA NA UPATIKANAJI

WA MTANDAO

Azimio la Afrika kuhusu Haki na Uhuru wa Mtandaoni

(Azimio la Kiafrika)⁴⁷ na Kanuni za Ufeministi za Mtandao (FPI), hutoa haki za raia wote na inatoa wito wa kupatikana kwa bei nafuu na sawa kwa mtandao, bila kukandamizwa kwa aina yoyote. Licha ya idadi ya wanawake katika tasnia ya TEHAMA kuongezeka nchini Botswana, sekta hii inabaki kutawaliwa na wanaume.⁴⁸ Kiwango kamili cha pengo la kidijitali a kijinsia nchini Botswana ni ngumu kubaini, haswa ikizingatiwa ukosefu wa data ya TEHAMA iliyotawanywa.⁴⁹ Walakini, pengo la kidijitali la kijinsia nchini Botswana ni, kama nchi nyingi za Kiafrika, yenye sababu ya kuzua sintofahamu.

Kwa mfano, tafiti zime shuhudia kuwa Afrika ina ongezeko la tofauti za kijinsia kati ya watumiaji wa mtandao.⁵⁰ Na zaidi ya wanawake milioni 300 wa nje ya

41. Democracy Works Foundation, "Assessing COVID-19 Response Measures - Botswana", <https://democracyworks.org.za/assessing-the-measures-at-country-level-case-of-botswana/>

42. Censorship, the unexpected side-effect of COVID-19, <https://mg.co.za/africa/2020-05-11-censorship-the-unexpected-side-effect-of-covid-19/>

43. Extraordinary powers need extraordinary protections, <https://privacyinternational.org/news-analysis/3461/extraordinary-powers-need-extraordinary-protections>

44. Office of the High Commissioner for Human Rights. (2020, 6 March). Coronavirus: Human rights need to be front and centre in response, says Bachelet. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25668&LangID=E>

45. African Countries Growing App-etite for Coronavirus Apps get Mixed Results, <https://therespondent.com/598/african-countries-growing-app-etite-for-coronavirus-apps-gets-mixed-results/>

46. Morgan Meaker, "African Countries Growing Appetite for Coronavirus gets mixed results", The Correspondent, 20 July 2020, <https://therespondent.com/598/african-countries-growing-app-etite-for-coronavirus-apps-gets-mixed-results/78359490924-b6a9fec3>

47. https://africaninternetrights.org/declaration

48. <https://feministinternet.org/en/principles>

49. Botswana Daily News, <http://www.dailynews.gov.bw/news-details.php?nid=19997>

50. Sey, A., & Hafkin, N. (2019). Op. cit.; see also APC. (2017). Op. cit., where it is noted that "representative and gender-disaggregated data should be gathered in a consistent and rigorous manner to reach a better understanding of the factors shaping women's access to and ability to benefit from meaningful internet access in diverse contexts."

mtandoa katika eneo la Kusini mwa Jangwa la Sahara,⁵¹ Botswana inaonekana kuwa sehemu ya mtindo huu barani.⁵² Utafiti wa hivi karibuni unaonyesha kuwa asilimia 14 ya wanawake katika eneo hilo wana uwezekano mdogo wa kumiliki simu za bei nafuu, na asilimia 34 wana uwezekano mdogo wa kumiliki simu janja iliyounganishwa na mtandoa.⁵³ Kwa maana hii, majaribio ya kupanua ufikiasi na usawa wa kijinsia wa sasa, pamoja na uwakilishi mdogo wa wanawake katika majukumu ya uongozi, lazima pia ieleweke haswa katika uga wa utawala wa mtandoa.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Utafiti huu umebaini kuwa idadi ya sera zinazodhibiti utumiaji wa mawasiliano ya dijitali, pamoja na mtandoa, imepanuliwa na serikali zinazofuatana nchini Botswana tangu 1999. Serikali imetaka kutumia sheria kuhalalisha shughuli ambazo ni kinyume cha katiba kuweka mipaka na vizuizi kwenye haki za kidijitali. Ingawa sheria zilizowekwa zinatajwa kuwa muhimu ili kuzuia uhalifu wa kimtandoa au kuongeza usalama wa mtandoa nchini, pia zimetumika kubana upinzani na vile vile kuzima wapinzani.

Wakati kuna viashiria kadhaa nya kuongezeka kwa upatikanaji na utumiaji wa TEHAMA nchini Botswana, kuzuka kwa janga la COVID-19 kunaweza kuongeza pengo la kidijitali nchini. Shughuli za serikali zimedhoofisha kwa kiasi kikubwa badala ya kuwezeshwa, ufikiasi mkubwa na upatikanaji wa teknolojia za kidijitali. Kwa kukosekana kwa miundo thabiti, uwajibikaji na uwazi wa uangalizi, maendeleo mapya ya kiteknolojia yaliyotathminiwa katika utafiti huu, pamoja na utumiaji wa teknolojia ya kutafuta mawasiliano ya COVID-19, ukosefu wa fahamu ya faragha ya data, ukweli ambao huenda ukapunguza haki za faragha, kudhoofisha utawala wa sheria, kuimarisha kutokujali, na kupunguza uwazi wa matumizi ya serikali ya zana hizi. Inaweza pia kupendekeza kuwa matokeo ya sera hizi yanaweza kuendelea kwa miaka ijayo isipokuwa kama wadau wote husika watathmini athari yazo za muda mrefu.

Haswa, utafiti huu pia unabainisha kupelekwa kwa mitando ya ufuatiliaji wa CCTV na serikali ya Botswana, ambayo haina uwazi na sheria ya kudhibiti shughuli za ufuatiliaji. Kwa kweli, kuna haja ya kuendelea kushinikiza uwazi katika suala hili, pamoja na jinsi mitandoa ya ufuatiliaji ya CCTV inavyofanya kazi na kudhibiti data. Sheria za ulindaji wa

51. Sey, A., & Hafkin, N. (2019). Op cit.

52. Mlambo-Ngcuka, P. & Albrechtsen, A. (2020, 6 May). Op-ed: We cannot allow COVID-19 to reinforce the digital gender divide. UN Women. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/5/op-ed-ed-phumzile-covid-19-and-the-digital-gender-divide>

53. OECD. (2018). Op. cit.

data na viwango vya udhibiti wa uwajibikaji na uwazi, kama vile ilivyoainishwa kwenye utafiti huu, zinaweza kupunguza ukiukaji mbaya zaidi wa faragha sasa, lakini teknolojia yaufuutiliaji inapoendelea zaidi na kuenea katika nyanja zingine, kazi zaidi inahitajika kulinda haki za binadamu.

Asasi za kiraia zinahitaji kushirikiana kwa kukuza uhuru wa mtandao kwa kushawishi, na mashauri ya masilahi ya umma ambayo yanakuza faragha ya mtandao kwa hali inayofaa ambayo inakuza ufahamu na kufurahiya uhuru wa mtandao. Hakikisha kwamba sheria na kanuni zinazolenga kutetea haki ya faragha na data ya kibinagsi zinazingatiwa wakati wa kutumia mifumo ya ufuutiliaji ya CCTV kwa ufuutiliaji wa harakati za raia ambazo hutoa ulinzi na maadili ya kutosha, kama 'faragha kwa muundo.

Serikali ya Botswana inapaswa kuanzisha hatua za kisheria ili kuhakikisha usahihi na uadilifu katika kukusanya, kuhifadhi, na kuchambua data iliyokusanywa kuitia programu ya kufuutilia mawasiliano ya BSafe. Serikali zinapaswa kuweka utaratibu katika suala hili kuhakikisha kuwa data nyeti zinalindwa na hazitumiwi vibaya na watu wasio waaminifu wakati wa mgogoro wa COVID-19 ili kukiuka haki za binadamu au kutekeleza mipango ya ufuutiliaji wa watu wengi.

***Serikali imetaka kutumia sheria
kuhalalisha shughuli ambazo ni
kinyume cha katiba kuweka
mipaka na vizuizi kwenye
haki za kidijitali.***

“

Kameruni, ni nchi inayozungumza lugha mbili katika Afrika ya Kati, ina wakazi wanaokadiriwa kuwa milioni.¹ Nchi ina makadirio ya pato la taifa (GDP) la FCFA bilioni 479 kwa miaka mitatu, pamoja na bilioni 180 mnamo 2020.²

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA KAMERUNI

SEKTA YA TEHAMA NA SERA

Kwa miaka 20 iliyopita, Kameruni imepitisha sheria na hatua mashubuti katika sekta ya TEHAMA. Mnamo mwaka wa 2016, serikali ilipitisha hati ya mkakati ya ukuaji wa dijitali iitwayo Mpango Mkakati wa Dijitali wa Kameruni 2020.³ Hati hiyo inaelezea mikakati nane zifuatazo ambazo serikali ingejitegemea ili kukuza uwanda wa mtandao nchini Kameruni:

- kuendeleza miundombinu ya broadband;
- kuongeza uzalishaji na usambazaji wa maudhui kwenye dijitali;
- kuhakikisha mabadiliko ya dijitali ya mtandao na biashara;
- kukuza utamaduni wa dijitali kuitia utumiaji mkubwa wa TEHAMA katika jamii; kuimarisha ujasiri wa dijitali;
- kuendeleza tasnia ya dijitali ya ndani na kuhimiza utafiti na uvumbuzi;
- kuhakikisha maendeleo ya mtaji wa kibinadamu na uongozi wa dijitali;
- na kuhakikisha uboreshaji wa utawala na msaada wa taasisi.

**MPANGO MKAKATI
WA DIJITALI WA
KAMERUNI 2020**

Malengo kadhaa hayakufikiwa kwa sababu za mzunguko na muundo. Moja ya vipaumbele

1. https://fr.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9mographie_au_Cameroun

2. <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Pays/CM/ind%C3%A9t%C3%A8res-et-conjoncture#:~:text=Le%20Gouvernement%20a%20pr%C3%A9sent%C3%A9%20un,interm%C3%A9diaire%20de%20la%20tranche%20inf%C3%A9rieure>

3. <https://localhostkmer.xyz/2020/08/18/plan-strategique-numerique-du-cameroun-2020/>

nya Wizara ya Posta na Mawasiliano ya simu iliyowekwa katika sheria ya Fedha ya 2020⁴ ni kuongeza ufikiaji wa ubora na idadi na kwa gharama ya chini kote nchini. Kiashiria cha lengo hili ni maendeleo ya TEHAMA nchini Kameruni.

Nchini Kameruni, uwanda wa mawasiliano ya simu ya 3G inakadiriwa kwa kiwango cha kuridhisha cha 69% na matumizi ya wavuti ya kibinafsi kwa 23% tangu 2018.⁵ Waendeshaji hutoa uwanda tofauti za mtandao pamoja na 5G. Uwanda wa 5G, maarufu zaidi, inashughulikia watumiaji chini ya milioni nchini kote.⁶ According to a report published by Hootsuite and Kulingana na ripoti iliyochapishwa na Hootsuite na We Are Social, mnamo Januari 2020,⁷ Kameruni ilikuwa na watu milioni 7.8 waliounganishwa kwenye mtandao. Kiwango cha kupanya kwa mtandao wa Kameruni kilifiki 30% mnamo Januari 2020, na ongezeko la 7.8%, inakadiriwa kuwa watumiaji wapya wa mtandao kufikia 570,000.

Nchi hiyo ina waendeshaji wa mawasiliano ya simu wanne, kwa hivyo watatu katika Mfumo wa Ulimwenguni wa Mawasiliano ya Simu (GSM), ambayo ni MTN, Orange, Nexttel na Mawasiliano ya Simu ya Cameroon (Camtel), kampuni ya simu ya umma na mtoaji mkuu wa huduma za simu na mtandao. MTN na Orange ni viongozi wa soko kwa suala la wanachama wa simu za mkononi, huduma za mtandao, huduma ya kuhamisha simu na mapato. Kulingana na ripoti yake ya hivi karibuni, MTN ina zaidi ya wanachama milioni 10 nchini Kameruni, na mauzo ya bilioni 5.6 mnamo 2020.⁸ Kama sehemu ya maendeleo ya miundombinu ya teknolojia, Kameruni ina sehemu mbili za ubadilishaji wa mtandao, inayoitwa CAMIX.

Uuzaji wa huduma za mtandao unafanywa na karibu watoa huduma 20 wa upatikanaji wa mtandao.

Mnamo Oktoba 2020, Waziri wa Posta na Mawasiliano ya Simu aliteua CAMIX,⁹ chama kwa hivyo wanachama ni waendeshaji na watoa huduma za Mtandao kama msimamizi wa vituo vya kubadilishana nchini Kameruni, chini ya usimamizi wa Wakala wa Udhibiti wa Mawasiliano (ART) na Wakala wa Kitaifa wa Habari na Teknolojia ya Mawasiliano (ANTIC), vyombo viwili vya udhibiti kwa sekta ya TEHAMA nchini Kameruni. Uunganisho wa mtandao hutolewa na waendeshaji simu na watoa huduma za mtandao ambao 20 ni ya kibinafsi.

Watendaji wa udhibiti wako katikati ya sera ya dijitali nchini Kameruni. Wizara ya Posta na Mawasiliano ya simu inaratibu shughuli zote katika sekta hiyo na ndio taasisi kuu ya serikali inayohusika na TEHAMA nchini. Wakala wa Udhibiti wa Mawasiliano (ART) ndiye mdhibiti wa sekta ya simu na uunganisho la mtandao. Ina nguvu ya kuidhinisha shughuli ikiwa kuna ukiukaji wa kanuni. Wakala wa Kitaifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (NAICT) pia inahusika na uendelezaji wa ICT, usimamizi wa majina ya kikoa (.cm) na kupambana na uhalifu wa kimtandao. Sheria ya dijitali maalum kwa sekta hiyo imeelezewa katika sheria ya 2010 ya Mawasiliano ya Kielektroniki.

Milioni 7.8
Kameruni ilikuwa na watu milioni 7.8 waliounganishwa kwenye mtandao

4. <https://www.dgb.cm/news/consulter-loi-de-finances-cameroun-lexercice-2020/#>

5. <https://www.nperf.com/fr/map/CM/-./signal/>

6. <https://www.nperf.com/fr/map/CM/-/449.MTN/signal/?ll=4.718777551249867&lg=9.953613281250002&zoom=6>

7. <https://www.investiraucameroun.com/economie/2402-14084-le-taux-de-penetration-de-l-internet-au-cameroun-atteint-30-en-2020-grace-al-arrivee-de-570-ooo-new-internet-users>

8. https://docs.google.com/document/d/1uJG-ZRCY6MsyXoB_NidENHijSfv8s4jhj3jld_JvvTo/edit

9. <http://www.camix.cm>

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAOONI

Mnamo 2017, Kameruni ilirekodi kufungwa kwa mtando kwa muda mrefu zaidi ya siku 93. Kukomeshwa kwa mtando wa 2017 kuliombwa na serikali kuzima madai ya kuenea kwa matamshi ya chuki mwanzoni mwa mzozo huko Kaskazini na Kusini Magharibi, mikoa miwili inayozungumza Kiingereza iliyo na mizozo. Matokeo mazito ya kiuchumi na kijamii yalirekodiwa. Kufungwa huku kulikuwa ukiukaji mkubwa zaidi wa haki za dijitali. Wakati wa kufungwa kwa mtando huu, Kameruni ilipata hasara kubwa ya kifedha inayokadiriwa kuwa \$38.8 milioni.

Kwa kuongezea, mnamo Januari 17, 2020, Telecommunications ya Kameruni (Camtel)¹⁰ mwendeshaji wa mawasiliano ya umma nchini Kameruni anayehusika na kudhibiti mkongo wa taifa, alitoa taarifa kwa waandishi wa habari kutangaza kuvurugika kwa mtando wa wavuti kufuatia ajali kwenye kebo ya chini ya baharini ya Afrika Magharibi Cable. Mfumo (WACS). Kabla ya kutolewa hii, Kituo cha Mtando cha NetBlocks tayari kilikuwa kimeonyesha kuwa media za kijamii na huduma za ujumbe zimevurugwa.

ATHARI ZA COVID19 KWA HAKI

ZA DIGITALI NA UJUMUISHI

Kama sehemu ya hatua za pamoja za kupambana na janga la virusi vya korona, chama cha upinzani, Mouvement pour la Renaissance du Cameroun (MRC), kilianzisha hatua za kutafuta fedha kusaidia wale wanaohitaji. Mnamo Mei 4 2020, Waziri wa Utawala wa Wilaya alichukulia hatua hii kama haramu na akatuma barua kwa Mkurugenzi Mtendaji wa MTN na Orange, akitaka kufungwa¹¹ kwa akaunti za Pesa za Simu na Pesa za mtando wa Orange kwa kutafuta pesa.

Kwa kuongezea, wakati wa misukosuko, matumizi ya mitando ya kijamii yaliongezeko. Mnamo Aprili 2020, barua kutoka kwa ofisi ya Rais wa Jamhuri iliagiza Mkurugenzi wa Wakala wa Kitaifa wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (NAICT), kufuatilia akaunti zote kwa njia za kiteknolojia na watumiaji wanaosambaza habari za uongo na pia uwepo wa habari za uongo kwenye majukwaa kama Facebook.

Mnamo Juni 23, 2020, ukurasa wa Facebook na wavuti ya uchaguzi ya Kameruni (ELECAM), chombo cha kuanda na kudhibiti uchaguzi nchini Kameruni, ilidukuliwa kwa muda wa masaa 24. Shambulio hili lililenga hifadhidata ya waandikishaji.

Mnamo Septemba 17, 2020 Facebook ilitangaza VAT ya 19.25% italipwa kwa matangazo yoyote nchini Kameruni kutoka Oktoba 1 2020. Kulingana na vifungu vya sheria ya Fedha ya 2020, ushuru ulionesha unaongezeka kwa majukwaa mengine kama Google na Amazon kwa ununuzi mtandaoni. . Kifungu cha 127, aya ya 15 ya sheria ya fedha ya 2020 inasema kwamba “mauzo ya bidhaa na utoaji wa huduma zinazofanywa katika eneo la Kameruni au

10. <http://www.camix.cm/>

11. In Cameroon, the government wants to stop a fundraiser against the virus launched by the opponent Kamto, Le Monde, April 30, 2020, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/04/30/in-cameroun-the-government-wants-to-stop-a-fundraiser-against-the-virus-launched-by-the-opponent-kamto_6038237_3212.htm/

Kifungu cha 127, aya ya 15 ya sheria ya fedha ya 2020 inasema kwamba:

“

***mauzo ya bidhaa na utoaji wa
huduma zinazofanywa katika eneo
la Kameruni au kupitia majukwaa
ya biashara ya nje au ya ndani ya
elektroniki; tume zilizopokelewa
na waendeshaji wa majukwaa
ya biashara mtandaoni.***

kupitia majukwaa ya biashara ya nje au ya ndani ya elektroniki; tume zilizopokelewa na waendeshaji wa majukwaa ya biashara mtandaoni.”

Kwa kuongezea, mnamo Septemba 22 2020, nchi ilirekodi uwepo wa upatikanaji hafifu wa mtandao. Wakati wa kutangazwa kwa uchaguzi wa washauri wa mikoa wa Desemba 6, 2020 nchini Kameruni, chama cha upinzani, MRC ilialika wanaharakati wake kuandamana kote nchini. Kuna uwezekano kwamba mtandao ulivurugwa kukandamiza uhamasishaji.

Kameruni ina miongozo mbalimbali ya kisheria juu ya matumizi ya dijitalil. Moja hasa ni sheria ya biashara ya elektroniki iliyopitishwa mwaka 2000, sheria ya ulinzi wa watumiaji, sheria n° 2010/012 ya

21 Desemba 2010 ya usalama wa mtandao na uhalifu wa kimtandao ni sheria, haitumiki tena kudhibiti matukio ya kimtandao. Kwa ujumla, sheria hii “inasimamia mfumo wa usalama wa mitandao ya mawasiliano ya elektroniki na mifumo ya habari, hufafanua na kuadhibu makosa yanayohusiana na utumiaji wa teknolojia ya habari na mawasiliano nchini Kameruni”.

Machi 13, mwaka 2020, Mawaziri wa Fedha na Posta na Mawasiliano walisaini pamoja uamuzi wa kuweka mbinu kwa ajili ya ukusanyaji ushuru wa forrodha kwa njia ya elektroniki yani simu, kompyuta mpakato, vituo na programu. Uamuzi huu wa pamoja uliokosoa sana juu ya uwezekano wa ukiukaji wa haki za dijitali ulibatilishwa na barua kutoka kwa Rais wa Jamhuri.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Mwaka 2020 nchini Kameruni imeandika habari kadhaa juu ya haki za digitali. Kesi ndogo za ukiukaji wa haki za dijitali zimerekodiwa. Katika muktadha wa shida ya Virusi nya Korona, haki za watumiaji zimeathiriwa na hatua za kizuizi za kupambana na janga hilo.

Njia mpya za vitisho na ukiukaji zimetengenezwa katika muktadha wa Covid-19. Ingawa serikali na wakati mwingine waendeshaji simu na watoa huduma ya mtandao hutumia njia hizi mpya kukiuka haki za dijitali na kuzuia uhuru, jukumu la mashirika ya ndani na ya kimataifa yameendelea kuwa na nguvu katika kushughulikia kutotii kuititia hatua na kampeni mbalimbali za utetezi.

- Kwa mtazamo wa hali ya haki za dijitali mnamo 2020 nchini Kameruni, mapendekezo yafuatayo yanapaswa kutolewa ili kuboresha haki za dijitali na ujumuishaji wa dijitali nchini kwa mwaka ujao;
- Ukaguzi wa mpango mkakati wa dijitali wa Kameruni wa 2020 kabla ya kuanzisha mpango mpya wa mikakati;
- Kupitisha sheria juu ya ulinzi wa data ya binafsi;
- Kupitisha sheria kwenye majukwaa ya mitandao ya kijamii na ufanuzi wa majukumu ya serikali;
- Anzisha maamuzi juu ya sekta ya TEHAMA kwa kuwashirikisha wadau wote muhimu katika mfumo wa ikolojia ya mtandao;
- Omba ripoti ya uwazi ya kila mwaka ya faragha ya data kutoka kwa waendeshaji wote wa simu na ISP nchini Kameruni juu ya ujumuishaji wa dijitali na haki za dijitali.

*Moja ya vipaumbele vya Wizara ya
Posta na Mawasiliano ya simu iliyowekwa
katika sheria ya Fedha ya 2020 ni kuongeza
ufikiaji wa ubora na idadi na kwa gharama
ya chini kote nchini.*

”

Utafiti Maalum: COVID-19 - Ni nini kilichogeuza maisha yangu kuwa chini

Imeandaliwa na Rigobert Kenmogne

Mnamo Aprili 2020, wakati shangazi yangu, Suzanne, alipokwenda Kituo cha Afya cha Djoungolo, katika jiji la Yaoundé, hakujuu kwamba atapata wakati wa kusafiri maishani mwake. Akiwa na umri wa miaka 50, alikwenda Kituo cha Afya kwa uchunguzi wa COVID-19. Siku nne, Suzanne alikuwa anasita kwenda Kituo cha Afya kwa uchunguzi. Kuhakikishiwa kuwa alifanya chaguo sahihi, chini ya ushauri wa binamu yake, mwishowe anaamua kwenda huko asubuhi moja. Mara moja katika Kituo cha Afya, akiwa ni mtu mwenye aibu, kwa sababu tayari ameanza kupata dalili baada ya siku chache za kukohoa kwake, ishara za nje za kuambukizwa COVID-19.

Mara moja katika Kituo cha Afya, wale wanaosimamia huduma hiyo watafanya mipango ya kuchukua sampuli zinazohitajika. Lakini huduma ni polepole, kwa sababu ya wagonjwa wengi ambao wanataka kujua hali zao za kiafya. Kwa kuongezea, vifaa vya kipimia vilikuwa vichache, huduma ikawa imejaa; binamu alimtia moyo Suzanne na kusubiri. Wakari wa mchana, Suzanne anapata matokeo yake na amepata maambukizi. Anaonekana kushtuka sana na anaogopa kupoteza maisha yake. Suzanne alisononeka na kutullia kimya kwa dakika chache. Labda alikuwa akijiuliza ikiwa angeweza kuishi na maambukizi hayo ambao unatisha sana. Suzanne lazima aanze karantini mara moja. "Bibi, matokeo yako ni chanya, lazima uingie karantini, kila kitu kitakuwa bora na salama" ikielezwa na mtu anayesimamia Kituo hicho. Anashusha pumzi na anasikiliza maagizo ya madaktari. Ili kuzuia kuzuka kwa ugonjwa wowote, binamu yake Suzanne lazima pia apimwe. Yeye hakatai. Kwa bahati nzuri, hajapata maambukizi ya ugonjwa huo, lakini hatua za kizuizi, kutenganisha na kujitenga ni muhimu kwake.

Wiki moja baada ya kuanza kwa matibabu katika karantini, Suzanne hugundua kuwa hali yake ya COVID-19 na picha zake na za watu wengine walioambukizwa katika Kituo cha Afya zimechapishwa kwenye media ya kijamii, haswa majukwaa ya Facebook na WhatsApp. Alikuwa amekata tamaa sana, alikasirika na kupoteza uzito mwingej katika siku chache. Hali hii ilisababisha magonjwa mengine katika muktadha wa maisha yake. Kwa bahati nzuri, alinusurika wakati wa hali vyakati hii ngumu.

Kulingana na mshawishi chipukizi ambaye alifanya kazi na Plan International-Kameruni, "Suzanne alipatwa na hasira alipoona habari zake mtandaoni, ambayo kwa kweli ilizidisha hali yake". Suzanne alijambia kuwa amerudi katika miaka arobaini kutokana na msaada wa Plan International na kazi ya washawishi chipukizi wa shirika na washirika. Kama ilivyo katika visa kama hivyo, kama sehemu ya shughuli zake, Plan International, ulihamasisha idadi ya watu juu ya hatari za COVID-19 kwa kusambaza vifaa vya kujikinga. Ushauri ulipewa Suzanne kumsaidia afya yake kuimarika kwa hali ya maadili yake. Kampeni juu ya uwajibikaji wa maadili ya madaktari pia zimeanzishwa moja kwa moja katika vituo vya afya vinavyolengwa au kwenye mitandao ya kijamii.

Tangu Machi 2020, mwanzoni mwa mgogoro, zaidi ya kesi 10 za ukiukaji wa data za kibinafsi ziliripotiwa kwa Plan International kupitia shughuli za washawishi chipukizi. Wanawake wengi kuliko wanaume wamelalamika kuhusu kuchapisha hali yao ya afya kwenye mitandao ya kijamii.

Kaitka matarajio ya kulinda data ya kibinafsi na kuzuia ukiukaji kama ilivyokuwa kwa Suzanne na wengine wengi, mshawishi chipukizi anapendekeza: "lazima tuchukue sheria juu ya ulinzi wa data ya kibinafsi, tuwajulishe watumiaji wa Mtandao wazo la data ya kibinafsi, tuhimize Watumiaji wa mtandao kusoma sera za usiri za kampuni za mitandao ya kijamii, na kuandaa na kutoa kwa umma hati ya ulinzi wa data ya kibinafsi kwa uhakika bora zaidi".

Plan International inafanya kazi katika maeneo 4: afya, elimu, ulinzi na ulindaji wa haki za watu walio katika mazingira magumu. Vitendo vya shirika katika kukuza uelewa juu ya kuenea kwa COVID-19 na athari zake kwa idadi ya watu vimekuwa muhimu. Kwa habari zaidi juu ya Plan International, tafadhali tembelea <https://plan-international.org/>

Utafiti Maalumu: COVID-19: Kati ya ukiukaji data ya kibinafsi na habari mbovu nchini Cameroon

Imeandaliwa na Rigobert Kenmogne

Mwanzoni mwa 2020, Bernard (jina limebadilishwa), mwenye miaka 60, alienda Ulaya kama kawaida. Lakini safari hii haikuwa kama zingenezo. Safari yake ya mnamo Aprili inaingiliana na mwanzo wa kufungwa nchi kulikotokana na virusi vya Korona. Akitokea awali mkoaa wa magharibi nchini Kameruni, Bernard anapanga kurejea Kameruni kuepuka baya zaidi. Anawasili nchini, kupitia uwanja wa ndege wa kimataifa wa Douala, Bernard lazima apitie vipimo kama ilivyoelezwa kwenye mpangilio wa afya wa nyakati za janga.

Abiria wengine wengi kama Benard wanashubiria vipimo vyao kutekelezwa na muda mwangi wa kusubiria kufuatia kuwa huduma za afya zimelemewa maana bado zinaazimiwa kukidhi mahitaji. Bernard ni mtu mashuhuri anayejulikana nchini. Ukizingatia umri wake, lazima ashughulikiwe kama mgonjwa mwenye hatari kubwa kama ilivyo na abiria wengine wenye umri mkubwa.

Bernard alipatikana kuwa na COVID-19 na akaenda karantini. Wakati wa karantini, hakuweza kupona na kifo chake kiliwaacha jamaa na marafiki kwa hali ya mshtuko. Alikuwa nembo muhimu kwenye jamii. Licha ya kupokea msaada kutoka kwa wahudumu wa afya, na vile vile familia na marafiki, Benards aliaga kutoptaka na COVID-19. Wakati wa karantini, wanafamilia wengi na marafiki waliwasiliana naye, wengine wao ambao hawakuwa na ufahamu kamili kuhusu athari za virusi vya korona.

Mazishi ya Bernard yaliandaliwa kwa kuzingatia vigezo vikali vilivyowekwa mbali na kijiji chake. Siku chache baadaye, baada ya msiba wa Bernard, jamaa na marafiki wanagundua chapisho kwenye mitando ya kijamii lenye kufichua data zake binafsi za COVID-19.

Habari hizi zinapokelewa na shaka kufuatia kukana kwa uwepo wa virusi vya korona mionganoni mwa Wakameruni. Tangazo hilo lenye picha ya Bernard siku chache baada ya mazishi lililetta taharuki kwenye jamii. Kulikuwa na hisia mseto kutoka kwa baadhi ya watu wakikataa kupimwa huku wengine wakitafuta hatua za nyumbani za kutibu virusi hivyo. Kuna hasira pia kufuatia uchapishaji wa taarifa za binafsi za mwendazake.

Visa vingine vya COVID-19 ambavyo vimefichuliwa kwenye mitandao ya kijamii vimezua mshangao katika jamii kama ilivyobainishwa kupitia kazi iliyofanywa na Merveilles du Monde kupitia shirika la International Foundation for Development, Education, Entrepreneurship and Environmental Protection (FIDEPE) nchini Kameruni. Mwanachama anasema: "Kisa cha pili kwangu kilikuwa chenye unyanyapaa zaidi. Baada ya kifo cha Bernard, tangazo la uongo lilienezwa kuhusu kuambukizwa kwa katibu wake binafsi. Hatua hii iliingiza jamii kwenye msukosuko kwa mara ya pili, na uoga wa kila mmoja kufikia yejote kutoka familia tofauti. Ilikuwa ni baadaye pale katibu huyo binafsi aliwasili kijijini wiki chache baadaye na katika afya nzuri, akiwa mwenye hasira, baada ya kuchapisha chapisho mbeleni kwenye mtandao wa Facebook kuelezea kutoridhishwa kwake na wale wote waliosambaza uvumi wa taarifa hizi za kipimo cha COVID-19 zikiwa na picha yake."

Jumbe za kumpa moyo katibu binafsi wa mwendake zake Bernard kulimuwezesha kuandaa kampeni ya hamasisho pamoja na Merveilles du Monde. "Aliandaa kampeni ya hamasisho dhidi ya COVID-19 katika jamii yake," "Huyu alikuwa mwanamume aliyekuwa na matatizo ya afya kwa muda mrefu hata kabla ya janga la COVID-19. Baada ya kifo chake, picha zilirushwa kwenye mitandao ya kijamii zikitangaza kufa kwake kutokana na COVID-19 wakati vipimo vyake vilikuwa hasi."

Katika kila tukio, Merveilles du Monde ilitoa msaada wa kisaikolojia na wa kijamii kama sehemu ya kampeni. Ili kuzuia ukiukaji, kwenye janga sawa na hili, Merveilles du Monde inapendekeza "kuunda nyanzo za mijadala na uhamasishaji kuhusu athari za kushiriki data binafsi za watu wakati wa janga. Kwa jumla, mafunzo ya uhamasishaji kuhusu athari za ukiukaji wakati wa janga ni muhimu."

Nchi ya Ivory Coast inapatikana katika sehemu ya Magharibi ya Afrika. Idadi kubwa ya watu imechukuliwa na vijana ambao inakadiriwa kuwa Million 26,453,542 mnamo 2020.¹ Kiwango cha kupanya kwa mtandao ni 26,3%. Mnamo 2018, idadi ya watu waliounganishwa kwenye mtandao nchi hiyo ya Pembe ya Pwani ilikadiriwa kuwa karibu milioni 6.53, kati ya idadi ya watu milioni 24.9.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA COTE D'IVOIRE

Kiwango cha kupanya kwa rununu pia inakadiriwa kuwa 131.6%.² Kwa ujumla, asilimia 60 ya idadi ya watu wa Ivory Coast wameunganishwa kwenye mtandao kupitia simu mahiri/janja, 38% kutoka kwa kompyuta na 2% kutoka kwa kompyuta mpakato.³ Ivory Coast ni namba 9 barani Afrika na inashikilia nafasi ya 131st ulimwenguni kwenye Faharisi ya Maendeleo ya teknolojia ya habari na mawasiliano (TEHAMA) ya Muugano wa Kimataifa wa Teknolojia ya Mawasiliano (ITU).⁴

MIUNDOMBINU YA MTANDAO NA SERA

Wizara ya Uchumi wa Kidijitali na Posta ina jukumu la sekta ya mawasiliano. Imehamishiwa chini ya mawasiliano/ TEHAMA Mamlaka ya Udhibiti ya Ivory Coast (ARTCI), na Tume ya Upatikanaji wa Taarifa za Umma na nyaraka za Umma. Kwa upande wa sheria, Ivory Coast ina vifungu vya kisheria ikiwa ni pamoja na Sheria Nambari 2012-293 ya Machi 21 2012 inayohusiana na Mawasiliano na Teknolojia ya Habari na Mawasiliano, kuongoza sekta ya mawasiliano. Pia kuna Sheria Namba 2013-867 ya Desemba 23 2013 inayohusiana na upatikanaji wa habari ya masilahi kwa umma, Sheria Nambari 2013-451 ya 19 Juni 2013 inayohusu vita dhidi ya uhalifu wa kimtandao na Sheria N.2017-803 ya Desemba 7 2017 kuhusu mwelekeo wa jamii ya habari.

60%

asilimia 60 ya idadi ya
watu wa Ivory Coast
wameunganishwa
kwenye mtandao kupitia
simu mahiri/janja

1. Internet user Statistics for Africa

2. Authority of the Telecommunication Regulation of Côte d'Ivoire

3. Digital report 2018 in Western Africa « we are social »

4. ICT development index 2017 "ITU"

ATHARI ZA COVID-19 KWA HAKI

ZA DIJITALI NA UJUMUISHAJI

Visa vya kwanza vya COVID-19 viligunduluiwa na kudhibitishwa mnamo Machi 11 2020. Tangu wakati huo, Ivory Coast imesajili visa 21,513 vilivyothibitishwa.⁵ Katika tangazo la mnamo Aprili 15, Daktari Aka Aouele Waziri wa Afya na Ustawi wa Umma alidokeza kwamba “wastani wa umri wa wagonjwa ni miaka 40 na uliokithiri wa miezi 18 hadi miaka 82.”⁶ Serikali imepeleka mpango wa usimamizi wa mzozo unaolenga zaidi masuala ya kiuchumi, kijamii na kibinadamu.

Baraza la Usalama la Kitaifa lilifunga jiji la Abidjan mnamo Machi 29. Haswa, mji mkuu huu wa kiuchumi unawakilisha kitovu cha janga hilo na hatua hii ilikusudiwa kuudhibiti kwa kupunguza harakati za watu. Kampuni zilisamehewa ukaguzi wa ushuru kwa kipindi cha miezi mitatu. Adhabu ya ucheleweshaji wa utekelezaji wa mikataba na maagizo ya umma na Serikali na matawi yake katika kipindi cha mgogoro pia ilifutwa.⁷ Hatua hizi zililenga kudumisha shughuli za kiuchumi, kuzipa afueni biashara na kuhifadhi kazi. Kwa upande wa afya ya umma, wavuti ziliwekwa katika huduma na habari zote kwa wakati halisi zinazohusiana na janga, habari zake, na hatua za kinga na usalama.⁸ Ukurasa rasmi wa Facebook wa Wizara ya Afya na Ustawi wa Umma pia ulihimili mawasiliano kwenye mitandao ya kijamii na sasisho za kila siku kuhusiana na maendeleo ya hali ya kiafya.

Waendeshaji simu za rununu na watoa huduma za mtandao (ISP) pia wamechangia kudhibiti athari za janga. Waendeshaji wakuu kama Orange, Moov na MTN wameanzisha kampeni za uhamasishaji kupitia njia zao anuwai. Kwa kushirikiana na serikali, mfumo wa SMS huwaarifu na kuhamasisha raia mara kwa mara kuhusu hatua za kinga dhidi ya virusi vya Korona.⁹ Vifurushi maalum vya mtandao vimetolewa kwa kila safu ya kijamii, ili kila mtu aweze kuwasiliana na kupata huduma tofauti za mtandao.¹⁰ Hatua zilizochukuliwa na waendeshaji simu zilikuwa muhimu sana kuhakikisha ustawi wa jamii ya watu, ikizingatiwa hatua zilizowekwa za kutenganisha jamii.

5. Ministry of Health and Public Hygiene

6. <http://apanews.net/news/lage-moyen-des-personnes-atteintes-du-covid-19-en-cote-divoire-est-de-40-ans-ministre>

7. Retrouvez l'intégralité des mesures prises par le gouvernement su, <https://www.ccifci.org/actualites/mesures-gouvernementale-en-ci-face-au-covid-19.html>

8. <http://info-covid19.gouv.ci> et <http://sante.gouv.ci>

9. <https://www.orange.ci/fr/tous-engages-contre-le-coronavirus.html>

10. <https://www.orange-business.com/fr/covid-19-solutions-voix-et-data-temporaires-pour-collaborateurs>

Kukabiliwa na changamoto za kiafya, kutokana na hatua za serikali zilisababisha vifo nya watu chini ya 200 kwa siku. Hata hivyo, jinsi serikali ilivyokabiliana na janga hili, kwa njia nyingi ilichelewesha na kupunguza kwa upatikanaji wa habari kuhusu ugonjwa kulingana na hali halisi ya mwenendo unavyobadilika ulimwenguni. Kwa ujumla, COVID-19 imesababisha serikali kuchukua hatua kadhaa za vizuizi dhidi ya janga ambalo linaathiri haki za binadamu. Ukosefu wa umakini wa serikali ulionekana haswa katika usimamizi wa mawasiliano kwenye mitandao ya kijamii.¹¹ Hii imejidhihirisha kutokana na kuongezeka kwa habari potofu na visa nya ukiukwaji wa haki za binadamu.

Kulingana na Daktari Eddy Gnapia, ugumu wa kupata taarifa sahihi katika siku za mwanzo za msukosuko wa afya nchini Ivory Coast ilisababisha wananchi sio tu kutegemea mitandao ya kijamii, hata pia kushiriki taarifa hata bila kuhakiki vyanzo vyake.¹² Mitandao ya kijamii imekuwa sehemu maalumu ya vyombo nya habari kutoa habari kwa wananchi.

Kulingana na ripoti iliyotolewa na Mtando wa Wataalam wa Vyombo nya Habari Mtandaoni wa Ivory Coast (REPPRELCI), "Baadhi ya asilimia 30 ya habari potofu (habari za uongo) zilikuwa za COVID-19 nchini Ivory Coast zimesambazwa katika vyombo nya habari nya jadi dhidi ya asilimia 70 kwenye mitandao ya kijamii katika kipindi cha kuanzia Mei 3 hadi Julai 31 2020."¹³ Raia, waliofunikwa na woga na uhitaji wa habari kuhusu janga hilo walikuwa wakisambaza habari hiyo kwa njia ya simu za viganjani bila kuwa na uthibitisho.

Baadhi ya vyombo nya habari walitumia wasaa huu kuchapisha habari potofu kwa ajili ya kuongeza watumiaji kwenye majukwaa yao.

Kulingana na Anderson Diédri, "Matangazo ya habari za uongo yanapotosha raia na kuwafanya watende wanavyotaka. Tulishuhudia watu wakiharibu kituo cha uchunguzi ambacho kilikuwa kikijengwa huko Yopougon,¹⁴ wakiamini kwamba kituo hiki kitapokea wagonjwa ambao watawaambukiza, wakati kwa uhalisia kilikuwa kituo cha uchunguzi ambacho kingeasaidia kuboresha usimamizi ndani ya mfumo wa mapambano dhidi ya janga hilo."¹⁵

Usimamizi mbaya wa mitandao ya kijamii pia umesababisha visa kadhaa nya udhalilishaji na ukiukaji wa utu wa binadamu. Kulikuwa na, picha na video za watu, wahasiriwa wa adhabu ya viboko na udhalilishaji wa kila aina, wakati wa amri ya kutotoka nje zilisambazwa sana kwenye mitandao ya kijamii.¹⁶ Vikosi nya polisi, kwa shauku yao ya kutekeleza amri ya kutotoka nje iliyoanzishwa na Rais wa Jamhuri, vilizidi dhamira yao ya majukumu, ambayo ni kuhakikisha usalama wa raia. Vikosi nya usalama "kwa hivyo vilienda kwenye majukumu yao kwa kujiamini. Havikuwa na huruma kwa wale waliokutwa nje baada ya saa tatu jioni."

***Ukosefu wa umakini wa
serikali ulionekana haswa
katika usimamizi wa mawasiliano
kwenye mitandao ya kijamii.***

11. Les réseaux sociaux, ennemis ou alliés de la lutte contre le COVID 19 – in, https://www.facebook.com/watch/live/?v=259755478483571&ref=watch_permalink

12. Les réseaux sociaux, ennemis ou alliés de la lutte contre le COVID 19 – in, https://www.facebook.com/watch/live/?v=259755478483571&ref=watch_permalink

13. <http://www.atoo.ci/2020/08/15/70-des-fake-news-sur-la-covid-19-ont-ete-diffusees-sur-les-reseaux-sociaux-rapport/>

14. Commune de la ville d'Abidjan

15. <https://www.lemediacitoyen.com/epidemie-de-coronavirus-retour-sur-une-crise-de-l-information/>

16. Couvre-feu à la matraque : l'Afrique de l'Ouest se rebelle in, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/03/30/couvre-feu-a-la-matraque-l-afrique-de-l-ouest-se-rebelle_6034953_3212.html

Baadhi ya Mashirika ya haki za binadamu yalilaani sana unyanyasaji uliofanywa dhidi ya raia. Hatua hizi za kulaani zililazimisha Polisi wa Kitaifa kutoa

taarifa ili kuwahakikishia watu na umma kwamba hatua zitachukuliwa kuheshimu haki za raia katika utekelezaji wa dhamira yao.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Janga la coronavirus halikuwa mbali kwenye mtikisiko rahisi wa sekta afya nchini Ivory Coast. Kwa kweli limetumika kama jaribu kwa mfumo mzima wa serikali katika viwango vyta kisiasa, elimu, kijamii, uchumi na afya. Kinachopaswa kuzingatiwa ni kwamba changamoto zinatakazokabiliwa bado ni zenye umihimu ipasavyo, haswa kwa haki za kidijitali na upatikanaji wa habari ambayo, kwa uwezekano wote, havikuonekana kama vipaumbele mwanzoni mwa mgogoro. Hali hii imesababisha kuongezeka kwa habari potofu na mara nyingi hutolewa habari za uongo au data ya kibinafsi ya raia kwenye mitandao ya kijamii.

Ugonjwa wa virusi vya Korona pia umeiwezesha serikali ya Ivory Coast kushughulikia vyema nyenzo za kiteknolojia, haswa kufanya kazi kwa njia ya kidijitali (teleworking) na taratibu kubadilisha baadhi ya sekta kwa kuweka mfumo wa kidijitali. Changamoto ya elimu katika utumiaji sahihi wa mitandao ya kijamii na kujua hatua za kisheria zinazotawala nafasi hii mpya ya kujieleza lazima pia ichukuliwe na Serikali ya Ivory Coast kwa sababu, raia wasio na mafunzo sahihi na wasio na taarifa sahihi wanachangia hatari nyakati zote za mtikisiko kama vile wa COVID-19.

*Hali hii imesababisha kuongezeka kwa
habari potofu na mara nyingi hutolewa habari
za uongo au data ya kibinafsi ya raia
kwenye mitandao ya kijamii.*

“”

Jamhuri ya Demokrasia ya Kongo¹ ni nchi kubwa katika Afrika ya Kati yenye wakazi Zaidi ya million 88, na kuifanya iwe ya nne maarufu zaidi Afrika baada ya Nigeria, Habeshi, na Misri.²

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA DEMOKRASIA YA KONGO

Nchi hiyo imeshikilia nafasi ya 49 kati ya nchi 54 za Kiafrika katika utawala wa kimataifa na alama 31.7 kati ya 100.0³ na pato GDP la Dola za Kimarekani billioni 47.22 (USD) mnamo 2018⁴ ikilinganishwa na billioni 38.01 (USD) mnamo 2017.⁵ Nchi nzima ina mitandao minne ya simu ambayo ni: Airtel, Orange, Africel na Vodacom na watoa huduma wengine wa mtandao. Hadi leo, nchi hiyo ina karibu watumiaji milioni 16.35 wa mtandao kwenye vifaa tofauti, na kiwango cha kupenya cha asilimia 19.⁶

Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo inapakana na nchi tisa jirani. Nchi hiyo inaongozwa na Rais Antoine-Félix Tshisekedi, kufuatia uchaguzi wa Desemba 2018 ambapo Mahakama ya Katiba ilimtangaza mshindi na mrithi wa Joseph Kabilo ambaye aliongoza nchi kwa miaka 18.⁷

**Watumiaji wa mtandao
Milioni 16.35**

1. Banque Mondiale, <https://www.worldbank.org/en/country/drc/overview#>

2. Wikipedia: https://fr.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9publique_d%C3%A9mocratique du_Congo

3. Mo Ibrahim FOUNDATION Rapport -2019: <http://iag.online/app.html?loc=CD&meas=PRI&view=overview>

4. Banque Mondiale -2020:

https://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8fg_&met_y=ny_gdp_mktp_cd&idim=country:COD:RWA:UGA&hl=fr&dl=fr

5. Banque Mondiale -2020:

https://www.google.com/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8fg_&met_y=ny_gdp_mktp_cd&scale_y=lin&ind_y=false&idim=country:COD&idim=country:region:region:SSF&pit=1511647200000&hl=fr&dl=fr&in_d=false

6. Datareportal - Janvier 2020: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-democratic-republic-of-the-congo>

7. Wikipedia: https://fr.wikipedia.org/wiki/Joseph_Kabila

Katika mwongo mmoja uliopita, nchi hiyo imevutia wahusika kadhaa kuhusu maswala ya ukiukwaji wa haki za binadamu barani Afrika. Mamlaka imeweka kimkakati njia za kuzuia maandamano ya umma na kujiyeza dhidi ya wale walio madarakani kwa kufunga mtandao, pamoja na huduma za ujumbe za simu, na pia kufanya vitendo vya uchujaji wa taarifa.⁸

Chini ya Kifungu cha 46 cha Sheria ya Mfumo wa sekta ya posta na mawasiliano ya simu, mamlaka zilikuwa na uwezo wa kukata “kwa muda mchache au zaidi na kwa kipindi ambacho kuna matumizi ya mitambo ya simu” kwa sababu za usalama wa umma na ulinzi wa kitaifa.⁹ Chini ya Sheria hiyo, serikali ilikuwa na nguvu ya kutaifisha vifaa vya mawasiliano.

SERA NA KANUNI ZA MTANDAO

Nchi ilianzisha muswada mnamo Aprili 2017, ulioanzishwa na serikali, ambao ulipitishwa na Bunge mnamo Mei 7 2018 na kupitishwa Novemba 22 2018 katika ngazi ya Seneti.

Mnamo Novemba 25 2020, Sheria mpya ya Mawasiliano ya Simu (Sheria Namba 20/17 ya Novemba 25 2020) ilibadilishwa¹⁰ Sheria ya Mfumo Namba 013-2002 ya Oktoba 16 2002¹¹ kwenye chapisho na mawasiliano ya simu katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo. Katika mwaka wake wa kwanza kama Mkuu wa nchi, Rais Félix Tshisekedi alipitisha mpango kabambe ulioitwa “Mpango wa Kidijitali wa Kitaifa” ili “kuandaa nchi kwa ujio wa mapinduzi ya nne ya viwanda, yaani fourth industrial revolution”.¹²

Mnamo tarehe 7 Februari 2020, Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo alianzisha muswada wa sheria kuhusu usalama wa mtandao na uhalifu wa kmtandao kwa matumaini ya kuziba pengo la kisheria katika sekta hii.¹³ Mnamo 24 Septemba 2020, nchi hiyo ilizindua, kupitia Wizara ya Posta, Mawasiliano ya simu na Teknolojia Mpya ya Habari na Mawasiliano (PTNTIC), kitambulisho cha kiotomati cha simu zote zinazotumika nchini, na kuletwa kwa Usajili wa Kifaa cha Mkononi (MDR).¹⁴

HAKI ZA BINADAMU

NA KUTENGWA KIDIJITALI

Japokuwa viwango vya kupenya kwa mtandao vilipanda kutoka 17% mnamo 2019 hadi 19% mnamo 2020, bado kuna mgawanyiko wa kidijitali kwa ufikiaji, upatikanaji na ujumuishaji wa jamii katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.¹⁵

Kutokana na ripoti ya 2018 iliyotolewa na Global System for Mobile Application (GSMA) iliyopewa jina, “Kubadilisha ushuru wa simu ya rununu katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo kusaidia ukuaji wa uchumi kupitia mfumo rafiki wa kifedha”, inasemekana kuwa ushuru ni “Kikwazo” kwa ujumuishaji wa kidijitali nchini JDC, kwani gharama ya mawasiliano ya rununu ina tija kubwa kwenye bajeti ya kaya.¹⁶

Pamoja na kuanzishwa kwa ushuru wa vifaa vya rununu katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, watumiaji wa huduma ya mawasiliano

8. QUARTZ AFRICA : <https://qz.com/africa/118727/the-dr-congo-is-using-a-decades-old-law-to-shut-down-the-internet/>

9. LEGANET.CD – Lois cadre Telecoms RDC: <http://www.leganet.cd/Legislation/JO/2003/JO.25.01.2003.PT.pdf>

10. SCOOPRDC.NET : <https://cooprdc.net/2020/12/16/nouvelle-loi-sur-les-telecoms-et-tic-voiciquelques-innovations/#:~:text=L%C3%A0%20lo%20sur%20les%20t%C3%A9l%C3%A9communications,par%20le%20pr%C3%A9sident%20F%C3%A9lix%20Tshisekedi>

11. LEGANET.CD – lois cadre telecomm RDC: <http://www.leganet.cd/Legislation/Droit%20economique/telecommunication/LC.013.2002.16.10.2002.htm>

12. Zoom-Eco – Plan national du Numerique : <https://zoom-eco.net/la-une/rdc-enfin-le-plan-national-du-numerique-valide/>

13. Proposition de lois sur la Cyber-securite et Cyber-Criminalite: <https://www.radiookapi.net/2020/02/19/missions/parole-aux-auditeurs/la-proposition-de-loi-sur-la-cybersecurite-et>

14. Lancement RAM : <https://econews.cd/g?post=1037>

15. <https://www.gsma.com/mobilefordevelopment/wp-content/uploads/2016/01/gsma-inclusion-num%C3%A9rique-et-fiscalit%C3%A9-dans-le-secteur-de-la-t%C3%A9l%C3%A9phonie-mobile-en-%C3%A9publique-d%C3%A9mocratiq-e-du-congo-summary.pdf>

16. <https://www.gsma.com/mobilefordevelopment/wp-content/uploads/2016/01/gsma-inclusion-num%C3%A9rique-et-fiscalit%C3%A9-dans-le-secteur-de-la-t%C3%A9l%C3%A9phonie-mobile-en-%C3%A9publique-d%C3%A9mocratiq-e-du-congo-summary.pdf>

watalazimika kulipa kati ya Dola za Kimarekani 0.17 kwa kifaa cha 2G na Dola za Kimarekani 1.17 kwa vifaa vya 3G / 4G / + mara moja kwa mwezi kwa kipindi cha miezi sita.¹⁷ huduma duni ya huduma za kidijitali umeongeza wimbi la hasira kutoka kwa watu binafsi, vikundi vya watumiaji na harakati za raia kote nchini.

Tangu Machi 2019, LUCHA, kikundi cha vijana cha harakati za kiraia, ilianda maandamano ya amani mbele ya majengo ya kampuni za mawasiliano ili kudai huduma bora na ushirikiano zaidi na vikosi vya usalama kushughulikia changamoto za wateka nyara ambao hutumia huduma za mawasiliano kutisha familia za wahasiriwa na kudai fidia.¹⁸ Mnamo 18 Agosti 2020, raia mmoja aliwasilisha malalamiko Mahakama ya Kibiashara ya Kisangani (mkoa wa Tshopo) akituhumu Orange DRC, kampuni tanzu ya kikundi cha mawasiliano ya kimataifa cha Ufaransa, Orange, kwa "kukiuka uaminifu".¹⁹

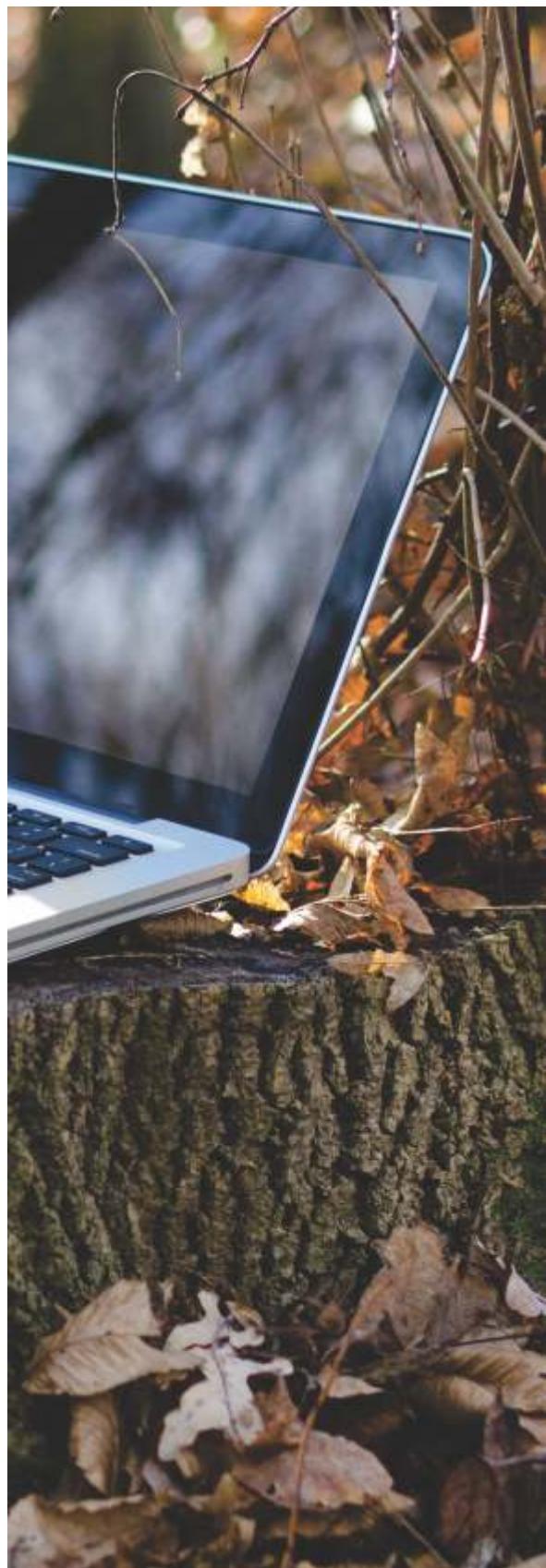
MAENDELEO CHANYA YA KUKUZA UJUMUISHAJI NA HAKI ZA BINADAMU

Mnamo Novembra 25 2020, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo ilipitisha sheria mpya ambayo itasimamia mawasiliano ya simu badala ya Mfumo wa sheria ya Oktoba 16 2020 ambayo ilitawala sekta hii kwa takribani miaka 18 na ambayo vifungu vyake vingine tayari vilionekana kuwa na utata na uhalisia katika uvumbuzi wa Teknolojia mpya za Habari na Mawasiliano.

Lakini pia, katika robo ya tatu ya mwaka wake wa kwanza madarakani, Rais Félix Tshisekedi alichukua mpango wa kidijitali huku akiamini kuwa TEHAMA bila shaka itachangia utendaji wa uchumi wa Kongo, wakati huo huo ikiimarisha huduma za kijamii, uboreshaji wa maarifa, ufanisi wa taasisi na vita dhidi ya umaskini.²⁰

Mnamo tarehe 7 Februari 2020, muswada wa usalama wa mtandao na uhalifu wa kimtandao uliwasilishwa na Naibu katika Ofisi ya Bunge la Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.

Katika hotuba yake, alielezea kusikitishwa kwake kwamba hakuna

17. Site web du Service RAM: <https://www.ram.cd/FAQ.aspx>

18. La Lucha en Revendication devant les telecoms: <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20190511-rdc-lucha-manifestations-airtel-telecommunications-geolocalisation-kidnapping>

19. Orange RDC assignee en justice: <https://zoom-eco.net/a-la-une/rdc-la-societe-orange-assignee-en-justice-par-un-de-ses-abonnes-pour-abus-de-confiance/>

20. Validation du plan national du Numerique: <https://zoom-eco.net/a-la-une/rdc-le-chef-de-letat-lance-les-travaux-de-validation-du-plan-national-du-numerique/>

sheria yoyote iliyopitishwa katika nchi hii inayoshughulikia ulindaji wa data binafsi kwenye nyanja ya mtandao.

Hii inapelekea kuwa ngumu, katika hatua ya sasa, kuzuia wahalifu wa kimtandao ili kudhibiti tabia zao wakati huo “wakiwezesha nafasi za matumizi mtandaoni halisi, ili pawe mahali salama kwa kidijitali kuishi.”

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Kwa miaka miwili iliyopita, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo imepata mabadiliko makubwa yanayoathiri moja kwa moja suala la ujumuishaji wa kidijitali na haki za binadamu.

Pamoja na mambo mengine, kuna ukiukwaji wa haki za watumiaji - kwa upande mmoja, mamlaka iliyopo na kwa upande mwingine na watoa huduma za kidijitali chini ya sheria isiyoeleweka na iliyopitwa na wakati.²¹ Sera na kanuni zingine zinaweza kutekelezwa katika mitazamo: kupunguza mgawanyiko wa kidijitali, kuimarisha haki za binadamu za raia wa Kongo na kuhakikisha usalama wa kitaifa n.k.

Kuhusiana na sababu zinazopunguza ujumuishaji wa kidijitali na haki za binadamu katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo, tunaona:

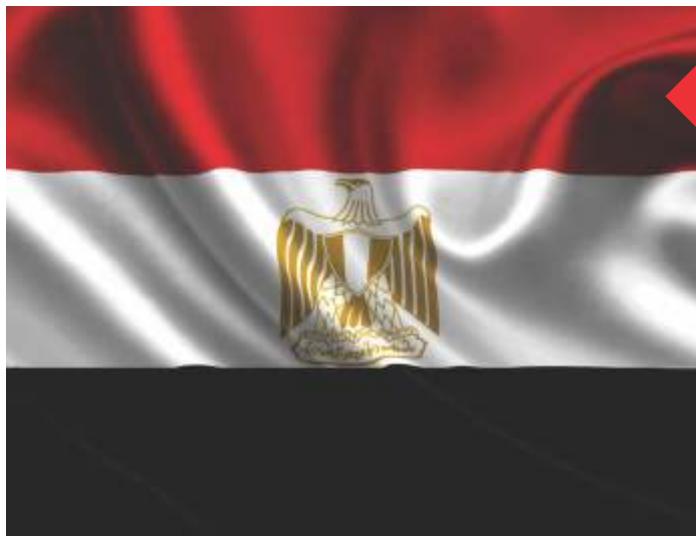
- Asilimia 87.5% ya watoa habari wetu muhimu walitaja kutokuwa na elimu ya kidijitali kama jambo muhimu linalopunguza ujumuishaji wa jumla wa kidijitali;
- Asilimia 37.5% walisema kuwa kuna ukosefu wa ushirikiano kati ya wadau wa kidijitali unadhoofisha utekelezaji wa haki za binadamu na ujumuishaji katika jamii.
- Asilimia 37.5% ya watoa habari wetu muhimu walitaja kwamba sheria haijitoshelezi pia inaweka kikomo cha kukuza haki za kidijitali nchini DRC.

Wadau tofauti katika ekolojia ya kidijitali nchini DRC kutoka asasi za kiraia, vyombo vya habari, sekta binafsi, na sekta ya umma wametoa mapendekezo mbali mbali ya kukuza ujumuishaji wa kidijitali pamoja na haki za binadamu. Hii ni pamoja na:

- Kuimarisha ushirikiano kati ya wadau wanaohusika katika sekta ya kidijitali nchini Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.
- Kukuza elimu juu ya teknolojia mpya ya habari na mawasiliano katika jamii.
- Kuongeza uelewa wa raia juu ya haki zao mtandaoni.
- Kuongeza ushawishi wa kukagua sera na kanuni za kidijitali katika Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo.
- Kutengeneza mwongozo wa NTICs, pamoja na mtandao, kupatikana kwa raia wote;
- Kuunda mfumo wa kisheria na miundombinu ya kidijitali.

21. Quartz Africa: <https://qz.com/africa/1187727/the-dr-congo-is-using-a-decades-old-law-to-shut-down-the-internet/>

Mageuzi ya dijitali na matumizi ya teknolojia pamoja na matumizi tofauti ya mitandao ya kijamii huko Misri ilichukua jukumu kubwa katika mapinduzi ya kisiasa ambayo yalisababisha mabadiliko ya kisiasa mnamo 2011 na 2013 na kuathiri siasa za Misri hadi sasa.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA MISRI

Baada ya mwaka 2011, tawala zilianza kutoa kipaumbele maalum kwenye haki za dijitali na mitandao ya kijamii kwa kuchukua hatua zote zinazowezekana kudhibiti upatikanaji wa mtandao na wanaharakati walengwa. Ili kufanikisha hilo, serikali tofauti zilitumia njia za kiufundi kuwadhibiti na kuwachunguza wanaharakati na maudhui na vile vile kutumia vyombo vya sheria kuhalalisha kuzimwa kwa mtandao, kupiga marufuku tovuti, kukusanya data za kibinafsi, haki za unyanyasaji wa faragha na kuhalalisha haki ya uhuru wa kujieleza chini ya shutuma za habari za uwongo ambayo inachukuliwa kama uhalifu wa usalama wa kitaifa.

Vitendo kama hivyo viliongezeka mnamo 2020, wakati wa COVID-19, ambapo habari zinazoenea juu ya janga la Korona zilizingatiwa kama suala la usalama wa kitaifa.

Mageuzi ya dijitali na matumizi ya teknolojia pamoja na matumizi tofauti ya mitandao ya kijamii huko Misri ilichukua jukumu kubwa katika mapinduzi ya kisiasa ambayo yalisababisha mabadiliko ya kisiasa

UPATIKANAJI WA

MTANDAO NCHINI MISRI

Katika kipindi cha miongo miwili iliyopita, Misri ilishuhudia mageuzi katika sekta ya Mawasiliano na Teknolojia. Kwa mfano, hadi mwisho wa mwaka 2000, kulikuwa na watumiaji 450,000 tu walio unganishwa na intaneti.

Idadi hii iliongezeka hadi watumiaji milioni 20¹ ambayo iliundwa zaidi na vijana,² kisha ikaongezeka hadi milioni 29 mnamo mwaka 2011. Kulingana na Muungano wa Kimataifa wa Teknolojia ya Mawasiliano (ITU), kufikia 2019, 57.28%³ ya idadi ya watu walikuwa na wamefikiwa na Mtandao. Watumiaji wa Facebook nchini Misri waliongezeka kutoka watumiaji milioni 4.2 mnamo mwaka 2010 hadi watumiaji milioni 9.4 mnamo mwaka 2011,⁴ na kufikia mwisho wa 2019, kulikuwa na watumiaji wa facebook 42,400,000.⁵ Kutokana na Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano ya Kitaifa (NTRA), idadi ya waliojisajili kwenye mtandao wa intaneti ilifikia 799,000 na robo ya pili ya 2020 na idadi ya waliojijandikisha kwenye mtandao wa runinga ilifikia 45,707,490 na robo ya pili ya 2020.⁶

Licha ya mageuzi ya Habari, Mawasiliano na Teknolojia, kuongezeka kwa kiwango cha juu na mabadiliko ya haraka kwa maisha ya kawaida kama matokeo ya janga la Korona, karibu asilimia 43 ya Wamisri bado hawana huduma ya mtandao. Pia, kuongezeka kwa kiwango cha matumizi ya intaneti kulihiushwa na kuitisha kanuni na sheria zenye vizuizi ambazo zilisababisha kupungua kwa nafasi ya matumizi ya intaneti na kizuizi cha haki za dijitali.

HAKI ZA DIJITALI: SHERIA

NA MFUMO WA KISHERIA

Sheria ni moja wapo ya zana ambazo zilitumiwa na serikali ya Misri kufunga nafasi ya matumizi ya mtandao na kukiuka haki za dijitali. Sheria za dijitali zinarejea seti ya sheria na vifungu ambavyo vinachukuliwa kudhibiti shughuli zote mtandaoni pamoja na haki za binadamu. Muktadha wa kisheria wa Misri umetengenezwa kuweka vizuizi kwa haki za kibinafsi za dijitali. Mnamo mwaka 2018, bunge la Misri lilipitisha Sheria Na.175 ya 2018 inayohusika na kupambana na uhalifu wa teknolojia ya habari, "Sheria ya Makosa ya Mtandao", na Sheria Nambari 180 ya 2018 ambayo ilihusika na udhibiti wa media. Kwa kuongezea, Sheria Na.10 ya 2003 pia ilipitishwa ambayo ilihusika na kudhibiti mawasiliano.

■ KUFUNGIA WAVUTI

Vifungu vya sheria viliipa nguvu kwa mamlaka kufungia tovuti ambazo zinaonekana kudhuru usalama wa kitaifa. Kifungu cha (1) cha Sheria Na.175 ya 2018 inayohusika na kupambana na uhalifu wa teknolojia ya habari inasema, "Sheria ya Makosa ya Mtandao inafafanua usalama wa kitaifa kama kila⁷ kitu kinachohusiana na uhuru, utulivu, na usalama wa nchi na

1. Internet World Stats, 'Internet User Statistics for Africa' <https://www.internetworldstats.com/stats1.htm> (Accessed 18 September/2020

2. Noha Bakr, (2016) The Egyptian Revolution, in Stephan Calleja & Monika Wohlfeld (editors), Change & Opportunities in the Emerging Mediterranean, Mediterranean Academy of Diplomatic Studies.p.59, <https://www.researchgate.net/publication/265358472>

3. ITU, <https://www.itu.int/net4/ITU-D/icteye#/query>

4. MCIT, Op.Cit.,

5. Internet World Stats, Op.cit.,

6. National Telecom Regulator Authority (NTRA)-Egypt, <https://www.tra.gov.eg/en/industry/telecom-market/market-indicators/>

7. Maha Al Asouad, (2016) Right to information and the national security in Egypt, Cairo: Association of freedom of Thoughts and Expression –AFTE.

chochote kinachohusiana na mambo ya Urais, Wizara ya Ulinzi na Ujasusi Mkuu". Ufanuzi huo pia unarudiwa katika sheria nyingi zinazohusu utumiaji wa mtandao, bila ufanuzi wowote au ufanuzi wa dhana ya usalama wa kitaifa au ufanuzi wa viambishi vyake. Mamlaka ina haki ya kuamua ni nini kinachoingatiwa ni masuala ya usalama na ambayo sio. Ripoti zingine zilisema kwamba kutoka kwa sheria ya Kupambana na Uhalifu wa Teknolojia ya Habari, serikali inakusudia "kudhibiti kabisa mtandao, kukandamiza watumiaji wake, kuhalalisha mazoea ya serikali katika kudhibiti nafasi hii, kuzuia wavuti, na ufuatiliaji mkubwa wa mawasiliano." Ripoti zingine ziliongeza "kabla ya kupitishwa kwa sheria hizi zenyetata", mazingira ya kisheria ya Misri hayakuwa na baraka za kisheria na haki ya kisheria ya kuzuia.

Kulingana na kifungu cha (19) cha Sheria 180 ya 2018 ambayo inahusika na kudhibiti vyombo vya habari na media, mamlaka wana haki ya kuzuia tovuti na habari za elektroniki kwa kuchapisha habari za uwongo. Mbali na sheria hizi mahususi, kifungu (102 bis) cha sheria ndogo ya adhabu kinaweka jinai habari za uwongo, na kuiita kama jinai ya usalama wa kitaifa ikiwa itahatarisha masilahi ya umma. Kifungu cha (2) cha Sheria ya Kupambana na Ugaidi namba 94 ya 2015 kinasema kwamba vitendo vya ugaidi ni pamoja na kukiuka maslahi ya umma au kuhatarisha usalama wa jamii na masilahi yake, au ugaidi kati ya watu binafsi. Kifungu cha (29) cha sheria hiyo hiyo kinasema kwamba "kila mtu anayeanzisha au kutumia wavuti kwenye intaneti kuhamasisha mawazo ambayo husababisha kufanya vitendo vya ugaidi" ataadhibiwa kwa kifungo kwa muda usiopungua miaka mitano. Kwa sababu hiyo, uhuru wa kujieleza au habari zinazosambazwa na habari zinaweza kuainishwa kama kitendo cha ugaidi ikiwa itazingatiwa kwa busara kabisa na mamlaka ya

madhara kwa masilahi ya umma na kisheria. Aidha, Sheria Na.10 ya 2003, ambayo inahusika na udhibiti wa mawasiliano, kilikuwa zana kuu ya kisheria iliyotumika kuzima mtandao wakati wa mapinduzi ya 2011. Vifungu hivi vyote vya kisheria vinaunda miundombinu ya kisheria inayotumiwa kuhalalisha uhuru wa kujieleza mtandaoni na haki zingine za dijitali.

■ UFUATILIAJI

Kifungu cha 6 cha sheria ya Uhalifu wa Mtandaoni kinaipa mamlaka ya upelelezi kutoa uamuzi unaoruhusu ufuatiliaji na upatikanaji wa habari na kifungu cha 2 kinasema kwamba Watoa Huduma za Mtandao (ISP) wanahitajika kuweka na kuhifadhi data za matumizi ya wateja kwa muda wa siku 180, pamoja na data ambayo inawezesha kitambulisho cha mtumiaji, data inayohusiana na maudhui kwenye mfumo wa habari, na data inayohusiana na vifaa vilivytumika. Hii inamaanisha ISPs itakuwa na data inayohusiana na shughuli zote za watumiaji, pamoja na simu, ujumbe wa maandishi, tovuti zilizo tumika, na matumizi yanayotumiwa kwenye simu janja na kompyuta. Katika muktadha mwingine, kifungu cha 25 cha sheria ya uhalifu wa kmtandao kinaweka ni jinai ukiukaji wa kanuni na maadili ya familia za Misri. Bila ufanuzi na utambulisho wa maana ya 'kanuni na maadili ya familia za Wamisri', kama ilivyotokea mnamo Julai 2020, wanawake baadhi wa Misri walikamatwa kwa mashtaka yanayohusiana na nakala hii, ambayo sasa inajulikana kama kesi ya wasichana wa Tik-tok.⁸

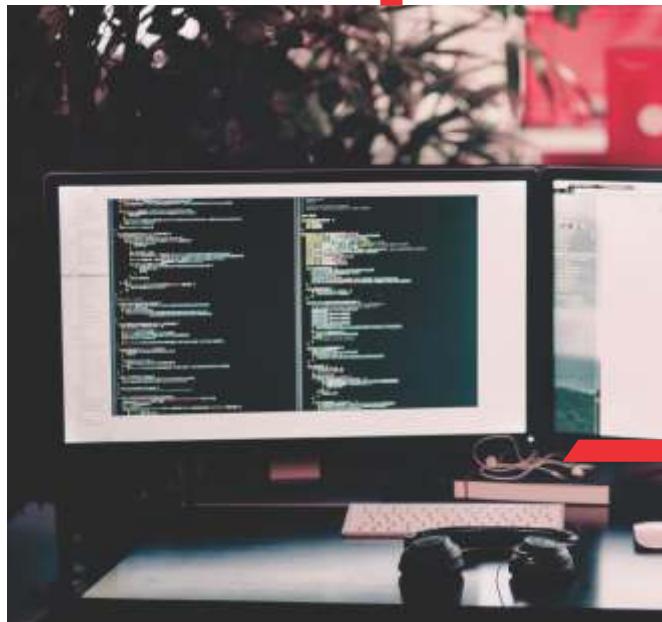
■ ULINDAJI WA DATA

Mnamo Julai 2020, Bunge la Misri lilitoa sheria Na.151 ya 2020 inayohusu ulindaji wa data binafsi. Kifungu cha tatu cha kutangaza utoaji wa sheria kinasema kwamba "sheria haitatumika kwa data ya binafsi iliyo na vyombo vya usalama vya kitaifa".

8. Global freedom of expression Columbia University ,The Case of the Egyptian TikTok Girls, <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/the-tiktok-girls-case/>

Kifungu cha 1 kinatambua vyombo veya usalama veya kitaifa na “Rais wa Jamhuri, Wizara ya Ulinzi, Wizara ya Mambo ya Ndani, Huduma ya Ujasusi na Mamlaka ya Usimamizi wa Utawala” ambayo inaonyesha kwamba data zote za kibinasi ziko

katika vyombo veya usalama veya kitaifa bila uhalisia na uhalali wa kisheria. Mfumo wa kisheria wa Misri ndio zana iliyotumiwa zaidi kukandamiza haki za dijitali wakati wa Covid-19.

“

**Kifungu cha 6 cha sheria ya Uhalifu
wa Mtandaoni kinaipa mamlaka ya
upelelezi kutoa uamuzi unaoruhusu
ufuatiliaji na**

ATHARI ZA COVID-19 KUHUSU HAKI ZA DIJITALI

Mfumo wa sheria uliotajwa hapo juu ulitumika wakati wa janga la COVID-19 kukandamiza haki za dijitali, haswa uhuru wa kujieleza mtandaoni kusambaza habari na uhuru wa vyombo veya habari veya dijitali. Mamlaka ya Misri ilipitisha hatua za kuzuia, kupunguza na kusambaa kwa virusi. Mwisho wa Desemba 2020 na kulingana na Wizara ya Afya, Misri ilikuwa imerekodi kesi 138,062 zilizothibitishwa, kati ya hizo 112,105 walipona, 7,631 walifariki, na 18,326 bado ni kesi zilizo na hai.⁹ Ili kujibu mlipuko wa gongwa hilo, serikali ya Misri ilipitisha sera ndogo ya kuzuia watu kutoka nje¹⁰ kama vile kusimamisha hafla zote ambazo ni mikusanyiko.¹¹ Kwa kuzuka kwa kasi ya maambukizi ya virusi, ambavyo vimeongezeka kutoka kesi moja hadi zaidi ya kesi 5000 ndani ya miezi miwili, raia, wanaharakati wa asasi za kiraia, waandishi wa habari, na madaktari walianza “kuhoji” takwimu zilizotangazwa, haswa na kuperomoka kwa matibabu mifumo katika nchi zilizoendelea zaidi na kutoweza kushughulikia janga hilo kwa kurekodi makumi ya maelfu ya visa vilivyoambukizwa kila siku. Kwa hivyo, hatua hizi za kuzuia zilihusishwa na uthibiti mkali wa kuzuia dhidi ya watu kutoka maeneo mbali mbali.

9. <https://www.worldometers.info/coronavirus/> last visit 1/1/2021 at 5:02 pm

10. Egyptian government, Prime Minister's decree No. (606) of the year 2020, published in official gazette –issue No. (12-Bis B) on 24 March 2020.

11. Egyptian government, Prime Minister's decree No. (606) of the year 2020, published in official gazette –issue No. (10-Bis) on 9 March 2020.

■ UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI MNAMO 2020

Serikali ya Misri ilishughulikia habari iliyokuwa ikienea kwenye janga la Korona kama habari ya uongo. Raia wengi walishtakiwa kwa kueneza habari za uwongo. Kwa mfano, kesi Na. 535 ya 2020 ambayo inatambukika kama kesi ya Usalama wa Taifa, inajumuisha madaktari, waandishi wahabari, wanaharakati wa asasi za kiraia, wananchi wa kawaida, watafiti walio chapisha taarifa na kusambaza taarifa za janga la janga au kutoa taarifa za sababu za maambukizi au kifo cha tabibu. Mfano mwingine ni ule wa kesi ya kukamatwa kwa mtaalamu wa uuzaaji wa bidhaa za matibabu kwa "kukosoa" sera za serikali jinsi inavyo pambana na janga la virusi nya Korona.¹² Katika muktadha huo, waandishi wa habari, wanasheria, na wanaharakati wa asasi za kiraia walikamatwa chini ya Kesi Na. (558) ya 2020 - Kesi ya Usalama wa Taifa.¹³

Ikumbukwe kwamba kesi za kukamatwa na uchunguzi zilifanyika katika kipindi cha kuanzia Machi hadi Juni 2020, ambapo ni kipindi hicho hicho ambacho kilishuhudia ongezeko kubwa la kila siku la idadi ya watu walioambukizwa. Idadi ya watu walioambukizwa iliongezeka kwa njia isiyotarajiwa kutoka mamia mwishoni mwa Machi (507), kufikia (17,989) mwishoni mwa Mei na kisha idadi iliruka ndani ya mwezi mmoja kufikia watu (46,898) walioambukizwa mwishoni mwa Juni, kulingana na takwimu rasmi zilizotangazwa hadharani.

kuchapisha na kutangaza (kwa kukusudia na kwa nia mbaya) habari, taarifa au uvumi (wa uwongo) ambao unasumbua amani ya umma, husababisha hofu kwa watu, au kudhuru masilahi yao.

UFAFANUZI WA KISHERIA WA HABARI ZA UWONGO

■ VIGEZO VYA KISHERIA

VYA HABARI ZA UONGO

Mazoea na vizuizi vilivyotajwa hapo juu ya uhuru wa kujieleza mtandaoni vilisababisha maswali juu ya uhalali na taratibu zilizochaguliwa kama vile ni nini vigezo nya kisheria nya habari za uwongo? Ni nini kinachukuliwa kuwa habari ya uwongo au uhuru wa kujieleza? Ufafanuzi wa kisheria wa habari za uwongo kulingana na kifungu cha 102 bis, 188 ya Kanuni ya Adhabu ya Misri inahusu "kuchapisha na kutangaza (kwa kukusudia na kwa nia mbaya) habari, taarifa au uvumi (wa uwongo) ambao unasumbua amani ya umma, husababisha hofu kwa watu, au kudhuru masilahi yao". Ni wazi kwamba maandishi hayafasili habari ya uwongo, lakini wakati huo huo inaweka viwango na udhibiti ambao uhalifu wa kueneza habari za uwongo unaweza kuelezewa.

Mahakama ya Cassation ya Misri, katika uamuzi wake No. (451), 20/5/1952 ilisema kwamba "Ili kutumia maandishi ya kifungu cha 188 cha Sheria ya Adhabu kuhusu uchapishaji wa habari za uwongo, habari zinapaswa kuwa za uwongo na mchapishaji anajua uwongo huu na kuchapisha kwa makusudi kile ni uwongo, na iliongeza kuwa uamuzi lazima ueleze uwongo wa habari na mchapishaji anajua uwongo wa habari, vinginevyo kosa ni batili kwa kutofunua mambo ya uhalifu ambao mlalamikaji alishtakiwa." Bila shaka, janga hilo halikuathiri tu haki za dijitali lakini pia lilifunua kutofautiana kwa ufanuzi wa habari za uwongo.

12. For more details on the case Egyptian Front for Human Rights report, <https://egyptianfront.org/ar/2020/07/fr-353-2020/>

13. For more details on the case Egyptian Front for Human Rights report, Minoring report of Case 558 of the year 2020-National security, May 2020.

KUTENGWA KIDIJITALI

Kwa upande wa ujumuishaji wa dijitali, nchini Misri, watu wengi wamezuiliwa kutotumia mtandao kwa sababu zinazohusiana na maswala ya kifedha, kiufundi na kijiografia. Wakimbizi, moja ya vikundi vilivyo hatarini zaidi nchini Misri, bado wametengwa katika upatikanaji wa haki tofauti za dijitali haswa haki ya kuunganishwa na mtandao. Kulingana na UNHCR-Misri, "Wakimbizi wengi na wanaotafuta hifadhi huko Misri tayari walikuwa hatarini sana kabla ya kuzuka kwa Covid-19 na wameathiriwa moja kwa moja na hali zinazoendelea. Wengi wamepoteza vyanzo vyao vya mapato na hawawezi kununua vifaa vya kutosha au kulipa huduma za mtandao."¹⁴

Wakati upatikanaji wa mtandao umekuwa muhimu kwa wakimbizi kufanya kazi na kupata habari na kutoa maoni yao, umuhimu wake umeongezeka sana wakati wa janga la Covid-19. Mnamo Septemba 2020, Waziri wa Elimu alitangaza mpango wa mwaka wa masomo 2020/2021. Mpango huo ulipitisha mfumo wa mseto ambao ulijumuisha mahudhurio ya kawaida ya mtu pamoja na njia za kujifunza kwa njia ya mtandao kupitia jukwaa la utangazaji mtandaoni kwa madarasa halisi, Jukwaa la Elektroniki.¹⁵ Mfumo huria wa kujifunza ulizua maswali kuhusu hali ya wanafunzi wakimbizi, ambao hawakufanikiwa kupata mtandao kutokana na ukosefu wa teknolojia, ukosefu wa kompyuta inayofaa au vifaa vya simu janja ambavyo vinaviunganisha kwenye mtandao, na viwango vya ada ya huduma kubwa kwa kuijunga na mtandao. Mwishowe, hati za utambulisho wa wakimbizi hazikutambuliwa na Watoa Huduma za Mtandao hivyo wengi hawakuweza kuiandikisha kwa huduma za mtandao au kununua SIM kadi za simu janja. UNHCR imeonyesha kuwa moja ya changamoto kubwa zinazowakabili wanafunzi wakimbizi kwa kuzingatia janga hilo ni ufikiaji mdogo wa vifaa na gherama kubwa ya unganisho la mtandao.¹⁶

Watu wengi wamepigwa marufuku kutumia mtandao kwa sababu tofauti

14. UNHCR-Egypt, Fact sheet, July 2020.

15. Egypt, Ministry of Education, plan of the academic year 2020/2021, <http://portal.moe.gov.eg/Pages/single-news-view.aspx?NewsID=4646>

16. (UNHCR, <https://www.unhcr.org/5e787bea6>

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

- Inapendekezwa sana kwamba serikali ipitie vifungu tofauti vya kisheria vinavyohusiana na habari bandia na kutambua ufanuzi wazi na vigezo vya kushughulikia habari bandia.
- Serikali ya Misri inapaswa kufanya kazi pamoja na UNHCR ili kuhakikisha wakimbizi wanapata mtandao na vitambulisho vya wakimbizi vinavyotambuliwa ili kuwasilisha kwa watoa huduma za mtandao.
- Inashauriwa kuwa asasi za kiraia zifuate matumizi ya sheria za uhalifu wa kimtandao kuititia utumiaji wa zana tofauti za usimamizi wa Bunge.
- Upatikanaji wa data ya kibinfsi inapaswa kuwa juu ya ombi la vyombo vya usalama vya kitaifa vilivyowasilishwa kwa chombo cha kimahakama na kupatikana baada ya uamuzi wa haki wa mahakama.
- Mawakili wanapaswa kutumia njia za kimkakati za madai ya kulinda haki za dijitali.

**UNHCR na serikali ya Misri
wanapaswa kuhakikisha wakimbizi
wanapata mtandao**

Uhabeshi ni taifa la pili lenye idadi kubwa ya watu barani, ipo Kaskazini-Mashariki mwa Afrika, katika mwambao wa Pembe ya Afrika. Ikiwa na raia zaidi ya milioni 112,¹ Uhabeshi ni mji mkuu wa kidiplomasia wa Afrika na makao makuu ya Umoja wa Afrika katika mji mkuu wa Addis Ababa.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA UHABESHI

Miundombinu ya mawasiliano ya simu ya Uhabeshi kwa kiasi kikubwa inamiliwiwa na serikali kuititia umiliki uitwao Ethio Telecom.² Ethio Telecom hutoa karibu huduma zote za mawasiliano ikiwa ni pamoja na laini za kudumu na simu na mtandao (kupiga simu, mawasiliano yasio ya waya, huduma za ADSL nk.) Kampuni hiyo pia inatoa huduma zingine pamoja na usajili wa kikoa na usimamizi wa kikoa cha kiwango cha juu cha nambari ya nchi, .et, Usimamizi wa wavuti na huduma ya anwani ya Itifaki ya mtandao (IP) na zikiwepo huduma zingine.

Wizara ya Ubunifu na Teknolojia, MINT, ni chombo kikuu cha serikali cha kuunda sera kilichoanzishwa mnamo mwaka 2018 kuititia tangazo la 1097/2018. Kazi yake inaungwa mkono na vyombo viwili vya udhibiti, Mamlaka ya Mawasiliano ya Uhabeshi (ETA) na Tume ya Usalama wa Mtandao wa Habari (INSA).

Mnamo mwaka 2020 Uhabeshi ili chukua hatua muhimu kuelekea soko huria la mawasiliano. Hatua hiyo ni sehemu ya ukombozi mpana wa uchumi chini ya mageuzi na Waziri Mkuu Abiy Ahmed Ali.

Mnamo Juni 2020, serikali iliidhinisha sheria ya kuruhusu waendeshaji wengine wawili

1. World Bank, population – total, Ethiopia (1960 – 2019): <https://bit.ly/3bqGrxa>
 2. Ethio Telecom, About Ethio Telecom: <https://bit.ly/2XtadjX>

wapya walitarajiwa kutangazwa mwezi Februari 2021. Pia Serikali itaweka hisa za asilimia 45% katika Ethio Telecom kama sehemu ya juhudu za ubinafsishaji.

ATHARI ZA KANUNI YA JANGA LA KORONA (COVID-19) KWA HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHI

Uhabeshi imepata umaarufu mkubwa wakati wa kuzimwa kwa mtando katika miaka ya hivi karibuni.³ Mazingira ya jumla ya haki za digitali yanaonekana kuwa na changamoto katika muktadha wa sheria iliyopo na njia ambayo kwa ujumla huteklezwa.

Uhabeshi ilikuwa kati ya nchi kadhaa za Kiafrika zilizopitisha sheria ya Hali ya Dharura (SoE) kufuatia janga la COVID-19.

Sheria, Tangazo 3/2020 - Hali ya Tangazo la Dharura Iliyothibitishwa Kukabiliana na Kudhibiti Kuenea kwa COVID-19 na Kupunguza Athari zake,⁴ ilipitishwa na Baraza la Wawakilishi la Wananchi na baadaye kupitishwa na Waziri Mkuu Abiy Ahmed mnamo Aprili 8.

Iliamuru Baraza la Mawaziri "kutoa taarifa kwa kina maelezo ya kusimamishwa kwa haki na hatua zitakazochukuliwa kukabiliana na kupunguza uharibifu kwa kibinadamu, kijamii, kiuchumi na kisiasa ambao unaweza kusababishwa na janga hilo."

Sheria hiyo ilisababisha kukamatwa, hata kama wachambuzi walikosoa sehemu za kanuni,⁵ haswa kama inavyotumika kwa kupeana habari juu ya hali

ya virusi nchini. Vifungu maalum viligawanywa isivyo tarajiwa na viliachwa kutafsiri maafisa.

Mojawapo ya sheria zilizojadiliwa sana nchini Uhabeshi za 2019 ilikuwa sheria ya Matamshi ya Chuki na Sheria ya Taarifa Potofu. Licha ya wasiwasi wa wachambuzi wa ndani na wa kimataifa, ilipitishwa na Baraza la Mawaziri mnamo Novemba 2019⁶ na kutiwa saini na Rais Sahle-Work Zewde mnamo Machi 23, 2020, ikiwa ni wiki moja tu baada ya Uhabeshi kurekodi kesi yake ya kwanza ya COVID-19.⁷ Berhan Taye wa shirika ya Haki za Mtando la Access Now,⁸ aligusia athari mbaya ya sheria wakati wa janga hilo akisema, "Kwa bahati mbaya, bado haionekani kuwa nzuri kwa sheria hii inayosumbua, na hiyo inatisha sana wakati wa COVID-19. Isipokuwa sheria hii iliyorekebishwa, hii inaweza kuwa tu mwanzo wa kipindi cha kutisha kwa uhuru wa vyombo vya habari nchini Uhabeshi".

Mhasiriwa wa kwanza wa sheria hii alikuwa mwandishi wa habari Yayeew Shimeles, ambaye alishtakiwa kwa kueneza habari za uwongo kuhusu jibu la serikali la COVID-19. Katika kipindi cha mwaka, waandishi wa habari saba walikamatwa kwa mashtaka tofauti, kulingana na ripoti ya Kamati ya Ulinzi ya Wanahabari (CPJ).⁹ Kwa jumla, waandishi wa habari watatu wa mtandaoni walikamatwa, kulingana na 'sensa' iliyochapishwa na Addis Standard.¹⁰ Inayomilikiwa na watu binafsi.

***Uhabeshi imepata umaarufu
mkubwa wakati wa kuzimwa kwa
mtando katika miaka
ya hivi karibuni***

“”

3. Quartz Africa, The internet is back on in Ethiopia but there is every chance it will go off again: <https://bit.ly/38xbghZ>

4. House of Representatives passes State of Emergency Law, March 2020: <https://bit.ly/3sdgE1u>

5. HRW, Ethiopia: Free Speech at Risk Amid COVID-19: <https://bit.ly/39jqYfR>

6. Ethiopia cabinet approves new law to fight false information, Bloomberg; November 19, 2019: <https://bloom.bg/3nyoWgE>

7. Ethiopia confirms first case of COVID-19, WHO Afro region, March 15, 2020: <https://bit.ly/39lo4nF>

8. Ethiopia's hate speech and disinformation law: the pros, the cons and a mystery, Access Now; May 19, 2020: <https://bit.ly/2Lou8Xv>

9. CPJ, Record number of journalists jailed worldwide, December 2020: <https://bit.ly/2Xv3hf2>

10. Addis Standard, Analysis – Ethiopia back in list of countries jailing journalists: <https://bit.ly/3nBLPQu>

Watatu hao walikuwa Nathaniel Gech wa Wolaita Times, Medhanie Ekubamichael wa Addis Standard na Bekalu Almirew wa Awlo Media.

Kando na sheria ya SoE na sheria ya Matamshi ya Chuki na Sheria ya Habari za Uzushi, kuna sheria zingine ambazo kwa miaka mingi zimetumiwa na serikali kukandamiza sauti mtandaoni. Sheria moja muhimu ni Sheria ya Uhalifu wa Kompyuta la 2016, ambalo sehemu zake zinakiuka sheria za kimataifa zilizoridhiwa na Uhabeshi - Azimio la Ulimwengu la Haki za Binadamu (UDHR) na Hati ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu (ACHPR). Nyingine ni pamoja na Sheria ya Makosa ya Ulaghayya Mawasiliano ya mwaka 2012 Namba 761; Sheria ya Kupambana na Ugaidi Namba 652 na Sheria ya Mashirika ya Misaada Namba 621 - zote zilipitishwa mnamo 2009.

KUZIMWA KWA MTANDAO

Mwaka 2020 ulikuwa mwaka wenye changamoto kuhusiana na ufikiaji wa mtandao. Kulikuwa na matukio ya uzimwaji wa mtandao mara tatu, mawili ya maeneno na moja la kitaifa. Kuzimwa huku ni kinyume na Katiba ya Kitaifa ambayo chini ya kifungu cha 29¹¹ inahakikishia haki ya kutoa mawazo, maoni na uhuru wa vyombo vyatya habari "bila kuingiliwa na yejote." Kuzima pia kunakiuka sheria za kimataifa za haki za binadamu.

Wachambuzi wamesema kuwa kutokana na mwendeshaji mmoja wa mawasiliano ya simu kulifanya iwe rahisi kuzima mtandao bila kufuata utaratibu unaofaa. Mnamo mwaka 2019, mtandao ulifungwa mara nane na kuifanya nchi hiyo kuwa moja ya wahalifu mbaya zaidi wa kufunga mtandao, hii ni kulingana na ripoti ya Access Now.¹² Mwaka 2020, kukatika kwa mara ya kwanza Magharibi mwa mji wa Oromia kulidumu kwa miezi mitatu - kutoka Januari hadi mwishoni mwa Machi 2020.

Zuio la pili na lenye athari kubwa lilikuwa kitaifa, hatua iliyowekwa mnamo Juni 30¹³ kufuatia mauaji ya msanii mashuhuri wa Oromo Hachalu Hundessa, katika mji mkuu Addis Ababa. Kuzima kwa mtandao kulidumu kwa zaidi ya wiki tatu. Mnamo Novemba, kukatika kwa mtandao¹⁴ kwa jumla kulitokea Kaskazini mwa mkoa

11. Ethiopia's 1995 constitution: <https://bit.ly/39kWZnx>

12. Article 19, Ethiopia should guarantee internet access and access to information during the pandemic: <https://bit.ly/3bsrdYE>

13. Internet cut in Ethiopia amid unrest following killing of singer, Net Blocks; June 30, 2020: <https://bit.ly/39zU8Yj>

14. Internet disrupted in Ethiopia as conflict breaks out in Tigray region, Net Blocks; November 5, 2020: <https://bit.ly/3oCjQlc>

“

Mnamo mwaka 2019, mtandao ulifungwa mara nane na kuifanya nchi hiyo kuwa moja ya wahalifu mbaya zaidi wa kufunga mtandao, hii ni kulingana na ripoti ya Access Now.

wa Tigray wakati serikali ilipo tangaza “Hali ya Dharura na Utekelezaji wa Sheria” dhidi ya serikali ya mkoa wa wakati huo iliyoongozwa na Tigray People’s Liberation Front (TPLF). Mkuu wa haki za binadamu wa Umoja wa Mataifa (UN), Michelle Bachelet, alilalamikia haki za binadamu na athari za kibinadamu katika taarifa iliyotolewa Novemba 6.¹⁵ Mwishoni mwa Novemba Ethio Telecom ilithibitisha kwamba imeanza kurejesha huduma kwa sehemu za Tigray, siku chache baada ya Waziri Mkuu Abiy kutangaza kumalizika kwa operesheni.

Kwa kushirikiana na operesheni ya Tigray, serikali ilitoa hati za kukamatwa kwa wanaharakati wengine, waandishi na wasomi¹⁶ ambao walithibitika wakitumia “vyombo mbali mbali vya habari kuharibu nchi.” Naibu Waziri Mkuu, Demeke Mekonnen, katika maoni, aliangazia athari za ripoti ya vyombo vya habari na haswa mitandao ya kijamii katika kushawishi maoni ya kimataifa wakati wa operesheni ya Tigray.¹⁷

UFIKIAJII WA HABARI

Mnamo Desemba 2020 Kitengo cha Kitaifa cha Usalama (INSA) kilifichua taarifa¹⁸ kwamba TPLF ilitumia mashambulio ya kimtandao na matumizi ya jeshi la habari za uwongo kwa njia ya mitandao ya kijamii. TPLF ilisemekana pia ililenga mitandao kadhaa ya Runinga ya kitaifa na ya kibinagsi na visa hivyo vya mtandao, ambavyo vyote vilizuiliwa. Tefyalew Tefera, naibu mkuu wa INSA, pia alishtumu Oromia Media Network (OMN) na Ethio 360 vyombo vya habari vya kusaidia kampeni ya propaganda ya TPLF. Mwezi mmoja baada ya operesheni ya TPLF kumalizika rasmi, vituo maalum vya ukaguzi vya serikali viliripoti kile kilichodaiwa ni kitendo cha hujuma cha TPLF katika mji mkuu wa Mekelle Tigray, ambacho kilisababisha kuzimwa kwa mtandao.¹⁹

Kufikia Januari 2021, Umoja wa Mataifa (UN) iliripoti kuwa huduma za mawasiliano zilibaki kutofikia baadhi ya sehemu za mkoa huo wakati

15. Ethiopia: 'Halt the violence,' resolve grievances peacefully, UN rights chief; UN News November 6, 2020: <https://bit.ly/38tjkLQ>

16. The Telegraph: Ethiopia wants to arrest UK academic who nominated country's PM for Nobel Peace Prize: <https://bit.ly/3oy3dXR>

17. ENA, The law enforcement operation in Tigray, DPM DemekeMekonnen, January 2021: <https://bit.ly/3qfK3GF>

18. FBC, TPLF disseminating fake information via Twitter, December 2020: <https://bit.ly/3q8pLP3>

19. Ethiopia SoEFactcheck on Twitter @SOEFactCheck, December 2020: <https://bit.ly/3sgDuoP>

vita vikiendelea kati ya TPLF na vikosi nya shirikisho. Hapo awali mnamo Julai, kufuatia maandamano ya Hachalu Hundessa ambayo yalipoteza zaidi ya watu 80, serikali ililaumu mitando ya kijamii kwa uchochezi.²⁰ Iliyopelekea kutokea moja ya tukio la kukamatwa Jawar Mohammed, nguli wa vyombo nya habari aliyegeuka kuwa mwanasiasa.

Anakabiliwa na mashtaka ya ugaidi kuhusu kifo cha polisi wakati wa maandamano. Ukurasa wake wa Facebook ambaa ulikuwa na wafuasi zaidi ya milioni ulifungwa kwa muda mnamo Juni. Kulingana na mtando wake wa Runinga, Oromia Media Network, hatua hiyo ililazimishwa kwa sababu ya jaribio la utapeli.²¹ Kutokana na ukosefu wa nishati ya umeme, kuli pele ke a kuchanganyikiwa kwa ukosefu wa upatikanaji wa habari mara nyingi kulilazimisha wananchi nchini Uhabeshi na nje²² ya nchi kugeukia vituo visivyo rasmi hasa kupitia mitando ya kijamii. Uhabeshi bado haina sheria zinazohusu udhibiti wa maudhui kwenye mtando. Mara kwa mara, serikali imekuwa ikizuia kiholela, kuchuja au kuondoa maudhui ambayo yanakosoa shughuli na sera zake

JINSIA NA UFIKIAJI WA MTANDAO

Uunganisho wa mtando nchini Uhabeshi umejikita katika mji mkuu na maeneo makubwa ya miji. Ethio Telecom inaendelea kupanua wigo kwa kasi zaidi kwa maeneo mengine kulingana na sera ya serikali ya

serikali ya kupanua mtando nchi nzima.

Upenyaji wa umeme / ufkiaji uko kwa 45%,²³ zaidi ya mara mbili ya ile ya wavuti ya mwaka 2018, kulingana na Shirika la Nishati la Kimataifa (IEA). Serikali ina mipango ya kufikia malengo ya ulimwengu ya huduma kwa wote kwa mwaka 2030.

Ripoti za Takwimu zinaonyesha kuwa mnamo Januari 2020,²⁴ kulikuwa na zaidi ya watumiaji milioni 21 wa mtando nchini Uhabeshi, ambayo inawakilisha ongezeko la zaidi ya watumiaji nusu milioni katika kipindi cha mwaka mmoja. Kufikia mwaka 2018, kupenya kwa mtando, kulingana na Muungano wa Kimataifa wa Teknolojia ya Mawasiliano (ITU) ilikuwa kwa 18.618%,²⁵ ishara kwamba Wahabeshi wengi hawakuwa na ufkiaji wa mtando.

Kuhusiana na upatikanaji wa unafuu wa data nchini Uhabeshi, Alliance for Affordable Internet (A4AI) katika Ripoti yake ya Unafuu ya mwaka 2020 ilibaini kuwa sera zinazohusiana na miundombinu ya mtando na ufkiaji zilikuwa na jukumu muhimu katika kufanya gharama za vifurushi (broadband) kuwa nafuu zaidi. Ilitaja hatua za Uhabeshi katika Fahirisi ya bei nafuu (Affordability Drivers Index-ADI). Ripoti hiyo inabainisha, "msimamo mmoja - Uhabeshi - imeshuhudia alama ya ADI kupanda kutoka 2.31% mnamo mwaka 2014 hadi 20.37% mnamo mwaka 2020, ikichochewa na kufunguliwa kwa soko lake la mawasiliano kwa miaka miwili iliyopita."

Hata hivyo, ripoti ya ITU ya 2019²⁶ iligundua kuwa pengo la kijinsia la kidigitali Afrika, Kusini mwa

20. Context and updates on current issues, Ethiopia, Prime Minister's office, July 2020: <https://bit.ly/3sdTfge>

21. OMN official Facebook page, July 2020: <https://bit.ly/38xu40n>

22. VOA News: Ethiopia's diaspora seeking news amid communication blackout challenge, December 2020: <https://bit.ly/3brqo3D>

23. IEA, Ethiopia Energy Outlook – Analysis: <https://bit.ly/3jz2SemG>

24. Data Reportal, Digital 2020: Ethiopia: <https://bit.ly/3bqGUzq>

25. World Bank, Individuals using internet (% population) Ethiopia: <https://bit.ly/3i3p6vm>

26. ITU report, Measuring Digital Development – Facts and Figures, 2019: <https://bit.ly/2Lkooet>

Jangwa la Sahara ulikuwa unaendelea. Ripoti ya Haki za Wanawake ya Mtandao Wote Ulimwenguni²⁷ ilisema, "Wanawake wana uwezekano mdogo kuliko wanaume kupata na kutumia mtandao katika nchi zinazoendelea na zilizo na maendeleo duni." Licha ya mafanikio makubwa yaliyopatikana kwa upatikanaji wa mtandao, wanawake wa Uhabeshi wanaendelea kukabiliwa na changamoto zile zile ambazo wanawake kote barani wanakabiliwa.

Faharisi ya Ujumuishaji ya Kitengo cha Kiuchumi iliorodhesha Uhabeshi katika nafasi ya 93 duniani naya 19 kati ya nchi 26 za Kiafrika zimeorodhesha,²⁸ "Mafanikio mengine yanaonekana yapo wazi, kwa sababu ya kuzingatia mikakati ya ujumuishaji wa kielektroniki. Lakini juhudzi za kuongeza ujumuishaji wa mtandao zinakwamishwa sana na viwango vyta chini vya elimu, mazingira dhaifu ya ushindani na gharama kubwa (ukilinganisha na mapato) ya data".

FARAGHA, VITAMBULISHO VYA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Baada ya ukadiriaji wa faharisi ya Ujumuishaji wa Kitengo cha Ujasusi wa Kiuchumi, mamlaka ilizindua jukwaa la ufuatiliaji la COVID-19 kama jibu. Jukwaa lenye malengo mengi lilikuwa litumike kama njia ya habari na kuwezesha watu ambao wangeweza kuwasiliana na watu walioambukizwa kujiripoti. Walakini, kutokana na ukweli kwamba Uhabeshi haina mpango kamili wa ulindaji wa data, wachambuzi walionyesha hofu kuhusu matumizi mabaya ya data ya kibinfsi kwa sababu ya mfumo dhaifu wa udhibiti.²⁹

Kulingana na ujumbe muhimu wa Kituo cha Ushauri cha Ulindaji wa Data Afrika Alt kuhusu Habesh,³⁰ nchi hiyo ilikuwa bado haijatunga sheria ya kulinda data. Imekuwa zaidi ya muongo mmoja tangu rasimu ya sheria kamili ya ulindaji wa data ya

mwaka 2009. Sheria mbili za sasa, Uhuru wa Habari na Upatikanaji wa Habari na vile vile Sheria ya Uhalifu wa Kompyuta ya 2008 na 2016, zina vipengele ambavyo vinagusia ulindaji wa data. Katika kiwango cha bara, Uhabeshi bado hajjaridhia Mkataba wa Jumuiya ya Afrika kuhusu Usalama wa Mtandaoni na Ulinzaji wa Data za binafsi kufikia Mei 2020 licha ya mkataba huo kuitishwa 2014.

Suala lingine ambalo lilijitokeza ni rasimu ya sheria ya usajili wa kadi ya SIM.³¹ Mnamo Agosti 2020, Mamlaka ya Mawasiliano ya Uhabeshi (ECA) ilitoa rasimu ya maelekezo kuhusiana na hili. ECA ilisema kuwa kusudi lilikuwa kuwezesha mashauriano ya wadau, ishara ya kutia moyo ushirikishaji wa serikali na asasi za kiraia katika michakato ya utengenezaji wa sera.

27. Web Foundation report, Women Rights Online, October 2020: <https://bit.ly/3br2bcg>

28. EIU, Inclusive Internet Index 2020: <https://bit.ly/2MTCIDF>

29. State of Internet Freedom in Africa 2020, Resetting Digital Rights Amidst the COVID-19 fallout, CIPESA; September 2020: <https://bit.ly/3nC5Gzo>

30. Alt Advisory – Ethiopia, Data Protection Africa, March 2020: <https://bit.ly/35qopnW>

31. ECA, Final Draft, SIM Card registration drive, 2020: <https://bit.ly/3q61Yzm>

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Serikali lazima ijtahidi kutekeleza sera ya ulindaji wa data na wakati inafanya hivyo, ifanye kazi na wahusika wa asasi za kiraia, kitaifa na kikanda. Serikali lazima iridhie Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandao na Ulindaji wa Data za binafsi (Mkataba wa Malabo) na ujumuise vifungu vyake vya ulindaji wa data katika sheria za nchi.

Kuziba pengo la kijinsia wa kidijitali lazima pia liwekewe kipaumbele pamoja na upanuzi wa haraka wa TEHAMA haswa katika maeneo yasiyo na mtandao na maeneo mengine yaliyokosa mtandao kote nchini. Serikali lazima pia iheshimu sheria za kimataifa ambazo imeridhia kama mwanachama haswa kwa kuzingatia kuzima kwa mtandao na kulenga kuititia mitandao ya kijamii ya wanaharakati na waandishi wa habari walidhaniwa kuwa wanakosoa serikali.

Kuanzishwa kwa mazingira ya TEHAMA “yatakayo wezesha mazingira ya kisheria na ya kanuni” ni moja ya nguzo kuu ya Mkakati wa Mabadiliko ya Dijitali wa mwaka 2019. Walakini kuna changamoto ambazo zinahitaji juhudhi za pamoja na serikali na wadau wote kuhakikisha kufurahiya haki kamili mtandaoni. Kuanzia sheria hadi miundombinu, sera zinatolewa kwa haki za binadamu, kuna uwezekano mkubwa katika kuimarisha haki za dijitali nchini Uhabeshi.

Ghana iko katika pwani ya Atlantiki ya Magharibi mwa Afrika, imepakana Kaskazini na Burkina Faso, Mashariki na Togo, Magharibi na Ivory Coast na Kusini na Ghubaya Gine. Inakadiriwa kuwa na watu milioni 29 na ina ukubwa wa eneo la km 238,533 mraba.¹

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA GHANA

Ghana ilirudi kwenye utawala wa kidemokrasia na kikatiba mnamo 1993 baada ya vipindi vingi vya udikteta wa kijeshi kuingiliwa na vipindi vifupi vya serikali za kiraia. Hii ilitokea kati ya 1966 wakati Rais wa kwanza wa Ghana, Kwame Nkrumah alipinduliwa na kupitishwa kwa Katiba ya 1992, ambayo ilianzisha kuwa Jamhuri ya Nne.² Katiba ya 1992 ilianzisha mfumo wa urais wa vyama vingi vya serikali ya msingi wa watu wazima na mfumo wa serikali za mitaa. Katiba inasisitiza ukuu wake kama dhamana ya kimsingi ya serikali na inaanzisha “Mahakama Kuu iliopewa mamlaka ya kutafsiri Katiba na kupiga hatua na ukiukaji wa matawi mengine ya serikali ambayo hayaendani na masharti ya Katiba”.³ Katiba pia inahakikishia orodha kamili ya haki za raia na kisiasa na idadi ndogo ya haki za kijamii na kiuchumi,⁴ ambazo zinaongezewa na kanuni za maagizo ya sera ya serikali katika Sura ya 6 ya Katiba. Wakati kanuni za maagizo ya sera za serikali hapo awali zilifikiriwa kuwa hazitekelezeki, matamko ya Mahakama Kuu yamefanua kuwa vifungu vyote vya Katiba (pamoja na kanuni za maagizo) vinatekelezwa isipokuwa ikiwa kuna sifa maalum ya ndani inayohusu kutotekelezeka utoaji.⁵ Mfumo wa sheria umeigwa kutokana na sheria mama ya

**Udikteta
wa kijeshi
kuingiliwa na vipindi
vifupi vya serikali
za kiraia**

1. CIA Fact Book 'Ghana', available at <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gh.htmL>

2. K Quashigah 'The 1992 Constitution of Ghana' (2013), available at http://www.icle.up.ac.za/images/country_reports/ghana_country_report.pdf (accessed 7 October 2020; see also MG Nyarko 'The impact of the African Charter and Maputo Protocol in Ghana' in VO Ayeni (ed) *The impact of the African Charter and Maputo Protocol in selected African states* (2016) 95).

3. MG Nyarko (as above); article 2 of the 1992 Constitution.

4. Chapter 5 of the 1992 Constitution.

5. Ghana Lotto Operators Association & Others v National Lottery Authority [2007-2008].

kawaida iliyorithiwa kutoka kwa utawala wa kikoloni wa Waingereza.

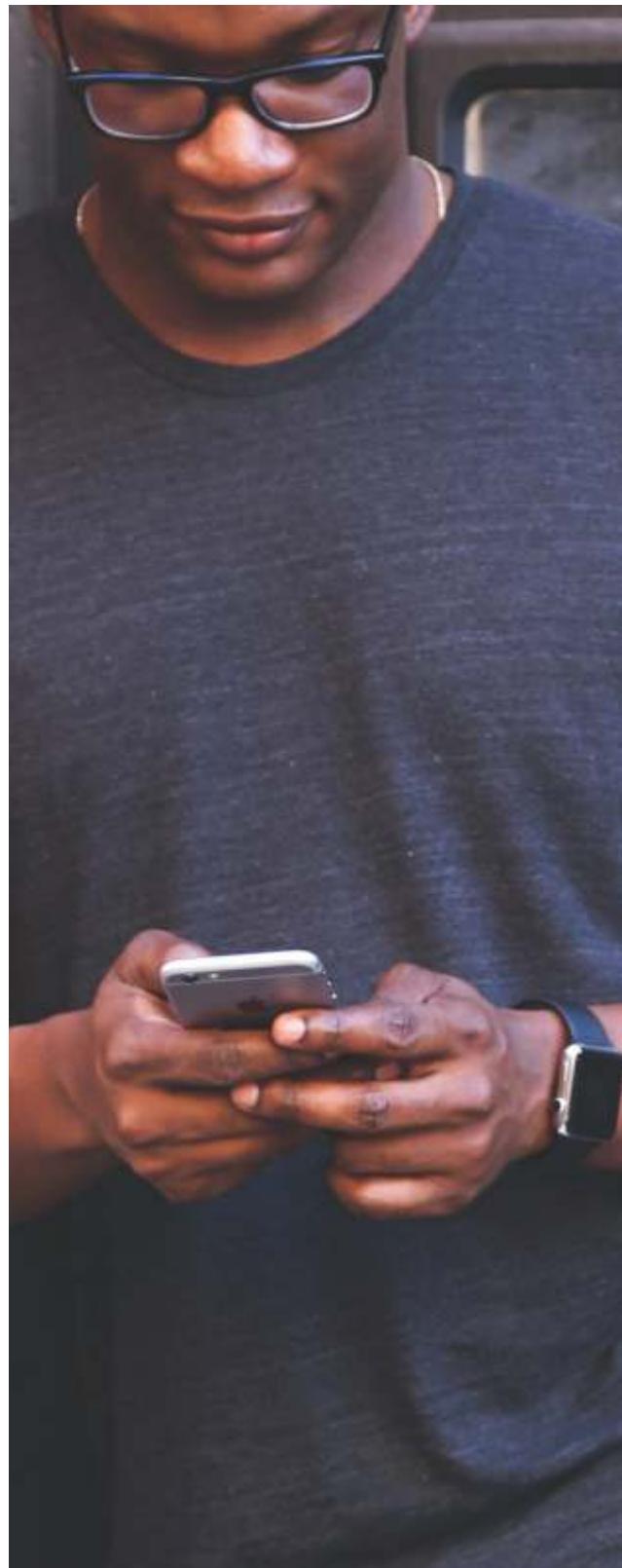
KUPENYA KWA MTANDAO, MIUNDOMBINU YA DIJITALI NA UDHIBITI WA HAKI ZA DIJITALI

Ghana ina waendeshaji wanne wa mtandao wa mawasiliano:

- MTN (67.78% ya data na 57.07% ya sauti),
- Vodafone (15.49% data na 20.95% ya sauti),
- AirtelTigo (15.81% of data na 20.25% ya sauti),
- and Glo (0.92% of data and 1.74% ya sauti%).⁶

Hizi pamoja na watoa huduma 52 waliosajiliwa wa mtandao (ISPs)⁷ hufanya sekta ya mtandao kuwa na ushindani mkubwa na kuletwa kwa mkongo wa taifa kumeboresha ubora na kupunguza ghamama za kutumia mtandao.⁸ Walakini, kuongoza kwa MTN katika sekta hiyo kumesababisha Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa kutangaza MTN kuwa ‘nguvu kubwa ya soko’, kuwezesha mdhibiti kutekeleza sera kuruhusu ushindani zaidi.⁹ Mnamo mwaka wa 2020, ili kuboresha upatikanaji wa mtandao katika jamii za mbali, Mfuko wa Uwekezaji wa Ghana wa Mawasiliano ya Elektroniki uliunga mkono kupelekwa kwa tovuti mpya za 2000 OpenRAN kusaidia waendeshaji wa mitandao kufikia jamii ambazo hazijastahili.¹⁰ Katikati ya janga la COVID-19, serikali iliamua kupunguza kwa muda Ushuru wa Huduma ya Mawasiliano, ambao uliongezeka kutoka 6% hadi 9% mnamo 2019, hadi 5% kuwezesha waendeshaji mtandao kupunguza ushuru.¹¹

*Ushindani mkubwa na kuletwa kwa mkongo
wa taifa kumeboresha ubora na kupunguza
ghamama za kutumia mtandao.*

6. Y Kazeem 'Ghana's move to curtail MTN's market share is about mobile money, not voice' available at <https://qz.com/africa/1866059/ghana-to-cut-mtn-market-share-to-avoid-kenya-safaricom-domination/> (accessed 25 November 2020).

7. National Communications Authority 'Internet Service Providers' available at <https://www.nca.org.gh/assets/Uploads/ISP-Operational.pdf>

8. Alliance for Affordable Internet 'Ghana: Expanding international connectivity' (2019) Good Practices Database. Washington DC: Web Foundation, available at <https://a4ai.org/studies/expanding-international-connectivity/>

9. Reuters 'Ghana to reduce MTN's telecoms market share' available at <https://www.reuters.com/article/ghana-mtn-group-idUSL8NzDL41B>

10. Alliance for Affordable Internet '2020 Affordability report' available at <https://a4ai.org/affordability-report/report/2020/>

11. As above; see also Ghana Chamber of Telecommunications 'Mobile industry modifies tariffs in accordance with amended communications service tax law', available at <https://telecomschamber.com/news-media/media-releases/mobile-industry-modifies-tariffs-in-accordance-with-amended-communication-service-tax-cst-law>

Ghana ina mfumo wa ikolojia wa dijitali unaobadilika haraka, ambao umekua kwa kasi tangu 2005. Upenyaji wa mtandao uliweka kati ya 30.3%¹² na 48% mnamo Januari 2020 na watumiaji wa mtandao milioni 14.76 - ongezeko la milioni 1 (7.5%) kati ya 2019 na 2020.¹³ Watumiaji wengi wa mtandao (94%) huunganisha kupitia mtandao wa simu za mkononi kwa kasi ya wastani wa mbps 18.38.¹⁴ Kulikuwa na jumla ya watumiaji milioni 6 wa mitandao ya kijamii mnamo Januari 2020 wanaowakilisha 20% ya idadi ya watu, 98% yao wanapatikana kupitia simu za mkononi.¹⁵ WhatsApp (82%), Facebook (71%), YouTube (62%) na Instagram (61%) ndio majukwaa ya mitandao ya kijamii yanayotumika zaidi.¹⁶ Ghana ina kiwango cha juu sana cha unganisho la simu za mkomoni, na inakadirwa uunganisho wa simu milioni 39.97 kama mnamo Januari 2020, sawa na 130% ya idadi ya watu wote.¹⁷ Licha ya kiwango hiki cha kuvutia cha usajili, upenyaji wa simu mwishoni mwa 2019 ulisimama kwa 55% ya kawaida. Wakati bado iko chini sana, kiwango cha kupenya kwa simu cha Ghana ni cha juu zaidi katika eneo la Afrika Magharibi na juu ya wastani wa Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara ya 44.8%.¹⁸

Sekta ya mawasiliano iko chini ya usimamizi wa sera ya Wizara ya Mawasiliano na Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa, wakati Tume ya Ulinzi ya Takwimu ina simama kwa kulinda faragha ya data na data za kibinagsi. Sekta hiyo inadhibitiwa na

Katiba ya 1992, Sheria ya Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa, 2008 (Sheria ya 769), Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki, 2008 (Sheria ya 775), Sheria ya Miamala ya Elektroniki, 2008 (Sheria ya 772), Sheria ya Wakala wa Teknolojia ya Habari ya Kitaifa, 2008 (Sheria ya 771), Sheria ya Ushuru wa Huduma ya Mawasiliano, 2008 (Sheria ya 754), Sheria ya Ulinzi wa Takwimu, 2012 (Sheria ya 843)¹⁹ na kanuni na miongozo iliyotolewa chini ya sheria hizi.²⁰

JINSIA NA UFIKIAJI WA DIJITALI

Hatua kubwa zimepigwa katika kuziba pengo la kijinsia katika ufikiaji wa mtandao na utafiti mmoja unaonyesha kwamba pengo la kijinsia katika ufikiaji wa mtandao lilikuwa 5.8%, chini kabisa ya wastani wa ulimwengu wa 21%.²¹ Pengo la kijinsia hata hivyo, linaongezeka hadi 14% linapokuja suala la kuunganisha kikamilifu.²² Ubora duni wa huduma na upatikanaji katika maeneo ya vijijini, pamoja na gharama kubwa ya data kunazidisha mgawanyiko wa kijinsia katika maeneo ya vijijini.²³ Takwimu za hivi karibuni pia zinaonyesha kuwa wanawake na wasichana wamewakilishwa sana kwenye majukwaa ya media ya kijamii. Kwa mfano, ni 38.4% tu ya akaunti milioni 1.4 za Instagram zinazoweza kufikiwa na matangazo zinaripotiwa kuwa watumiaji wa kike dhidi ya 61.6% kwa wanaume.²⁴ Uwiano kama huo unatumika kwa usajili wa LinkedIn, na karibu 31.5% ya akaunti milioni 1.4 zinaweza kufikiwa na matangazo ya wanawake,

12. GSAM 'Country overview: Ghana – Driving mobile-enabled digital transformation' (2-17) 7, available at <https://www.gsma.com/mobilefordevelopment/wp-content/uploads/2020/05/Ghana-Country-Overview.pdf>

13. World Wide Web Foundation 'Women's rights online: Closing the digital gender gap for a more equal world' (2020) 12, available at <http://webfoundation.org/docs/2020/10/Womens-Rights-Online-Report-1.pdf>

14. Dataportal 'Digital 2020: Ghana', available at <https://datareportal.com/reports/digital-2020-ghana>

15. As above.

16. As above.

17. As above.

18. As above.

19. G Omondi 'The state of mobile in Ghana's tech ecosystem' (2020), available at <https://www.gsma.com/mobilefordevelopment/blog/the-state-of-mobile-in-ghanas-tech-ecosystem/>

20. <https://www.dataprotection.org.gh/resources/downloads/data-protection-act/38-data-protection-act-2012-act-843/file>

21. The database of legislation and regulations can be access at <https://www.nca.org.gh/regulatory-framework/legislations/>

22. World Wide Web Foundation 'Women's rights online: Closing the digital gender gap for a more equal world' (2020), available at <http://webfoundation.org/docs/2020/10/Womens-Rights-Online-Report-1.pdf>

23. As above, 12.

24. As above, 13-14

“

Kulikuwa na jumla ya watumiaji milioni 6 wa mitando ya kijamii mnamo Januari 2020 wanaowakilisha 20% ya idadi ya watu, 98% yao wanapatikana kupitia simu za mkononi.

wakati 68.5% ni ya wanaume. Takwimu ni mbaya zaidi kwa Twitter, na 25.1% tu ya akaunti elfu 555.5 zinazoweza kupatikana kwa tangazo la wanawake dhidi ya 74.9% kwa wanaume.²⁵

UDHIBITI WA USEMAJI: SEMI ZA CHUKI, HABARI POTOFOU NA MAKOSA YA JINAI

Uhuru wa kujieleza umehakikishiwa katika Katiba na kwa ujumla huheshimiwa kwa vitendo mtandaoni na kuchapishwa.²⁶ Kufutwa kwa sheria ya makosa ya jinai na uchochezi mnamo 2001 kumeongeza zaidi uhuru wa kujieleza.²⁷ Bunge lilipitisha Sheria ya Haki ya Kupata Habari mnamo Machi 2020, ambayo ilikubaliwa na Rais mnamo Mei 2020.²⁸ Walakini, kuna matukio mara kwa mara ambapo vyombo vyaa usalama viimeripotiwa kuwasumbua na kuwakamata waandishi wa habari ambaa wanaripotii juu ya masuala nyeti ya kisiasa. Kwa mfano, mnamo Juni 2019 waandishi wa habari wawili kutoka kwa wavuti modernghana.com walikamatwa na wafanyakazi kutoka Wizara ya Usalama wa Kitaifa kuhusiana na nakala waliyochapisha juu ya Waziri. Wanadaiwa kuteswa wakiwa chini ya ulinzi na kuachiliwa siku mbili baadaye.²⁹

**Waandishi wa
habari walinyanyaswa
na kukamatwa na
vyombo vyaa usalama**

25. Dataportal 'Digital 2020:Ghana' available at <https://datareportal.com/reports/digital-2020-ghana>

26. As above.

27. Freedom House 'Freedom in the world 2020: Ghana' (2020), available at <https://freedomhouse.org/country/ghana/freedom-world/2020>

28. E Laryea & K Kwansa-Aidoo 'Going, going, gone! Implications of the repeal of criminal libel and sedition laws in Ghana' (2005) 8 *Ghana Studies* 127; O Anku-Tsede 'The media and offence of criminal libel in Ghana: Sankofa' (2013) 9 *Journal of Law, Policy and Globalization* 26; R Acheampong 'Repeal of the criminal libel law in Ghana: Challenges and prospects for journalism' (2017) 1 *International Journal of Management and Scientific Research* 79.

29. DW 'Are Ghanaians ready to take advantage of the right to information law?', available at <https://www.dw.com/en/are-ghanaians-ready-to-take-advantage-of-the-new-right-to-information-law/a-52171600>

Ingawa kwa sasa hakuna sheria maalum ya kukomesha taarifa za upotoshaji, Sheria ya Makosa ya Jinai na Makosa mengine na Sheria ya Mawasiliano ya Elektroniki zote zina vifungu ambavyo vinaweza kutumiwa kuhukumu kujieleza mtandaoni. Kifungu cha 208 cha Sheria ya Makosa ya Jinai na sheria zingine za uhalifu³⁰ zinaharamisha kuchapishwa au kutolewa tena kwa ‘taarifa yoyote, uvumi au ripoti ambayo inaweza kusababisha hofu na wasiwasi kwa umma au kuvuruga amani ya umma kwa ukijua au kuwa na sababu ya kuamini³¹ kuwa taarifa hiyo, uvumi au ripoti ni ya uwongo’. Ingawa hii imeainishwa kama kosa, adhabu ya makosa chini ya kifungu cha 296 cha Sheria ya Mwenendo wa Makosa ya Jinai inaonyesha adhabu³² ya makosa kama adhabu ya kifungo cha miaka mitatu ambayo ingekuwa wazi ikiwa hukumu kubwa zaidi ingewekwa.

Vivyo hivyo, kifungu cha 76 cha Sheria ya Mawasiliano³³ ya Kielektroniki kinakataza ‘kutuma kwa mawasiliano ambayo ni ya uwongo au ya kupotosha na inaweza kuathiri ufanisi wa huduma ya kuokoa maisha au kuhatarisha usalama wa mtu yeyote, meli, ndege, chombo au gari’ kwa njia ya mawasiliano ya kielektroniki. Adhabu ya kukiuka kifungu hiki ni faini au kifungo cha hadi miaka mitano au zote mbili. Mnamo Mei 2020, iliripotija kuwa mtu mmoja alikamatwa na kushtakiwa chini ya kifungu cha 76 cha Sheria ya Mawasiliano ya Elektroniki kwa kusambaza video kwenye YouTube akihimiza Waghana kuua maafisa wa polisi na kuchoma nyumba ya rais akidai kuwa zuio la muda mfupi ambalo viliwekwa ni hila na serikali kuweka nyaya za 5G.³⁴

ATHARI ZA KANUNI YA COVID-19 KUHUSU HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHI

Janga la COVID-19 na kanuni zilizopitishwa kukabiliana na athari za janga hilo zimeathiri haki za dijitali kwa njia tofauti. Kwa kuongezea baadhi ya maendeleo yaliyoonyeshwa hapo awali, maendeleo mengine muhimu kwa kuzingatia janga la COVID-19, ilikuwa kupilishwa kwa Uanzishaji wa Chombo cha Mfumo wa Mawasiliano ya Dharura, 2020 (E.I. 63) chini ya kifungu cha 100 cha Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki. El 63 inahitaji waendeshaji wa mtandao na watoa huduma wengine wa mawasiliano kuweka katika huduma ya serikali huduma zao kwa usambazaji mkubwa wa habari wakati wa dharura, pamoja na dharura za afya ya umma. Katika dharura kama hizo waendeshaji wa mtandao pia wanahitajika kutoa habari ya msajili kwa Mamlaka ya Mawasiliano ya Kitaifa na mashirika mengine ya serikali yanapoombwa, pamoja na nambari za waliopiga simu, nambari za wafanyabiashara, nambari za saraka, namba za msajili wa kituo cha simu, nambari za utambulisho za vifaa vyia simu vyia kimataifa na maeneo ya tovuti, faili zinazotembea na faili za kumbukumbu za eneo.³⁵

Wakati chombo hiki kilipitishwa katika muktadha wa kuwezesha ufuatiliaji wa mawasiliano katika kupambana na janga la COVID-19, nguvu pana zimekosolewa kama zinazoweza kutoa njia ya kutumiwa kwa ufuatiliaji wa watu wengi ukiukaji wa haki ya faragha.³⁶

30. As above.

31. Criminal and Other Offences Act, 1960 (Act 29), available at <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/gh/gh01oen.pdf>

32. Criminal Procedure Act, 1960 (Act 30).

33. Electronic Communications Act, 2008 (Act 775), available at <https://www.moc.gov.gh/sites/default/files/downloads/Electronic%20Communications%20Act-775.pdf>

34. Disinformation Tracker 'Ghana', <https://www.disinformationtracker.org> (accessed 24 November 2020); D Apinga 'Kill police Officers, burn Akufo-Addo's house – Social media alarmist' available at <https://www.theghanareport.com/kill-police-officers-burn-akufo-addos-house-social-media-alarmist/>

35. Section 1 of El 63, available at <https://verfassungsblog.de/wp-content/uploads/2020/05/E.I.-63.pdf>

36. K Agyeman-Budu 'Constitutionalism and COVID-19 in Ghana', available at <https://ancl-radc.org.za/node/627>

Katika hatua chanya, mnamo Mei 2020 serikali ya Ghana ilizindua Sera ya Huduma za Fedha za Dijitali inayolenga,³⁷ kati ya zingine, kuboresha ujumuishaji wa kifedha kupitia utumiaji wa majukwaa ya dijitali. Ingawa sera imekuwa kwenye bodi ya kutathimini kwa miaka kadhaa sasa, kuna dalili kwamba uzinduzi wake mwishowe unatoa zana muhimu katika serikali la kupambana na COVID-19, ambalo linajumuisha hatua za kukabiliana na umbali kati ya mwana jamii na mwenzake ambao unapunguza gharma ya kutegemea pesa taslimu.³⁸

**Sheria ya Makosa ya Jinai na
Makosa mengine na Sheria ya
Mawasiliano ya Elektroniki zote
zina vifungu ambavyo vinaweza
kutumiwa kuhukumu kujieleza
mtandaoni.**

”

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Wakati Ghana imepata maendeleo chanya katika kupanua ufikiaji na kutoa serikali huria kuhusu haki za dijitali, pamoja na uzinduzi wa Sera ya Huduma za Fedha za Dijitali hivi karibuni, bado kuna wasiwasi ambao unahitaji kushughulikiwa na serikali na kutazamwa kwa uangalifu na asasi za kiraia na wadau mbalimbali. Kwa mfano, mgawanyiko mkali wa dijitali kati ya jinsia na kati ya maeneo ya vijijini na mijini unahitaji umakini na uboreshaji endelevu.

Moja ya hatua ambazo zinaweza kuchukuliwa kushughulikia changamoto hii ni kuangalia mwingine gharama ya kupata mtandao na kuhakikisha kuwa makato na ushuru mwingine uliowekwa na serikali ambao unaathiri ufikiaji unapunguzwa au kuondolewa. Serikali inapaswa pia kuzuia jaribu la kutumia janga la COVID-19 kama kisingizio cha kushiriki katika ufuutiliaji wa watu wengi au kupunguza maneno ya mtandaoni kupitia utumizi mbaya wa ‘habari za uongo’ au sheria za habari potofu.

37. Ministry of Finance 'Digital Financial Services Policy' (2020), available at https://mofep.gov.gh/sites/default/files/acts/Ghana_DFS_Policy.pdf

38. Consultative Group to Assist the Poor (CGAP) 'Ghana launches world's first digital finance policy amid COVID-19' (May 2020), available at <https://www.cgap.org/blog/ghana-launches-worlds-first-digital-finance-policy-amid-covid-19>

Kenya ni kitovu cha Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA), kinacho julikana kwa jina lisilo rasmi kama ‘Silicon Savannah’ kwa ubunifu wake katika teknolojia. Hiyo haimaanishi kwamba Kenya haina changamoto zinazotokana na pengo la kidijatali.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA KENYA

Gharama ya ufikiaji wa mtandao ni mojawapo wa zile ghali zaidi katika eneo hili, hali ambayo imesababisha kutengwa kidijitali kwa vijana na wanawake. Hali hii imesababisha ukiukaji wa haki za binadamu kama vile haki ya kupata habari.

Nchi hii ni makazi ya mamia ya makampuni ya teknolojia na vile vile kampuni changa za TEHAMA. Hali ya wigo wa kidijitali nchini Kenya inaangaziwa katika sehemu hii ya ripoti. Takwimu katika sehemu hii zilipatikana kuititia mapitio ya ripoti anuwai za mamlaka za TEHAMA nchini, ripoti binafsi za kampuni na ripoti za kuaminika za vyombo vya habari.

ATHARI ZA COVID-19 KWA

HAKI ZA KIDIJITALI NA UJUMUISHI

Janga la COVID-19 limefanya swala la ukosefu wa usawa katika ufikiaji mtandao na teknolojia za kidijitali nchini Kenya kujitokeza. Janga hili ambalo halikutarajiwा limekuwa thibitisho tosha la ukosekanaji wa usawa katika ufikiaji mtandao na teknolojia za kidijitali miongoni mwa vijana nchini Kenya. Ufurahiaji wa uhuru wa kujieleza mtandaoni mnamo 2020 nchini ulisababisha ongezeko la idadi ya watumiaji mtandao kwa sababu serikali haikuzuia ufikiaji.

Uhuru wa
kujieleza mtandaoni mnamo

Hadi kufikia 2020, Kenya ilikuwa na upenyaji wa mtandao wa takriban 87%. Kiwango hiki cha juu ni kwa sababu Kenya ni mwenyeji wa M-PESA, huduma ya pesa ya kutumia simu ya mkononi, na mfumo huu salama wa malipo unahimiza ufikiaji mtandao.¹ Kulingana na Mamlaka ya Mawasiliano nchini, usajili wa huduma za mtandao uliongezeka hadi kiwango cha 5.1% kati ya Aprili na Juni 2020 pale ongezeko la huduma lilipoongezeka kufuatia hatua za kukaa nyumbani zilizowekwa na serikali kufuatia kuchipuka kwa janga la COVID-19. Usajili uliongezeka hadi wasajili milioni 40.9 mnamo Juni 2020, kutoka milioni 38.9 katika kipindi kilichoishia Machi 2020. Mamlaka ya Mawasiliano nchini ilihuisha hali hii na ongezeko la hitaji la ufikiaji taarifa mtandaoni, ikiwemo pamoja na uhamishiaji wa huduma zaidi kwenye nyuga za kidijitali wakati wa kipindi cha janga.²

Vile vile, Kenya ina mfumo wa mahakama ulio na uhuru kwa kiasi kikubwa na umeendeleza sheria katika nyanja ya haki za kidijitali. Mahakama za sheria zimefanya maamuzi yanayoegemea katika kuhahikisha kuwa haki za kidijitali za wananchi zinaheshimiwa, faragha yao inahakikishiwa na kwamba raia wana uwezo wa kufikia mahakama kupata hako iwapo kuna madai ya ukiukwaji, kulingana na Muswada wa Haki wa nchi. Kwa kuongezea, Kenya ina Muswada imara na Kifungu cha 35 haswa kinatoa hakikisho kwa ufikiaji wa habari. Sheria ya Ufikiaji wa Habari ya 2016, inalenga kuvezeshesha kipengele hiki Kikatiba. Kuzidisha, Sheria ya Ulindaji Data inalenga kulinda data. Licha ya changamoto zilizowasilishwa na janga la COVID-19 ambazo zilielekeza tena umakini wa nchi, Kenya ilipiga hatua chanya katika haki za kidijitali na ujumuishaji wa kidijitali mnamo mwaka wa 2020. Baadhi ya maendeleo muhimu ni pamoja na yafuatayo.

■ **Kuteuliwa kwa Kamishna**

wa Data za Umma

Kwa mujibu wa Kifungu Na. 24 cha 2019 cha Ulindaji Data, Rais Uhuru Kenyatta alimteua Immaculate Kassait kama Kamishna wa Data za Umma nchini.³ Kamishna anatarajiwa kuweka miundo na mifumo ya ulindaji wa data za Umma kulingana na maagizo yaliyotolewa na Mahakama Kuu katika kesi ya Nambari ya Huduma. Nambari ya Huduma ambayo ilizinduliwa mwanzoni mwa Desemba 2020 iliwasilisha changamoto zinazohusiana na ulindaji wa data na faragha.

Kamishna wa Data za Umma ana jukumu la kuanzisha na kudumisha sajili (rejista) ya wasimamizi wa data na wachakataji data; kutekeleza uangalizi kuhusu shughuli za uchakataji data na kupokea na kuchunguza malalamiko yoyote na mtu yeyote yanayohusiana na ukiukwaji wa haki chini ya Sheria. Sheria, kwa mfano, inahitaji kwamba data ya kibinasi inaweza tu “kukusanya kwa madhumuni wazi, maalum na halali na isifanyiwe kazi zaidi kwa njia ambayo haiendani na malengo hayo.”⁴

1. See Share of internet users in Africa as of March 2020, by country, <https://www.statista.com/statistics/1124283/internet-penetration-in-africa-by-country/>

2. Fourth Quarter Sector Statistics Report for the Financial Year 2019/20 (April-June 2020), <https://ca.go.ke/wp-content/uploads/2020/10/Sector-Statistics-Report-Q4-2019-2020.pdf>

3. Immaculate Kassait sworn in as Data Commissioner, <https://www.kbc.co.ke/immaculate-kassait-sworn-in-as-data-commissioner/>

4. Data Protection Act, 2019 Available at http://kenyalaw.org/kl/fileadmin/pdfdownloads/Acts/2019/TheDataProtectionAct_No24of2019.pdf

■ KESI YA NAMBA RI YA HUDUMA / MFUMO WA KITAIFA WA UTAMBULISHO WA KIELEKTRONIKI (NIIMS)

Serikali ya Kenya ilianzisha hifadhi data ya kitaifa – mfumo wa Kitaifa wa Utambulisho wa Kielektroniki (NIIMS). Mapendekezo ya Nambari ya Huduma yalipingwa katika Mahakama ya Juu ya Kenya na mashirika ya haki za binadamu kwa sababu, zikiwemo zingine, hitaji la kushirikishwa kwa umma na tetesi kuwa mapendekezo yalilenga kuyanyima haki makundi ambayo tayari yalikuwa yametengwa nchini kama vile watu wasio na uraia. Jambo moja lililozua tetesi zaidi ni kwenye mradi huu wa serikali kiuhakika ni kuwa usajili wa Nambari ya Huduma ulikuwa ni wa lazima ili kuweza kupokea huduma za serikali kama vile matibabu. Mahakama ya juu ilitoa maamuzi kwamba hatua hii ya serikali ilikuwa ya kikatiba mradi tu taarifa zingelindwa vilivyo. Mahakama pia ilionelea kuwa ukusanyaji wowote wa vinasaba (DNA) na kurekodi kwa eneo halisi la mtu ilikuwa ya kuingilia na isiyo ya kikatiba kwani ilikuwa ukiukaji wa faragha yao.⁵ Upande wa

mashtaka haukukubaliana na vipengele fulani vya uamuzi wa Mahakama ya juu kuhusu jambo hili na uliwasilisha rufaa katika Mahakama ya Rufaa. Rufaa hii bado haijasikilizwa na kuamuliwa kikamilifu.

Cha msingi, Muswada wa Nambari ya Huduma hauna vifungu vya kutosha kuhusu hatua za ulindaji data. Kuanzishwa kwa sajili kuu ya umma kushiriki data na mashirika anuai ya serikali na / au hifadhi data za kibinafsi na watumiaji kwa huduma anuwai na shughuli zinaleta hatari kwa faragha ambayo ni tofauti kabisa na hali iliyopo pale ambapo data inahifadhiwa katika hifadhidata tofauti. Muswada unapendekeza hatua mbali mbali za adhabu kwa kutofuata masharti anuwai ya Muswada.⁶ Matumaini ni kwamba nambari ya Huduma itatekelezwa kwa kufuata masharti makali kama ilivoamuliwa na Mahakama ya juu katika kesi hiyo ili kulinda data za kibinafsi za umma.

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA SHERIA ZA MAKOSA YA JINAI

Sheria ya matumizi mabaya ya kompyuta na Uhalifu wa ki-mtandao⁷

Mnamo Julai 2019, Bunge la Seneti lilienda Mahakama ya juu kupinga uhalali wa sheria 24 zilizokuwa zimepitishwa na Bunge la Kitaifa bila kulishirikisha Bunge hilo la Seneti, mojawapo wa vyumba vya Bunge. Kenya ni nchi yenyewe Bunge mbili. Baada ya kusikiliza na kubaini mashtaka, Mahakama ya juu ilibatili idadi ya Miswada ambayo ilipitishwa na Bunge la Kitaifa ambayo haikuhusisha Seneti. Sheria ambazo zilifutwa ni pamoja na Sheria ya Matumizi Mabaya ya Kompyuta na Sheria ya Makosa ya Mtandaoni, sheria kuu ya TEHAMA nchini Kenya. Mahakama ya juu ilisitisha uamuzi wao kwa muda wa miezi tisa ili kulipa bunge muda wa kutosha wa kurekebisha makosa kama inavyobainiwa na Mahakama. Bunge la Kitaifa limetishia kuwasilisha rufaa dhidi ya uamuzi huu. Maana ya uamuzi wa Mahakama ya juu ni kwamba sheria hizo zitakoma kutumika baada ya miezi tisa, kwa kufuata agizo la Mahakama.

5. Huduma Namba: Kenya court halts biometric ID over data fears: <https://www.bbc.com/news/world-africa-51324954>

6. Seven Things You Should Know About Huduma Number, <https://icj-kenya.org/news/latest-news/271-seven-things-you-should-know-about-huduma-namba>

7. High Court nullifies 23 laws passed without Senate's approval, <https://www.businessdailyafrica.com/bd/news/high-court-nullifies-24-laws-senate-s-approval-2725652>

“

Kenya ilipiga hatua chanya katika haki za kidijitali na ujumuishaji wa kidijitali mnamo mwaka wa 2020.

KUTENGWA KIDIJITALI

■ JINSIA NA TEHAMA

Wanawake wengi nchini Kenya hawafikii huduma ya simu za rununu na wengine wanamiliki SIM kadi tu ambayo inamaanisha kuwa wanategemea marafiki na majirani kupata huduma za simu. Ni muhimu kuelewa changamoto ambazo wanawake wanakabiliwa nazo katika ufikiaji rasilimali za kidijitali. Changamoto kuu tatu ambazo mara

nyingi hutambuliwa ni pamoja na kumudu, umuhimu na ukosefu wa ujuzi wa kidijitali kati ya wahusika wa jinsia fulani. Miundombinu ya kidijitali ya nchi haipo imara sana na kuna mgawanyiko wa vijijini-mijini na vile vile kutengwa kidijitali kwa jinsia katika sehemu za nchi haswa Kaskazini.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

- Serikali inapaswa kushughulikia swala la ukosefu wa usawa wa ujumuishwaji kidijitali wakati huu na hata baada ya kipindi cha janga la CIVID-19
- Serikali inapaswa kushughulikia pengo la usawa wa kijinsia ili kuhakikisha kuwa wanaume na wanawake na vijana pia wana fikiwa na mtandao bila vizuizi.
- Serikali inapaswa kuhakikisha kuwa utoaji wa nambari ya Huduma uliopangwa haukiuki haki za binadamu na utekelezaji wake unalingana na uamuzi wa mahakama katika kesi ya Nambari ya Huduma.

Utafiti Maalum: Tishio kwa faragha ya data

Kenya wakati wa COVID-19

Imeandalika na Ekai Nabenyo

Ingawa janga la COVID-19 ni la ulimwengu, ukuzaji na utekelezaji wa ufuatiliaji wa mawasiliano umefanyika tu katika ngazi za kitaifa. Mwanzoni mwa janga la COVID-19, njia tofauti zilitumiwa na serikali ya Kenya kuzuua kuenea kwa janga hilo. Hii ilijumuisha agizo la lazima la karantini kwa watu wote wanaosafiri kwenda Kenya. Chali Baluu (jina limebadilishwa), raia wa Kenya, aliripoti ukiukwaji wa haki za binadamu kwa Tume ya Haki za Binadamu ya Kenya, akilalamika kuwa vifaa vyake vya mawasiliano, haswa simu zake za rununu, vilifuatiliwa na mamlaka za serikali. Matukio mengi pia yaliripotiwa kuhusu kuingiliwa na kusikizwa mawasiliano ya kibinagsi. Kwa kuongezea, kama mgonjwa wa COVID-19, Chali Balu aliiambia Tume ya Haki za Binadamu ya Kenya (KHRC) kwamba wakati walipowekwa karantini kwa lazima katika Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Jomo Kenyatta jijini Nairobi, kwa kufuata agizo la serikali, waliwekwa chini ya uangalizi wa masaa 24/7.

Changamoto iliyokabiliwa na KHRC katika kufuatilia ukweli au vinginevyo vya ukiukwaji huu ni pamoja na ukweli kwamba haikuwa rahisi kudhibitisha ufuatiliaji wa vifaa vya mawasiliano licha ya uzito wa madai yaliyotolewa. Watu waliripoti matukio kwa KHRC ambayo waliwekwa chini ya lazima kwa karantini kwa vipindi zaidi ya siku 14 zilizotajwa. Hii ilimaanisha ufuatiliaji zaidi kwa vipindi virefu au visivyojulikana. Kwa kuongeza, ukweli kwamba wafanyakazi wa KHRC walifanya kazi karibu ilimaanisha kwamba walipokea na kushughulikia ripoti hizi za ukiukwaji kwa karibu zaidi. Hii iliathiri uaminifu amba ni rahisi kudhibitisha wakati wa mawasiliano ya ana kwa ana. Inamaanisha pia kwamba visa kadhaa vya wale wahasiriwa wa teknolojia amba wangeweza kutembelea ofisi za Tume wanaweza kuwa hawajariptiwa. Waandishi wa habari amba walijaribu kupeleka habari za ukiukwaji wa haki za binadamu wa COVID-19 kwa umma kwa jumla walikamatwa wakati ufuatiliaji uliongeza kwenye ofisi za vyombo vya habari, na uharibifu mkubwa uliripotiwa. Baraza la Habari la Kenya liliwasilisha malalamiko dhidi ya ukiukwaji huu amba kimsingi ulikiuka haki ya kupata habari iliyohakikishiwa chini ya Katiba ya Kenya, 2010. Kifungu cha 35 (1) cha Katiba ya Kenya kinasema kama ifuatavyo:

Kila raia ana haki ya kupata -

- (a) habari inayoshikiliwa na Serikali; na
- (b) habari inayoshikiliwa na mtu mwingine na inayohitajika kwa utekelezaji au ulinzi wa haki yoyote au uhuru wa kimsingi.
- (c) Kila mtu ana haki ya kusahihishwa au kufutwa kwa habari isiyo ya kweli au ya kupotosha inayoathiri mtu huyo.
- (d) Serikali itachapisha na kutangaza habari yoyote muhimu inayoathiri taifa.

Vyombo vyा haki za binadamu vyा kikanda na kimataifa kama vile Azimio la Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Ufikiaji wa Habari barani Afrika vinadai kwamba kwa kizuizi chochote kwa upatikanaji wa habari inayoshikiliwa na mamlaka za umma kuruhusiwa na sheria, lazima iwe na lengo halali, lazima , sawia na lengo la kulinda afya ya umma, na lazima pia iwekewe tu kwa uwepo wakati wa majanga. Hii inamaanisha kwamba mapungufu yoyote ya haki za binadamu yanapaswa kuhesabiwa haki. Ufikiaji wa habari ni sehemu muhimu ya haki ya afya na nchi kama Kenya zinahimizwa kufuata. Wakati maafisa hawatachapisha habari za kiafya kama inavyotakiwa, idadi ya watu hupata athari mbaya za kiafya na hawawezi kufurahia haki yao ya afya kama ilivyohakikishiwa. Kenya inahitaji wazi, kuwa na usikivu na uwajibikaji kwa raia katika vita dhidi ya COVID-19.

Kupunguzwa kwa haki ya umma ya kufahamu shughuli za serikali zao ni kinyume na tija kwa juhudini katika kupambana na mlipuko wa COVID-19. Haki ya kupata habari ni muhimu kwa kuhakikisha ufahamu na uaminifu wa umma, kupambana na habari potofu, kuhakikisha uwajibikaji na pia kuendeleza na kufuutilia utekelezaji wa sera za umma zinazolenga kukabiliana na majanga. Ni muhimu kwamba haki ya kupata habari itunzwe wakati wa dharura kadri inavyowezekana.

Utafiti maalum: Wakenya wanaolinda usalama wa Data wakati wa janga

Imeandaliwa na Ekai Nabenyo

Ufutiliaji wa maambukizi, kama mchakato wa usimamizi wa afya ya umma wa kutambua watu (pamoja na wafanyakazi wa huduma ya afya) ambao watakuwa wamepata maambukizo ya COVID-19 yaaliyo dhibitishwa, ili tumika Kenya, kama ilivyo katika nchi zingine. Ufutiliaji wa maambukizi unamaanisha kutambua kesi za mara ya pili zinazoweza kutokea kutoka kwa kesi ya awali ya COVID-19. Uingiliaji huu umesaidia kuzuia maambukizi zaidi na wahasiriwa. Utekelezaji wa ufutiliaji wa maambukizi nchini Kenya na Wizara ya Afya, kwa uratibu na utekelezaji wa sheria, haujawa na utata na imeibua wasiwasi mwangi wa haki za binadamu. Mambo muhimu ni pamoja na ufanisi wa utafutiliaji wa maambukizi na athari zinayofanana hasa faragha na haki za binadamu. Kusuasua kwa ufutiliaji wa maambukizi huenda zaidi ya kuzingatia faragha na uwezekano wa kukiuka haki zingine za kibinadamu. Ingawa baadhi ya akaunti kama walivyoeleza na wahojiwa ni za kweli, majina ambayo yametumika katika utafiti huu yamebadilishwa kwa makusudi ili kuficha utambulisho wa kweli wa wahojiwa.

Mwandishi wa habari wa The Standard Media Group alipokea ripoti kutoka kwa Wanjiru Kemboi ambaye simu zake na mawasiliano mengine yalidhaniwa kuingiliwa kijasusi na wakala wa ufutiliaji wa serikali. Ilionekana pia kuwa watu walioathiriwa hawakuelewa haki zao za kidijitali. Wanjiru ambaye alikuwa amekabiliwa na kipindi cha lazima cha kukaa karantini kwa siku 14 aliwasiliana na mwandishi wa habari kwani alikuwa na tuhuma nzito kwamba simu zake za rununu zinafatiliwa, ingawa alionekana kutokuwa na wasiwasi nayo. Wanjiru alikuwa na uzoefu ambapo afisa wa Huduma ya Upenelezi wa Kitaifa aliwasiliana naye, kama mgongwa ambaye alipaswa kujitenga, akimwonya Wanjiru dhidi ya kwenda sokoni na kuchangamana na wengine siku ambayo alijaribu kwenda sokoni. Wanjiru Kemboi alitii agizo hilo na kurudi tena kwa karantini. Huu ulikuwa ushuhuda wazi kwamba mgongwa alikuwa akifuatiliwa na Idara yaa Kitaifa ya Ujasusi kwa kushirikiana na Idara ya Ufutiliaji wa Afya. Hii ilimaanisha kuwa mgongwa wa COVID-19 aliishi kwa hofu kila wakati akiwa kifungoni na hakuwa na uhakika wa ulinzi wa faragha zake. Haikujulikana pia ni kiwango gani cha ufutiliaji wa ufutiliaji na upenyeshaji wa Idara ya Kitaifa ya Ujasusi, na Ufutiliaji wa Afya.

Hii ni wazi ilikiuka haki ya mtu ya faragha, hata katika janga la COVID-19, kama iliyohakikishiwa katika Muswada wa Haki za Katiba ya Kenya, 2010. Ufunuo huu unazua maswali kuhusu jinsi data ya mgonjwa wa COVID-19 inatumiwa na inapaswa kuhifadhiwa kwa muda gani kwenye hifadhidata za usalama wa taifa. Wasiwasi hapa ni uwezekano wa ufuatiliaji na Serikali, haswa ikiwa matumizi na uhifadhi wa data hautalindwa kisheria. Haki ya kibinafsi ya faragha inaweza kuathiriwa na ukusanyaji na data ya kidijitali. Katika kuandaa suluhisho la kushughulikia majanga, taasisi za serikali na wasimamizi wanapaswa kufanya kila wawezalo kusawazisha haki ya faragha na haki ya habari wakati kuna uwezekano wa mgogoro kati yao. Kesi nyingine nyingi ziliripotiwa, haswa baada ya mwandishi wa habari kuandika nakala ili kuripoti visa vya kuongezeka kupigwa simu na mashirika ya Serikali.

Kwa kumalizia, kufatilia maambukizi imezia mabaya ambayo yanakiuka haki za binadamu husababisha hali ya sintofahamu kati ya Serikali na raia. Ili kurekebisha makosa ambayo yanaonyesha ufuatiliaji wa maambukizi nchini Kenya, inashauriwa kuwa kuna haja ya haraka kwa mamlaka ya Ufuatiliaji wa Afya na maafisa wa Usalama wa Taifa ya Ujasusi kufuata masharti ya Sheria ya Ulinzi wa Taktwimu, 2019, hadi ulinzi wa data za kibinafsi ya raia. Serikali inapaswa kuchukua hatua madhubuti kulinda data na kudhibiti ni nani mwenye kuzifikia data hizo.

Serikali ya Kenya ilianzisha programu ya mSafiri, ya wazo la ushirikiano kati ya Wizara ya Afya ya Kenya na Wizara ya Uchukuzi, katika kufuatilia kuenea kwa virusi. Programu hiyo iliundwa kutoa data muhimu ambazo itasaidia kufatilia kesi za awali zilizoambukizwa au zinazoshukiwa za COVID-19. Chombo hiki cha Ufuatiliaji wa Afya ya Kidijitali kilihitaji uhakikisho wa serikali kuwa wazi jinsi data iliyokusanywa ilitumika lakini ukosefu wa kanuni elekezi, kulingana na ufuatiliaji wa maambukizi kwa njia ya mawasiliano, ilikuwa jambo lenye hofu lililoibuliwa. Kulikuwa na wasiwasi na wagonjwa fulani kwamba Serikali ya Kenya haikuweza kusimamia teknolojia hizi na kwa hivyo ilishirikiana na kampuni za tatu za teknolojia. Kama matokeo, hii imewasilisha fursa ya matumizi mabaya ya data ya ufuatiliaji wa afya kwani hakuna Mikataba ya ushirikiano wa Kitakwimu inayojulikana na watu wengine. Hii ni muhimu kwani inahofiwa kuwa utumiaji data wa serikali nchini Kenya unaweza kutumiwa zaidi kwa sababu za kiusalama; kuna haja ya kulinda data dhidi ya hatua hiyo.

Malawi ni taifa lililozungukwa na nchi kavu linalopakana na Tanzania, Zambia, na Msumbiji. Nchi hii ina idadi ya watu inayokadiriwa kuwa watu million 17.7, 85% yao wakisemekana kuishi maeneo ya vijiji.¹ Pato linalozalishwa ndani ya nchi na raia waliomo ndani ya nchi husika (GDP) kwa kila raia linakadiriwa kuwa dola za Marekani \$516.80.²

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA DEMOKRASIA YA MALAWI

Wanawake wengi wako kwenye sekta ya kilimo ambacho ndio uti wa mgongo wa uchumi wa Malawi. Kati ya wale walio kwenye ajira isiyo na kilimo, 21% ni wanawake na 79% ni wanaume na idadi imesalia kuwa ileile kwa miaka sasa. Licha ya mageuzi anuwai ya kimuundo katika miaka ya hivi karibuni, Malawi inaendelea kuorodheshwa kama mojawapo wa nchi zenyet maendeleo duni ulimwenguni, inayoathiriwa kila mara na viwango vya juu vya umaskini na udhaifu wa mabadiliko ya hali ya tabianchi kama vile mafuriko na mvua ya masika.

Ujio wa mtando na ukuaji kwa kasi ufikiaji wake na Teknolojia za Habari na Mawasiliano (TEHAMA),³ kumefanya haki za kidijitali kuwa za lazima kufuatia jinsi watu duniani kote wanavyotumia na kufurahia haki za kimsingi za binadamu.⁴ Malawi, kama nchi zinginezo barani Afrika, imetunga sheria kadha zilizopo na vifungu kuhusu haki za kidijitali.⁵ Vifungu hivi vinatambua kuwa zile haki walizonazo watu nje ya mtando, kama vile uhuru wa kujieleza, ufikiaji habari, na haki ya faragha, lazima zilindwe kwenye nyuga za mtandaoni.

1. World Bank. (2020). World Bank Indicators. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

2. World Bank. (2019). World Bank Indicators. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POPTOTL>

3. <https://www.gp-digital.org/wp-content/uploads/pubs/african-declaration-a-positive-agenda-for-rights-online.pdf>

4. https://cipesa.org/?wpfb_dl=287

5. <https://africadigitalrightshub.org/wp-content/uploads/2020/03/Data-Protection-Code-of-PracticeEnglish-Soft-Copy.pdf>

Utafiti huu unatumia mapitio ya maandishi na mahojiano kutoa uelewa kuhusu midahalo ya hivi sasa na maswala yanayohusiana na hali ya haki za kidijitali nchini Malawi. Makala yanachambua mwelekeo wa sera kwa haki za kidijitali haswa zile zinazotawala sekta ya mawasiliano, vyombo vya habari, mitando ya kijamii, faragha na usalama na utekelezaji sheria. Makala haya yanajadili mada teule zinazohusiana na ufikiaji mtando na miundombinu; athari ya kanuni za covid-19 kwa haki za kidijitali; na faragha, vitambulisho vya kidijitali na ufuatiliaji.

MAZINGIRA YA KISIASA NA HAKI ZA KIDIJITALI

Malawi ni nchi ya vyama vingi na imekuwa yenyeye amani. Mnamo Mei 2020, nchi hiyo iliweka historia pale uchaguzi wa urais uliporudiwa tena baada ya matokeo ya awali ya Mei 2019 kufutiliwa mbali na Makakama ya Kikatiba. Mgombea wa upinzani, Dk. Lazarus Chakwera, chini ya muungano wa kisiasa “Muungano wa Tonse”, alishinda uchaguzi wa urais kwa asilimia 58.9%. Ubatilishaji huo ulikuja baada ya miezi kadhaa ya maandamano endelevu ya raia dhidi ya udanganyifu wa uchaguzi uliogubikwa na kasoro tele.

Maandamano mengi yaliongozwa na Muungano wa Watetezi wa Haki za Binadamu (HRDC).⁶ Walipanga na kueneza ujumbe wao kwa kutumia mitando ya kijamii kama vile WhatsApp, Facebook, na Twitter. Kufuatia hilo, Malawi ilijizolea sifa kimataifa kama kinara wa demokrasia kwa kuwa wa pili barani Afrika kurudia uchaguzi wake wa urais baada ya kufutiliwa mbali kwa matokeo ya awali na mahakama kuu, na kwa mara ya kwanza kabisa katika historia kwa mgombea urais wa upinzani kushinda uchaguzi.

MTANDAO NA UFIKIAJI TEHAMA

Licha ya ushindi mkubwa wa demokrasia nchini mnamo 2020, Wamalawi bado wanakabiliwa na changamoto za vitisho kwa haki za binadamu katika nyanja za kidijitali. Takwimu za Muungano wa Kimataifa wa Teknolojia ya Mawasiliano (ITU) zinaonyesha kuwa 14% ya idadi ya watu hutumia mtando nchini Malawi wakati 52% wana simu za rununu. Ufikiaji wa huduma ya mtando (broadband) ya rununu inakadiriwa kuwa 25.5% na huduma ya kudumu ya mtando ni 0.06%.⁷ Pia kuna utofauti mkubwa wa usawa wa kijinsia linapokuja kwenye suala la umiliki wa TEHAMA nchini. Karibia wanawake 34.2% wanamiliki simu ya rununu, 3.9% wanamiliki kompyuta ya mezani, wakati 5.2% tu yao wana ufikiaji wa mtando ikilinganishwa na wenzao wa kiume.⁸

Vivyo hivyo, 3.0% ya idadi ya watu ina ufikiaji mtando kwenye maeneo ya vijijini ikilinganishwa na 24.3% ya idadi ya mjini. Ufikiaji Kompyuta kwenye maeneo ya vijijini inasalia kuwa 2.1% ikilinganishwa na 19.2% maeneo ya mjini. Nchini Malawi, Airtel (Mw) na Telecom Networks Malawi wanasalia kuwa watoa huduma wakuu wa

6. <https://afrobarometer.org/publications/ad354-malawians-support-2019-post-election-demonstrations-split-government-power-limit>

7. <https://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/>

8. https://giswatch.org/sites/default/files/gisw2019_web_malawi.pdf

kipeeke wa huduma ya mtandao wa kudumu. Mamlaka ya Mawasiliano ya Malawi (MACRA) inadhibiti sekta ya mawasiliano nchini.

Ufikiaji duni wa huduma za TEHAMA kama vile mtandao kwa kiasi kikubwa unachangiwa na miundombinu duni ya TEHAMA na ada kubwa ya kodi iliowekewa huduma za TEHAMA. Hizi ni pamoa na kodi ya ongezeko la thamani la 16.5% (VAT) kwenye huduma za mtandao, VAT 17.5% kwenye simu na huduma, na 10% kwa ushuru wa bidhaa kwenye ujumbe wa maandishi ya simu na uhamishaji wa data ya rununu.⁹ Gharama inaathiri ufikiaji mtandao kwa Wamalawi wengi. Kwa mfano, kifurushi cha data cha kila mwezi cha Gigabaiti 10 (GB) hugharimu \$21 na Airtel na Telecom Networks Malawi (TNM). Gharama hii ni sawa na nusu ya kiwango cha chini cha mshahara wa kila mwezi wa Wamalawi wengi. Kwa kuongezea, Kielelezo Jumuishi cha Mtandao 2020, ambacho kinapima unafuu wa mtandao, upatikanaji, umuhimu wa maudhui na utayari, kinaiorodhesha Malawi katika nafasi ya 97 katи ya nchi 100.

UHURU WA KUJIELEZA NA UFUATILIAJI MTANDAONI

Sheria ya Miamala ya Kielektroniki na Usalama wa Mtandaoni ya 2016 inazuia ushiriki wa raia kwenye nyuga za kidijitali.¹⁰ Ibara ya 24 (2) (e) ya Sheria inasema kuwa mawasiliano kwenye mtandao yanaweza kuzuiliwa ili “kulinda utulivu na usalama wa kitaifa,”¹¹ wakati Ibara ya 24 (2) (f) inasema kuwa mawasiliano mtandaoni yanaweza kuzuiliwa ili “kuwezesha kizuizi cha kiufundi kwa ufikiaji wa wa mawasiliano mtandaoni”. Vile vile, Ibara ya 31 (l) ya Sheria inahitaji “watoaji wa maudhui mtandaoni kuonyesha wazi kwenye ukurasa wao wa wavuti

jina kamili, makazi, nambari ya simu, anwani ya barua pepe ya mhariri ikiwa ni mtu wa asili; na kwa upande wa taasisi halali jina la shirika, anwani ya posta na ya ofisi iliyosajiliwa, nambari ya simu na anwani ya barua pepe na nambari ya usajili ya mhariri”.¹²

Kifungu hiki kinatoa adhabu ya faini au kifungo cha juu cha miezi 12 gerezani, na kinaweka vizuizi kwa usimbuaji fiche (encryption). Kifungu hiki pia ni sawa na cha Ibara ya 3 ya Sheria ya Uchapishaji na Utangazaji, 1947. Ingawa, hakuna mtu yejote aliywahi kushtakiwa kwa kifungu hiki, uwepo wake unazuia haki za raia kutokujulikana, pia kifungu hichi kina adhabu kali ya kifungo cha miezi 12 na faini nzito ya MWK 5000,0000 (\$6,600).

Mbali na sheria hizi, pia kuna sheria zingine kandamizi ambazo zilirithiwa kutoka kwa utawala wa kikoloni wa Uingereza (1891-1964), na kipindi cha enzi ya mfumo wa chama kimoja (1964-1994), ambazo zinatishia kukandamiza ushiriki wa raia wote wa Malawi nje na ndani ya mtandao. Kwa mfano, Ibara za 50 na 51 za Kanuni ya Adhabu, ambazo zinaelezea kuhusu makosa ya uhalifu wa uchochezi, huku Ibara ya 4 ya Sheria inayolinda, Bendera na Nembo, Majina, inaelezea kuwa kosa “kufanya kitendo au kutamka maneno yoyote au kuchapisha maandishi au usemi wowote wenye lengo la kutukana, kubeza au kuonyesha kutokuheshimu “kwa” rais, bendera ya taifa, alama za silaha, muhuri wa umma au nembo yoyote iliyolindwa au chochote kile chenye mfano wake”¹³ Sheria hizi kwa njia moja au nyingine zimeendeleza ukiukwaji wa haki za kidijitali nchini Malawi. Ukiukwaji wa haki za kidijitali umekua wa aina nyingi ikiwemo pamoa na kuzuia ufikiaji mtandao, uhalifishaji wa aina zingine za mawasiliano

9. Kaiyatsa.M.(2020, August). Digital rights remain under threat in Malawi despite historic win for democracy. <https://advox.globalvoices.org/2020/08/05/digital-rights-remain-under-threat-in-malawi-despite-historic-win-for-democracy/>

10. <https://crm.misa.org/upload/web/e-transactions-act-2016.pdf>

11. <https://crm.misa.org/upload/web/e-transactions-act-2016.pdf>

12. <https://crm.misa.org/upload/web/e-transactions-act-2016.pdf>

13. <https://crm.misa.org/upload/web/17-laws-of-malawi-protected-flag-emblems-and-names.pdf>

mtandaoni, na ufuatiliaji mtandaoni na vyombo sua dola.¹⁴

“

***Ukiukwaji wa haki za kidijitali
umekua wa aina nyingi ikiwemo
pamoja na kuzuia ufikiaji mtandao,
uhalifishaji wa aina zingine za
mawasiliano mtandaoni, na
ufuatiliaji mtandaoni na
vyombo sua dola.***

FARAGHA YA DATA, ULINDAJI, NA UTAMBULISHO WA KIDIJITALI

Faragha ya Data na ulindaji wake unasalia kuwa swala kizushi nchini. Idara za serikali kama vile Uhamiaji, Kitengo cha Trafiki, Idara ya Taifa ya Usajili (NRB), Tume ya Uchaguzi ya Malawi (MEC), Shirika la Takwimu la Taifa (NSO), na taasisi zinazotoa huduma kama vile hospitali na taasisi za elimu, na pia benki zinapoendelea kukusanya data chungu nzima za umma.¹⁵ Hivi karibuni, makampuni ya simu nchini yamekuwa yakikusanya data tele, haswa kufuatia kuanzishwa kwa usajili wa lazima wa kadi za simu kama ilivyoelizwa katika Sheria ya Mawasiliano ya Malawi ya 2016. Walakini, hakuna twakwimu zilizopo kuhusu kiasi cha taarifa ambacho kila mojawapo wa vyombo hivi vinakusanya au ni kwa jinsi ipi vinaendeleza

ukusanyaji huu kwa mujibu wa sheria zilizopo kama vile Sheria ya Miamala ya Kielektroniki, 2016 na Sheria ya Upatikanaji wa Habari, 2016. Kwa kuongezea, Wamalawi wengi wa kawaida hawana ufahamu wa athari ya ukusanyaji wa vitambulisho sua kidijitali kwa faragha yao.

Kwa kuongezea, Malawi haina sheria ya faragha na ulindaji data.¹⁶ Kwa hivyo, faragha ya data na ulindaji wa data za umma unaendelea kuwa katika hali ya hatari, hali ambayo inakiuka haki za kidijitali. Vile vile, ukosefu wa sheria halisi za ulindaji data nchini pia unamaanisha kuwa hakuna hata chombo kimoja chenye majukumu ya kudhibiti ukusanyaji wa data za kibinafsi nchini.

14. <https://www.state.gov/reports/2019-country-reports-on-human-rights-practices/malawi/>

15. https://www.researchgate.net/publication/341151585_State_of_Internet_Freedom_in_Malawi_2019_Mapping_Trends_in_Government_Internet_Controls_1999-2019

16. https://www.researchgate.net/publication/335136113_State_of_Internet_Freedom_in_Malawi_Privacy_and_Personal_Data_Challenges_and_Trends_in_Malawi?_sg=el8QxUyOjjcWRRs_r_lcfz8lwzG9-NEjixsxeSvkex9x4uoR3VNhfC_YojYHfad9Bo7TtbQivjH2nyA3spuZJo-11Q_Qvpe4PaaOWnzCOX_gjBACMVxE84mFXitfp8Q6QlLtfBHkfis-QgCVzPz1Tm--E6eu1Cv7lkvXhSsjo8ogQErUf9g4UJwzetsAWYqX

ATHARI YA KANUNI ZA COVID – 19

KWA HAKI ZA KIDIJITALI

Kama nchi zingine ulimwenguni, Malawi haikusazwa na janga la COVID-19. Simu za rununu, mtandao, mitandao ya kijamii, na majukwaa mengine ya kidijitali ambayo yalitakiwa kuwezesha uwezeshwaji wa wanawake na wasichana, badala yake yakawa silaha dhidi yao. Kufuatia kufungia watu kusafiri ikiwemo na hatua zinginezo zilizowekwa na serikali, wanawake na wasichana wengi walihangaishwa mtandaoni kwa mbinu kama vile unyatiaji, unyanyasaji, kukashifiwa na uonevu wa kimtandao mionganini mwa mbinu nynginezo.¹⁷ Swala hili limepewa umakini mdogo licha ya kuwa linazidi kukithiri kwa kiwango ambacho hakijawahi kushuhudiwa nchini.¹⁸

Ingawa ukiukwaji wa haki za kidijitali unaendelea kuangaziwa katika ajenda ya kitaifa na ya ulimwengu, mnamo 2020, tumeshuhudia serikali ya Malawi ikitoa ahadi kadha za kuendeleza haki za binadamu katika nyuga za kidijitali kwenye suala hili. Mara tu baada ya Rais Chakwera kuapishwa kama Rais wa 6 wa Jamhuri ya Malawi, aliahidi kabisa kutekeleza Sheria ya Upataji wa Habari ya 2016.¹⁹ Hakika mnamo tarehe 30 Septemba, Sheria hiyo ilitekelezwa.²⁰ Asasi za kiraia na mashirika ya serikali ya kimataifa yalipongeza serikali kwa kuchukua hatua hii mwafaka. Utekelezaji wa Sheria hii utaondoa utamaduni wa usiri, na utaifanya serikali kuwa wazi zaidi na kuwajibika kwa raia wake. Walakini, bado kuna changamoto nynginezo ambazo zinahitaji kushughulikiwa kabla Sheria kuweza kufanya kazi kikamilifu. Kwa mfano, Ibara ya 7 cha Sheria hiyo hiyo inaagiza “kuanzishwa kwa Tume ya Habari ya Umma kusimamia utekelezaji wa Sheria hii”.²¹ Ila, hakuna chombo kama hicho kilichopewa jukumu la kufanya kazi hizo za uangalizi.

*Majukwaa ya dijiti yakawa silaha
dhidi ya wanawake*

17. https://africaninternetrights.org/sites/default/files/Donald_Flywell-1.pdf

18. <https://www.apc.org/en/pubs/tackling-gender-based-cyber-violence-against-women-and-girls-malawi-amidst-covid-19-pandemic>

19. <https://malawi24.com/2020/09/19/cso-hails-govt-for-operationalizing-at/>

20. <https://www.nyasatimes.com/un-commends-malawi-for-operationalization-of-access-to-information-law/>

21. https://www.right2info.org/laws/malawiaccessinfo.pdf/at_download/file

Cha msingi, kampuni za simu zinazoongoza nchini Malawi za TNM na Airtel ilipunguza bei za data za mtandao.²² Airtel ilitangaza bei mpya ya upunguzaji wa hadi 40% na faida iliyoongezeka ya 588% mnamo 2019,²³ huku TNM pia ikipunguza bei za data mnamo Julai 30, 2020, licha ya kampuni hiyo kurekodi kupungua kwa faida ya 10% mnamo 2019 ikilinganishwa na 2018. Wakati wananchi wengine

walizingatia kupunguzwa kwa bei ya data kama jambo la kushereke, wengine walishutumu kuwa hatua hiyo hakuwa na manufaa yoyote ikizingatiwa kuwa athari yake hai kwa raia ilikuwa ndogo mno. Hata hivyo, kumekuwa na uboreshaji wa ushiriki wa raia mtandaoni kwa sababu ya kupungua kwa bei za data za mtandao.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Tukizingatia matukio haya, ni dhahiri shahiri kuwa 2020 ulikuwa wenyewe matukio mseto katika muktadha wa haki za kidijitali nchini Malawi. Ukiukaji wa haki za kidijitali kama vile gharama za juu za ufikiaji mtandao, unyanyasaji wa mtandaoni na dhidi ya wanawake na wasichana, ufuutiliaji wa vyombo vya dola mtandaoni, kutokuwepo kwa faragha ya kibinafsi mtandaoni na ulindaji data kunaendelea kutishia uhuru wa kujieleza wa raia katika nyuga za kidijitali. Huku kunaendelezwa zaidi na sera dhaifu na mifumo ya udhibiti, na matumizi ya sheria za kibabe zilizorithiwa kutoka enzi zote za ukoloni na wakati wa enzi za chama kimoja (1964-1994) ambazo bado hazijafutwa. Hata hivyo, uongozi wa serikali ya sasa chini ya Rais Chakwera, pia umetoa hakikisho kuwa vifaa vya mtandao na TEHAMA viwe nafuu na kuweza kufikiwa na Wamalawi wote. Hili limedhihirishwa kwa upunguzwaji bei za vifurushi vya mtandao, uendelezaji uanzishwaji wa vituo vya kutoa huduma za mtandao (telecenters) maeneo ya vijijini, utekelezaji wa Sheria ya Upataji wa Habari ya 2016, na mingineyo. Hivi karibuni, hakujakuwepo na visa vilivyoripotiwa vya uvumizi kwenye nyuga za raia ikilinganishwa na mwaka wa 2019. Kulingana na hitimisho hili, mapendekezo ni kama ifuatavyo:

- Serikali inapaswa kuunda kwa haraka sheria ya ulindaji data za kibinafsi ili kuhakikisha kuwa data za kibinafsi za umma zinalindwa katika maeneo nje na ndani mtandao.
- Serikali inapaswa kufuta sheria andamizi ambazo zinakiuka uhuru wa raia wa kujieleza mtandaoni kama vile Sheria ya Uchochezi, Kanuni za Adhabu, na Sheria ya Miamala ya Kielektroniki na Usalama wa Mtandaoni.
- Serikali inapaswa kupitia upya Mpango Kazi wa Kitaifa wa Kupambana na aina zote za ukatili wa kijinsia na kujumuisha maswala ya ukatili wa kijinsia mtandaoni. Hii itahakikisha usalama wa wanawake na wasichana mtandaoni, na pale utovu wa nidhamu huo unapotokea utaratibu mzuri lazima uzingatiwe.
- Serikali inapaswa kuondoa tozo kubwa za ushuru zilizowekwa kwa uingizaji nchini wa vifaa vya TEHAMA ili kuhakikisha ufikiaji na unafuu wa huduma za TEHAMA kwa idadi ya watu waliotengwa. Hii itapunguza pengo la usawa wa kidijitali ambao upo sasa nchini.

22. <https://cipesa.org/2020/08/malawi-telcos-reduce-data-prices-in-response-to-cipesa-chrr-campaign-2/>

23. <https://times.mw/airtel-profit-up-by-588/#:~:text=Malawi%20Stock%20Exchange%20recent%20entrant,by%20the%20company%20has%20shown>.

Namibia ni nchi iliyoko Kusini mwa Afrika yenye idadi ya watu milioni 2.5. Baada ya kupata uhuru wake mwaka 1990, demokrasia kwa ujumla inaonekana kustawi na sheria kuzingatiwa. Ingawa ni nchi ya uchumi wa kati, Namibia ina mojawapo viwango vya juu zaidi vya ukosefu wa usawa wa mapato ulimwenguni.¹

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA NAMIBIA

Kipengele cha 21 cha Katiba ya Jamhuri ya Namibia kinahakikishia “uhuru wa kusema na kujieleza, ambao utajumuisha uhuru wa vyombo vya habari na vyombo vingine vya habari,” ikitoa vizuizi halali chini ya 21 (2) ikiwa ni pamoja na sababu za “usalama wa kitaifa, utilivu wa umma, adabu au maadili, kudharau mahakama, kukashifu au kuchochea.”² Kwa miaka Namibia imefurahia kiwango cha juu zaidi barani Afrika kwenye faharasa ya uhuru wa vyombo vya habari ulimwenguni, na kuboreshwa kwa kiwango kutoka 26 katika 2018 hadi 23 katika 2019 na 2020 kati ya nchi 180 zilizofanyiwa utafiti.³

Takwimu za Muungano wa Kimataifa wa Technolojia ya Mawasiliano (ITU) zinaonesha kuwa, mnamo 2014, 35.5 kwa kila wakazi 100 walikuwa na usajili wa mtando wa rununu⁴ na kufikia 2018 idadi hiyo ilikuwa imeongezeka hadi 59.3 katika kila 100⁵. Ripoti ya ya Jumuiya ya Habari ya 2018 iliita Namibia “mmoja wa watangulizi barani Afrika juu ya maendeleo ya TEHAMA”.⁶ Pamoja na kukua kiwango cha kidijitali, ni muhimu zaidi kwa uhuru wa kimsingi kulindwa mtandaoni na nje ya mtando.

1. 'Namibia Overview', <https://www.worldbank.org/en/country/namibia/overview>

2. Constitution of the Republic of Namibia, https://www.constituteproject.org/constitution/Namibia_2010.pdf

3. RSF, <https://rsf.org/en/namibia>

4. Measuring the Information Society Report 2015, <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2015/MISR2015-w5.pdf>

5. Measuring the Information Society Report 2018, <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2018/MISR-2018-Vol-2-E.pdf>

6. Measuring the Information Society Report 2018, p.126, <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/misr2018/MISR-2018-Vol-2-E.pdf>

KUFURAHIA UHURU WA

KUJIELEZA MTANDAO NI

Haki za binadamu mtandaoni, haswa haki ya faragha, uhuru wa kujieleza, uhuru wa maoni na haki ya kupata habari, ni baadhi ya maswala muhimu kwenye haki za kidijitali na ujumuishaji katika muktadha wa Namibia.

Mitando ya kijamii inazidi kutumiwa kuelezea maoni mbadala, na katika kulenga kulidhibiti hili, wanasasa wamekuwa wakitoa wito wa kuidhibiti mitando ya kijamii kama njia mojawapo ya kupambana na habari potofu na uhalifu wa mtandaoni.⁷ Kwa miaka michache iliyopita, wanasasa na maafisa wa serikali wametoa onyo kali na vitisho wakitaja “matumizi yasiyofaa”⁸ ya mitando ya kijamii, huku wakidai kuwa inahatarisha maisha.⁹

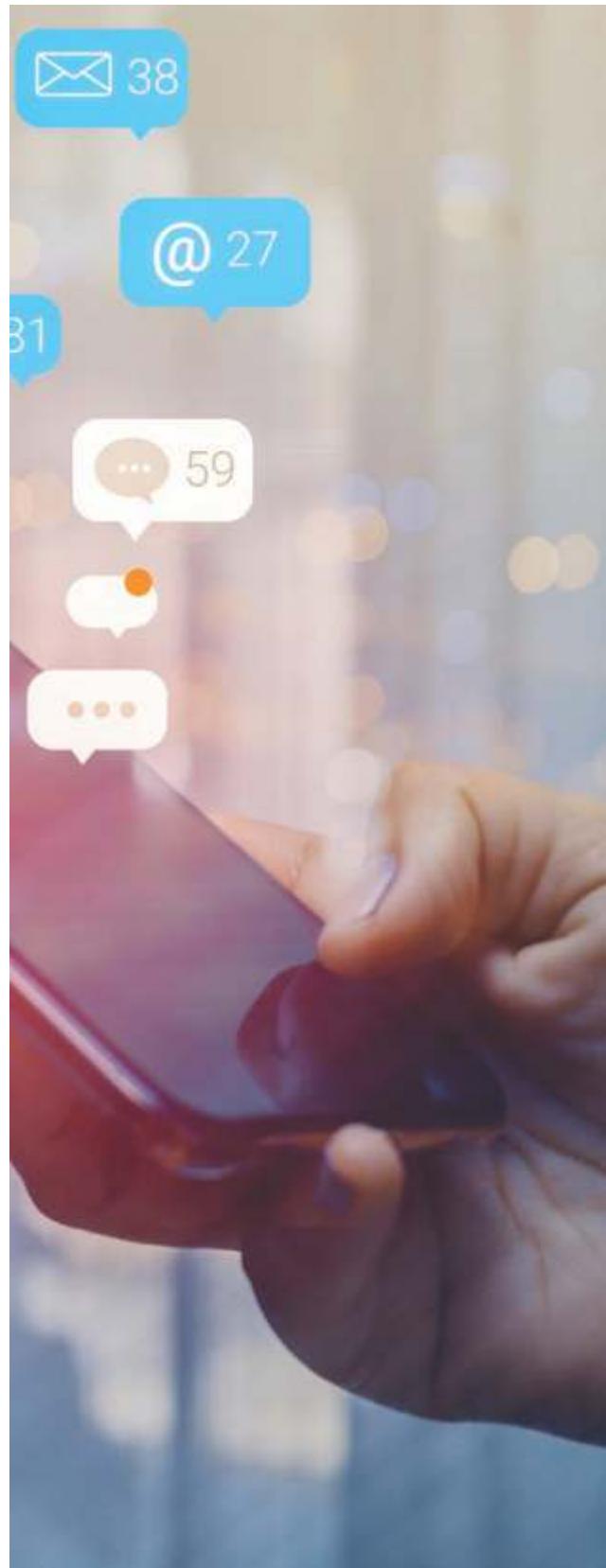
Pendekezo la kudhibiti mitando ya kijamii linasemekana kuzua mgawanyiko mionganini mwa wabunge 2019.¹⁰ Hata hivyo, mnamo Februari 2020, Wizara ya TEHAMA ilithibitisha mipango ya kuidhibiti¹¹ Ingawa serikali inadai kwamba kanuni hizo zinapania tu kuzuia uchombezaji wa wasichana wa shule, hatua kama hizi zinaweza kuonekana kusababisha kizuizi kisichohitajika kwa uhuru wa kujieleza mtandaoni.

ATHARI YA COVID -19 KWA

HAKI ZA KIDIJITALI NA UJUMUISHI

Mnamo Aprili 2020, kama sehemu ya kanuni za kuzuia kuenea kwa COVID-19, Namibia ilipiga marufuku uchapishaji wa taarifa za uwongo au za kupotosha zinazohusiana na virusi, ikiwemo kwenye mitando ya kijamii.¹² Kufuatia hili mwanamume mmoja alikamatwa chini ya kanuni hii mnamo Juni.¹³

Mnamo Aprili 2020, serikali ya Namibia ilizindua elimu kwa njia ya mtando nchini kote kama hatua ya kudhibiti janga hilo.¹⁴ Uamuzi huu umekosolewa kwani nchi ina mpango duni wa teknolojia chini, na ni 30% tu ya shule ambazo zina mtando.¹⁵

7. 'Vice president wants to censor social media', <https://www.namibiansun.com/news/vice-presidentwants-to-censor-social-media>

8. 'Government warns against irresponsible use of social media', <https://neweralive.na/posts/govt-warns-against-irresponsible-use-of-social-media>

9. 'Social media endangers lives', <https://www.namibiansun.com/news/social-media-endangerslives/>

10. 'MPs divided on social media gagging', <https://www.namibian.com.na/190767/archive-read/MPs-divided-on-social-media-gagging>

11. 'Govt mulls social media protection', <https://www.namibian.com.na/197767/archive-read/Govt-mulls-social-media-protection>

12. 'Covid-19 'fake news' now a crime', <https://www.namibian.com.na/200224/archive-read/Covid19-fake-news-now-a-crime>

13. 'Man arrested for spreading fake Covid-19 news', <https://www.namibian.com.na/91561/read/Man-arrested-for-spreading-fake-Covid-19-news>

14. 'Govt ponders e-learning for schools', <https://www.namibian.com.na/199902/archive-read/Govt-ponders-e-learning-for-schools>

15. '70% of Govt schools without internet', <https://allafrica.com/stories/201910080121.html>

Jarida la Julai 2020 na Muungano wa Mawasiliano Endelevu – Association for Progressive Communication(APC) umeonyesha kuwa hatua hiyo ilileta “vipengele vikubwa vya kibaguzi kwa wale ambao hawajaunganishwa na hawawezi kumudu mtandao, na iliingilia haki ya maendeleo na ufikiaji wa elimu, kanuni iliyopo kwenye Azimio la Afrika kuhusu Haki na Uhuru wa Mtandaoni.”¹⁶

Kulikuwa na hitilafu kubwa katika ulindaji data wakati wa COVID-19, na matukio yaliyopotiwa ya wanawake walioripoti kupokea mawasiliano kutoka kwa wanaume wasiowajua ambao walidai kuwa walipata nambari zao za simu kutoka kwa vituo vya usajili vilivyoanzishwa kama hatua za kufuutilia mawasiliano. Vyombo vya habari vikiripoti kisa cha wizi wa daftari la usajili,¹⁷ na pia kuashiria kwamba watu wengi walikuwa wakitumia majina yasiyo ya kweli katika rejista hizi, labda kutokana na wasiwasni wa usalama.¹⁸ Miezi tisa baada ya uzinduzi wazo, serikali imefutilia mbali hitaji la usajili wa wateja katika maeneo ya umma ikitaja ukosefu wa ukweli wa taarifa zinazotolewa.¹⁹

UFIKIAJI MTANDAO

Sekta ya teknolojia ya Namibia inazuiliwa na ukosefu wa upatikanaji wa bei nafuu, na huduma duni.²⁰ Kielelezo cha Mtandao Jumuishi cha 2020, ambacho kinachunguza upatikanaji wa mtandao, upatikanaji wa bei, umuhimu wa yaliyomo na

utayari, imeweka Namibia nafasi ya 84 kati ya nchi 100, na alama ya 41.2% ya upatikanaji na 54.8% kwa viashiria vya ununuzi mtawaliwa. Takwimu za ITU zinaonyesha kuwa, kufikia Juni 2018, asilimia ya watu wanaotumia mtandao nchini Namibia ni 36.8%²¹ ikilinganishwa na 14.8% mnamo 2014.²²

Sera ya Kitaifa ya vifurushi (Broadband) ilizinduliwa mwanzoni mwa 2020 kwa lengo la kuafikia huduma za kutegemewa na zenye bei nafuu za ufikiaji wa broadband kwa wote.²³ Mpango wa utekelezaji wa sera ya miaka mitano inaazimia kuhakikisha ufikiaji wa 95% ya broadband ifikapo mwaka 2024, na pia kutekeleza Mfuko wa Ufikiaji Huduma kwa wote (Universal Access Fund).²⁴

FARAGHA, UTAMBULISHO WA KIDIJITALI NA UFUATILIAJI

Wakati haki ya faragha imetolewa chini ya Kifungu cha 13 cha Katiba ya Namibia,²⁵ nchi hiyo bado haina sheria ya ulindaji data na faragha. Hata hivyo, kuna dalili za maendeleo katika swala hili, kwani serikali kwa sasa inaandaa sera ya kulinda data.²⁶ Mnamo Februari 2020, mashauriano ya wadau mbalimbali yalifanyika²⁷ na mashauriano zaidi ya wadau kuhusu Muswada uliopendekezwa yalifanywa kati ya Septemba na Oktoba.²⁸ Na ukosefu wa sheria ya ulindaji data, ukiukaji wa data umeripotiwa hata kutoka hifadhi data za serikali.²⁹ Nchi hiyo imeitwa “mahali salama kwa uhalifu wa mtandaoni”,³⁰ na bila

16. Compulsory e-learning in Namibia's public schools, https://africaninternetrights.org/sites/default/files/Nashilongo_Gervasius.pdf

17. 'Covid-19 customer register stolen', <https://www.namibian.com.na/206001/archive-read/Covid-19-customer-register-stolen>

18. First name 'Apple', last name 'Tomato', <https://www.namibian.com.na/96668/read/First-name-Apple-last-name-Tomato>

19. Govt to tighten COVID -19 rules <https://www.namibian.com.na/97414/read/Govt-to-tighten-Covid-19-rules>

20. 'Namibia's internet costs are too high', <https://www.namibiansun.com/news/namibias-internetcosts-are-too-high2019-03-05>.

21. Measuring the Information Society Report 2018, <https://www.itu.int/en/ITU-Statistics/Documents/publications/misr2018/MISR-2018-Vol-2-E.pdf>

22. Measuring the Information Society Report 2015, <https://www.itu.int/en/ITU-Statistics/Documents/publications/misr2015/MISR2015-w5.pdf>

23. 'Namibia launches national broadband policy', <https://southerntimesafrica.com/site/news/mict-namibia-launches-national-broadband-policy>

24. 'Govt targets 95% broadband coverage by 2024', <https://neweralive.na/posts/govt-targets-95-broadband-coverage-by-2024>

25. Namibian Constitution, <https://www.lac.org.na/laws/annoSTAT/Namibian%20Constitution.pdf>

26. 'Data Protection Laws of the World', <https://www.dlapiperdataprotection.com/index.html?t=law&c=NA#:~:text=The%20Namibian%20Government%20is%20currently,of%20their%20personal%2odata%2C%20and>

27. 'GLACY+: Stakeholders' Consultation Workshop on the Data Protection Bill in Namibia', <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/-/glacy+stakeholders-consultation-workshop-on-the-data-protection-bill-in-namibia>

28. Highlights for September pg14x- Council of Europe <https://rm.coe.int/cybercrime-coe-update-2020-q3/16809fd8fa>

29. 'SSC leak exposes personal info online', <https://www.namibian.com.na/178310/archive-read/SSC-leak-exposes-personal-info-online>

30. 'Namibia a safe haven for cybercriminals', <https://neweralive.na/posts/namibia-a-safe-haven-for-cybercriminals>

“

**Sera ya Kitaifa ya vifurushi (Broadband)
ilizinduliwa mwanzoni mwa 2020 kwa lengo
la kuafikia huduma za kutegemewa na zenyenye
bei nafuu za ufikiaji wa broadband kwa wote.**

sheria ya uhalifu wa mtandaoni,³¹ raia wengi wamejikuta wahanga wa kuandaliwa kingono, visasi vya ngo na utapeli wa mtandaoni.³²

Mnamo mwaka wa 2017, Mamlaka ya Mawasiliano ya Namibia (CRAN) ilitekeleza kifungu ndani ya Sheria ya Mawasiliano ya 2009 inayohitaji usajili wa lazima wa kadi za simu kuititia waendeshaji wa mawasiliano.³³ Zoezi la usajili baadaye lilitelekezwa wakati asasi za kiraia na vyombo vya habari viliibua wasiwasi.³⁴ Hata hivyo, kanuni za kadi za simu zinaweza kuangaliwa upya kama sehemu ya uhakiki unaoendelea wa Sheria ya Mawasiliano.³⁵

Sehemu ya 6 ya Sheria ya Mawasiliano inatoa nguvu mbali mbali za kuteka mawasiliano, na kifungu cha 70 (1) kinatoa mwongozo wa sheria ya kuanzisha kituo cha kuteka mawasiliano kwa madhumuni ya usalama wa kitaifa na kupambana na uhalifu.³⁶

Kwa jumla, kuna dhana kwamba ufuatiliaji unaofadhiliwa na vyombo vya dola mionganini mwa asasi za kiraia na vyombo vya habari, haswa na Kitengo cha Ujasusi, kama ilivyoripotiwa na gazeti la Namibia katika makala ya kina ya sehemu tatu.³⁷

31. 'Cybercrime in Namibia', <https://www.namibian.com.na/165301/archive-read/Cybercrime-in-Namibia>

32. 'Many Namibians fall victim to online fraud', <https://www.nbc.na/news/many-namibians-fall-victim-online-fraud.20124>

33. 'Spy agency wants SIM cards registered', <https://www.namibian.com.na/163120/archive-read/Spy-agency-wants-SIM-cards-registered>

34. 'Ripe for surveillance abuse – Unpacking Namibia's SIM card registration limbo', <https://action-namibia.org/ripe-for-surveillance-abuse-unpacking-namibias-sim-card-registration-limbo/>

35. 'Namibia undertakes review of communications law', <https://www.commsupdate.com/articles/2019/10/11/namibia-undertakes-review-of-communications-law/>

36. Communications Act, 2009, https://www.nbc.na/sites/default/files/pdf/Namibia%20Communications%20Act%208%20of%202009_o.pdf

37. Action Access to Internet, 'The rise of the Namibian surveillance state (Part 1)', <https://action-namibia.org/rise-namibian-surveillance-state/>; 'The Rise of the Namibian Surveillance State: Part 2', [https://www.namibian.com.na/174788/archive-read/The-Rise-of-the-Namibian-Surveillance-State-Part-2/](https://www.namibian.com.na/174788/archive-read/The-Rise-of-the-Namibian-Surveillance-State-Part-2;); 'The rise of the Namibian surveillance state: Part 3', <https://www.namibian.com.na/175475/archive-read/The-rise-of-the-Namibian-surveillance-state>

MATAMSHI YA CHUKI, TAARIFA POTOFU NA SHERIA ZA MAKOSA YA JINAI

Wakati uhuru wa kusema umehakikishiwa kikatiba, ulinzi wa kikatiba kwa usalama wa taifa, utulivu wa umma, na maadili ya umma hutoa sababu za kisheria za kuzuia uhuru wa vyombo vya habari.³⁸ Kukashifu ni kosa la jinai chini ya sheria ya kawaida, na kumekuwa na kesi kadha za ukashifu mahakamani zilizofanikiwa.³⁹

Ubaguzi wa rangi kwa sasa unadhibitiwa chini ya Sheria ya Kupinga Ubaguzi wa Rangi ya 1991.⁴⁰ Hata hivyo, matamshi ya chuki nchini Namibia hayajapigwa marufuku, na mnamo 2008 shirika la Umoja wa Mataifa (UN) lilikosoa nchi hiyo kwa kutopiga marufuku matamshi ya chuki, haswa kwa vikundi vya watu wachache.⁴¹

Taarifa potofu zinazohusiana na COVID-19 zimepigwa marufuku hivi karibuni na adhabu yake ni faini ya hadi Dola za Namibia 2,000 (USD 134) au kifungo cha hadi miezi sita gerezani.⁴²

KIWANGO CHA KUTENGWA KIDIJITALI NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Mtandao ni ghali sana na ukosefu wa ufikiasi wake nchini Namibia unawaacha wengi wametengwa kidijitali.⁴³ Utafiti uliofanywa na Alliance for

Affordable Internet (A4AI) mnamo 2019 umebaini kuwa GB1 ya data nchini Namibia iligharimu Dola 8.57 za Marekani (USD).⁴⁴ Telecom Namibia inatoza Dola 139.00 za Namibia (N\$) kwa GB1 ya inayolipwa kabla (prepaid), sawa na Dola 9.32 za Marekani (USD).⁴⁵ Kumekuwepo na mafanikio kuelekea ujumuishaji kidijitali. Katika mpango mkakati wake wa 2017/22, Wizara ya TEHAMA (MICT) ililenga kuhakikisha mtandao wa simu za rununu na mtandao "hadi pembe zote za nchi" (uk. 23).⁴⁶ MICT pia ilianzisha vituo 25 vya jamii vyenye malengo anuwai katika maeneo ya vijijini nchini Namibia, vyenye miundombinu tosha ya mtandao (uk. 2).⁴⁷

Mnamo mwaka wa 2016, MICT ilijitolea kulipatia taifa lote mtandao wa simu ya rununu kufikia katikati ya mwaka wa 2020, ili kufanya taarifa zipatikane zaidi, zenye bei nafuu na zinazofaa, kupitia mpango uliotekelizwa na shirika la simu la Telecommunications Limited (MTC).⁴⁸ Kama sehemu ya mpango huu, MTC inakusudia kujenga minara mipy 500 nchini kote.⁴⁹

Kutengwa kidijitali kunaiathiri sana sekta ya elimu, ambapo 70% ya shule za serikali hazijaunganishwa kwenye mtandao.⁵⁰ Naibu Waziri wa Elimu, Sanaa na Utamaduni alithibitisha kuwa, kati ya shule 1,897 za serikali kote nchini, ni shule 590 tu zimeunganishwa kwenye mtandao.⁵¹

***Kukashifu ni kosa la jinai chini
ya sheria ya kawaida***

38. Constitution of the Republic of Namibia, https://www.constituteproject.org/constitution/Namibia_2010.pdf
 39. For example, 'Hamata to pay for defamation', <https://www.namibian.com.na/119662/archive-read/Hamata-to-pay-for-defamation; https://namibliai.org/na/judgment/high-court-main-division/2017/103>
 40. <https://laws.parliament.na/annotated-laws-regulations/law-regulation.php?id=375>
 41. 'UN report lambasts Nam for hate speech', <https://www.namibian.com.na/4758/archive-read/UN-report-lambastes-Nam-for-hate-speech>
 42. Covid-19 fake news now a crime', <https://www.namibian.com.na/200224/archive-read/Covid19-fake-news-now-a-crime>
 43. 'Namibia's Internet Costs are too High', <https://www.namibiansun.com/news/namibias-internet-costs-are-too-high2019-03-05>
 44. The Alliance for Affordable Internet, https://a4ai.org/extras/mobile_broadband_pricing_usd-2019Q2
 45. <https://internetpkg.com/namibia-internet-packages/>
 46. Ministry of Information and Communication Technology (MICT) 2017/22 Strategic Plan, p.23, <http://www.mict.gov.na/documents/32978/266786/MICT+STRATEGIC+PLAN+2017-2022/3596bd32-0aa5-498a-b4c9-b396af9e8c1a>
 47. Ministry of Information and Communication Technology (MICT) 2017/22 Strategic Plan, p.2, <http://www.mict.gov.na/documents/32978/266786/MICT+STRATEGIC+PLAN+2017-2022/3596bd32-0aa5-498a-b4c9-b396af9e8c1a>
 48. 'MTC aims to connect 20 000 in rural areas', <https://neweralive.na/posts/mtc-aims-connect-20-000-rural-areas>
 49. 'MTC to erect 500 new towers', <https://www.namibian.com.na/174168/archive-read/MTC-to-erect-500-new-towers>
 50. 'Namibia: 70 Percent of Govt Schools Without Internet', <https://allafrica.com/stories/201910080121.html>
 51. '32% of public schools not equipped for online learning', <https://www.telecom.na/media-centre/212-internet-exchange-point-launched-in-windhoek>

MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI

Kwa msaada wa Jumuiya ya Afrika na Ofisi ya Afrika ya Shirika la Mtando (Internet Society), Namibia ilizindua Kituo cha Kubadilishana Intaneti (IXP) mnamo 2014.⁵² Utendaji wa kituo hiki haujaamuliwa kwani hakuna mengi yaliyoandikwa kukihusu. Walakini, kulingana na Paulina Magongo, mjumbe wa kamati inayosimamia IXP, IXP ya eneo hili imekuwa ikikabiliwa na changamoto kutoka 2017 na kwa muda sasa, vifaa vyake vimekaribia kuitwa na wakati.⁵³

Miundombinu mingine ya TEHAMA nchini Namibia pia ni pamoja na Mfumo wa Mkonga wa Magharibi mwa Afrika (WACS) uliowasili nchini mwanzoni mwa 2011.⁵⁴ Uwepo wa mkonga huu wa mawasiliano nchini ulipaswa kuleta mtando wa bei nafuu na kuleta manufaa mengi katika sekta ya TEHAMA ya uchumi wa Namibia, lakini nyaya hizo zimeripotiwa kuharibiwa mara kadha tangu kusimikwa kwake.⁵⁵

Kielelezo cha Mtando Jumuishi cha 2020 kimeorodhesha Namibia kwa jumla katika nchi 84 kati ya 100 zilizotafitiwa na kuiweka nchi hiyo kwa 21.2% kwenye kitengo cha miundombinu, ikionyesha kwamba wakati nchi hiyo imefunikwa kwa 100% na mtando wa 2G, mtando wa 3G unashughulikia 53% tu ya nchi hiyo wakati chanjo ya mtando wa 4G iko chini zaidi kwa 39% bila upelekaji wa 5G ulioripotiwa. Ripoti hiyo imekadiria Namibia o (sifuri) juu ya viashiria kuhusu mipango ya serikali na sekta binafsi ili kufanya Wi-Fi ipatikane.⁵⁶

Kifungu cha 57 cha Sheria ya Mawasiliano ya 2009 (Sheria Na. 8 ya 2009) kinataja kuanzishwa kwa Mfuko wa Huduma kwa Wote, unaotekeliza chini ya CRAN na kufadhiliwa na ushuru wa mauzo ya waendeshaji wenyewe leseni.⁵⁷ Walakini, mfuko huo haujawahi kufanya kazi kwani Mahakama Kuu iliamua mnamo 2018 kuwa ukusanyaji wa ushuru huo ulikuwa kinyume cha katiba.⁵⁸

JINSIA NA TEHAMA

Kielelezo cha Mtando Jumuishi cha 2020 kiliripoti kuwa pengo la jinsia la Namibia katika ufikiaji mtando limefikia 14.1%, na 64% ya wanaume na 55% ya wanawake wakiwa watumiaji wa mtando.⁵⁹ Mnamo mwaka wa 2012, ni 25.8% tu ya wanawake walikuwa na simu ya rununu inayowezeshwa na mtando ikilinganishwa na 36.9% ya wanaume.⁶⁰

Jamii ya wanawake katika teknolojia ipo nchini Namibia, ingawa nyanja hiyo inaendelea kutawaliwa na wanaume. Walakini, watengenezaji

52. 'Internet Exchange Point Launched in Windhoek', <https://www.telecom.na/media-centre/212-internet-exchange-point-launched-in-windhoek>

53. Telephonic Interview, November 18, 2020, Paulina Magongo

54. 'WACS Submarine Cable Lands in Swakopmund Today', <https://www.telecom.na/media-centre/260-wacs-submarine-cable-lands-in-swakopmund-today>

55. 'WACS undersea cable damaged again', <https://www.we.com/na/news/wacs-undersea-cable-damaged-again2020-03-30>

56. The Inclusive Internet Index 2020, <https://theinclusiveinternet.eiu.com/explore/countries/NA/>

57. Government Gazette 8 June 2015, <https://www.lac.org.na/laws/2019/6886.pdf>

58. 'Supreme Court rules against Cran levy', <https://www.namibian.com.na/68353/read/Supreme-Court-rules-against-Cran-levy>

59. The Inclusive Internet Index 2020, <https://theinclusiveinternet.eiu.com/explore/countries/NA/performance/indicators/>

60. 'Lifting the Veil on Gender ICT Indicators in Africa', p.29,

https://www.researchictafrica.net/publications/Evidence_for_ICT_Policy_Action/Policy_Paper_13_-_Lifting_the_veil_on_gender_ICT_indicators_in_Africa.pdf

wa kike wanaripotiwa kuwa sehemu ya mduara wa watengenezaji programu wa Google na Facebook.⁶¹ Hivi karibuni kikundi cha wanawake wadukuzi kilishinda tuzo la ubunifu lililoandaliwa na UNDP.⁶²

Ripoti ya Haki za Wanawake mtandaoni ya 2020 kuhusu Namibia⁶³ ilipa nchi alama ya 29% kulingana na tathmini yake katika kategoria za ufikiaji mtando na uwezeshaji wa wanawake; umuhimu wa maudhui na huduma; usalama mtandaoni; kumudu; na ujuzi na elimu ya kidijitali. Ripoti hiyo inaonyesha kuwa ni 47% tu ya wanawake wa Namibia wanaofikia mtando na kwamba hakuna sera ya kitaifa inayotambua teknolojia kama nyenzo ya kupambana na pengo la usawa wa kijinsia. Ukatili wa mtandaoni dhidi ya wanawake pia unasalia kuwa changamoto.⁶⁵ Ripoti

Wanawake mtandaoni ya 2020 pia inaonyesha kwamba ukosefu wa sheria ya uhalifu wa mtandaoni na ulindaji data nchini Namibia unawaweka wanawake katika hatari ya unyanyasaji na katika mazingira magumu, katika visa vyta kushiriki picha bila kibali (pia inayojulikana kama ngono au ponografia ya kulipiza kisasi), na vile vile usaliti mtandaoni na matamshi ya chuki ya kijinsia.⁶⁵

Wanawake kwenye nyadhifa kuu na maarufu huwa wanalengwa wa unyanyasaji na uonevu mtandaoni. Jamii ya Mtando Namibia (Internet Society Namibia Chapter) mnamo 2019 iliandaa Jukwaa la Kidijitali kwa Wanawake katika nafasi za Kisiasa na Maarufu iliyolenga kuwashirikisha na kuwawezesha wanawake na ujuzi wa kupunguza unyanyasaji mtandaoni.⁶⁶

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Namibia inajizatiti kwenye ujumuishaji mkubwa zaidi wa kidijitali, na pia inajitahidi kuelekea kwenye ulindaji data na uhalifu wa mtandaoni. Licha ya hili, hadi wa leo mizani imepinda sana na kuegemea udhibiti na uingiliaji wa serikali, huku hatua chache sana zikichukuliwa kuhakikisha usalama wa kweli wa raia wake na uunganishwaji kwenye mtando. Maswala yanayohusiana na jinsia na teknolojia yanahitaji ushughulikiwaji wa upesi, kwani wanawake wanakabiliwa na athari za mtandaoni na wakati huo huo wana kuna uwezekano mkubwa wa wao kutengwa kidijitali.

Kwa kutamatisha, mapendekezo yafuatayo yanapaswa kuzingatiwa;

Miundombinu: Jitihada kubwa zinahitaji kutekelezwa katika kufanya uhamasisho wa faida na matumizi ya IXP ndani ya nchi na jinsi inavyotafsiri kuwa maswala ya kiuchumi na usalama wa mtando. Kuna haja ya kutafsiri faida ya WACS kwa nchi na jinsi hili linavyotafsiri katika uunganishwaji mkubwa wa nchi.

61. Namibia Women inTech; <https://namtechwomen.com/about-us>

62. 'Female 'hackers' take the lead', <https://www.we.com.na/news/female-hackers-take-the-lead2020-08-18/>

63. 'Women's rights online report', <http://webfoundation.org/docs/2020/08/GenderReport-Namibia.pdf>

64. 'Addressing 'Revenge Porn' in Namibia', <https://ohrh.law.ox.ac.uk/addressing-revenge-porn-in-namibia/>

65. Women's rights online report' <http://internetsociety.na/wpcontent/uploads/2020/07/GenderReport-Namibia-FINAL-ONLINE-VERSION.pdf>

66. 'Call for anti-online bullying law', <https://www.namibian.com.na/84148/read/Call-for-anti-online-bullying-law>

Namibia lazima ifanye kazi ya Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (Universal Service Access Fund) kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Mawasiliano ili kufanikisha upatikanaji sawa wa mtandao.

Ushirikishwaji kidijitali: Namibia inapaswa kupitisha bei ya Tume ya Broadband ya Shirika la Umoja wa Mataifa (UN) ya GB1 ya data ya rununu iliyowekwa isiyozidi bei ya 2% ya kipato cha kila mwezi cha GNI kwa kila mtu. Sekta zote za serikali na za kibinagsi zinapaswa kufanya Wi-Fi kupatikana katika maeneo ya umma na kwa kuongeza Serikali inapaswa kuhakikisha unganishwaji wa shule zote kwenye Mtandao. Mpango wa utekelezaji wa Tume ya Broadband unahitaji kutathminiwa kwa karibu ili kuhakikisha mafanikio ya ufikiasi wa broadband kote nchini.

Faragha na Ulindaji Mtandaoni: Na Muswada wa Ulindaji wa Data za umma unaosemekana kutayarishwa na Muswada wa Uhalifu wa Mtandaoni unaelekea kukamilika, nchi inapaswa kuhakikisha ulindaji na faragha ambayo inalinda raia haswa wanawake na jamii zingine zilizo hatarini.

Mitando ya Kijamii: Kuna ushahidi kwamba mitando ya kijamii imewezesha uhusikaji zaidi katika mijadala ya umma na pia kuruhusu kuongezeka kwa ufikiasi na kushiriki habari. Kwa ujumla mitando ya kijamii pia imeongeza matumizi ya mtandao nchini. Kwa kuzingatia maendeleo haya na mengineyo, mazungumzo ya kudhibiti mitando ya kijamii yanapaswa kusitishwa.

Nigeria inatajwa kama nchi yenye uchumi mkubwa sana barani Afrika,¹ yenye Kipato cha Taifa cha wastani cha Naira milioni 39,089,460.61, sawa na Dola za Marekani (\$100,611.0703)² kwa viwango vya kawaida.³ Na idadi ya watu milioni 208,⁴ Nigeria ina maliasili kadha ikiwa ni pamoja na mafuta yasiyosafishwa, gesi asilia, makaa ya mawe, chuma na bati.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA NIGERIA

Kwa miaka mingi, uchumi wa nchi umekuwa ukitegemea sana mapato kutoka kwa mafuta yasiyosafishwa, hata hivyo, kushuka kwa bei ya mafuta ulimwenguni katika nyakati za hivi karibuni na athari yake, iliyochangiwa na ongezeko la umasikini na usi, nchi imejikita katika kupanua uchumi kwa kuanza kuelekeza darubini kwenye sekta yake zisizo za mafuta, haswa kilimo, huduma za kifedha na mawasiliano ya simu / TEHAMA. Kushuka kwa bei ya mafuta yasiyosafishwa na upungufu wa uzalishaji wa mafuta kwa kiasi kikubwa kumechangia kushuka kwa uchumi kwa nchi mnamo 2016,⁵ kwa mara ya kwanza tangu 1991.

Athari za COVID-19 kwa uchumi wa Nigeria zimekuwa kubwa na ingawa tasnia nyingi ziliandikisha hasara kubwa, tasnia ya TEHAMA / Mawasiliano ni moja wapo wa ile ilioepuka athari za janga hilo, kwani ilishuhudia ukuaji wa haraka kwa sababu ya ongezeko la uhitaji.⁶ Takwimu za Tume ya Mawasiliano ya Nigeria (NCC) zinaonyesha kuwa tasnia ya mawasiliano ilichangia 14.3% kwa Pato la Taifa la

14.3%
ilichangia na tasnia
ya mawasiliano kwa
Pato la Taifa la Nigeria
kama Q2 2020

1. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-03/nigeria-now-tops-south-africa-as-the-continent-s-biggest-economy>.

2. Official exchange rate as at the 18th of December 2020 - 1 USD = 388.520

3. National Bureau of Statistics. "Nigerian Gross Domestic Report (Q3 2020)".

4. <https://www.worldometers.info/world-population/nigeria-population/>

5. According to the Nigerian National Bureau of Statistics GDP Q4 2016 Report, there was a steady decline in the economy from Q1 2015 to Q4 2016.

6. According to statistics from the Nigerian Communication Commission, active internet subscriptions increased from 128,723,188 in January 2020 to 136,114,413 in March 2020 to 147,148,307 by July 2020 when some states in the country began easing restriction measures, shorturl.at/eICGP [Accessed 7 January 2020]

Nigeria hadi kufikia kipindi cha robo ya 2 cha mwaka wa 2020, kutoka 10.6% kwenye robo ya 4 ya 2019. Ukuaji huu umekuwa hivi, kwani tasnia imeshuhudia ongezeko la uhitaji la huduma za mtandao na mawasiliano. Hii inaelekezea utegemeaji wa nyezo hizi mawasiliano kupunguza, kwa kiwango fulani, athari ya COVID-19, haswa kwa kuwa inahusiana na mazingira ya biashara na mwingiliano wa kijamii. Mbali na umuhimu wazo kwa wafanyabiashara na mwingiliano wa jumla wa kijamii katika kipindi hiki, teknolojia za kidijitali kwa ujumla zimesaidia sana katika urushaji habari, burudani, huduma za kifedha, utetezi, na shughuli zinginezo nchini Nigeria.

Utegemeaji nyenzo hizi za kidijitali umeonyesha umuhimu wazo kwa Nigeria. Pamoja na orodha inayoongezeka ya mwingiliano katika nyanja ya kidijitali, umuhimu wa utawala bora wa sheria unahitaji kutiliwa mkazo zaidi. Uwepo wa Wanigeria katika ulimwengu wa kidijitali kunamaanisha kuhatarishwa na aina mpya ya vitisho kwa haki zao, ambavyo vinaweza kufanya sheria zilizopo kukosa kujitosheleza. Ili kulinda maslahi ya Wanigeria mtandaoni, Bunge za utungaji sheria sheria na idara husika za serikali zimekuwa zikifanya juhudu kuunda mazingira mwafaka ya kisheria. Pamoja na mazungumzo juu ya ulindaji haki za Wanigeria mtandaoni, linajitokeza swala la umuhimu wa ujumuishaji. Na faida zote zinazotambulika za uchumi wa kidijitali, vizuizi vya ufikiasi vinamaanisha kutengwa na faida hizi. Kwa nchi inayoendelea kama Nigeria, iliyo na karibu 40% ya idadi ya watu wanaoishi chini ya kiwango cha umaskini, majadiliano yanayohusu ujumuishaji wa kidijitali yanapaswa kuwa mada muhimu. Yote haya yanayafanya mazungumzo yanayohusu haki za kidijitali na ujumuishaji kuwa zenye muhimu kwa demokrasia na udhabitii wa uchumi wa Nigeria.

MKAKATI WA SERA YA UCHUMI WA KIDIJITALI

Mnamo Oktoba 2019, serikali ya Nigeria ilibadilisha jina la Wizara yake ya Mawasiliano kuwa Wizara ya Mawasiliano na Uchumi wa Kidijitali katika hatua ambayo iliashiria kuwa nchi imetambua umuhimu wa uchumi wa kidijitali kwa ustawi wa uchumi wake. Mnamo Juni 2020, nchi hiyo ilitoa sera na mkakati wa kitaifa wa uchumi wa kidijitali “kugeuza Nigeria kuwa uchumi unaongoza wa kidijitali unaotoa maisha bora na uchumi wa kidijitali kwa wote”. Hata hivyo, katika kile kinachoonekana kama mgogoro, Nigeria imechukua hatua, katika kipindi hichi, kudhibiti nyanja za kidijitali. Nchi imekuwa ikishinikiza udhibiti wa mitandao ya kijamii. Wakati wa ripoti hii ikiandikwa, kuna kanuni mbili zilizopendekezwa zinazolenga kudhibiti “matamshi ya chuki”⁷ na kupambana na “habari bandia”⁸ nchini Nigeria. Miswada hii miwili, kama inavyozingatiwa na Kamati ya Kulinda Wanahabari, inalenga kuzuia uhuru wa raia nchini Nigeria. Kwa mfano, Muswada wa Ulindaji dhidi ya Uongo na Udanganyifu wa Mtandaoni, unaipa serikali, kupitia Jeshi la Polisi la Nigeria, nguvu ya kuzuia ufikiasi huduma za mtandao na kubaini uongo huo au habari zingine zinazoshirikiwa na raia wa Nigeria kwenye majukwaa ya kidijitali.

7. The Hate Speech (Prohibition) Bill 2019 has passed the first reading <https://www.nassnig.org/documents/bill/10613>.

8. The Protection from internet falsehoods and manipulation and other related matters Bill 2019 has passed the second reading, <https://placbillstrack.org/view.php?getid=6649>

Kujumuishwa kidijitali kumekuwa ni suala la haki za kidijitali. Msimamo huu umeimarishwa zaidi na hali halisi ya janga la COVID-19 na mapungufu yanayotokana na janga hili. Uwezo wa kujifunza, kushiriki, kufanya kazi na kufanya biashara ulitegemea uunganishwaji mtandaoni na uwezo wa kutumia vifaa na majukwaa ya kidijitali. Wale ambao hawakuweza kumudu ufikiaji mtando au ambao hawangeweza kutumia vifaa vyta kidijitali huenda shughuli za maisha yao zilisitishwa. Mwanzoni mwa utekelezaji wa hatua za kufungwa, viongozi wa vitengo vyta shirikisho ya Nigeria, Jukwaa la Magavana la Nigeria, walianza kutekeleza makubaliano ya mapema na wadau wa mawasiliano ili kupunguza għarama ya ya haki ya njia, yaani Right of Way (RoW).⁹ Gharama ya RoW kwa muda mrefu imekuwa ikitambuliwa kama moja ya vizuizi vyta kuhakikisha uunganishaji wa mtando wa kutegemewa katika maeneo ya vijini nchini Nigeria.¹⁰ Kulingana na Tume ya Mawasiliano ya Nigeria (NCC), Nigeria inahitaji takriban kilomita 120,000 za nyaya za mkonga kufikia lengo lake la ufikiaji mtando lakini ni takriban kilomita 38,000 tu za nyaya zilizowekwa.¹¹ Uunganishaji mtando lilikuwa hitaji muhimu la miundombinu kuhakikisha wanafunzi wanaendelea na masomo kwani shule zilifungwa kama sehemu ya hatua za kufunga nchi, na athari kwa haki ya wanafunzi kupata elimu.

Kujumuishwa kidijitali kumekuwa ni suala la haki za kidijitali.

Umuhimu wa ujumuishaji kidijitali ni wa kusitisizwa mno. Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (SDGs) 2020-2030¹² ni pamoja na ujumuishaji kidijitali¹³ kama sehemu ya mpango kuelekea ustawi wa ulimwengu, haswa kuendeleza ujumuishaji katika nchi zenyet maendeleo duni. Ripoti iliyochapishwa na Ofisi ya Takwimu ya Nigeria mnamo Mei 2020 inaonyesha kwamba 40% ya idadi ya watu, au karibu watu milioni 83, wanaishi chini ya kiwango cha umaskini wa nchi hiyo wa naira 137,430 (\$381.75) kwa mwaka.¹⁴

Kwa hivyo, ujumuishaji ni muhimu ili kufanikisha uwezo wa kiuchumi wa Nigeria. Wanigeria waliotengwa kidigitali wanaweza kukosa ujuzi, ujasiri na motisha, pamoja na kuwa na ufikiaji mdogo au kutofikia kabisa vifaa na uunganishaji. Hii inaunda matabaka ya ziada ya jamii zinazotengwa na huzidisha matatizo ya kijamii na kiuchumi.

ATHARI YA KANUNI ZA COVID-19

KWA HAKI ZA KIDIJITALI

Illi kudhibiti kuenea na kupunguza athari ya virusi vyta COVID-19, serikali ya shirikisho ya Nigeria ilitekeleza hatua kadha za kiafya, kijamii, na kiuchumi ikiwemo pamoja na marufuku ya kusafiri, vizuizi vyta uhamaji na utoaji wa chakula na msaada wa kifedha, kati ya vinginevyo. Kwa kawaida, kutangazwa kwa hatua zilizolenga kuzuia kuenea kwa virusi vyta corona kulionekana kana kwamba kumezalisha uga wa kukiuka haki za kidijitali pamoja na haki za faragħa na uhuru wa ufuatilajji haramu. Kuongezeka kwa viwango vyta ufuatilajji, kuzuia uhuru wa kusema na usimamizi mbaya wa

9. <https://nairametrics.com/2020/01/25/state-governors-finally-agree-to-reduce-row-charges-for-telcos/>

10. <https://www.nigeriacommunicationsweek.com.ng/right-of-way-issues-frustrate-broadband-penetration/>

11. <https://www.thecable.ng/ncc-need-120000km-optic-fiber-network-38000km-covered>

12. The 2030 Agenda for Sustainable Development seeks to build on the Millennium Development Goals, a United Nations agenda geared to meet the needs of the world's poorest by the year 2015. The 2020 agenda sets out to achieve sustainable development in its three dimensions – economic, social and environmental – in a balanced and integrated manner by the year 2030.

13. Target 9.c: Access to ICT - Significantly increase access to information and communications technology and strive to provide universal and affordable access to the Internet in least developed countries by 2020.

14. <http://nigerianstat.gov.ng/download/1092>

“

Umuhimu wa ujumuishaji kidijitali ni wa kusisitizwa mno. Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (SDGs) 2020-2030 ni pamoja na ujumuishaji kidijitali kama sehemu ya mpango kuelekea ustawi wa ulimwengu, haswa kuendeleza ujumuishaji katika nchi zenyenye maendeleo duni.

taarifa / data ya kibinagsi ni baadhi ya ukiukaji ambao Wanigeria wamekuwa wakishughulikia katika kipindi hiki.¹⁵ Kwa mfano, Waziri wa Mawasiliano na Uchumi wa Kidijitali aliripotiwa kutaja uchimbaji wa data, kulingana na data ya usajili wa kadi za SIM, kama njia ya kutambua hali ya kifedha ya Wanigeria ili kutoa msaada ufaao. Katika tukio jingine la ukiukaji wa wazi wa faragha, Waziri wa Masuala ya Kibinadamu na Usimamizi wa Maafa, Sadiya Farouq, katika mukutano na waandishi wa habari Ikulu, alifichua mipango ya kutoa msaada wa kifedha kwa Wanigeria wakitumia habari inayopatikana moja kwa moja kutoka kwa Nambari ya Uthibitishaji ya Biometri (BVN) iliyounganishwa na akaunti za benki na data ya siri iliyotolewa kwa mitandao ya rununu.

FARAGHA, KITAMBULISHO

CHA KIDIJITALI NA UFUATILIAJI

Ibara ya 37 ya Katiba ya Nigeria ya 1999 inahakikisha faragha ya raia, nyumba zao, mawasiliano, mazungumzo ya simu na mawasiliano ya telegrafu.¹⁶ Haki ya faragha nchini Nigeria inahimiliwa na Azimio la Ulimwenguni la Haki za Binadamu (UDHR) na Kifungu cha 17 cha Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR). Ingawa kifungu katika katiba hakijataja “data” haswa, taarifa kuhusu nyumba zao, mawasiliano na mazungumzo ya simu yamenakiliwa katika ufanuzi wa data ya kibinagsi.¹⁷

Tume ya Kitaifa ya Usimamizi wa Vitambulisho

15. <https://www.icrnigeria.org/covid-19-controversy-trails-ministers-decision-to-mine-data-of-phone-users-without-consent/>

16. Lfn

17. Olumide Babalola, Data Protection And Privacy Challenges In Nigeria (Legal Issues). March 9, 2020, available at <https://www.mondaq.com/nigeria/data-protection/901494/data-protection-and-privacy-challenges-in-nigeria-legal-issues>

(NIMC) ilitangaza mipango ya kuunda mfumo wa kidijitali ili kuunda mazingira wezeshi ya uandikishaji mzuri wenye mafanikio wa raia wa Nigeria na wakaazi halali nchini Nigeria. Mfumo huo utakuwa hifadhidata salama ya kitambulisho cha kitaifa ambapo vitambulisho nya kidijitali vitapewa kila mtu kwa njia ya Nambari ya Kitambulisho cha Kitaifa (NIN).¹⁸ Utaratibu huu umeendelea licha ya ukosefu wa kutosha wa kisheria wa ulindaji data za kibinagsi. Ingawa Sheria ya Ulindaji Data ya Nigeria (NDPR) ilitolewa na Idara ya Kitaifa ya Habari Teknolojia Maendeleo mnamo 2019, haionyeshi mchakato kamili wa utunzaji wa data kwani haigusii

uanzishwaji wa wa tume huru ya ulindaji data.

Ingawa Kanuni za Kimataifa kuhusu Utekelezaji wa Haki za Binadamu kwenye Ufuatiliaji¹⁹ wa Mawasiliano inataja wakati mipaka inatumika kwa haki ya faragha, shirika la sheria nchini Nigeria²⁰ lina vifungu kadhaa juu ya haki ya kisheria ya serikali ya ufuatiliaji, na serikali ya Nigeria ina historia ya ufuatiliaji wa ziada kwa raia wake.

**Kwa hivyo, ujumuishaji ni
muhimu ili kufanikisha uwezo wa
kiuchumi wa Nigeria.**
”

Ripoti ya uchunguzi ya Citizen Lab, maabara ya taaluma mbali mbali iliyoko katika Munk School of Global Affairs and Public Policy katika Chuo Kikuu cha Toronto nchini Canada iliripoti kuwa Nigeria imepata Signaling System 7 (SS7), Safu ya itifaki iliyoundwa kwa ajili ya kubadilishana habari na kupeleka mawasiliano ya simu kati ya kampuni tofauti za mawasiliano ya simu.²¹

Kwa bahati mbaya, hii sio tukio la mara moja nchini Nigeria²² Ufuatiliaji wa ziada wa kimahakama unaoongozwa na serikali ni ukiukaji wa jukumu la serikali kuhifadhi haki ya ndani ya faragha, na ulinzi kutoka kwa kuingiliwa holela kwa faragha ya raia wake.

18. NIMC website, <https://www3.nimc.gov.ng/digital-identity-ecosystem/>

19. Section 45 of the 1999 Constitution, the Terrorism (Prevention) Act (Amended 2013) and the CyberCrime (Prevention) Act, 2015

20. Full investigative report available at

<https://citizenlab.ca/2020/12/running-in-circles-uncovering-the-clients-of-cyberespionage-firm-circles/>

21. DSS Bugs 70% Of Mobile Phones In Abuja, <https://www.independent.ng/dss-bugs-70-mobile-phones-abuja/>

22. DSS Bugs 70% Of Mobile Phones In Abuja

UHURU WA KUJIELEZA

MTANDAO NI NDANI YA 2020

Haki ya uhuru wa kujieleza, pamoja na uhuru wa kushikilia maoni na kupokea na kutoa maoni na habari bila kuingiliwa inaungwa mkono kikatiba na Ibara ya 39 ya Katiba ya Nigeria ya 1999.²³ Kifungu hicho kinazidi kuelezea zaidi kuwa kila mtu ana haki ya kumiliki, kuanzisha na kutumia njia yoyote kwa usambazaji wa habari, mawazo na maoni.²⁴ Kwa kuzingatia hili, ukiukaji unaoungwa mkono na serikali wa haki ya kujieleza mtandaoni ni kinyume na mamlaka yake ya kulinda haki hii. Mfano madhubuti wa ukiukaji huu ni kuwekewa vikwazo na Tume ya Kitaifa ya Utangazaji kwenye vituo vitatu vya runinga vya Nigeria, Channel TV, Arise TV na Televisheni Huru ya Afrika (Africa Independent Television) kwa kurusha video zilizopatikana kutoka kwa “vyanzo vya habari vya kijamii visivyo na uthibitisho”.²⁵

Kumekuwepo na ripoti kadha za kukamatwa kunatokana na utumiaji wa majukwaa ya mitando ya kijamii. Babatunde Olusola, mwanafunzi wa chuo kikuu, alikamatwa kwa madai ya kuendesha akaunti ya kuiga, kwa jina la Rais wa zamani wa Nigeria, Goodluck Jonathan, kwenye Twitter.²⁶ Sheria za Twitter zinasema kuwa watumiaji wanaruhusiwa kuunda akaunti ya kuiga, huduma ya habari zinazotolewa mara kwa mara, maoni, na akaunti za mashabiki kwenye jukwaa la mtando wa kijamii, mradi akaunti hizo zinafuata vigezo fulani, ikiwemo pamoja na kusema kuwa akaunti hiyo haihusiani na mlengwa wa akaunti ya kuiga.²⁷ Babatunde Olusola alifuata vigezo hivi kwa kuweka ‘SIO GEJ’²⁸ kwenye wasifu wa akaunti hiyo ya kuiga ya Twitter, kama tangazo la kutoshirikiana na Rais huyo wa zamani lakini bado alikamatwa²⁹ Kulikuwa pia na matukio mengine mengi ya kukamatwa kwa raia wa Nigeria kwa kuandamana dhidi ya ukatili wa polisi kama sehemu ya maandamano yaliyoongozwa na vijana yaliyofanyika mnamo Oktoba 2020, yenye kibwagizo cha #EndSARS.

Na uungwaji mkono na haki ya kujieleza mtandaoni, Wanigeria

23. 1999 constitution

24. Section 39(2) of the Constitution. The exemption to this right is the right to own, establish or operate a television or wireless broadcasting station for any purpose whatsoever.

25. <https://www.premiumtimesng.com/news/more-news/423162-endsars-nbc-imposes-n3m-sanction-each-o-n-ait-channels-arise-tv.html>

26. Story available at punch newspaper online

<https://punchng.com/student-arrested-for-opening-jonathan-parody-account-denied-access-to-lawyers/> accessed

27. Twitter rules on Parody accounts, <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/parody-account-policy>

28. The initials of Former President Goodluck Ebele Jonathan

29. There were multiple reports of indiscriminate arrests of Nigerian citizens protesting against the Special Anti-Robbery Squad. Report available at <https://cutt.ly/SjkXezw> [Last accessed 8 January 2021]

wanatumia mitandao ya kijamii na majukwaa ya mtandaoni kuzungumza kuhusu maswala muhimu nchini. Harakati ya #EndSARS iliyotajwa hapo awali ambayo ilianza tena mnamo 2020 baada ya video ambayo haijathibitishwa ya afisa wa polisi wa SARS akimpiga risasi kijana Mnigeria ilivuma mtandaoni, ilipokea msaada mkubwa, wa kifedha na vinginevyo kutoka kwa Wanigeria, Wanigeria walioko ughaibuni na jamii ya kimataifa. Harakati zinazoungwa mkono kidijitali kama hii sio jambo jipya nchini Nigeria. Mnamo mwaka wa 2012, pamoja na maandamano ya mitaani, Wanigeria walitumia mitandao ya kijamii kuelezea kutoridhishwa kwao na kuondolewa kwa ruzuku ya mafuta kwa kutumia kibwagizo cha #OccupyNigeria.³⁰

Kibwagizo cha #BringBackOurGirls³¹ kiliangazia kampani ya kuwarudisha wasichana wa shule 276 waliotekwa nyara kutoka Chibok, kijiji katika Jimbo la Borno, Nigeria, na kundi la wanamgambo wanaojulikana kama Boko Haram mnamo 14 Aprili, 2014. Kampani ya mtandaoni ya #NoTooYoungToRun ilitumiwa na Wanigeria kutetea ujumuishaji pakubwa wa vijana katika Bunge nchini Nigeria, kampani ambayo ilisababisha kupitishwa kwa Sheria ya Kupunguza Umri, maarufu kama Sheria ya Si Mdogo Sana Kugombea. Matumizi ya mitandao ya kijamii kama nyenzo ya uanaharakati kuangazia maswala haya na mengine nchini Nigeria si ya kupuuziwa.

Katika jaribio la kudhibiti mazingira ya mtandaoni nchini Nigeria, Bunge za utungaji sheria zinajaribu kuitisha Ulindaji kutokana na Uongo wa Mtando, Ushawishi na Muswada wa Makosa mengine,³² uliopewa jina la utani Muswada wa Mtando wa Jamii.³³ Vipengele vya muswada huo vinalenga kuhalalisha urushaji wa ‘taarifa za uwongo’ kama ilivyoainishwa katika muswada huo kwa nia ya kuzuia kuenea kwa habari potofu na habari bandia. Wakosoaji wa muswada huo wameelezea kuwa vifungu vilivyomo ni jaribio la kukandamiza uhuru wa kujieleza mtandaoni na kunyamazisha wenye maoni tofauti na serikali.³⁴ Kinyume chake, Muswada wa Haki za Kiditali na Uhuru wa 2019, kama sehemu ya malengo yake, ulindaji wa uhuru wa kujieleza, kukusanyika na kutangamana mtandaoni.

Muswada huo ulipitishwa na Bunge zote mbili mnamo 2019, hata hivyo, Rais alikataa kutia saini muswada huo kwa madai kwamba “unajumuisha masuala mengi yanayoshindwa kushughulikia lolote kati kiundani zaidi.”³⁵ Muswada huo umerekebishwa sasa, lakini utalazimika kuitia michakato ya kutunga sheria tena kabla ya kupata nafasi ya kutiliwa saini kuwa sheria. Kutia saini muswada huu kuwa sheria itakuwa hatua mwafaka katika kulinda uhuru wa kujieleza mtandaoni, na kuwapa raia mchakato kamili wa kisheria wa kutafuta haki iwapo kuna ukiukwaji.

Kinyume chake, Muswada wa Haki za Kiditali na Uhuru wa 2019, kama sehemu ya malengo yake, ulindaji wa uhuru wa kujieleza, kukusanyika na kutangamana mtandaoni.

30. Occupy Nigeria Protest, available at <https://cutt.ly/2jzrl76> [Last accessed 9th January 2021]

31. Chibok Schoolgirls Kidnapping, available at <https://cutt.ly/pjzelSO> [Last Accessed 9th January 2021]

32. Protection from Internet Falsehood, Manipulations and Other Offences Bill

33. The bill has passed second reading in the Senate but the report of a March 2020 Public Hearing has not been released.

34. There is currently a petition to kill the bill

<https://www.change.org/p/the-national-assembly-of-the-federal-republic-of-nigeria-stop-the-social-media-b-ill-you-can-no-longer-take-our-rights-from-us>

35. President Buhari in his letters to the Senate on his decision to decline the Digital Rights and Freedom bill mentioned that the bill covers too many technical subjects and “fails to address any of them extensively. News available at <https://cutt.ly/NjkThvw> [Last accessed 8 January 2021]

KIWANGO CHA KUTENGWA NA ATHARI

ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Dhana ya ujumuishaji wa kijamii inajumuisha ufikiaji sawa wa nyenzo na rasilimali na wanajamii. Kwa upande mwingine, kutengwa kwa jamii kunatoa wazo la kutengwa kwa wanajamii kutoka kwa ufikiaji wa nyenzo hizi. Katika karne ya 21, nyenzo za kidijitali zimekuwa sehemu muhimu ya maisha ya wanadamu, kuanzia utandawazi wa uchumi hadi kuleta mapinduzi ya mwingiliano wa kijamii.

Kama ilivyotajwa hapo awali, tasnia ya mawasiliano peke yake ilichangia hadi 14.3% kwa Pato la Taifa la Nigeria katika nusu ya kwanza ya 2020. Hakika, pamoja na manufaa yote za mageuzi ya kidijitali, kutengwa na ufikiaji kunakinzana na nadharia muhimu ya ujumuishaji wa kijamii. Manufaa yote mazuri ya mtandao hujidhihirisha yenyewe baada ya teknolojia kufikiwa na idadi ya watu imejifunza jinsi ya kutumia teknolojia angalau kwa kiwango cha msingi sana.³⁶ Kuangazia umuhimu wa ujumuishaji kidijitali, Lengo la Maendeleo Endelevu 9 inatambua kuongeza ujumuishaji wa kidijitali katika nchi zinazoendelea³⁷ kama lengo. Nigeria inachukuliwa kama nchi inayoendelea, na yenye 40% ya idadi yote ya watu wanaoishi chini ya kiwango cha umaskini.³⁸

Mbali na ufikiaji wa faida za kiuchumi kama inavyotolewa na upatikanaji na utumiaji wa nyenzo za kidijitali, kutengwa kidijitali kunakatisha vikundi kadhaa vya watu kufurahia haki za kimsingi za kibinadamu kama vile haki ya kushiriki katika serikali na uchaguzi huru, haki ya kupata elimu, haki ya viwango tosha vya maisha, na haki ya usalama wa kijamii katika muktadha wa sasa. Kwa mfano, mfumo unaopendekezwa ya kidijitali nchini Nigeria unamaanisha kwamba wasiojua kusoma / waliotengwa wanaweza kukosa nyenzo za kupigia kura, kufungua akaunti za benki au kupokea habari fulani. Sababu kadhaa zinasababisha kutengwa kidijitali, pamoja na ulemavu, viwango vya kusoma na kuandika, umaskini, utamaduni na lugha. Watu waliotengwa kwa njia ya kidigitali

wanaweza kukosa ujuzi, ujasiri na motisha, pamoja na kuwa na ufikiaji mdogo au kutokuwa na ufikiaji kwa nyenzo na uunganishwaji. Hii inaweza kuunda matabaka ya ziada ya kutengwa kwa jamii na kuzidisha matatizo ya kijamii na kiuchumi.³⁹

36. The Digital Divide and Human Rights - What the EU should do at the World Summit on Information Society, (2005) Anne Peacock, a doctoral researcher in the Law Department of University of Essex, available at <https://cutt.ly/9hTDNfi>

37. Sustainable development Goal 9c - Significantly increase access to information and communications technology and strive to provide universal and affordable access to the Internet in least developed countries by 2020, <https://sdgs.un.org/goals/goal9>

38. Statistics from the National Bureau of Statistics, available at 2019 POVERTY AND INEQUALITY IN NIGERIA.cdr - National ...nigerianstat.gov.ng > download [Accessed 9 December 2020]

39. Missing footnotes

Upeno wa mtandao nchini Nigeria ulikuwa 42% kufikia Januari 2020. Mkakati wa Sera ya Kitaifa ya Uchumi wa Kidijitali 2020-2030⁴⁰ unalenga 70% ya upenyaji wa broadband⁴¹ katika miaka 4.⁴² Baadhi ya mikakati ya kufanikisha lengo hili ni pamoja na kukuza kanuni nzuri za TEHAMA na sekta ya kidijitali kwa njia inayowezesha maendeleo, kuboresha ufahamu wa kidijitali, kuweka

miundombinu ya kudumu na ya rununu ili kuimarishe upenyaji wa broadband nchini na kuhimili huduma za kidijitali za serikali. Kufanikiwa kwa mkakati huu kutaleta faida kama vile ujumuishaji mkubwa wa kidijitali.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Katika karne ya 21, nyenzo za kidijitali zimekuwa sehemu muhimu ya maisha ya wanadamu, kuanzia utandawazi wa kibashara hadi kuleta mageuzi ya mwingiliano wa kijamii. Kama ilivyotajwa hapo awali, tasnia ya mawasiliano / TEHAMA peke yake ilichangia hadi 14% kwa Pato la Taifa la Nigeria. Sekta kuafikia kiwango hiki cha ushawishi na upenyaji wa 42% tu ni kiashiria tosha cha manufaa yake ya kiuchumi kwa uchumi wa Nigeria. Kama ilivyochapishwa hapo awali, pamoja na faida zote za mageuzi ya kidijitali, kutengwa na ufikiaji kunakinzana na nadharia muhimu ya ujumuishaji wa kijamii. Pia, inakubalika kuwa TEHAMA hutoa michango anuwai ya kimsingi na ya kimfumo inayowezesha maendeleo endelevu na utekelezaji wa Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs).⁴³ Na uhusiano uliobainishwa kati ya uchumi, ujumuishaji wa kijamii na nyenzo za TEHAMA / kidijitali, juhudhi za ujumuishaji wa kidijitali, ulindaji wa haki mtandaoni na uwekezaji katika tasnia ya TEHAMA/ mawasiliano na serikali ya Nigeria na wadau katika tasnia hiyo ni muhimu sana.

Ukuzaji matumizi ya TEHAMA / nyenzo za mawasiliano hakutakuwa kamili bila ya kusisitiza tena jukumu la taifa la kuhifadhi haki za raia wake kwenye majukwaa haya. Hoja ya kutunga sheria na sheria tanzu ambayo inalinda vya kutosha waliounganishwa kidijitali na kukuza ujumuishaji wa kidijitali hakuwezi kupuuziwa kabisa. Kuna pia hali ya jumla ya kutokuamini vyombo vya kutekeleza sheria na mfumo wa kimahakama nchini Nigeria na umma, haswa wale wasio na uwezo. Pamoja na kutokuamini kiwango cha kutokujua kusoma na kuandika ambacho huathiri uelewa wa haki bila kukusudia, huzuia uwezo wa kudai haki hizi.⁴⁴ Katika kukuza au kuongeza imani katika michakato ya kimahakama, Nigeria ingefaidi na kampeni za uhamasishaji kuhusu haki za binadamu, nje ya mtandao na mtandaoni, iliyoelekezwa haswa kwa wale amba wanaweza kuwa wamepewa taarifa potofu kuhusu haki zao, au wale amba hawana ufahamu kuzihusu, na kuhakikisha ufikiaji wa haki wakati ukiukaji unatokea.

40. About digital inclusion and exclusion, Citizens Online Webpage, <https://www.citizenonline.org.uk/digital-inclusion/> [Accessed 9 December 2020]

41. The National Digital Economy Policy Strategy 2020-2030, developed by the Nigerian Communications Commission,

42. 2020 – 2024 Nigeria's National Digital Economy Policy and Strategy

43. How ICT Can Accelerate the Implementation of the Sustainable Development Goals by Darine Ameyed, November 8, 2018. Available at <https://cutt.ly/ojcZSW> .]Last Accessed 10 January 2021]

44. There is a link between literacy and the assertion of human rights in Nigeria as posited by Apeh, Elaigwu Isaac (Ph.D) in his paper 'Literacy Promotion for Human Rights Awareness and Protection - The case for Nigeria', available at <https://cutt.ly/fjcs8AS> [Last accessed 9th January 2020]

Utafiti Maalum: Tishio kwa faragha ya data kwa Wanigeria kwenye janga

Imeandaliwa na Khadijah El-Usman

Nigeria ilirekodi kisa chake cha kwanza cha COVID-19 mnamo February 2020 na kama nchi zingine, ikalazimika kukusanya rasilimali kuweza kupambana na madhara yaliyotarajiwa kutokea. Na kwa madhara yasiyokusudiwa kulijitokeza hatua zisizokusudiwa. Serikali zililazimika kutambua kwa haraka na kuhakikisha huduma kwa visa, kufuutilia na kuwafanyia karantini wawasiliani wao na kufuutilia mienendo ya janga. Nchi kama Ubeljiji, Malaysia, na Singapore ziliunda programu za mtandaoni na kutumia vifaa vya simu kufuutilia wananchi wao.

Nigeria, kwa upande mwimgine, imekuwa na historia ya kutatanisha ya ufuutiliaji wa afya bila kuzingatia haki kwa faragha binafasi. Hili lilijidhihirisha kwenye kongamano la magavana lililojaribu kutumia kampuni za simu kama vile MTN kufuutilia harakati za watu, hadi programu kama vile Stay-SafeNG zikiundwa kwa minajili ya ufuutiliaji wa COVID-19.

Kwa Mnigeria wa kawaida aliyeathirika na COVID-19, kushudia kwao kwa ufuutiliaji wa afya kulikuwa kwa kiwango kidogo ila kulisiaidia kutoa upeo mkubwa wa tatizo lililopo. Kwa Dr Ade (jina limebadilishwa), baada ya yeye na wenzake wachache walipokumbwa na dalili sawa na za COVID-19 na kupatikana na virusi baada ya kupima, hospitali ilitekeleza ufuutiliaji wa wasiliani kwake na kwa wenzake. Alielezea hatua kama “kufanya michoro ya venn (venn diagarams) yenyewe nguzo kwa wagonjwa wote tulioikutana nao” na hatimaye kugundua kuwa madaktari wote kwenye kitendawili walikuwa wamekutana na mgonjwa yule yule.

Hospitali ilikuwa na kitengo chake cha COVID-19 kilichoripoti katika kituo cha taifa cha Nigeria Centre for Disease Control (NCDC) ambacho kilifanya ufuutiliaji wa wawasiliani. Ade alisema, “Hospital yangu ina uwezo maalum wa kuzifanya taarifa zote za wagonjwa kuwa dijitali kwa hivyo ilikuwa rahisi kupata taarifa za mawasiliano za wagonjwa waliohusika,” kumaanisha mashirika tofauti na kitengo cha COVID-19 yaliweza kufikia taarifa za wahusika bila idhini yao. Alielezea zaidi kwamba kutohana na ufahamu wake wa masuala ya magonjwa ya kuambukizwa, “unapopambana na ugonjwa wenye hali ya juu ya kuambukiza, unaweza kupata maelezo ya mgonjwa yanayohusiana na swala

hilo, kumaanisha anwani na nambari ya simu.” Na hilo akilini, ni la kustaajabisha mbona jumbo la Lagos State, Chuo cha Nigeria cha Utafiti wa Afya (Nigerian Institute of Medical Research) kiliunda fomu ya Google yenye kurasa saba iliyohitajika kujazwa na wale wote waliohitaji vipimo vya COVID-19 wakati janga lilipokuwa limekithiri. Fomu hiyo ilihitaji maelezo kadha, yakiwemo anwani ya afisi na ndugu wa karibu. Hatimaye, iwapo mtu angepatikana kuwa na virusi, wawasiliiani wake wangefuatiliwa. Kulikuwa na vituo vya COVID-19 katika kila eneo la serikali ya mitaa na wafanyakazi wa afya waliokuwa na vifaa vya simu tayari kuwasaidia wale ambao hawakuwa na ufikiaji kwa vifaa vya kidijitali, japo wengi wa wafanyakazi hawa hawakuwa na ujuzi kwenye suala la kanuni ya usiri.

Data za watu waliokuwa na vipimo hasi au ambao walikuwa hawajawahi kuugua, pamoja na ndugu wa karibu, zilipakiwa kwenye hifadhidata ya mshiriki wa tatu, na kuzua swali la ni nani anayehifadhi data hizi, na kwa muda upi ukizingatia kutokuwepo kwa sheria za ulindaji data, kuwa bila jibu.

Kwa upande mwengine, Dayo, mhusika mwengine jijini Abuja, alikuwa na usuhuda tofauti wakati NCDC ilipokuja kumpima na wenzake. Kulikuwa kumetokea mkurupuko ofisini kwake na kila mtu kupimwa. Dayo alieleza kuwa mchakato haukuwa wa kidijitali; “ulikuwa mchakato wa kawaida tu”. Wawakilishi wa NCDC walikuja na fomu kadha zilizouliza maswali kadha na kwa Dayo, “mengi ya maswali hayo hayakuwa yenye umuhimu ila walikuja na mshauri kutafuta idhini yako. “Japo ilikuwa kana kwamba iliingilia faragha, niliona hoja”. Kwa Dayo, haikuonekana kana kwamba maelezo yaliyokuwa yanakusanywa yangewekwa kwenye hifadhidata, angekuwa na wasiwasi kuhusu faragha yake na unyanyapaa ambao ungejitokeza na maelezo fulani. Dayo aliendelea kusema kuwa uoga huu uliwafanya baadhi ya wenzake kujaza taarifa ghusi kwenye fomu za NCDC. Iwapo kutakuwa na utumiaji mbaya katika siku za usoni, kukosekana kwa sheria ya ulindaji data Nigeria kutawaweka Dayo na wengine kama yeche kati hali ya hatari.

Data za afya ya umma ni ya utambulisho wa kibinagsi na nyeti, inayotoa maelezo kuhusu mienendo ya mtu, tabia na afya. Sio tu kwa ushiriki wa serikali, bali pia washirika wa tatu wakiwemo waundaji programu na wanaojitolea wakati wa janga kufikia data za Wanigeria, kuna hitaji la wito wa uwajibikaji. Kuna hitaji la kugusia suala la haki ya faragha binagsi, haswa inayohusiana na masuala ya afya ya umma, na utumiaji wa haki za binadamu kwenye kuunda sera zenye uwezo wa kutokiuka haki za watu.

Utafiti Maalum: Covid-19 Kiwango Cha Ufuatiliaji Mawasiliano: Mafunzo Kutoka Kwa Uzoefu Wa Nigeria

Imeandaliwa na Adeboye Adegoke, kwa ushirikiano wa Temitope Opeloyeru

Maisha yetu kwa sasa yanagubikwa kwa matumizi ya teknolojia, ambayo inafanya kazi eetu kuwa rahisi na za haraka, lakini teknolojia kamwe haibadilishi ubora wa kazi inayohitajika katika matumizi yake.

Kufuatia janga la COVID-19, ulimwengu ultazama teknolojia kwa msaada kwani wadau mbali mbali walikuwa wakifanya kazi kuzuia wimbi la janga hilo, kulinda maisha na kufufua uchumi wa ulimwengu. Wakati virusi vilikuwa vinaenea haraka mnamo 2020 bila tiba bora ya kinga dhidi ya virusi au chanjo, ulimwengu ulilenga kudhibiti janga hilo kwa kuzuia. Kwa hivyo inaeleweka kuwa teknolojia ilizingatiwa kuwa muhimu kuwezesha mkakati wa kuzuia magonjwa. Google na Apple kampuni mbili za teknolojia zinazoongoza ulimwenguni, zilitangaza ushirikiano kwenye teknolojia ya kufuatilia maambukizi ya COVID-19 na zilichukua hatua za haraka kuhakikisha usalama wa faragha katika utoaji wao uliopendekezwa, ikithibitisha kuwa faragha na usalama wa mtumiaji ni muhimu kwenye muundo. Kuna ushahidi ulioandikwa wa ulindaji wa faragha katika kupitishwa kwa maombi ya kutafuta mawasiliano katika kusimamia COVID-19 na serikali za Ulaya. Jitihada hizo zinaweza kuwa zimechangia kupapasa kwa kiwango cha matukio yao, licha ya changamoto na kupitishwa kidogo, na wasiwasi wa faragha na usalama.

Nchini Nigeria, kama nchi nyingi za Kiafrika, serikali ilitangaza kufungwa, ilipendekeza utumiaji wa data ya rununu kwa uchunguzi wa COVID-19, ilianzisha sheria mpya, na zaidi. Hasa, kulikuwa na habari za maendeleo ya utaftaji wa mawasiliano ya kidijitali wa Serikali na wasio wa serikali (State and non-state actors). Hizi ni hatua zilizo na athari wazi kwa haki za kidijitali, haswa haki ya faragha. Ili kuelewa ni kwa kiwango gani hatua za kufuatilia mawasiliano zilizokusanywa na serikali ya Nigeria, nilifanya utafiti ili kupata taarifa zinaohitajika. Nakala hii imejikita katika hadithi kutoka kwa watoa habari muhimu ambao ni wataalamu wa afya au waokoaji wa COVID-19 huko Abuja, Nigeria.

Dk Olajumoke Precious anafanya kazi kwa Kituo cha Udhibiti wa Magonjwa cha Nigeria (NCDC) huko Abuja. Hajawahi kupima kuwa na virusi lakini

anaingiliana na wagonjwa. Maeleo yake ya hatua ya kutafuta mawasiliano iliyotumiwa na NCDC ni mwongozo. Anatambua kuwa mawasiliano ni kwa ajili ya ufuatiliaji, ambayo yanajumuisha kitambulisho, kuorodhesha, na kufuatilia watu fulani ambao wanaweza kuwa na mawasiliano au walikuwa karibu na mtu aliyeambukizwa. Kutokana na maeleo yake:

“Tunafanya hivyo kwa kuhoji shughuli za kesi ya maambukuzi, au shughuli na majukumu ya watu wanaozunguka kesi ya maambukizi, tangu kuanza kwa dalili. Tunachunguza pia maeneo yaliyotembelewa ndani ya siku 2-14 kabla ya kuanza kwa dalili. Tunatoa maeleo ya mawasiliano kama vile mtu huyo anaishi, watu wanaomzunguka, familia ya yule anayebeba maambukizi na wakati ambapo mtu amekufa, tunatembelea vituo yya afya ambapo marehemu alilazwa kabla ya kufariki ”.

Kutoka kwa mtazamo wa manusura, Joseph Nikoro, mfanyakishara wa mtandao na mkulima, alitoa nambari za simu za watu ambao alikumbuka aliwasiliana nao, kwa maafisa wa afya, na wakamwambia awapigie simu kuuliza ikiwa wamewasiliana na mtu mwingine yejote. Ushahidi uliopo unaonyesha wazi kuwa teknolojia haikupata nguvu katika hatua hizi zote licha ya kuzunguka kwa ufanisi wa hatua za kutafuta mawasiliano ya kudhibiti, pamoja na njia za kutafuta mawasiliano ya kidijitali, na ushahidi kwamba programu hizo zilianzishwa nchini Nigeria.

Kuangalia mazingira ya haki za kidijitali nchini Nigeria, inatia wasiwasi kuona matumizi ya teknolojia kama hiyo ya ufuatiliaji wa kidijitali wakati wa maandamano kama maandamano ya Oktoba 2020 #EndSARS Wakati serikali ya Nigeria ikijitahidi kuonyesha ufanisi wa matumizi ya teknolojia kupambana na uhalifu, ugaidi, au kuzuia wimbi la janga linalowakilisha tishio kwa wanadamu - ambazo ni sababu ambazo kawaida huahidiwa kununua teknolojia hizi - haijawahi kufeli kutumia teknolojia hizi katika kulenga watetezi wa haki za binadamu, wakosoaji na waandamanaji. Kushindwa kwa serikali ya Nigeria kutafuta majambazi na magaidi, ambao wako katika kitovu cha changamoto za usalama wa nchi, bado ni kitendawili licha ya uwekezaji mkubwa katika teknolojia za ufuatiliaji. Jumla ya naira bilioni 9 (Dola za Marekani milioni 22.8) ilikadiriwa mwaka 2020 kugharamia shughuli na vifaa vinavyohusiana na ufuatiliaji.

Hatua ambayo wakosoaji wa serikali na waandamanaji wanafuutiliwa na kukamatwa kwa kidijitali hutoa dalili wazi ya hatari ya kuipatia serikali ambayo

ina historia ya kuzuia sauti zinazopinga nguvu ya kuingiliwa zaidi ili kufikia malengo yasiyo mema. Teknolojia hizi hazijatimiza madhumuni halisi zaidi ya kuwa zana za kutisha na unyanyasaji wa wale ambao wana maoni yanayopingana. Eromosele Adene bado anakabiliwa na kesi baada ya kufuatiliwa, kukamatwa, na kushtakiwa kwa kuhusika kwake katika maandamano ya #EndSARS. Salihu Tanko Yakasai alifuatiliwa, kukamatwa, na kufutwa kazi kwa kukosoa ushughulikiaji wa Rais wa maswala ya usalama nchini katika safu ya tweets, ambapo alimuomba Rais ajiuzulu.

Teknolojia si uchawi na ina uwezekano mkubwa wa kutumiwa kama zana ya kutisha na serikali ambazo zina ajenda za kukomesha wakosoaji. Ni chombo kinachofanya matumizi bora zaidi katika kutumikia malengo ya watendaji wenye bidii na wenye uwezo kwa hivyo muundo wa utawala ambao umegubikwa na uzembe na mielekeo mingine ya kupinga demokrasia hautatumia zana za ufuatiliaji kwa matumizi ya maendeleo. Badala yake, serikali hizo zitapata zana za teknolojia muhimu katika kufunga nafasi ya raia na kuzima sauti za upinzani. Hii ndio sababu ni muhimu kwa teknolojia na mazingira ya jamii kusisitiza juu ya mfumo mzuri wa sheria, uwajibikaji wa kimahakama, na uwazi wa lazima katika matumizi ya teknolojia ya ufuatiliaji.

Rwanda ni nchi ndogo inayozungkwa na nchi kavu iliyopo Afrika Mashariki na yenye idadi ya watu takriban milioni 12.6, kulingana na Taasisi ya Takwimu ya Kitaifa ya Rwanda.¹ Mji mkuu Kigali unakua kila uchao na huduma za kisasa za teknolojia na ongezeko la uhamiaji mjini limebadili hali ya jiji kwa miongo miwili iliyopita.

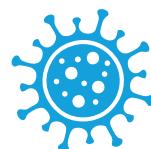
UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA RWANDA

Mji mkuu ni kitovu cha utawala na uchumi. Mwaka huu janga la COVID-19 limekwamisha maeneo kadha ya shughuli za nchi hiyo ikiwa ni pamoja na haki za kidijitali, uchumi na afya ya umma kw vile serikali ilipambana na virusi hivyo hatari kwa kuanzisha hatua kadha za kuzuia mkurupuko huo.

Nchi hiyo inabainiwa kuwa mojawapo wa nchi yenye utulivu wa kisiasa na uchumi unaokua kwa kasi na yenye mabadiliko ya kijamii na kiuchumi barani Afrika. Serikali ya Rwanda inayoongozwa na Rais Paul Kagame imejizolea sifa tosha ulimwenguni na msaada wa kifedha kutoka kwa wafadhili na taasisi za kifedha za kimataifa katika miongo miwili iliyopita kwa mfano wake wa maendeleo.² Tangu mauaji ya kimbari ya 1994, ambapo watu wapatao 800,000 walipoteza maisha kulingana na Umoja wa Mataifa, mazingira ya kisiasa yametawaliwa na chama tawala cha Rwandan Patriotic Front (RPF) na vyama vingine vidogo shiriki vya kisiasa katika kile kinachojulikana kama Jukwaa la Ushauri la Kitaifa la Mashirika ya Kisiasa.³

Rais Kagame ameshinda chaguzi tatu mnamo 2003, 2010 na 2017. Bwana Kagame anasifiwa mara nyingi kwa kuigeuza nchi hii ya Afrika mashariki kuwa mfano bora wa maendeleo.

COVID-19
*iliathiri haki za
dijiti, uchumi na
afya ya umma*

1. National Institute of Statistics of Rwanda: November 2020, <http://www.statistics.gov.rw/>

2. The Loyalty of Keeping Rwandans abroad in Check: BBC News Africa: 19 November 2020, <https://www.bbc.com/news/world-africa-54801979>

3. National Consultative Forum of Political Organization, <http://forumfp.org.rw/index.php?id=42>

Walakini, mtindo wake wa uongozi mara nyingi hukosolewa na mashirika ya haki za binadamu na upinzani kuhusu rekodi mbaya ya haki za binadamu, kuwanyamazisha wakosoaji, vyombo vya habari na asasi dhaifu ya kiraia.⁴

TASNIA YA TEHAMA NA SERA

Wizara ya TEHAMA na Ubunifu wa Rwanda inaratibu sera na mipango inayohusiana na TEHAMA ikifuatiwa na mamlaka ya udhibiti, Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma ya Rwanda (RURA). RURA iliundwa na Sheria nambari 39/2001 ya 13 Septemba 2001 na dhamira ya kudhibiti huduma fulani za umma pamoja na mitando ya mawasiliano na / au huduma za mawasiliano, miongoni mwa nyinginezo. Sheria hii ilirekebishwa zaidi na kubadilishwa na Sheria Nambari 09/2013 ya tarehe 01/03/2013,⁵ ikiipa RURA jukumu la kudhibiti mawasiliano ya simu, teknolojia ya habari, utangazaji na teknolojia zinginezo za kielektroniki, ikiwa ni pamoja na mtando na habari nyingine yoyote ya sauti na video na teknolojia ya mawasiliano. Kwa kuongezea, Mamlaka ya Jamii ya Habari ya Rwanda, shirika tanzu la Wizara ya TEHAMA husaidia serikali katika masuala ya kuifanya Rwanda kuwa ya Kidijitali.⁶

Sekta ya mawasiliano nchini Rwanda ina waendeshaji wawili wa mtando wa rununu, watoa huduma 24 wa mtando (ISPs), muuzaji mmoja wa jumla wa 4G na mtoa huduma ya mtando, watoa huduma wawili wa vituo, na muuzaji mmoja wa jumla hadi kufikia Septemba 2020. Waendeshaji

wakuu wa mawasiliano ya simu ni MTN-Rwanda na Airtel.⁷ Telecom Liquid, zamani ikijulikana kama Rwandatel, hutoa huduma ya ASP na huduma zingine za mtando kama vile broadband ya nyumbani. Upenyaji wa mtando ni 62,9% hadi kufikia Machi 2020, kulingana na takwimu kutoka kwa mdhibiti wa mawasiliano.⁸ Walakini, umudu wa vifaa na ufikaji mdogo wa broadband unapanua pengo la kidijitali. Takwimu zinaonyesha 37% ya nyumba hazimiliki simu, wakati 74.3% ya wasajili wa rununu hutegemea zaidi 2G au huduma za polepole za mtando wa 3G.⁹

Mnamo 2000 Rwanda ilizindua ‘Ruwaza 2020’ mpango wa maendeleo wa serikali kuafikia hadhi ya uchumi unayotegemea maarifa na uchumi ya kati ifikapo 2020. Mipango ya Miundombinu ya Habari na Mawasiliano (NICI) (2000 - 2015) ilipitishwa kuongoza programu za TEHAMA zilizouanganishwa na Ruwaza 2020. Ufikaji wa mtando wa rununu wa nchi ni wa juu wa 93.5% kwa 3G wakati ufikaji 4G ni wa 96.6% hadi kufikia Januari 2020.¹⁰ Mkonga wa mtando (Fiber optic) unakadirwa kufikia zaidi ya kilomita 3,300 kulingana na mtando wa Korea Telecom Rwanda.¹¹ Licha ya hili, matumizi halisi ya broadband yangali ya chini kulingana na idadi ya wasajili walioripotiwa na waendeshaji mtando wa rununu.¹² Wakati upenyaji wa mtando unaongezeka kwa 62,3% hadi kufikia Juni 2020, upenyaji wa 4G bado uko chini kwa 5.1% kulingana na data kutoka kwa mdhibiti.¹³ 74% kwa sasa wanategemea 2G yenze huduma chache, ambayo ni ujumbe mfupi wa simu (sms) na

4. Rwanda Country Profile, BBC News: 17 September 2018, <https://www.bbc.com/news/world-africa-14093238>

5. Rwanda's official Gazette, 2013, https://rura.rw/fileadmin/docs/report/Official_Gazette_no_14_bis_of_08_04_2013.pdf

6. Rwanda Information Society Authority,2017, <https://www.risa.rw/home/>

7. Report for Licensed ICT operators,2020,

https://rura.rw/fileadmin/Documents/ICT/statistics/Report_for__Licensed_ICT_Operators_as_of_September_2020.pdf

8. Report of Internet subscriptions per category, 2020, <https://rura.rw/index.php?id=164>

9. Accelerating Digital Transformation in Rwanda,2020, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/912581580156139783/rwanda-economic-update-accelerating-digital-transformation-in-rwanda>

10. Accelerating Digital Transformation in Rwanda,2020, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/912581580156139783/rwanda-economic-update-accelerating-digital-transformation-in-rwanda>

11. Korea Telecom Rwanda, 2020, <https://www.ktrn.rw/about>

12. Accelerating Digital Transformation in Rwanda, World Bank, 2020, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/912581580156139783/rwanda-economic-update-accelerating-digital-transformation-in-rwanda>

13. ICT and Telecom statistics, 2020, https://www.rura.rw/fileadmin/Documents/ICT/statistics/ICT_and_Telecom_Statistics_report_as_of_June_2020.pdf

sauti, kulingana na Benki ya Dunia¹⁴ Kuanzia Septemba 2020, kiwango cha jumla cha umeme kinachowezesha uunganishaji na ufikiaji kilikuwa 56.7% ya nyumba. Nchi inatarajia kuunganisha 100% ya nyumba ifikiapo 2024 wakati watumiaji wenye tija wataunganishwa kufikia 2022, kulingana na wakala wa nishati ya umma.¹⁵

Vituo vya huduma ya mtanda (Telecentres) pia vimesaidia raia kufikia huduma za kidijitali haswa maeneo ya vijijini.¹⁶ Mwisho wa mipango ya tatu ya NICI mnamo 2015, nchi hiyo ilipitisha Mpango Kabambe wa Smart Rwanda 2020 kuendeleza ajenda ya mabadiliko ya kidijitali nchini hadi 2020 na zaidi.¹⁷ Licha ya mafanikio ya miundombinu, haki za kidijitali na ujumuishaji bado ni ndoto kwa wengi wakati pengo la jinsia linapozi kupanuka ikiwemo mapungufu mengine ya kidijitali. Mnamo mwaka wa 2020, COVID-19 ilidororeshsha hali hiyo kwenye mambo kadha ikiwa ni pamoja na faragha, uhuru wa kujieleza mtandaoni, ufuatiliaji, utambulisho wa kidijitali, ufikiaji.¹⁸

UKIUKAJI WA UHURU WA KUJIELEZA MTANDAOXI NA COVID-19

Watayarishaji wa maudhui mtandaoni wanaoshiriki maudhui kwenye YouTube, na mpiga picha walikamatwa kwa madai ya kupuuza kanuni za COVID-19. Mnamo 2018, nchi ilitunga Sheria Nambari 60/2018 ya 22/8/2018 kuhusu kuzuia na kuadhibu ya makosa ya uhalifu wa mtandaoni. Sheria hiyo inakosolewa kwa kutumia ugaidi na

usalama wa kitaifa kama sababu ya baadhi ya vifungu vyake vya ukandamizaji.¹⁹ Hatua kadhaa zilizua uhuru wa kujieleza mtandaoni maana wanablogi kadha, Mnamo Julai 13, 2020, mpiga picha Reuben Hamuli alikamatwa kwa madai ya “kuchapisha na kueneza uvumi mtandaoni”.²⁰ Kulingana na polisi, mwanamume huyo alitumia ukurasa wake wa Twitter kutoa madai ya “uong” kwamba alikamatwa kimakosa. Kifungu cha 39 cha Sheria № 60/2018 kuhusu Kinga na Adhabu ya Makosa ya Mtandaoni kilinukuliwa katika kesi hii.²¹ Sheria inaadhibu kuchapishwa kwa uvumi na mara nyingi hutumiwa kuminya uhuru wa kusema.

Mnamo Aprili 2020, watendaji kadhaa wa vyombo vya habari walikamatwa kwa madai ya kukiuka kanuni za COVID-19.²² Wakiwemo Théoneste Nsengimana, mkurugenzi wa Umubavu TV, kituo cha Rusinga cha mtandaoni. Kwa kuongezea, Dieudonné ambaye anaendesa Ishema TV, idhaa

**Mnamo mwaka wa 2020,
COVID-19 ilidororeshsha hali
hiyo kwenye mambo kadha ikiwa
ni pamoja na faragha, uhuru wa
kujieleza mtandaoni, ufuatiliaji,
utambulisho wa kidijitali,
ufikiaji.**

14. Accelerating Digital Transformation in Rwanda,2020, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/912581580156139783/rwanda-economic-update-accelerating-digital-transformation-in-rwanda>

15. Electricity access, Rwanda Energy Group, <https://www.reg.rw/what-we-do/access/>

16. Rwanda Telecentre Network, 2020, <https://rtn.rw/about/>

17. Smart Rwanda Master Plan, 2015,

https://www.minict.gov.rw/policies?tx_filelist_filelist%5B%40widget_0%5D%5BcurrentPage%5D=2&cHash=16083ab4b0499921686749e2c5213490

18. “Rwanda: Lockdown Arrests, Abuses Surge”, “End media Crackdown, Mass Arbitrary Arrest”, Human Rights Watch,24 April 2020, <https://www.hrw.org/news/2020/04/24/rwanda-lockdown-arrests-abuses-surge>

19. State of Internet Freedom in Rwanda, 2019,

20. “Man arrested for publishing rumours”, The New Times, July 13,2020, <https://www.newtimes.co.rw/news/covid-19-man-arrested-publishing-rumours>

21. Law on prevention and punishment of cybercrimes, 2018,

https://rura.rw/index.php?id=104&tx_news_pi1%5Bnews%5D=603&tx_news_pi1%5Bday%5D=27&tx_news_pi1%5Bmonth%5D=9&tx_news_pi1%5Byear%5D=2018&cHash=cf6a0de5282574dd3c3a8081a6348b83

22. Cabinet Communiqué, 2020,

ya YouTube, alikamatwa siku chache baada ya kutoa ripoti kuhusu madai ya ukiukwaji wa haki lawama ilielekezewa jeshi katika kitongoji cha Kigali. Kamati ya Kulinda Wanahabari ilitoa wito kwa mamlaka ya Rwanda kuwezesha waandishi wa habari na wafanyakazi wa vyombo vya habari kufanya kazi zao bila "kuingiliwa".²³

Kwa kuongezea, vifungu vya makosa ya jinai katika Sheria ya Makosa na Adhabu ya Rwanda vimetumika kuwahukumu wataalam wa habari na wakosoaji.²⁴ Hata hivyo, mnamo 2018 na 2019 vifungu hivyo vilifutwa kutoka Kanuni ya adhabu.²⁵ Licha ya kufutwa kwa vifungu ambavyo vinaweza kutumiwa kuzuia uhuru wa kujieleza mtandaoni na nje ya mtandao, wengine bado wana wasiwasi na wanaamini kuna njia zingine za kuwanyamazisha wakosoaji. "Linapokuja kwa suala la nyanja za kisiasa na uhuru wa waandishi wa habari nchini Rwanda, utawala wa Kagame unaonekana kuwa kizingiti kwa maendeleo halisi. Kauli yake kuhusu kukashifu inaweza kusababisha kufutwa kwa sheria, lakini hilo halimfanyi kuwa mwenye maono ambaye anapaswa kukumbatiwa", aliandika Fred Muvunyi, mwandishi wa habari wa Rwanda, mwenyekiti wa zamani wa shirika la wanahabari nchini Rwanda linalojidhibiti lenyewe.²⁶ "Njia nyininge zipo za kuwatesa wakosoaji au kuwabana upinzani", aliongeza.

IMnamo 2020, zana za ufuatiliaji zilitumika kuzuia kuenea kwa COVID-19, lakini ukosefu wa uwazi unaweza kuathiri haki za watu za faragha.

23. "Multiple Journalists arrested throughout covid-19 lockdown period", 9 September 2020,

24. CIPESA, State of Internet Freedom in Rwanda, 2019, https://www.opennetrfrica.org/?wpfb_dl=103

25. "Rwanda court repeals law that bans satirical cartoons", Reuters, 24 April 2019, <https://www.reuters.com/article/us-rwanda-politics-cartoons-idUSKCN1SO2B0>

26. "Opinion: Rwanda's Paul Kagame- an enemy of the media parading as a statesman", DW, 2 May 2019, <https://www.dw.com/en/opinion-rwandas-paul-kagame-an-enemy-of-the-media-parading-as-a-statesman/a-48562042>

27. "AU Convention is finally part of Rwandan Law", 2019, <https://www.newtimes.co.rw/opinions/au-convention-finally-part-rwandan-law>

28. "Editorial: Data Protection Law Long overdue, fast-track it", 11 November 2020, <https://rwandatoday.africa/rwanda/opinion/editorial-data-protection-law-long-overdue-fast-track-it-3018844>

29. "Covid19:Police Outlines tough measures against errant violators", 24 July 2020, <https://www.ktpress.rw/2020/07/covid-19-police-outlines-tough-measures-against-errant-violators/>

FARAGHA NA UFUATILIAJI

Mnamo mwaka wa 2019, Rwanda iliridhia 'Mkataba wa Afrika wa Usalama wa Mtandao na Ulindaji wa Data za Kibinafsi'.²⁷ Baraza la mawaziri la Rwanda liliidhinisha rasimu ya sheria ya ulindaji wa data na faragha mnamo Oktoba. Madhumuni ya rasimu ya sheria hiyo ni kutoa utaratibu "utakaohakikisha" ulindaji na faragha ya data ya kibinafsi. Katika uhariri wenye mada, "Muda wa Ulindaji wa data umewadiwa, harakisheni" Gazeti la Rwanda Leo lilisema muswada huo ulikuwa umechelewa: "Kutokana na kuongezeka kwa idadi ya Wanyarwanda wanaofikia huduma za kidijitali, kutungwa kwa sheria hii kulikuwa kumechelewa sana. Mamilioni ya wanyarwanda tayari wanapata majukwaa ya kidijitali kwa mitandao ya kijamii, kusoma na kufanya kazi."²⁸ Walakini, rasimu ya sheria haiangazii maswala muhimu ya faragha yaliyoibuliwa kuhusu data ya kibinafsi kama vile utambulisho wa kidijitali na ,mengineyo.

Mnamo 2020, zana za ufuatiliaji zilitumika kuzuia kuenea kwa COVID-19, lakini ukosefu wa uwazi unaweza kuathiri haki za watu za faragha. Mnamo Julai, polisi ilifafanua kwamba utambulisho wa wanaokiuka kanuni za COVID-19 ungerekodiwa kwa njia ya kidijitali ili kuamua "hatua kali" iwapo visa vya kurudia ukiukaji vingejitokeza tena.²⁹

Mnamo Mei, serikali ya Rwanda ilitumia zana za kidijitali kufutilia visa vya maambukizi. Programu zilizotumia data za wasifu wa simu kuwafutilia watu ambao walikuwa wakiwasiliana na wagonjwa wa COVID-19. Mfumo huo ungeweza kufutilia na kuwafungia watu hao katika vituo vya kutengwa ili kuhakikisha kuwa hawatoki maeneo yao ya kutengewa.³⁰ WhatsApp binafsi, ujumbe wa Skype

na barua pepe zimetumika kama ushahidi katika kesi za mahakama zinazoongeza wasiiasi kuhusu ukiukaji wa faragha na ufuatiliaji.³¹ Uingiliaji wa mawasiliano kulitumika kukusanya ushahidi katika kesi ya Diane Rwigara, mkosoaji wa serikali, lakini upande wa mashtaka ulipoteza kesi hiyo mnamo 2018 kwa ukosefu wa ushahidi wa kutosha.³²

“

WhatsApp binafsi, ujumbe wa Skype na barua pepe zimetumika kama ushahidi katika kesi za mahakama zinazoongeza wasiiasi kuhusu ukiukaji wa faragha na ufuatiliaji.

UFIKIAJI NA GHARAMA YA MTANDAO NA TEKNOLOJIA

Licha ya kuongezeka kwa upenyaji wa mtandao, wengi wanasalia kutengwa kwa sababu ya umaskini na kama matokeo, hawawezi kupata vifaa vya kidijitali, wanakosa uunganishwaji kwa mtandao, wakati wengine hawana ujuzi kidijitali. Bei ya wastani ya kila mwezi ya GB1 kila mwezi ilikuwa \$ 0.56 ya Amerika mnamo 2018, sawa na 5.1% ya mapato ya wastani ya kila mwezi. Hii ni zaidi ya maradufu ya lengo la Alliance for Affordable Internet la 2% na inayofanya gharama kuwa ya juu kwa wengi.³³ Hivi sasa GB 1.5 ya 3G inagharimu wastani wa dola 2 za Marekani (USD) ambayo bado haiwezi kugharamiwa na wengi.³⁴ Pamoja na hayo,

gharama ya mtandao nchini Rwanda inasemekana kuwa moja ya bei nafuu zaidi barani Afrika.³⁵ Wakati wa kufungiwa kipindi cha COVID-19, elimu ilikuwa moja ya maeneo yaliyoathiriwa na kutengwa kidijitali haswa kwa sababu ya ukosefu wa umudu. “Idadi kubwa ya wanafunzi au wazazi hawana kipakatalishi au simu za rununu, na wengi wao hawawezi kupata kazi ambazo waalimu wamekuwa wakituma kupitia vikundi vya WhatsApp tangu kufungiwa kipindi cha COVID-19,” alisema mkuu wa chuo.³⁶ Takwimu kutoka Benki ya Dunia zinaonyesha 37% haimiliki simu wakati wengi wanategemea huduma za 2G zilizo na vipengele vichache.³⁷

30. “Rwanda opts for digital tools in COVID-19 contact tracing”, 2 May 2020, <https://allafrica.com/stories/202005040293.html>

31. State of Internet Freedom in Rwanda, 2019,

32. “Rwandan court acquits the Rwigaras”, 2018, <https://www.theeastfrican.co.ke/news/ea/Rwandan-court-acquits-the-Rwigaras/4552908-4884232-ypfb4s/index.html>

33. Accelerating Digital Transformation in Rwanda, 2020, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/912581580156139783/rwanda-economic-update-accelerating-digital-transformation-in-rwanda>

34. Airtel, Internet services bundles, <https://airtel.co.rw/internetservice/databundle>

35. “Rwandans spend 7% of their income on Internet”, 2020, <https://www.newtimes.co.rw/news/report-rwandans-spend-7-their-income-internet>

36. “Leading a school during covid-19 crisis: an interview with a school leader”, page 12, 21 September 2020, <https://rwanda.vvob.org/news/online-and-distance-learning-educational-response-covid-19-crisis>

37. Accelerating Digital Transformation in Rwanda, 2020, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/912581580156139783/rwanda-economic-update-accelerating-digital-transformation-in-rwanda>

JINSIA NA UFIKIAJI

Usawa wa kijinsia umekuwa kwenye kitovu cha sera za Rwanda kuziba pengo la kidijitali. Programu kama vile ‘Wasichana kwenye ushauri wa TEHAMA na mitandao’, ‘Balozi wa Kidijitali’, ‘Wanawake kwenye TECH’ zina jukumu muhimu. Hata hivyo, wanawake bado wako nyuma katika TEHAMA. Takwimu zinaonyesha kuwa ufahamu wa kompyuta bado uko chini lakini uko chini zaidi miongoni mwa wanawake kuliko wanaume wenyе umri kati ya miaka 15-30 (10.7% ikilinganishwa na 13.8%). Ongezeko tangu 2014 hadi 2018 limekuwa la chini sana. Mwelekeo huo umezingatiwa kwa wanawake na wanaume kati ya miaka 15-24 na kwa idadi ya watu wenyе umri wa miaka 15 na zaidi.³⁸ Takwimu kutoka RURA zinaonyesha kuwa kufikia Juni 2020, 26% ya wafanyakazi wa mawasiliano, ambayo huajiri watu 1,127, ni wanawake wakati 74% ni wanaume.³⁹

Kupanua upatikanaji wa vifaa vya kidijitali katika nyumba na shule zote; kuongeza muunganisho na kuboresha ufikiaji wa maudhui ya kidijitali ni baadhi ya suluhisho la pengo la kidijitali.⁴⁰ Wakati unapimwa dhidi ya Azimio kuhusu Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Upataji wa Habari barani Afrika,⁴¹ wasiwasi unaongezeka haswa kwa kuhusu uhuru wa kujieleza. Huku kunathibitishwa haswa na kanuni kali za vyombo vya habari kama vile mchakato kuanzisha mashirika ya na vyombo vya habari na idhini.⁴² Kuhusiana na haki ya kupata habari, Rwanda ilitunga sheria Nambari 04/2013 ya 08/02/2013 inayohusiana na upatikanaji wa habari,⁴³ ambayo licha ya kuwa sheria yenye manufaa, upatikanaji wa habari unabaki kuwa changamoto kwa sababu ya kukataliwa wa ombi la taarifa.⁴⁴

38. National Gender Statistics Report, 2019, <https://www.statistics.gov.rw/publication/national-gender-statistics-report-2019>

39. Quarterly ICT statistics report, June 2020, https://rura.rw/fileadmin/Documents/ICT/statistics/Quarterly_ICT_Statistics_report_as_of_June_2020_.pdf

40. Online and distance learning: Education response to the COVID-19 crisis, 21 September 2020, <https://rwanda.vvob.org/news/online-and-distance-learning-educational-response-covid-19-crisis>

41. Safeguarding Civil Society in East Africa, 2017, <https://smallmedia.org.uk/work/safeguarding-civil-society-east-africa>

42. Law relating to access to Information, 2013,

43. “Despite a Progressive law, Access to Information”, 2020, <https://panafricanvisions.com/2020/11/despite-a-progressive-law-access-to-information-remains-a-challenge-in-rwanda-report/>

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Hali ya haki za kidijitali na ujumuishaji nchini Rwanda mnamo 2020 imeathiriwa pakubwa na janga la COVID-19 wakati wa kufungwa kwa nchi ikiwa ni pamoja na vizuizi vinginevyo vilivyofuatia. Hili limedhihirishwa kwenye mazoea ya ufuatiliaji uliyostahiki ambao haukuwa wa uwazi na kulileta hali ya wasiwasi kuhusu ukiukaji wa haki za faragha na za kidijitali kama ilivoangaziwa katika ripoti nyingi zilizotajwa. Mazoea ya kale ambayo husababisha sheria za nchi na vifungu ambavyo vinaweza kuzuia uhuru wa kujieleza mtandaoni na nje ya mtandao viliendelezwa 2020. Licha ya kuongezeka kwa upenyaji wa mtandao, pengo la kidijitali linakua kwani wengi hawawezi kufikia na kutumia mtandao kwa sababu ya gharama za juu za huduma za mtandao na vifaa vya kidijitali, haswa simu za rununu. Takwimu zinaonyesha pengo la kijinsia la kidijitali linabaki kuwa changamoto muhimu licha ya nchi kuanzisha mipango ya kujumuisha wanawake katika sekta ya TEHAMA na kuwawezesha kushiriki katika mabadiliko makubwa ya kidijitali. Kwa kupanua ufikiaji wa vifaa vya kidijitali na huduma za mtandao kwa nyumba, hii inaweza kusaidia kupunguza mwanya wa kidijitali, haswa ikiwa itafanywa kwa kushirikiana na kampuni za mawasiliano, watoa huduma za kidijitali, vituo vya huduma za mtandao (telecentres) na wadau wengine wa TEHAMA Serikali inapaswa pia kuwekeza zaidi katika miundombinu ya kidijitali ili kukuza mazingira wezeshi kwa kuwachochaea waendeshaji simu na wawekezaji wengine wa TEHAMA kuunganisha idadi ya watu wa vijijini. Kuenea kwa mtandao bila matumizi hakupunguzi mwanya wa kidijitali.

Licha ya kuondolewa kwa vifungu vya makosa ya jinai katika sheria ya adhabu; Kifungu kuhusu uchapishaji uvumi ambacho kiko katika sheria ya usalama wa mtandaoni hakiko bayana na kinapaswa kurekebishwa au kufutwa kwa sababu kinaweza kuzuia uhuru wa kujieleza mtandaoni.

Pengo la kidijitali la kijinsia linazuia mafanikio ya usawa wa kijinsia ya nchi, ambayo yanalenga kukuza ujuzi wa kidijitali mionganii mwa wanawake. Hili linapaswa kuimariswa zaidi kwa matokeo bora na mamlaka inapaswa kuwasihii wanawake wengi kuijunga na sekta ya TEHAMA kwa kusitiza kampuni za mawasiliano kuajiri wanawake zaidi na kujumuisha ukuzaji wa jinsia katika sera ya ajira.

Rasimu ya sheria iliyoishishwa ya ulindaji wa data inapaswa kuharahikishwa lakini ibadilishwe ili kujumuisha vifungu vingine vya ulindaji wa data ambavyo vinagusia utambulisho wa kidijitali na utumiaji wazi wa data ya kibinagsi na kampuni za kibinagsi na za umma.

Afrika Kusini, yenyé idadi ya watu milioni 58.5,¹ imenorodheshwa kama uchumi wa pili kwa ukubwa barani Afrika, lakini inabaki kuwa moja ya jamii ambazo hazina usawa ulimwenguni.²

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA AFRIKA KUSINI

Hasa, Afrika Kusini inaendelea kuwa na sifa nzuri kwa heshima ya haki za mtandao na uhuru, ikipewa nafasi kama nchi inayofanya vizuri zaidi katika ubora wa kutoa Faharasi ya Mtandao Jumuishi kwa mwaka 2020.³ Katika miaka ya hivi karibuni, kumekuwa na juhudzi zilizoongezeka za kuelekea katika mazingira ya kidigitali. Walakini, Afrika Kusini bado inakabiliwa na vizingiti vingi katika kuendeleza haki za kidijitali, na tofauti nyingi zilizopo, vizuizi vya ufikiaji, na miundo ya ubaguzi imekuzwa na janga la ulimwengu.⁴

Kuonyesha baadhi ya maendeleo muhimu mnamo 2020, ripoti hii inategemea sana utafiti wa eneo-kazi pamoja na ufahamu kutoka kwa usoefu wa vitendo vya kufanya kazi kwa haki za kidijitali nchini Afrika Kusini. Ripoti hii inazingatia maendeleo muhimu mnamo 2020 inayohusiana na utatu wa haki za habari.⁵ Kwanza, ripoti inaonyesha athari ya COVID-19 kwa maendeleo ya haki za kidijitali. Pili,

Katika mazingira ya kidigitali

1. The World Bank, (2019) "Population, total – South Africa", <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=ZA>
 2. Statistics South Africa, (2019) "Inequality Trends in South Africa: A multidimensional diagnostic of inequality" <http://www.statssa.gov.za/publications/Report-03-10-19/Report-03-10-192017.pdf>. See also, International Monetary Fund (IMF) (2020) "Six Charts Explain South Africa's Inequality", <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/01/29/na012820six-charts-on-south-africas-persistent-and-multi-faceted-inequality>. See Bloomberg, (2020) "Nigeria Tops South Africa as the Continent's Biggest Economy", <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-03-03/nigeria-now-tops-south-africa-as-the-continent-s-biggest-economy>

3. Inclusive Internet Index 2020, (2020) <https://theinclusiveinternet.eiu.com/explore/countries/ZA/>. For further context on internet access in Africa and South Africa, see International Telecommunications Union, (2019) "Time series of ICT data for the world", https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/statistics/2019/ITU_Key_2005-2019_ICT_data_with%20LDCs_28Oct2019_Final.xls, and Statistica, "Internet user penetration in South Africa from 2017 to 2023", <https://www.statista.com/statistics/484933/internet-user-reach-south-africa/>

4. See University of Chicago Law School - Global Human Rights Clinic, (2020) "Access Denied: Internet Access and the Right to Education in South Africa" <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=ghrc> and Freedom House, (2020) "South Africa", <https://freedomhouse.org/country/south-africa/freedom-net/2020>

5. The triad of information rights includes access to information, freedom of expression, and the right to privacy.

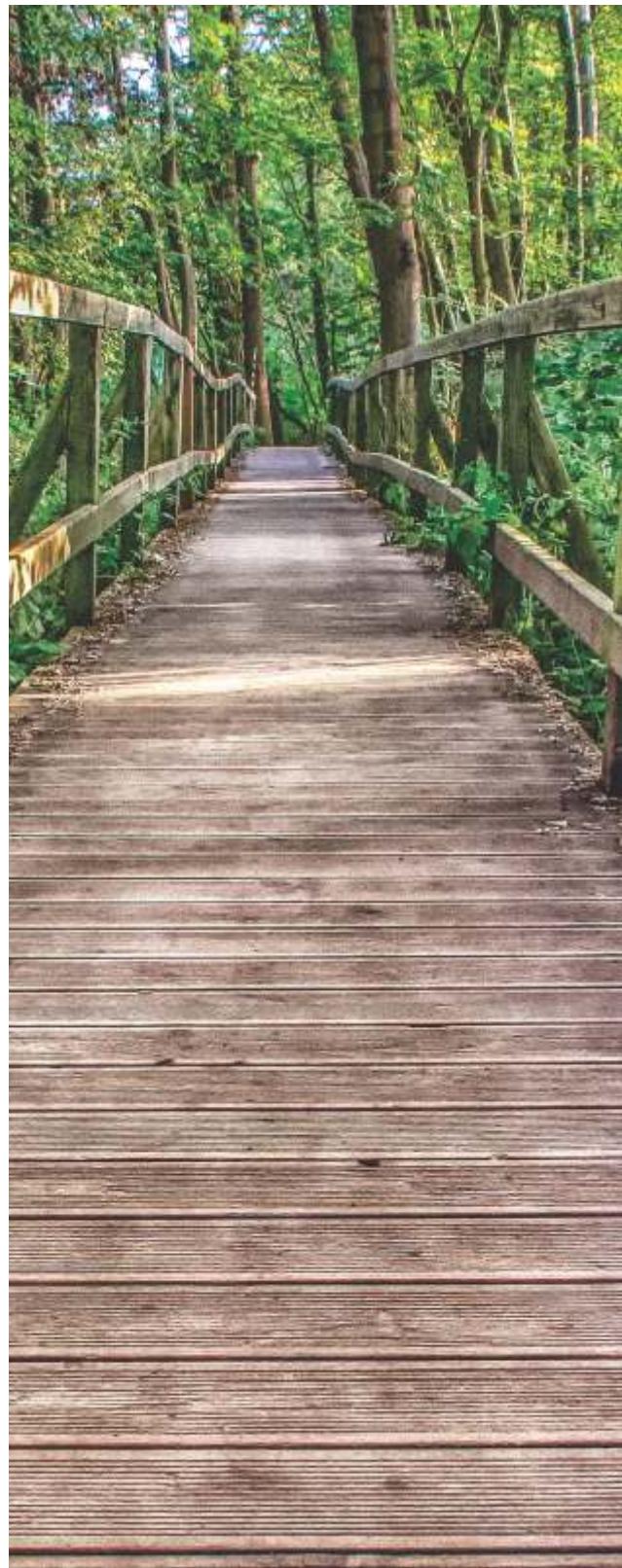
inazungumzia maendeleo ya hivi karibuni kuhusiana na uhuru wa kujieleza. Tatu, ripoti hiyo inagusa mazingira ya faragha ya Afrika Kusini. Nne, changamoto zinazohusu upatikanaji wa mtandao na kutengwa kwa kidijitali zinaonyeshwa. Ripoti hiyo inahitimisha na seti ya mapendekezo mafupi ambayo yanatafuta njia ya Afrika Kusini kuelekea moja ya ufikiaji, ujumuishaji, na heshima ya haki za kimsingi.

ATHARI ZA COVID -19 KWA HAKI ZA KIDIJITALI NA JUMUISHI

Majibu kadhaa ya serikali ya Afrika Kusini kwa COVID-19 imehuishwa, kwa viwango tofauti, utatu wa haki za habari. Kwa kupongezwa, kuitia kuitishwa kwa kanuni, Mamlaka Huru ya Mawasiliano ya Afrika Kusini (ICASA) kwa muda ilitoa wigo mkubwa wa mahitaji kusaidia kupunguza msongamano wa mtandao, kuhakikisha huduma bora za njia pana, na kuwezesha kupungua kwa gharama kwa watumiaji wa mtandao.⁶

Kwa kuongezea, kanuni zilichapishwa kwenye tovuti zenye viwango vya afya na elimu.⁷ Waendeshaji wa mtandao wa rununu MTN na Vodacom zaidi walitoa ufikiaji uliokadiriwa sifuri kwa wavuti zinazotoa rasilimali za afya na elimu.⁸ Hizi ziliikuwa hatua muhimu kwa ujumuishaji wa kidijitali, na ilionyesha uwezekano wa juhudzi za maana zaidi za kuendeleza upatikanaji wa wavuti kwa wote.

Hata hivyo, cha kutia wasiwasi, ni kanuni ambazo zinahusu haki ya uhuru wa kujieleza. Usambazaji wa habari kuhusu mazingira ya janga hilo ulibainika kama jambo kuu, na kusababisha uchapishaji wa kanuni ambazo ni kosa kutangaza habari yoyote, kuitia chombo chochote, pamoja na mitandao ya kijamii kuhusu COVID- 19.⁹ Maagizo zaidi yalihitaji huduma za mawasiliano za kielektroniki, leseni, watoa huduma wa juu na watoa huduma za mtandao kuondoa habari bandia

6. Information and Communications Technology (“ICT”) COVID-19 National Disaster Regulations Notice 238 of 2020, <https://www.icasa.org.za/legislation-and-regulations/ict-covid-19-national-disaster-regulations>. This has recently been extended to March 2021, with an inclusion of licensing fees. See ICASA, “Fees for the extended use of the temporary radio frequency spectrum”, 27 November 2020: <https://www.icasa.org.za/news/2020/fees-for-the-extended-use-of-the-temporary-radio-frequency-spectrum>

7. Amendment of ICT COVID-19 National Disaster Regulations 43707 of 2020, https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/202009/43707gen500.pdf

8. Business Tech, (2020) “MTN announces massive price cuts and free data”, <https://businesstech.co.za/news/telecommunications/383443/mtn-announces-massive-price-cuts-and-free-data/>, and Fin24, (2020) “Vodacom to slash data prices by at least 30%, clients get free access to some websites”, <https://www.news24.com/fin24/Companies/ICT/vodacom-to-slash-data-prices-by-at-least-30-20200310>

9. Regulations issued in terms of the Disaster Management Act 57 of 2002 (2020) at regulation 11, https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/202003/regulations.pdf

zinazohusiana na COVID-19 kutoka kwenye majukwaa yao.¹⁰ Mwisho, jibu lililojadiliwa sana linahusu njia za kutafuta mawasiliano zilizopitishwa na serikali. Majibu katika suala hili yamepitiwa mara kadhaa, lakini mwishowe ilisababisha kanuni ambazo zilijumuisha vizuizi kadhaa muhimu vya faragha, pamoja na arifu ya mtumiaji na kifungu wazi kwamba kizuizi cha yaliyomo kwenye mawasiliano hayaruhusiwi. Hasa, jaji aliteuliwa kutekeleza wa kufuatilia mawasiliano.¹¹ Maendeleo ya hivi karibuni katika suala hili ni programu ya COVID Alert SA, inayotumia ufuatiliaji wa mawasiliano ya Bluetooth, ambayo inasemekana inategemea teknolojia.¹² ya kulinda faragha. Baadhi ya hatua hizi zimeibua wasiwasi mionganoni mwa wanaharakati wa faragha.¹³

UHURU WA KUJIELEZA

Kwa jumla haki ya uhuru wa kujieleza iliyolindwa kikatiba inaheshimiwa sana nchini Afrika Kusini.¹⁴ Mnamo mwaka wa 2020, Mahakama ya Kikatiba ilithibitisha kwamba “si kutia chumvi kuashiria haki ya uhuru wa kujieleza kama uhai wa demokrasia halisi ya kikatiba ambayo inaifanya iwe hai, thabiti na yenye amani. Muhimu zaidi, kujieleza huru ni jambo la lazima muhimu katika kubadilishana maoni maoni na uwajibikaji.”¹⁵ Licha ya hayo, kuna maendeleo kadhaa yanayohusiana na uhuru wa kujieleza ndani na nje ya mtandao ambayo inahimiza ufuatiliaji zaidi.

■ KUFURAHIA UHURU WA KUJIELEZA MTANDAO NI MNAMO 2020

Matumizi na ufurahiaji wa uhuru wa kujieleza mtandaoni yanazidi kuwa maarufu nchini Afrika Kusini.¹⁶ haswa watumiaji wengi wanapojiunga na mitandao ya kijamii kupata na kusambaza habari. Inakadiriwa kuwa kuna watumiaji milioni 22 wa mitandao ya kijamii nchini Afrika Kusini. Nafasi za mtandaoni huunda fursa mpya na za kufurahisha za ukuzaji wa uhuru wa kujieleza. Walakini, changamoto zingine zimetokea wakati wa kuvinjari nafasi hizi za kisasa. Yaliyoangaziwa hapa chini ni baadhi ya maendeleo ya kupendeza yanayohusiana na uhuru wa kujieleza mtandaoni.

Ya kwanza inahusiana na kesi kuhusu Tweet ya kudhalilisha.¹⁷ Mnamo Novemba 2020, Mahakama Kuu ya Rufaa iliamua kuwa taarifa hiyo iliyochapishwa kwenye Twitter ilikuwa ya kukashifu na isiyo halali, ilikubali kwamba “kuongezeka kwa mitandao ya kijamii kutaendelea kuzingatia eneo hili la sheria”, ikigundua ufikiaji wa maudhui yaliyotangazwa na wanachama wa kawaida wa jamii.¹⁸ Mahakama ilirejelea wasiiasi juu ya upotovu na upotoshaji habari kwenye mitandao ya kijamii.¹⁹ Hii inaashiria hatua muhimu kuelekea maendeleo ya uelewa wa kisheria wa kashfa katika muktadha wa mitandao ya kijamii huko Afrika Kusini.²⁰

10. Electronic Communications, Postal and Broadcasting Directions issued under Regulation 10(8) of the Disaster Management Act 57 of 2002 (2020) at regulation 5.1, <https://powersingh.africa/wp-content/uploads/2020/03/COVID-19-Electronic-Communications-Postal-and-Broadcasting-Directions-issued-in-terms-of-the-Disaster-Management-Act-26-March-2020.pdf>

11. Id.

12. See COVID Alert SA App, (2020), <https://sacoronavirus.co.za/covidalert/>

13. See for example Razzano, (2020) “Digital Hegemonies for COVID-19”, <https://globaldatajustice.org/covid-19/digital-hegemonies-south-africa> and Nortier, (2020) “COVID Alert SA app: The fine balance between public health, privacy and the power of the people”, <https://www.dailymaverick.co.za/article/2020-10-13-covid-alert-sa-app-the-fine-balance-between-public-health-privacy-and-the-power-of-the-people/>

14. Section 16 of Constitution provides that “everyone has the right to freedom of expression” subject to certain forms of speech that are not protected. South African Constitution, (1996), <https://www.gov.za/documents/constitution-republic-south-africa-1996>

15. Economic Freedom Fighters and Another v Minister of Justice and Correctional Services and Another [2020] ZACC 25 at para 1, <http://www.saflii.org/za/cases/ZACC/2020/25.html>

16. Datareportal, (2020) “South Africa”, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-south-africa>

17. The case was brought by Trevor Manuel, a prominent South African politician and former Minister of Finance against the Economic Freedom Fighters (EFF), South Africa's third-largest political party, as a result of a statement published by the EFF on Twitter in March 2019. Manuel v Economic Freedom Fighters and Others [2019] ZAGPJHC, <http://www.saflii.org/za/cases/ZAGPJHC/2019/157.html>. This matter raised interesting questions about Twitter defamation, the ordinary social media user, and the implication of ongoing publication. For further commentary see Singh, (2019) “Social Media defamation online: Guidance from Manual v Eff”, <https://altadvisory.africa/2019/05/31/social-media-and-defamation-online-guidance-from-manuel-v-eff/>

18. EFF and Others v Manuel [2020] ZASCA 172, at paras 57 and 64, <http://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/2020/172.pdf>

19. Id at paras 112-113.

20. It is necessary to note that this matter did not relate to criminal defamation. Criminal defamation remains in South Africa, it is not frequently used, and there have been suggestions to do away with it. See Freedom House above n 4.

“

Matumizi na ufurahiaji wa uhuru wa kujieleza mtandaoni yanazidi kuwa maarufu nchini Afrika Kusini, haswa watumiaji wengi wanapojiunga na mitandao ya kijamii kupata na kusambaza habari.

Maendeleo ya pili yanahu hali ambayo kampuni zinatumia vibaya michakato ya mahakama kumaliza uhuru wa kujieleza, kukandamiza na kuzuia kusema, na kuwatisha wale wanaowakosoa.²¹ Mnamo Aprili 2020, katikati ya kufungwa kwa Afrika Kusini na COVID-19, shirika la migodi linayofanya kazi nchini Afrika Kusini bila mafanikio lilitafuta kuzuia wanaharakati wa jamii kutumia mitandao ya kijamii ili kuzua wasiwasi na ukosoaji dhidi ya mgodi. Maombi ikiwa yangefanikiwa yangeweka mfano hatari ambao ungekuwa na athari mbaya kwenye hotuba ya bure kote na nje ya mtandao. Kwa bahati nzuri, ombi liliondolewa, na wanaharakati wa jamii wanaweza kuendelea kushiriki habari na kutoa maoni.

Ya tatu ni kuchapishwa kwa Rasimu ya Kanuni za Marekebisho ya Filamu na Machapisho na Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Dijitali.²² Kanuni ziliwekwa ili kutoa uwazi zaidi na mwelekeo juu ya jinsi maudhui ambayo husambazwa mtandao kwa faida ya kibiashara yameainishwa.²³ Walakini, kanuni hizo zilisababisha ghasia, na wasiwasi kwamba kanuni hizo zilikuwa za kibabe na jaribio la kudhibiti mtandao.²⁴ Asasi ya kiraia Shirika la Ufuatiliaji wa Vyombo vya Habari Afrika (MMA) liliwasilisha maoni juu ya Kanuni za Rasimu ikigundua kuwa kuna “athari kubwa kwa utekelezaji wa haki mkondoni, haswa haki ya uhuru wa kujieleza”.²⁵

21. Right2Know Campaign, (2020)“Mine abandons attempt to silence community activists”, <https://www.r2k.org.za/2020/09/23/statement-mine-abandons-attempt-to-silence-community-activists/>

22. Films and Publications Act, 65 of 1996, as amended, Draft Films and Publications Amendment Regulations, 2020, https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/202007/43495gen361.pdf

23. Kaminieth et al, (2020), “Film and Publications Amendment Act: Protecting, not censoring, our citizens in the digital age”, <https://www.dailymaverick.co.za/article/2020-08-27-film-and-publications-amendment-act-protecting-not-censoring-our-citizens-in-the-digital-age/>

24. Malinga, (2020), “Citizens reject ‘Internet Censorship Act’, threaten court action”, <https://www.itweb.co.za/content/rxP3jqBmBe9MA2ye>

25. Media Monitoring Africa, (2020), “Draft Films and Publications Amendment Regulations, 2020: Written Submission by Media Monitoring Africa”, <https://mediamonitoringafrica.org/wp-content/uploads/2020/08/200817-MMA-Submission-on-the-Films-and-Publications-Amendment-Regulations.pdf>

kwamba Rasimu ya Kanuni zinaunda mfumo amba o hauwezi kutekelezeka na hauwezi kutekelezeka, ambayo ni mbali na maoni bora ikizingatiwa kuwa "mfumo wa sasa wa udhibiti na sera kuhusu TEHAMA na maudhui mtandaoni nchini Afrika Kusini unachanganya, hauna uhakika na isiyoratibiwa, ambayo inaweza kuzidishwa na wigo mpana wa Rasimu ya Kanuni"²⁶ Kuna uwezekano wa kuwa na harakati zaidi juu ya Rasimu ya Kanuni mnamo 2021, iwe kwa njia ya marekebisho zaidi, au kwa njia ya kuchapishwa.

■ MATAMSHI YA CHUKI NA UCHOHEZI

Kwa upande wa kujieleza bila kinga, ni muhimu kwamba uelewa wa pekee wa matamshi ya chuki nchini Afrika Kusini unazingatiwa. Hii inafuatia uchunguzi wa Mahakama Kuu ya Rufaa mnamo 2019 amba o uligundua vifungu vya matamshi ya chuki ya Sheria ya Kukuza Usawa na Kuzuia Ubagazi wa Haki (Sheria ya Usawa) ni kinyume cha katiba.²⁷ Mahakama ya Kikatiba kwa sasa imebanwa na maswala mawili ya matamshi ya chuki ambayo yanaweza kuwa na athari kubwa kwa ufanuzi wa kisheria wa Afrika Kusini kwa matamshi ya chuki ambayo yataathiri jinsi matamshi ya chuki yanavyojaribiwa kila wakati na nje ya mtandao.²⁸ Kwa bahati mbaya, na katikati ya kutokuwa na uhakika wa kisheria, kumekuwa pia na kuongezeka kwa usambazaji wa maudhui ya kuumiza na kudhuru katika majukwaa ya mitando ya kijamii, na

udhihirisho mtandaoni wa chuki dhidi ya wageni,²⁹ ubagazi wa kijinsia na unyanyasaji,³⁰ na mivutano ya ubagazi wa rangi.³¹

Maendeleo mengine mashuhuri yanahusiana na uamuzi wa hivi karibuni wa Mahakama ya Katiba kuhusu uchochezi.³² Mahakama ya Kikatiba ilitangaza kifungu kinachohusiana na kuchochea katika Sheria ya Makusanyiko ya Machafuko ambayo haiendani na haki ya uhuru wa kujiele.³³ Jambo hili lilihusu taarifa ambazo zinadaiwa ziliwahimiza watu kuchukua ardhi, na kusababisha mashtaka ya jinai kwa kuchochea watu kuingia ndani. Wengi wa Mahakama ya Kikatiba walitoa matamko mashuhuri kuhusu uingizaji wa haki ya uhuru wa kujieleza. Wakati suala hili halikuwa juu ya uchochezi mtandaoni ni muhimu kutambua kwamba Muswada wa Sheria ya Makosa ya Mtandao, amba o ulipitishwa na Bunge zote mbili ya tarehe 2 Desemba 2020 na sasa upo mbele ya Rais unashubiriwa kutiwa saini, unashughulikia uchochezi katika Sura ya 2.³⁴ Hukumu hii inaweza kuwa na athari kwa jinsi mawasiliano mabaya yanavyo angaziwa katika Muswada, ambayo inaweza kuathiri jinsi uchochezi mtandaoni uneleweka na kushughulikiwa.

***Udhihirisho mtandaoni wa chuki
dhidi ya wageni, ubagazi wa kijinsia
na unyanyasaji, na mivutano ya
ubagazi wa rangi.***

26. Id.

27. The case concerned statements published in a news article which allegedly contravened section 10 of the Equality Act for advocating hatred based on sexuality. This prompted a challenge to the constitutionality of section 10. In 2019, the Supreme Court of Appeal declared the section unconstitutional and invalid. The Constitutional Court must decide whether to confirm the declaration of unconstitutionality. Qwelane v South African Human Rights Commission and Another [2019] ZASCA 167, <http://www.saflii.org/za/cases/ZASCA/2019/167.html>

28. See South African Human Rights Commission v Masuku case resources, <https://collections.concourt.org.za/handle/20.500.12144/36612?show=ful>.

29. Centre for Analytics and Behavioural Change (2020) "Interim report on xenophobia on South Africa Social Media", <https://drive.google.com/file/d/1aEkfwQfo-gower4Te9FIWRBj5NYql2Ii/view>

30. Iyer et al, (2020) "Alternate Realities, Alternative Internets: African Feminist Research for a Feminist Internet", https://www.apc.org/sites/default/files/Report_FINAL.pdf, See further, Gender Links (2018) "Glass Ceilings: Women in South African Media Houses": <http://www.womeninnews.org/ckfinder/userfiles/files/Glass-Ceilings-Report-19-October-2018.pdf>

31. Barlett, (2020) "In South Africa, Racial Tensions Simmer Amid a Pandemic", <https://foreignpolicy.com/2020/06/12/south-africa-coronavirus-pandemic-racial-tensions/>

32. Economic Freedom Fighters and Another v Minister of Justice and Correctional Services and Another above n 15.

33. Section 18(2)(b) of the Riotous Assemblies Act criminalises the incitement of others to commit "any offence". The South African Parliament has until November 2022 to rectify the constitutional defect in the Act.

34. Cybercrimes Bill B6D-2017, <https://pmg.org.za/bill/684/>

■ HABARI POTOFU NA HABARI MBAYA

Zaidi ya hayo hapo juu, wasiwasu juu ya uhalifu wa upotofu na upotoshaji wa habari unaongezeka kufuatia majibu ya kupuuza habari kwa polisi wa Afrika Kusini (SAPS). Kwa mara mbili tofauti SAPS imetoa maonyo kuhusu usambazaji wa habari zinazoenezwa kwenye mitandao ya kijamii. Onyo la kwanza lilipendekeza kuwa uchapishaji, usambazaji, utangazaji, au uenezaji wa habari za uwongo au habari bandia ni kosa.³⁵ Katika onyo la pili SAPS iliwasihii wanachama wa umma wasisambaze habari za potovu.³⁶ Mbali na kanuni za COVID-19 upotoshaji sio kosa la jinai nchini Afrika Kusini. Kabla ya hii, Afrika Kusini ilikuwa imeashiria uchaguzi wake kutoharamisha habari potofu. Hii inaonyeshwa wazi katika tofauti iliyo wazi kati ya Usaliti wa Mtandaoni na Muswada wa Usalama wa Mtandaoni na Muswada³⁷ wa hivi karibuni wa Makosa ya Mtandaoni.³⁸ Muswada wa awali aliharamisha usambazaji wa ujumbe wa data za uwongo. Hii imeondolewa kwenye toleo la hivi

karibuni la Muswada wa Mtandaon ambao haujumuishi vifungu ambavyo vitaifanya iwe kosa kutangaza ujumbe wa asili wa data. Kwa hivyo, matamshi ya SAPS yanahusu na yanaonekana kuoana na mienendo ya eneo yenye utata na taarifa potofu.³⁹

HAKI ZA FARAGHA

Mazingira ya faragha ya Afrika Kusini yameshudua maendeleo muhimu ya ulindaji wa data na uwezekano wa maendeleo kuhusu vitambulisho vyta dijitali kwa upande mmoja, na ukosefu wa ulindaji wa kutosha kuhusiana na hatua kadhaa ya ufuatiliaji kwa upande mwengine. Wakati haki ya faragha inalindwa kikatiba nchini Afrika Kusini,⁴⁰ matumizi yake katika mazingira ya dijitali ni wazo linaloibuka kwa watu wengi ambao wanaanza kupambana na uelewa unaobadilika wa kwanini faragha ni muhimu, nini maana ya habari ya kibinafsi, na athari za njia tofauti ambamo watendaji wa serikali na wasio wa serikali wanaweza kupoteza haki za faragha.

■ ULINDAJI WA DATA NA VITAMBULISHO VYA KIDIJITALI

Wakati wa 2020, Rais alileta vifungu muhimu vyta sheria ya ulindaji wa data ya Afrika Kusini - Sheria ya Ulindaji wa Habari za Kibinafsi (POPIA)⁴¹ kutumika, na kipindi cha neema cha mwaka mmoja cha kufuata. Haya yalikuwa maendeleo ya kukaribishwa kwa ulindaji wa data, zote mbili ili kuhakikisha kufuata sheria zinazohitajika, lakini pia kuhakikisha kuwa haki ya faragha zinatekelezwa katika kizazi cha kidijitali.⁴² POPIA itaanza

35. SAPS, (2020) "Media Statement: Angry protesters harm racehorses at stables in Port Elizabeth", <https://www.saps.gov.za/newsroom/msspeechdetail.php?nid=28349>

36. SAPS, (2020) "Media Statement: Police caution the public against the incessant peddling of fake news relating to human trafficking and kidnapping of women and children", <https://www.saps.gov.za/newsroom/selnewsdetails.php?nid=28467>

37. No. 40487 of 2016 at section 17(2), <https://www.justice.gov.za/legislation/bills/CyberCrimesBill2017.pdf>

38. Cybercrimes Bill above n 34.

39. See Communique of the 40th Ordinary Summit of SADC Heads of State and Government, (2020) https://www.sadc.int/files/8115/9767/2537/Communique_of_the_40th_SADC_Summit_August_2020_-ENGLISH.pdf. During the Summit Member States were urged to take pro-active measures to mitigate external interference, the impact of fake news and the abuse of social media, especially in electoral processes.

40. Section 15 of the South African Constitution.

41. 4 of 2013, <https://www.justice.gov.za/inforeg/docs/InfoRegSA-POPIA-act2013-004.pdf>

42. Singh, (2020) "Why POPIA is about rights – not just compliance", <https://altadvisory.africa/2020/06/23/why-popia-is-about-rights-not-just-compliance>

kutekelezwa tarehe 1 Julai 2021⁴³ Mnamo Desemba 2020, Sera Rasmi ya Usimamizi wa Vitambulisho ilichapishwa ili kutoa maoni.⁴⁴ Sera hiyo ni sehemu ya juhudhi za Afrika Kusini za kuongeza usimamizi wa kitambulisho na ukuzaji wa vitambulisho vya dijitali. Sera hiyo, bado iko katika hatua changa, ina uwezekano mkubwa wa kuwa na athari kubwa juu ya mfumo wa usimamizi wa vitambulisho Afrika Kusini ambao umewekwa kuwezesha daftari jumuishi la watu kidigitali litakavyokuwa ni salama, sahihi na la siri.

■ UFUATILIAJI

Kutoka kwa mtazamo wa ufuatiliaji, kumekuwa na maendeleo mawili ya kufurahisha ya sheria. Changamoto ya kikatiba kwa vifungu anuwai vya Udhibiti wa Kuingilia kwa Mawasiliano na Utoaji wa Sheria ya Habari inayohusiana na Mawasiliano (RICA),⁴⁵ ambayo inaruhusu ufuatiliaji wa serikali, iko mbele ya Mahakama ya Katiba.⁴⁶ Imesemekana kuwa RICA ni kinyume na katiba kwa kukosa kutoa kinga za kutosha, na kwa kuunda athari mbaya kwa haki ya faragha na haki za kikatiba zinazohusiana, pamoja na, uhuru wa kujieleza, uhuru wa vyombo vya habari, na ufikiaji wa Mahakama. Tukio lingine linahusiana na kuendeleza sheria katika kujibu maombi ya kutolewa kwa mitandao ya ufuatiliaji wa video za CCTV katika jiji la Johannesburg.⁴⁷ Wanaharakati wa faragha wana wasiwasi kuwa hii inafanywa kwa kukosekana kwa mfumo wezeshi unaowezesha amba ni kinyume na haki ya faragha

iliyolindwa kikatiba.⁴⁸ Inatumainiwa kuwa kinga madhubuti na inayofaa itatekelezwa hivi karibuni kwani utumiaji wa teknolojia mpya zinaweza kutishia kufurahiya haki za faragha.

UFIKIAJI WA MTANDAO

■ GHARAMA KUBWA YA DATA

Gharama kubwa za data za Afrika Kusini bado ni kikwazo cha msingi cha upatikanaji na uunganisho, na kwa hivyo kizingiti cha msingi kwa utekelezaji wa haki za dijitali.⁴⁹ Takwimu za hivi karibuni zinaonyesha kwamba takriban 63% ya watu nchini Afrika Kusini ni sehemu ya idadi ya dijitali kama watumiaji wa mtandao; Walakini, inaonekana ni 10.4% tu ya kaya za Afrika Kusini zinaweza kupata mtandao nyumbani, kwa watu wanaoishi vijijini takwimu hii inakuwa 1.7%.⁵⁰ Pengo kati ya vijijini/mijini linabaki kuwa la wasiwasi. Kwa bahati nzuri, kumekuwa na viashiria kadhaa ambavyo watendaji wa serikali na wasio wa serikali wanatafuta kuwezesha ufikiaji wa mazingira ya kidijitali. Kufuatia mapendekezo ya 2019 ya Tume ya Ushindani kwamba bei za data nchini Afrika Kusini zilikuwa juu sana na kwamba miundo ya bei ni "isiyokidhi matarajio ya masikini",⁵¹ mitandao ya mawasiliano ya simu ya rununu imeanza kupunguza bei zao. Hii inaweza kuchangia vyema kuendeleza upatikanaji wa mtandao nchini Afrika Kusini.⁵² Kwa kuongezea, ICASA imeanza mchakato wa maombi ya ugawaji wa wigo wa mahitaji

43. The Presidency, (2020) "Commencement of certain sections of the Protection of Personal Information Act, 2013", <http://www.thepresidency.gov.za/press-statements/commencement-certain-sections-protection-personal-information-act%2C-2013>

44. Department of Home Affairs, (2020) "Draft Official Identity Management Policy",

https://static.pmg.org.za/Draft_Official_Identity_Management_Policy_Version_with_Call_for_Comments.pdf

45. 70 of 2002, https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201409/a70-02.pdf

46. See Constitutional Court case resources for access to pleading and updates on the matter, <https://collections.concourt.org.za/handle/20.500.12144/36631>

47. Vumacam (Pty) Ltd v Johannesburg Roads Agency and Another 14867/2020, <https://powersingh.africa/wp-content/uploads/2020/07/vumacam-judgment.pdf>

48. Id. See further written submissions by Right2Know Campaign who intervened as amicus curiae, <https://powersingh.africa/2020/07/22/vumacam-pty-ltd-v-johannesburg-roads-agency-and-another/>

49. UNHRC, 'Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression' (2011) (accessible at https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf

50. Statista, (2020) "Digital population in South Africa as of January 2020" <https://www.statista.com/statistics/685134/south-africa-digital-population/> and Statistics South Africa, (2018) 'General Household Survey' (2018)

51. Competition Commission Data Services Market Inquiry, (2019) (accessible at <http://www.compcom.co.za/wp-content/uploads/2019/12/DSMI-Non-Confidential-Report-002.pdf>

52. ICASA, (2020) "Communications & Digital Technologies Ministry and ICASA welcome steps taken by the Competition Commission to facilitate data prices reduction at the retail level of the market", <https://www.icasa.org.za/news/2020/communications-digital-technologies-ministry-and-icasa-welcome-steps-taken-by-the-competition-commission-to-facilitate-data-prices-reduction-at-the-retail-level-of-the-market>

makubwa.⁵³ ICASA pia inafanya kazi na wadau anuwai kuelewa vizuri, pamoja na mambo mengine, hali ya soko la rejareja la rununu.⁵⁴ Matokeo ya mwisho ya mchakato huu yatakuwa na athari nzuri katika ufikaji na unganisho nchini Afrika Kusini. Hatua hizi za ICASA zimebekwa ili kuleta maboresho makubwa katika kufikia mazingira ya kidijitali. Maendeleo zaidi yaliyowekwa kuboresha ufikaji yalioneckana katika makubaliano ya utendaji yaliyosainiwa na Rais Ramaphosa na Waziri wa Mawasiliano na Teknolojia ya Digitali Stella Ndabeni-Abrahams.⁵⁵ Makubaliano hayo yanathibitisha kwamba Waziri lazima ahakikishe kwamba asilimia 80 ya idadi ya watu wanapata mtandao kufikia 2024 na gharama ya sasa ya data ya rununu inapaswa kupunguzwa kwa 50%.

■ MIUNDOMBINU YA KIDIJITALI

Zaidi ya juhudu zilizo hapo juu, kumekuwa na viashiria vya kuahidi vinavyoonyesha maendeleo ya miundombinu ya dijitali ya Afrika Kusini. 5G imekuwa maendeleo mashuhuri zaidi ya miundombinu ya dijitali ya 2020. Mitandao mikubwa ya rununu inatoa au inafanya kazi kwa kutoa ufikaji wa 5G kwa wateja wao.⁵⁶ Rasimu ya Sera ya upelekaji wa haraka wa mitandao ya mawasiliano ya kielektroniki ilichapishwa mnamo 2020.⁵⁷ Rasimu ya Sera imekusudiwa “kutoa ufanuzi juu ya upelekwaji wa mitandao na vifaa vya mawasiliano vya kielektroniki”⁵⁸ Kuchapishwa kwa Ripoti ya Tume ya Rais juu ya Mapinduzi ya 4 ya Viwanda ilikuwa wakati muhimu kwa mazingira ya dijitali ya Afrika Kusini.⁵⁹ Ripoti hiyo inaonyesha kuwa ujuzi wa kidijitali na ukuzaji wa miundombinu ya 4IR kutapewa kipaumbele. Kwa kuongezea, Ripoti hiyo inapendekeza kwamba Afrika Kusini itengeneze satellite ya

53. ICASA, (2020) "Invitation to Apply (ITA) notice to invite applications for the radio frequency spectrum licences for International Mobile Telecommunication (IMT) Spectrum band", <https://www.icasa.org.za/legislation-and-regulations/ita-for-the-radio-frequency-spectrum-licences-for-imt-spectrum-bands>.

54. ICASA, (2020) "Public Hearings on the Mobile Broadband Service Inquiry", <https://www.icasa.org.za/news/2020/public-hearings-on-the-mobile-broadband-services-inquiry>. This follows the 2019 publication and call for comment on the Discussion Document which makes various preliminary findings in respect of the current state of the retail market, spectrum, site access, roaming and mobile virtual network operators. See ICASA, (2019) "Discussion Document on The Markey Inquiry Into Mobile Broadband Services", <https://www.icasa.org.za/legislation-and-regulations/discussion-document-on-the-market-inquiry-into-mobile-broadband-services>.

55. Performance agreement between President Cyril Ramaphosa and Minister of Communications and Digital Technologies, (2020), https://www.gov.za/sites/default/files/The/PA_comm-dig-ndabeni-abrahams.pdf

56. Labuschagne, (2020) "South Africa's 5G prices and coverage – Vodacom vs MTN vs Rain", <https://mybroadband.co.za/news/5g/369289-south-africas-5g-prices-and-coverage-vodacom-vs-mtn-vs-rain.html#:~:text=Rain%20was%20the%20first%20to,Vodacom%20and%20MTN%20in%202020.&text=Rain%20claims%20its%20Premium%205G,150Mbps%2D200Mbps%20given%20enough%20spectrum>

57. Proposed policy and policy direction on rapid deployment of electronic communications networks and facilities, (2020), <https://www.ellipsis.co.za/wp-content/uploads/2015/11/Draft-Policy-Direction-on-Rapid-Deployment-of-Electronic-Communications-Networks-and-Facilities-22-July-2020.pdf>

58. It is necessary to note that the draft policy has caused a significant public outcry, chiefly, because the policy envisages permitting electronic communications network service licensees the right to enter upon and use private land for the deployment of such networks and facilities. See Winks, (2020) "Stella's 5G rollout plan raises tempers and questions of constitutionality", <https://citizen.co.za/news/south-africa/government/2330147/stellas-5g-rollout-plan-raises-tempers-and-questions-of-constitutionality/>

59. Report of the Presidential Commission on the 4th Industrial Revolution, (2020), <https://altadvisory.africa/wp-content/uploads/2020/11/Report-of-the-Presidential-Commission-on-the-Fourth-Industrial-Revolution.pdf>

mawasiliano ya geostation, ambayo itatoa unganisho bora kwa jamii zilizotengwa katika ukanda wa SADC.

■ KUTENGWA KWA KIDIJITALI

Kwa bahati mbaya, juhudhi za kufikia na miundombinu inaweza kubaki bila maana bila kuwepo na hatua zinazofaa kupunguza pengo la kidijitali na kukuza kwa ustadi ujuzi wa kidijitali.⁶⁰ Bila ujuzi unaohitajika, ushiriki wa maana na wenye bidii na huduma za mtandaoni hauwezekani.⁶¹ Nchini Afrika Kusini, pengo la kidijitali linapenyeza kwenye ukandamizaji wa kihistoria na unazidishwa katika muktadha wa ufikiaji wa ujuzi wa kidijitali.⁶² Ripoti ya hivi majuzi iligundua “kuwa ubaguzi wa ufikiaji wa mtando unadhoofisha zaidi haki ya usawa na ubaguzi, iliyohakikishwa na Katiba na chini ya sheria ya kimataifa ya haki za binadamu.”⁶³ Katika muktadha wa huduma ya afya, haswa linapokuja suala la kupata habari zinazohusiana na afya wakati wa janga, kutengwa kwa kidijitali kunaweza kuwa na athari kubwa kwa haki za habari, ambazo zinaweza kuhusisha safu ya haki zingine.⁶⁴

Pengo la kidijitali-jinsia, ingawa halijaenea nchini Afrika Kusini kama sehemu zingine za eneo hilo, bado lipo na ufikiaji wa mtando wa 60% kwa wanaume na 52% kwa wanawake.⁶⁵ Walakini, wasiwasi muhimu katika muktadha wa usawa na ujumuishaji unahusiana na unyanyasaji wa kijinsia mtandaoni.⁶⁶ Ni muhimukutambua kwamba wakati wa kufungwa nchini Afrika Kusini, Wanawake wa Umoja wa Mataifa walitoa taarifa wakitaka kukomeshwa kwa unyanyasaji wa mtando dhidi ya wanawake na wasichana nchini Afrika Kusini, wakati hakuna takwimu zilizorejelewa, taarifa hiyo na yenye we inaashiria changamoto kubwa.⁶⁷ Ilibainika, kikundi cha wadau wengi kimetaka njia inayowajibika kudhibiti vurugu za nyumbani zinazowezeshwa na teknolojia.⁶⁸ Hii inafuatia mchakato wa marekebisho ya sheria ambayo Bunge la Afrika Kusini linarekebisha sheria anuwai ili kukabiliana na janga la unyanyasaji wa kijinsia nchini. Inatarajiwa kwamba kuitia mchakato huu kutakuwa na utambuzi mkubwa kwamba sheria za Afrika Kusini zinahitaji kujibu changamoto za kisasa na zinazoendelea.

***kuwa ubaguzi wa ufikiaji wa mtando
unadhoofisha zaidi haki ya usawa na ubaguzi,
iliyohakikishwa na Katiba na chini ya sheria
ya kimataifa ya haki za binadamu.***

60. Universal Access to the Internet and Free Public Access in South Africa (2019) (Universal Access) (accessible at <https://internetaccess.africa/universal-access/>)

61. Media Monitoring Africa (2020) “Submissions on the Draft National Youth Policy for 2020-2030 (NYP2030)”, <https://mediamonitoringafrica.org/wp-content/uploads/2020/03/200316-MMA-Submission-on-the-NYP2030.pdf>

62. Violence Prevention Through Urban Upgrading, ‘Bridging the New Digital Divide’ (2019) (accessible at <http://vpuu.org.za/ict4d/digital-divide-south-africa/>)

63. Global Human Rights Clinic of the University of Chicago Law School; ALT Advisory, Acacia Economic and MMA, ‘Access Denied: Internet access and the right to education in South Africa’ (2020) at 17 (faccessible at <https://internetaccess.africa/wp-content/uploads/2020/09/Access-Denied-Report-2020-FINAL-min.pdf>)

64. Association for Progressive Communications (APC), (2020), “Closer than ever: Keeping our movements connected and inclusive – APC’s response to the covid-19 pandemic”, https://www.apc.org/sites/default/files/closerthanever_pp.pdf

65. Sornger et al, (2020), “Bridging the Gender Digital Gap”, https://www.g20-insights.org/policy_briefs/bridging-the-gender-digital-gap/. See also Power, (2020) “The gender digital divide and COVID-19: Towards feminist internet regulations in Southern Africa”, https://africaninternetrights.org/sites/default/files/Tina_Power.pdf

66. Iyer et al above n 30.

67. UN Women, (220) “Press statement: Calls for attention to cyber violence and its devastating effect on women and girls in South Africa”, <http://www.un.org.za/press-statement-calls-for-attention-to-cyber-violence-and-its-devastating-effect-on-women-and-girls-in-south-africa/>

68. Research ICT Africa, et al (2020) “Submissions on the Domestic Violence Bill”, <https://altadvisory.africa/wp-content/uploads/2020/10/Domestic-Violence-Amendment-Bill-B20-%E2%80%93-2020-Joint-Submissions-by-RIA-APC-ALT-FWA.pdf>

MAPENDEKEZO NA HITIMISHO

Njia ya kuendeleza haki za kidijitali nchini Afrika Kusini imekuwa na maendeleo kadhaa ya matumaini; Walakini, vizuizi nya ufkiaji, mapungufu yaliyopo katika mifumo ya kisheria na maendeleo kadhaa ya sheria yameibua wasiwasi.

Mapendekezo matatu muhimu yanaibuka.

- Kwanza, juhudzi za kukuza kwa ufanisi upatikanaji wa maana kwa kidijitali zinahitaji kupewa kipaumbele, na ufkiaji wa maana kwa watu wote nchini Afrika Kusini ndio lengo.
- Pili, maendeleo ya sheria na michakato ya marekebisho ya sheria inahitaji kujibu changamoto za kisasa, na inahitaji kuhakikisha kuwa ulinzi wa kutosha na mzuri unapewa wale wote wanaohitaji.
- Mwishowe, maamuzi yote, katika ngazi ya kutunga sheria, sera au taasisi, lazima yajulishwe na Katiba na ahadi za Afrika Kusini kwa sheria ya kimataifa ya haki za binadamu.

Afrika Kusini imesimama katika makutano muhimu: njia moja inaelekea kwenye mazingira mabaya ya kidijitali ambayo hayazingatii masharti ya haki za binadamu, wakati nyingine inahimiza uundaji wa ulimwengu salama mtandaoni, kupatikana na kujumuisha mtandaoni. Matumaini ni kwamba tunapoingia 2021, Afrika Kusini inachagua ya mwisho.

Tanzania ni nchi ya Afrika Mashariki yenye wakazi zaidi ya Milioni 55, kulingana na Ofisi ya Takwimu ya Tanzania.¹ Tanzania imekuwa chini ya utawala wa Chama Cha Mapinduzi (CCM), chama tawala, na upinzani mkali uliongezeka katika miaka kumi iliyopita wakati vyama vingi vya upinzani vikiibuka.²

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA TANZANIA

Sekta ya mawasiliano iko chini ya Wizara ya Uchukuzi, Ujenzi, na Mawasiliano. Walakini, chombo huru kinachoitwa Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano Tanzania (TCRA) kinashughulikia kanuni katika sekta hii. TCRA ilianzishwa chini ya Sheria ya TCRA Na. 12 ya 2003.³

Tanzania imechukua hatua mbaya katika miaka mitano iliyopita kuhusu haki za kidijitali, na kukiwa na ongezeko la sheria za sheria kufurahia uhuru wa mtandao. Kwa miaka mitano iliyopita, sheria kadhaa zimepitishwa kama sheria, zimerekebishwa ili kuzuia uhuru wa mitandao katika namna mbalimbali. Sheria kama vile Sheria ya Uhaliwa wa Mtandaoni ya mwaka 2015 imetumika kuwashtaki watumiaji wa mtandao wanaodhaniwa kuwa wanakosoa mamlaka ya rais au mamlaka zingine zilizo madarakani. Hii ilifuatiwa na sheria kama vile Sheria ya elektroniki na Mawasiliano ya Posta (Udhibiti wa SIM kadi, kanuni za maudhui ya mtandao na takwimu).

Ripoti hii imesheheni taarifa na data iliyotokana kwa kufanya utafiti, kupitia habari mbalimbali, muhtasari wa sera, ripoti za nchi, sera na kanuni pamoja na Katiba ya Jamhuri ya

**Ongezeko la sheria
za sheria kufurahia uhuru
wa mtandao.**

1. National Bureau of Statistics: Tanzania Figures, June 2019,

2. www.nationsonline.org/oneworld/tanzania.htm

3. www.tcra.go.tz

Muongano wa Tanzania. Vyanzo hivi vya taarifa zilinukuliwa kutoka kwa tovuti rasmi za serikali kama vile tovuti ya TCRA, tovuti ya Bunge na pia habari kutoka kwa vyombo vya habari vya kuaminika, mashirika ya kiraia, pia mitandao ya kijamii vya wanaharakati wa haki za binadamu. Ripoti ya nchi hii inaangazia athari za miongozo ya kushughulikia COVID-19 juu ya haki za kijiditali na ushirkishwaji, kufurahiya Uhuru wa kujieleza mtandaoni, sera za faragha, vitambulisho vya kidijitali na ufuatiliaji, ufikiaji wa mtandao, matamshi ya chuki, habari potofu na sheria za jinai, kiwango cha kutelekezwa upande wa kidijitali na athari kwa miundombinu ya haki za binadamu, jinsia na dijitali.

ATHARI ZA KANUNI YA COVID-19 KWA HAKI ZA KIDIJITALI NA UJUMUISHAJI

Tarehe 16 mwezi Machi mwaka 2020, Tanzania ilitoa ripoti ya kwanza ya idadi ya walioathirika na Virusi vya korona,⁴ Serikali ilitoa ripoti ya mwisho ya kesi 509 baada ya wakati huo iliachaka kutoa tena taarifa.⁵ Walakini, kwa nchi ambayo tayari imekuwa njia panda katika kutimiza upatikanaji wa haki za binadamu katika ukanda na uwepo wa rais aliyekosolewa kwa kupuuza haki za binadamu, janga hilo halikubadilisha mienendo ya mabadiliko ya upakanaji wa haki ya kijiditali lakini badala yake ilizidisha hali hiyo. Kwa kuzingatia janga hilo na jinsi ukanda huo ulivyochukua hatua madhubuti katikakutoa njia tofauti za kumaliza changamoto, Tanzania imewanyima raia wake haki yao ya kupata habari na uhuru wa kujieleza hata kuitia njia kama vile mitandao ya kijamii. Wakati Ubalozi wa Amerika nchini Tanzania ulipotoa ujumbe wa

tahadhari ya kiafya kwa raia wake kuhusu hali isiyojulikana ya COVID-19 nchini Tanzania, Kwanza TV ilishiriki kutoa habari hii kwenye ukurasa wake wa Instagram na ndio sababu leseni yake ilisitishwa.⁶

KUFURAHIA UHURU WA KUJIELEZA MTANDAONI 2020

Katika 2020, vyombo kadhaa vya habari vimesimamishwa kwa siku chache hadi miezi kadhaa. Mnamo Julai 2020, Kamati ya Maudhui ya Mamlaka ya Mawasiliano ya Tanzania iliihoji Kwanza Online TV huku ikitisemi kuwa akaunti yao ya Instagram ilikuwa na ujumbe amba haukuwa wa kizalendo na hasi kwa nchi. Kufuatia wito huo, Kwanza TV ilisema kuwa hawakupewa muda wa kutosha kujibu mashtaka hayo⁷ Mdhibiti muda mfupi baadaye alitoa taarifa kwamba chombo hicho kilichapisha maudhui yaliyopotosha kukiuka viwango vya kitaaluma, na kwa hivyo akasimamishwa kwa miezi 11.⁸

Wanaharakati na mashirika ya haki za binadamu walikuwa wamesema juu ya athari na matumizi ya sheria ya hivi karibuni ambayo ilipitishwa kama vile Sheria ya Mawasiliano ya Elektroniki na Posta, 2010 (EPOCA) kanuni ya maudhui ya mtandao na Sheria ya Makosa ya Mtandaoni kati ya zingine. Matumizi yake yalidhihirika zaidi wakati uchaguzi ulipokaribia. Matukio yalianza kwa kufungiwa makutano ya mtandaoni, uhamasishaji na kupeana taarifa. Katika miezi kadhaa kabla ya uchaguzi, wanaharakati, wakiongozwa na kiongozi mashuhuri wa kidini, na kwa ushawishi wa wanaharakati wa mtandaoni walianzisha maandamano kwa njia ya mtandao ambayo

4. VOA: Tanzania Confirms First Case of Coronavirus, March 2020, <https://www.voanews.com/science-health/coronavirus-outbreak/tanzania-confirms-first-case-coronavirus>

5. Worldometer: Tanzania COVID Cases, November 2020, <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/tanzania>

6. Reporters without borders: Tanzania suspends another media outlet over its COVID-19 coverage, July 2020, <https://rsf.org/en/news/tanzania-suspends-another-media-outlet-over-its-covid-19-coverage>

7. TCRA Twitter Handle: Taarifa kwa Vyombo vya Habari, July 2020, https://twitter.com/TCRA_Tz/status/1280137947199782919?s=20

8. CPJ: Tanzania bans Kwanza Online TV for 11 months citing 'misleading' Instagram post on COVID-19; July 2020, <https://cpj.org/2020/07/tanzania-bans-kwanza-online-tv-for-11-months-citing-misleading-instagram-post-on-covid-19/>

yalifanyika hadi karibu na siku ya uchaguzi ukitaka tume huru ya uchaguzi.⁹ Uhamasishaji huu ulifanywa sana mtandaoni kuitia mtandao wa Twitter huku wafiasi wao wengi wakituma picha wakiwa wamevaa mavazi meupe kama maandamano ya kimya. Miogoni mwa mambo yaliyokatazwa katika sheria mpya za maudhui ya kimtandao ni pamoja na “maudhui ambayo yanahusika katika kupanga, kuandaa, kukuza au kutaka migomo, maandamano au mengineyo ambayo yanaweza kusababisha machafuko ya umma”¹⁰

FARAGHA, VITAMBULISHO

VYA KIDIJITALI NA UFUATILIAJI

Wakati Tanzania bado haina sera ya kulinda data na faragha, katiba yake inahakikishia haki ya faragha, hata hivyo hii haionyeshwi kwa sheria zinazohusika. Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Posta (Kanuni za SIM kadi) ilichapishwa mnamo 7 Februari 2020 na kuifanya iwe lazima kwa watumiaji wote wa SIM kadi nchini Tanzania kusajili SIM kadi zao kibaiyometrika.¹¹ Hatua ya kusajili kadi za SIM kwa mfumo wa baiyometrika inatokana na sharti kwamba mtu ana nambari ya kitambulisho cha kitaifa (NIN) na / au kitambulisho ili kusajiliwa; Walakini, bila sheria inayosimamia ulinzi wa data na faragha, hii inaweza kudhur watu. Kwa sharia hii, watu hutakiwa kutoa data ya kibinafsi inayoweza kupatikana na taasisi za umma kama vile Mitandao ya simu. Sheria nchini Tanzania bado hazihakikishi haki ya kuwasiliana bila kujulikana kwenye mtandao kuondoa haki ya kutokujulikana.

UFIKIAJI WA MTANDAO

Hivi karibuni, Mamlaka ya Mawasiliano ya Tanzania (TCRA) ilitoa ripoti juu ya ongezeko wa watumiaji wa mtandao kufikia million 27, pakiwa na ongezeko la watumiaji wapya zaidi ya milioni katika vipindi viwili vya robo mwaka vya mwaka 2020.¹² Kutokana na utafiti uliofanywa na ICT Africa, katika kipindi cha robo mwaka wa 2020.¹³ Nchini Tanzania GB moja (1) iligharimu Dola za Kimarekani 2.17¹⁴ kuifanya iwe ya juu zaidi katika ukanda wa Afrika Mashariki licha ya ukweli kwamba mnamo Septemba 2019 ilikuwa na gharama ya chini zaidi katika eneo hilo. Utafiti wao unalinganisha bei ya GB moja (1) ya matumizi ya wavuti kwa kila siku kwa kuzingatia malipo ya jumla ya Watoa Huduma za Mtandao (ISPs) katika kila nchi. Kwa kulinganisha na kiwango cha maisha cha Watanzania, ambao Pato la Taifa kwa kila mtu kufikia 2019 kulingana na benki ya dunia ni Dola za Kimarekani 1122,¹⁴ inafanya matumizi ya broadband kuwa chaguo kwa watumiaji wengi. Kwa sababu ya ukosefu wa chakula, data sio kipaumbele katika maisha yao ya kila siku na kusababisha kujidhibiti au kujiondoa kwenye utumiaji wa mtandao. Wakati watumiaji wa mtandao wamekua, pengo la utofauti, na vile vile changamoto ya ufikiaji wa huduma vijijini na mijini bado zipo na ugatuzi wa fursa zilizomo.

9. Twitter: Maria Sarungi tweets on wearing white attires as a silent protest requesting an independent electoral body, June 2020, <https://twitter.com/mariastsehai/status/1277572130851479552?lang=en>

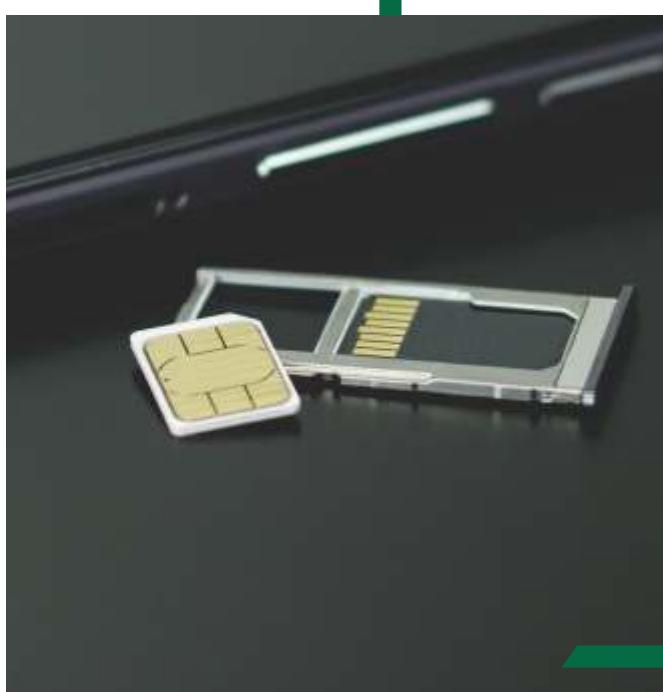
10. TCRA:The Electronics and postal communications (online content regulations),2020, [https://www.tcra.go.tz/document/The%20Electronic%20and%20Postal%20Communications%20\(Online%20Content\)%20Regulations,%202020](https://www.tcra.go.tz/document/The%20Electronic%20and%20Postal%20Communications%20(Online%20Content)%20Regulations,%202020)

11. Clyde and Co: SIM card registration in Tanzania, July 2020, <https://www.clydeco.com/en/insights/2020/07/sim-card-registration-in-tanzania>

12. Tanzania Communications regulatory authority: Quarterly communication statistics, September 2020, <https://www.tcra.go.tz/publication-and-statistics/statistics>

13. Research ICT Africa Mobile Pricing (2020), https://researchictafrica.net/ramp_indices_portal

14. World bank data indicator (2019), <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=TZ>

“

**Sheria ya Mawasiliano ya
Kielektroniki na Posta (Kanuni za
SIM kadi) ilichapishwa mnamo 7
Februari 2020 na kuifanya iwe
lazima kwa watumiaji wote wa
SIM kadi nchini Tanzania kusajili
SIM kadi zao kibaiyometrika.**

MATAMSHI YA CHUKI, UPOTOSHAJI NA SHERIA ZA MAKOSA YA JINAI

Tanzania haina sheria mahususi inayoshughulikia matamshi ya chuki kama nchi zingine zinavyo lakini ina sheria kadhaa ambazo zinashughulikia baadhi ya changamoto hizi. Kanuni ya Maudhui ya Mtandaoni ya mwaka 2020 katika kifungu cha 16, kifungu cha 3 (m) inasema kuwa kati ya mambo yaliyokatazwa ni pamoja na “maudhui ambayo yanaendeleza au kupendelea kile kinachowezwa kusababisha uchochezi, chuki, ubaguzi wa rangi.” Kanuni hiyo hiyo pia inashughulikia wasiwasi juu ya “maudhui ambayo yanakusudia uchapishaji wa habari kwa kusudi la kubeza, kudhalilisha au kudhuru sifa, hadhi au hadhi ya Tanzania”¹⁵

KIWANGO CHA KUTENGWA KIDIJITALI NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Wanafunzi wa Kitanzania katika shule ya msingi wanatakiwa kujifunza masomo ya Teknohana na Mawasiliano (ICT) katika somo linaloitwa “Tehama” hata hivyo shule nyingi za umma hazina ufikiaji wa kompyuta au mtandao, na kuifanya kuwa mada zaidi ya nadharia. Ufikiaji wa mtandao umeenea zaidi katika maeneo ya mijini kuliko maeneo ya vijijini, na kufanya ufikiaji kuwa wa changamoto kwani uwekezaji mkubwa wa miundombinu unafanywa katika maeneo ya miji ambapo soko ni pana. Matokeo yake kunakuwa na ukosefu wa ugatuzi wa fursa na vile vile wengi wananyimwa upatikanaji wa haki kama vile haki ya kupata habari.

¹⁵. Section 16 of the online content regulations (2020),

[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj55tnO-JPuAhWGUCAKHQonBpsQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2Fwww.tcra.go.tz%2Fdocument%2FThe%2520Electronic%2520and%2520Postal%2520Communications%2520\(Online%2520Content\)%2520Regulations%2C%25202020&usg=AOvVaw0WCGjG0L_0jqPC3XhiYGk](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwj55tnO-JPuAhWGUCAKHQonBpsQFjAAegQIAxAC&url=https%3A%2Fwww.tcra.go.tz%2Fdocument%2FThe%2520Electronic%2520and%2520Postal%2520Communications%2520(Online%2520Content)%2520Regulations%2C%25202020&usg=AOvVaw0WCGjG0L_0jqPC3XhiYGk)

JINSIA NA TEHAMA

Wakati sheria kama vile Sheria ya Uhalifu wa Mtandaoni inashughulikia changamoto kama ya unyanyasaji wa kimtandao, sharia hizo sio za kijinsia kwani hazishughulikii mapungufu kwa njia ya vurugu za mkondoni, unyang'anyi, unyanyasaji, na matumizi mabaya ya picha / video, haswa kwa

wanawake. Ukoefu sera ya usalama wa data na sera ya faragha huacha vikundi maalum kama vile wanawake walio katika hatari ya unyanyasaji wa kijinsia unaotokana na teknolojia na kusababisha udhibiti wa kibinafsi na kujiondoa kwenye utumiaji wa mtandao.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Tanzania imepoteza sifa ya kusimamia demokrasia na haki iwe ni mtandaoni au nje ya mtandao. Kwa kutumia sheria na kuzimwa na kufungwa kwa wavuti hivi karibuni, wamejitenga mbali na kulinda nafasi za raia, kile kinachoitwa “uwanda wa mbele wa demokrasia”, kwa kubana uhuru na haki za watu.

Ili kuhakikisha kuwa sauti za raia hazinyamazwi na njia zao za kutumia haki hazinyimwi, ni muhimu kwamba Tanzania ipitie tena katiba yake na kuhakikisha kuwa haki na uhuru umehakikishiwa kama vile Kifungu cha 16 cha Katiba kinachotambua haki ya faragha. Kifungu hiki kinasema kwamba “kila mtu anastahili kuheshimiwa na kulindwa na utu wake, faragha ya mtu mwenyewe, familia yake na maisha yake ya ndoa, na heshima na ulinzi wa makazi yake na mawasiliano ya kibinafsi.”¹⁶ Katiba inapaswa kuongezewa na sheria na sera zinazoipa kipaumbele haki hii.

Tanzania inapaswa kuzingatia njia zinazojikita katika utoaji wa haki za binadamu wakati wa kutunga kanuni ambazo zitasababisha shida kati ya wamiliki wa haki na watoa dhamana kuhakikisha upatikanaji sawa wa fursa zinazotolewa katika ulmwengu wa nje ya mtandao na wa mtandaoni. Ili kuhakikisha ujumuishaji wa dijitali, sera za Teknohana na mawasiliano (ICT) nchini Tanzania zinahitaji kushughulikia mahitaji ya vikundi maalum kama vile wanawake na watu wenye ulemavu. Tanzania bado ina safari ndefu ya kuhakikisha haki na ujumuishwaji katika ulmwengu wa kidijitali lakini njia nzuri ya kuanza ni kuweka vigezo sahihi nya maendeleo ya sera ambayo inakuza ujumuishaji katika kufanya maamuzi na kuhakikisha kuwa inazingatia watu.

¹⁶. The constitution of the United Republic of Tanzania(1977), www.parliament.go.tz/publication/journals

Togo ni nchi iliyoko pwani mwa Afrika Magharibi, inayopakana na Ghana, Benin na Burkina Faso na yenyewe wakazi takribani watu milioni 7.8. Umaskini na ukosefu wa usawa unabaki kuwa wa hali ya juu sana, haswa katika maeneo ya vijijini ambapo asilimia 69 ya kaya wanaishi chini ya kiwango cha umaskini mnamo 2015.¹ Kielelezo cha kiwango cha Mtaji wa Binadamu nchini (HCl) 0.41.²

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA TOGO

Chama tawala, the Union for the Republic (UNIR), kwa miaka kadhaa kimekuwa mstari wa mbele kwenye siasa. Hivi sasa kinashikilia viti 59 kati ya 91 katika Bunge la Kitaifa kufuatia uchaguzi mkuu wa 2018. Uchaguzi wa urais, uliofanyika mnamo Februari 22 2020, ulimchagua tena Faure Gnassingbé kuwa Mkuu wa nchi. Faure Gnassingbé anaingia muhula wake wa nne wa miaka mitano tangu alipochaguliwa kwa mara ya kwanza mnamo 2005. Kwa mara ya kwanza katika miaka 32, Togo ilifanya uchaguzi wa mitaa mnamo Juni 2019 kuchagua madiwani wake wa manispaa. UNIR ilishinda viti vingi (viti 878 kati ya viti 1,490).

Kulingana na Hootsuite na We are social,³ mnamo Januari 2020 kulikuwa na watumiaji milioni 1.71 wa mtandao huko Togo. Idadi ya watumiaji wa mtandao huko Togo iliongezeka kwa 124,000 (+ 7.8%) kati ya 2019 na 2020. Kupenya kwa mtandao huko Togo kulikuwa 21% mnamo Januari 2020. Kuna watoa huduma watano wa mtandao⁴ (ISPs) nchini, pamoja na waendeshaji wawili wa simu za rununu (Togocom and Atlantic Telecom). Kutokana na pengo kubwa la upeo wa mtandao, kuna pengo kubwa kati ya ubora wa

**1.71 Million
Internet users in Togo**

1. It should be noted that the poverty has decreased from 61,7% to 53,5% between 2006 et 2017.

2. <https://www.banquemonde.org/fr/country/togo/overview>

3. <https://datareportal.com/reports/digital-2020-togo>

4. Il s'agit de Café Informatique, Togocom, Teolis, GVA Togo (Groupe Vivendi Africa) et Atlantic Telecom Togo

unganisho katika maeneo ya mijini na vijijini. Kwa mujibu wa GSMA, kiwango cha kupenya kwa mtandao wa simu ni 36%.⁵

Gharama ya muunganisho wa mtandao, inayodhaniwa kuwa kati ya gharama ya juu zaidi katika ukanda wa Afrika Magharibi, kwa ujumla ni swala lenye changamoto kwa watumiaji na limekuwa swala la migomo, ilioandaliwa na watumiaji, wa huduma za mtandao. Kwa mfano, kwa wateja wa simu ya rununu ya Togocom, gharama ya GB 2 na uhalali wa siku 30 ni FCFA 5,000 (takriban USD 9.02). Ni muhimu kutambua kwamba mnamo Novemba 16 2020 Mamlaka ya Udhibiti wa Mawasiliano ya Kielektroniki na Machapisho (ARCEP) iliwalishwa waendeshaji wawili wa simu za rununu kuwa gharama zao kubwa za mawasiliano ambazo zingeweza kuchangia gharama ya kuunganisha.⁶

Mbali na gharama kubwa zinazohusiana na matumizi ya mtandao, watumiaji hawaridhiki na kipindi cha uhalali kilichotengwa kwa matumizi ya data ya rununu. Katika soko, ushindani ni mdogo na huduma za mtandao hazitofautiani sana kutoka kwa mtoe huduma mmoja hadi mwengine. Mgawanyiko mkali wa soko la simu ya rununu una athari kwa gharama na huduma anuwai, ikilinganishwa na nchi za eneo la Kifaransa la Afrika Magharibi. Kwa mfano, baadhi ya watumiaji wa mkonga wa taifa wanalamika, sio tu ubora wa mtandao, lakini pia kuhusu ubora wa usambazaji na ubora wa ufundi ambao kwa ujumla unafanya kazi wakati wa masaa ya kutoa huduma tu.

HAKI ZA KIDIJITALI NA NJIA YA HAKI ZA BINADAMU

Nchini Togo, haki za dijitali bado zinabaki kuwa kitu kipyta na dhana hiyo sio lazima ihusishwe na ile ya haki za binadamu kwa jumla. Kuna ukosefu mkubwa wa maarifa na raia kwenye haki zao. Kwa kuongeza, mfumo wa elimu haukuzi upatikanaji wa ujuzi wa kimsingi wa kiteknolojia, hali ambayo inamaanisha kuwa idadi ya watu kwa jumla inaonekana kupuza haki zake za kidijitali. Ijapokuwa katika miaka ya hivi karibuni kumekuwa na shauku kubwa kwa upande wa mbunge juu ya maswala ya kidijitali. Nia inayoonyeshwa haionekani kuwa ya kumlinda raia, lakini badala ya kubadilisha sera za Serikali kwa mfumo wa ulimwengu wa

5. <https://www.mobileconnectivityindex.com/#year=2019&zonelocode=TGO&analysisView=TGO>

6. L'ARCEP met en demeure Togocel et Moov pour pratiques de différenciation tarifaire, <https://www.republiquetogolaise.com/telecoms/1611-4849-l-arcep-met-en-demeure-togocel-et-moov-pour-pratiques-de-differenciation-tarifaire>

kidijitali. Ni dhahiri kuwa haki muhimu za Serikali huongoza kuchukua maamuzi kuhusu ulindaji wa data ambayo kwa mara nyingi haina umaarufu.

Habari kutoka Togo bado zinajulikana na kuzimwa kwa wavuti ambayo ilitokea jioni ya Siku ya Uchaguzi (Februari 22 2020) ambayo ilikuwa na athari kubwa za kiuchumi.⁷ Kulingana na utafiti wa kundi la Wachunguzi wa Uvurugaji wa Mtandao, yaani Open Observatory Network Interference (OONI), Togo ilikata ufikiaji wa huduma kadhaa za mtandao wakati wa uchaguzi.⁸ Matokeo ya majaribio yaliyofanywa wakati wa uchaguzi yalionyesha kuwa maombi ya kutuma ujumbe mfupi kama vile WhatsApp, Facebook Messenger and Telegram yalizuiwa kwa waendeshaji wawili wa simu za rununu: Togocom and Atlantique Telecom (mara nyingi hutumiwa na raia kwa ufikiaji wa mtandao) wakati programu tatu zilipatikana kwenye Canalbox network ya Vivendi Africa Togo Group, mmoja wa watoa huduma wa mtandao wa kudumu, alionyesha kuwa kuzuia mtandao ultokana na utofauti wa njia za ufikiaji wa mtandao.

Kuna uwezekano mkubwa kwamba njia hii inaonyesha ukweli kwamba nia ya mamlaka katika kuzima mtandao ilikuwa kupunguza sana upatikanaji wa sehemu ya idadi ya watu inayoaminika kuwa nyeti zaidi kwa maandamano ya kisiasa, vijana, bila kujali hatari ya kukata mtandao nchi nzima. Mnamo mwaka 2020, hata hivyo, Taifa la Togo lilishutumiwa na Mahakama ya Haki ya ECOWAS kwa kukata kwa sehemu kubwa ambayo ilitokea mnamo 2017 katika muktadha wa maandamano ya kisiasa.⁹ Kuhusu suala la haki za kidijitali, michakato inachukuliwa ndani ya asasi za kiraia. Muswada uliodhaminiwa na taasisi,

Afrotribune, inayo adhimia kukuza haki za kidijitali na uhuru. Mnamo mwaka wa 2020, toleo la nane la Jukwaa la Utawala wa Mtandao liliandaliwa na kulenga upatikanaji na gharama ya unganisho wa mtandao.¹⁰ Iliyoandaliwa kila mwaka, jukwaa hili linafungua mjadala kuhusu sera ya sekta ya serikali na linahudhuriwa na wadau wote wa mtandao. Hivi karibuni, habari zimeenea za madai ya ujasusi wa kmtandao kwa viongozi wa kisiasa na dini ukifanywa na Serikali.¹¹ Serikali bado haijatangaza msimamo kuhusu suala hilo.

MFUMO WA KISHERIA

WA MTANDAO

Mfumo wa kisheria wa mtandao kwa taratibu unaanza kuchukua sura mpya nchini Togo. Kwa miaka miwili iliyopita, kumekuwa na nia kubwa na shughuli za kidijitali kwa wabunge. Mnamo 2018 bunge la Togo lilipitisha sheria ya ulinzi wa mtandao na dhidi ya makosa ya mtandao. Mwaka mmoja baadae, sheria ya data za kibinagsi ilitungwa. Sheria hii ilianza Octoba, 29 2019, katika ulindaji wa data. Sheria hizi zinadhibiti uhuru wa raia mtandaoni na kukandamiza vitendo vya kukosoa mtandao kama vile matamshi ya chuki, uendelezaji wa ponografia ya watoto, usambazaji wa habari potufu (infox), shambulio la utu wa binadamu, n.k.

***Kulingana na utafiti wa kundi la
Wachunguzi wa Uvurugaji wa Mtandao,
yaani Open Observatory Network
Interference (OONI), Togo ilikata ufikiaji
wa huduma kadhaa za mtandao
wakati wa uchaguzi.***

“”

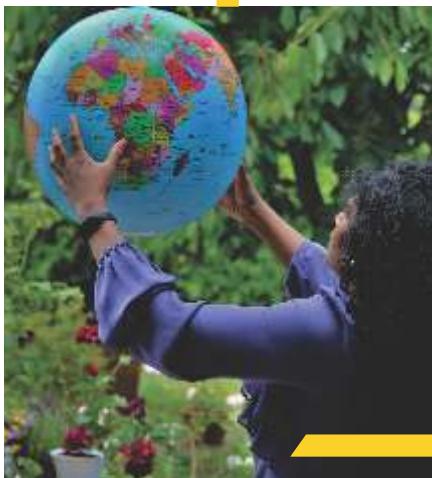
7. <https://jurigeek.law.blog/2020/09/13/pourquoi-coupe-t-on-internet/>

8. OONI uses a free program to detect censor, surveillance and manipulation of the traffic on internet

9. <https://www.agenceecofin.com/gestion-publique/0107-78064-le-togo-condamne-par-la-cour-de-justice-de-la-cedeo-pour-les-coupures-dinternet-de-2017>

10. <https://www.techenafrique.com/2020/10/togo-le-forum-national-sur-la-gouvernance-internet-cest-du-15-au-16-octobre/>

11. How did Togo use the Israeli program Pegasus to spy on religious catholics and opponents, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2020/08/03/au-togo-un-espion-dans-les-smartphones_6048023_3212.html

“

Kuhusu suala la haki za kidijitali, michakato inachukuliwa ndani ya asasi za kiraia. Muswada uliodhaminiwa na taasisi, Afrotribune, inayo adhimia kukuza haki za kidijitali na uhuru.

Mfumo wa kisheria wa data ya kitambulisho cha bayometriki uliwekwa na sheria ya hivi karibuni kuhusu utambuzi wa watu wa asili ya nchi ya Togo (e-ID Togo),¹² na Wabunge (MEPs) walipiga kura mnamo Septemba 3 2020. Sheria hii inaahidi njia za kudhibiti usimamizi wa data za kibayometriki za raia; kwa hivyo ni sheria ya pili ambayo inasimamia data ya kibinafsi. Ikumbukwe kwamba rasimu ya sheria na sera sio jambo linalowasilishwa ili kuwaruhusu raia kutoa msimamo na kumiliki maudhui anuwai ya sheria. Togo ilisaini Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandao na Ulindaji wa Takwimu za Kibinafsi¹³ (Malabo Convention) mnamo Aprili 2 2019 bila kuiridhia hadi leo. Katika ngazi ya kikanda, ya mfumo wa ikolojia wa sheria ya ECOWAS, kuna Ziada ya Kifungu A/SA.1/01/10 kuhusu ulindaji wa data ya kibinafsi, ambayo Togo ni mwanachama. Ikumbukwe kwamba sheria za Togo bado zinafuata mfumo wa kisheria wa ahadi za kimataifa.

ATHARI ZA COVID-19 KWA HAKI ZA KIDIJITALI NA UJUMUISHAJI

Kwenye suala la COVID-19, kuanzia Machi 2020, hatua ambazo zilipaswa kuchukuliwa na Taifa zilisababisha kuzingatiwa kwa mtandao kama njia mpya kwa serikali kusimamia changamoto. Vitu vichache muhimu vinaweza kuzingatiwa, pamoja na uzinduzi wa serikali wa mpango wa msaada wa kifedha wa kidijitali kwa wale walioathirika sana na janga hilo. Mpango huu, uitwao Novissi, uliweka wazi kuwa mpango kamili wa utambulisho wa idadi ya watu utaepuka usawa katika muktadha ambapo utumiaji wa data za uchaguzi ulisababisha kutengwa kwa watoaji.¹⁴

Kwa kuongezea, janga hilo liliangazia uelewa mdogo wa kidijitali kwa raia katika maeneo ya vijijini. Wazee na wale wasio na elimu wanaonekana kuachwa. Kwa kuongezea, kuongezeka kwa

12. The Togo e-ID project is supported by the World Bank through the West Africa Unique Identification for Regional Integration and Inclusion (WURI) program. This program aims to provide government-recognized unique identification credentials to all individuals in participating countries, regardless of their nationality, legal status or place of residence. The program involves Côte d'Ivoire, Guinea, Benin, Burkina Faso, Niger and Togo.

13. <https://www.internetsociety.tg/internet-et-securite-des-donnees-a-caractere-personnel-quelles-solutions-pour-lafrigue/>

14. The government preferred to rely on the electoral database, which was considered more inclusive and complete than the identity card database, even though there were a significant number of abstainers in protest at the way the electoral census was organized.

utumiaji wa mtandao wakati wa janga kwa shughuli za kitaalam kumetoa mwangaza mpya kwa swali la gharama ya mawasiliano ya simu na ufikiaji wa mtandao.

Kwa kuongezea, hii ilisababisha umma kuchukua hatua ya usalama wa data ambayo ilitumika kufuatilia wasafiri.¹⁵ Ikumbukwe kwamba uhuru wa kujieleza mtandaoni ambao ulionekana kuboreshwa sana¹⁶ kutokana na uwezo wa (hasa waandishi wa habari) kujieleza wenyewe kwenye mada tofauti kwenye mitandao ya kijamii bila woga,

isipokuwa kuchapisha taarifa za uwongo, inakabiliwa kwa ukandamizaji na kupunguzwa kwa mtandao wa hivi karibuni¹⁷ na ugumu wa vyombo vyta habari nya mtandaoni kutangaza kwa uhuru bila kuleta usumbufu katika huduma zao.

Kutokana na kujihusisha kwake na msimamo mkali wa vurugu, Habari potofu ni mada kubwa kwenye ufatiliaji wa mitandao ya kijamii, kwenye ngazi za ulinzi na wananchi. Michakato (kama vile Togochek)¹⁸ inatekelezwa kuongeza uelewa kwa wananchi.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Ikumbukwe kwamba kila mwaka, mabadiliko makubwa yanafanywa kuhusu maswala yanayozunguka mtandao, lakini mengi bado yanatakiwa kushughulikiwa. Utawala wa mtandao umekuwa moja ya tafakari ya kiwango cha demokrasia na utawala bora.

Ili kukuza haki za mtandao nchini Togo, ni muhimu kwamba:

- Jitihada zifanyike kwa mujibu wa kufikia mtandao, gharama na kuunganisha, pia na ubora wa mtandao wenyewe kwenye uwanda mkubwa;
- Watoa huduma za mtandao wanatakiwa kuhamasishwa kuweka mbele masilahi ya wateja wao kwa kutoa huduma zenye ubora na kufanya kazi mrejesho wanaopokea muda wote (malalamiko na maoni ya uboreshaji);
- Wananchi wanapaswa kufahamu haki zao za kidigitali na serikali iache kufikiria mtandao ni sehemu ya vikwazo kwa watu kujieleza. Kwa muktadha huu, kuitishwa kwa sheria juu ya haki na uhuru wa kidijitali itakuwa sahihi;
- Mwisho, utawala wa kimtandao ulio wazi , wakiwemwo wadau wote, bado kunahitajika uimarishaji.

15. For example, the TogoSafe application is mandatorily downloaded by travelers landing at the Gnassingbé Eyadema International Airport and is monitored to ensure compliance with the mandatory quarantine.

16. It should be noted, however, that the 2020 World Press Freedom Index by Reporter Without Borders ranked Togo 71st out of 181 countries. The country had occupied the 76th place in 2019. It was reported that on the day the presidential election results were declared, the Supreme Court of Justice ordered the blocking of the opposition coalition's websites, <https://rsf.org/fr/ranking/2019#>

17. AD216: La liberté d'expression au Togo serait-elle mise en quarantaine en période de crise?

<http://afrobarometer.org/fr/publications/ad216-la-liberte-d-expression-au-togo-serait-elle-mise-en-quarantaine-en-période-de>

18. <https://www.togochek.com/>

Utafiti Maalum: Programu ya TogoSafe na usajili wa data

Imeandaliwa na Seyram Adiakpo

Programu ya TogoSafe ilianzishwa na Wizara ya Posta na Uchumi wa Kidijitali ya Togo kwa muktadha wa COVID-19, kufuatilia wasafiri nchini. Programu ilikuwa ya lazima kwa wasafiri wote waliokuwa wanawasili nchini Togo. Kando na upakuaji wa program wa lazima, msafiri anahitajika kujisajili sambamba kwenye wavuti wa serikali. Hata hivyo, kwa sababu kadha, programu inawasilisha masuala yanayohusiana na haki za kidijitali na ukiukaji wa uhuru.

Kwenye suala la data, masharti ya matumizi hayaelezei lolote. Inasemekana tu kuwa programu iliundwa “kufuatilia mienendo ya watumiaji lakini sio kufichua maisha yao ya siri” Hakikisho hili fupi linafanywa bila kuweka wazi jinsi maisha ya siri ya mtumiaji yatakavyolindwa na data za mtumiaji zitakavyohifadhiwa kutoka kwa matumizi mengine kando na hayo yaliyoelezewa hapo juu.

Kuongzeza, mtumiaji hana ufahamu ni data zipi zinazokusanywa. Mtumiaji anashurutishwa tu kuwasha na kuwezesha huduma za Bluetooth na GPS kwenye kifaa chao. Mtumiaji analazimishwa kukubali na kushiriki data zake bila kujua ni data zipi zinazoshirikiwa, vinginevyo, wanawekwa karantini chini ya vituo viliviyotengwa na serikali kwa gharama zao wenywewe.

Wavuti wa serikali unasema “Watu kwenye maeneo yaliyofungwa lazima waheshimu maagizo huku wakiiwasha programu ya TOGOSafe wanaposubiri matokeo ya COVID-19.” Lazima watii udhibiti huo usiotarajiwa wa vyombo vya usalama na wahudumu wa afya katika eneo lao la kufungiwa.

Pia, programu inapatikana kwenye majukwa kama vile Google Play, App Store na the App Gallery. Kwenye tovuti ya programu, inasema kuwa data haishirikiwi na washiriki wa tatu bila ya kuelezea washiriki wa tatu “Serikali sasa kwa hiari au kwa lazima inatoa data za kibinasi kwa kampuni hizi,” anajuta Anoumou (jina limebadilishwa), mwananchi wa Togo anayeishi Marekani, ambaye alipokuwa anapitia Togo, alilazimishwa kupakua programu kabla ya kuingia nchini.

Watu wanne tuliosasiliana nao kama sehemu ya utafiti walisema hawakuwa na budi ila kukubali. Watumiaji hawajuzwi iwapo wanaweza kufikia data

zilizokusanywa, kuzipinga, au kuzibadilisha au kuzifuta hadi waende kwenye wavuti wa programu, jambo ambalo sio kila mtu anayeweza kulifanya. Watumiaji wanaopakua programu hawana taarifa za masharti ya matumizi.

Nchini Togo, Sheria Nambari 2019-14 ya October 29 2019 inaelezea kanuni zinazohusiana na ulindaji wa data. Chini ya sheria hii, kifungo kimeundwa kwa ajili ya uundaji wa Mamlaka ya Ulindaji wa Data Binafsi (IPDCP). Pia inaelezea uwepo wa Tume Huru ya Usimamizi (AAI) ambayo ina jukumu la kuhakikisha kuwa uchakataji wa data binafsi unatekelezwa kwa mujibu wa vipengele vilivyobainiwa kwenye sheria. Iwapo mpangilio wa sheria unaolinda data haupo, inakuwa vigumu kwa wasafiri kuwa na mdahalo wazi, hatua inayosababisha ugumu katika kubadilisha au kufuta data zao. Itawabidi kuwahuisha waundaji programu, jambo ambalo linaloweza kusababisha ukosefu wa uwazi.

Kwenye suala la uwazi, usimamizi wa programu ya TogoSafe sio wa mfumo huria japo data za wazi zingezipa asasi za kiraia na elimu nafasi ya kutathmini programu. Mtazamo wa haki za binadamu haujazingatiwa katika usimamizi wa programu ya TogoSafe. Inapokuja kwenye suala la haki za dijitali, mtazamo wa haki za binadamu unazingatia mpangilio wa sheria uliowekwa na serikali, lakini pia mtazamo wake kuelekea wananchi. Mtazamo wa haki za binadamu unajumuisha kanuni nne zifuatazo: Ushirikishaji, uwajibikaji, kutobagua na usawa, uwezeshaji na uhalali.

Kwa kuongezea, programu inatilia shaka usiri wa afya. Data za afya za watu waliopatikana kuwa na virusi vya COVID-19 zinashirikiwa na mhusika anayesimamia programu. Data hizi ni nyeti kwa mhusika. Azma ya programu lazima ielezwe bayana.

Serikali inapaswa kuwahamasisha watumiaji kuhusu hatari ya kutumia programu bila ya wao wenyewe kuitambua hatari hiyo. Watumiaji wanapaswa kuwa huru kujiondoa kwenye utumiaji wa programu kama vile TogoSafe. Vile vile, programu inapaswa kuambatana na Sheria Namba 2019-14 kuhusu ulindaji wa data binafsi. Chaguo zote za kiufundi zinapaswa kuandikwa na kuelezewa na wahusika. Uendeshaji wa kiufundi unapaswa kuwa wa wazi ili watumiaji wahisi wana uwezo wa kuchagua iwapo watatumia programu au la. Hatimaye, itifaki ya programu na utekelezwaji wake inapaswa kuandikwa, iwe kwenye umma, na iweze kugaguliwa.

Tunisia ni nchi ya Afrika Kaskazini yenye wakazi milioni 11.7.¹ Baada ya kuondolewa madarakani kwa utawala wa kidikteta wa muda mrefu, Tunisia ilianza mabadiliko ya demokrasia mnamo 2011.

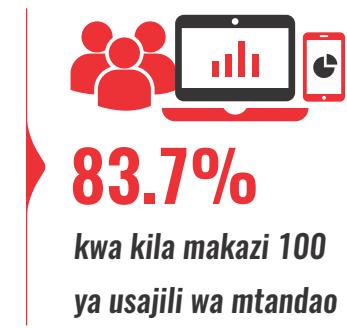
UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA TUNISIA

Kwa muongo mmoja uliopita, nchi hiyo imekuwa ikifanya mageuzi yanayoendelea. Walakini, historia ya udhibiti na kasi ndogo katika kurekebisha mfumo wa sheria, na vile vite vya uchumi, vimeipa changamoto hali ya uhuru na heshima juu ya haki za dijitali.

UFIKIAJI WA MTANDAO

Idadi ya usajili wa mtandao ilifikia 83.7 kwa kila makazi 100 mnamo mwaka 2020.² Kulikuwa na usajili 1,318,103 wa matumizi ya masafa marefu (broadband) kwa Agosti 2020, na karibu waya 917,837, radio 400,205, na satelaiti 61.³ Uwezo wa kipimo data wa kimataifa uliongezeka kutoka 430 Gbps mnamo 2018 hadi 810 Gbps mnamo Juni 2020. Kuanzia Agosti 2020, kulikuwa na zaidi ya usajili wa data milioni 9 nchini, iliyo na takriban usajili 405,501 kwa usajili wa 3G / 4G za USB na 121,005 kwa Usajili wa -mashine kwa mashine (M2M), na mipango ya hesabu za simu kwa ajili ya ukumbusho.⁴

1. The World Bank, "Tunisia," March 23, 2021, <https://data.worldbank.org/country/tunisia>

2. Ministry of communication technologies and digital economy, "Nombre d'abonnements au réseau Internet /100 habitants", <https://www.mtcen.gov.tn/index.php?id=334&l=656>

3. Instance Nationale des Télécommunications, "Suivis des principaux indicateurs du marché de la data fixe en Tunisie [Monitoring of main indicators regarding the fixed data market]," August 2020, http://www.intt.tn/upload/files/TB3_Data-Fixe%20-08_2020.pdf

4. Instance Nationale des Télécommunications, "Suivis des principaux indicateurs du marché de la data mobile en Tunisie [Monitoring of main indicators regarding the mobile data market]," August 2020, http://www.intt.tn/upload/files/TB4_Data-Mobile%20-08_2020.pdf

Kwa madhumuni ya kutoa huduma ya mtandao katika maeneo yenye idadi ndogo ya idadi ya watu, Wizara ya Teknolojia, Habari na Mabadiliko ya Dijitali, baada ya wito wa kitaifa wa zabuni, imemkabidhi mwendeshaji Tunisie Telecom utekelezaji wa utoaji wa huduma ya masafa marefu katika maeneo haya. Utekelezaji wa mradi huo ulifikia 90% mwanzoni mwa 2020. Inatarajiwa kufukia zaidi ya wadau 47 katika magavana 15 na kufaidisha shule 164, vituo vya mwanzo vya afya na wakazi 180,000.⁵

ATHARI ZA KANUNI ZA COVID-19 KWA HAKI ZA KIDIJITALI NA UJUMUISHI

Janga la COVID-19 limekuwa na athari katika sekta ya mawasiliano nchini Tunisia. Athari hii hutafsiri kuwa mabadiliko katika tabia ya watumiaji. Tunisia, kama nchi nyingi ulimwenguni, ilizuia idadi ya watu wakati wa robo ya pili ya 2020. Matumizi ya mtandao yaliongezeka mara tu kufutwa kwa afya kutangazwa mnamo Machi 2020.⁶ Kulingana na takwimu za robo ya pili ya 2020 iliyotolewa na Mawasiliano ya Kitaifa ya Tunisia. Mamlaka, wastani wa matumizi ya kila siku katika ADSL, LTE TDD na data ya rununu kwa mtoaji wa simu ni mtawaliwa 5.8 GB, 4.5 GB na 521 MB, hadi 22.7%, 114.93% na 67.5% ikilinganishwa na robo ya pili ya 2019.⁷ Hii inaweza kuwa kwa sehemu kuelezewa na wafanyakazi wanahama kwenda kufanya kazi kutoka nyumbani, wanafunzi wanaosoma mkondoni, na kuongezeka kwa biashara ya kielektroniki. Kujibu mahitaji ya muunganiko unaokua na mahitaji ya ziada ya trafiki katika

maeneo yenye watu wengi wakati wa karantini, waendeshaji mawasiliano na watoa huduma za mtandao wametumia rasilimali mpya na kutoa mipango maalum ya kuongeza uwezo wao wa upelekaji na kuepusha hatari ya kuzima mtandao.⁸ Wanafunzi walipewa ufikiaji wa bure kwa majukwaa ya elimu.⁹ Walakini, tofauti na vyuo vikuu, shule za umma hazikutoa majukwaa mkondoni kwa wanafunzi kufuata masomo yao na kufanya mitihani yao. Wizara ya Elimu badala yake ilitangaza kozi kwenye runinga ya kitaifa. Uwezekano wa elimu ya mtandaoni kote shulenii hakuweza kutimizwa kwa sababu nyingi, pamoja na mgawanyiko wa dijitali kati ya kaya na mikoa.

Mipango kadhaa, inayotokana na juhudii za pamoja kati ya serikali, asasi za kiraia na sekta binafsi zimezinduliwa tangu kuanza kwa janga hilo ili kuziba mgawanyiko wa dijitali na kuwapa watoto kutoka familia zenyenye kipato cha chini kompyuta ndogo na muunganisho wa mtandao. Mipango mingine imezingatia ujenzi wa rasilimali ili kusasisha raia juu ya uenezaji wa virusi, katika juhudii za kuhakikisha haki ya raia kupata habari. Kwa mfano, covid-19.tn, bandari inayopatikana kwa mkondoni, hutoa sasisho za hivi punde na huwaarifu raia kuhusu dalili za COVID-19.¹⁰ Kwa kumbukumbu, mnamo Machi 2016, Tunisia ilipitisha sheria ya msingi juu ya haki ya kupata habari. Sheria inahakikisha upatikanaji wa habari inayoshikiliwa na vyombo vya serikali pamoja na wizara, urais, NGOs zilizofadhiliwa na umma, bunge, manispaa za mitaa, benki kuu na vyombo vya katiba.

5. Ministry of communication technologies and digital economy, "Core list of ICT indicators Country: Tunisia Core indicators on access to, and use of, ICT by households and individuals," June 2020, https://www.mtcen.gov.tn/index.php?id=119&L=hcdqjoicun&tx_ttnews%5Btt_news%5D=4049&cHash=11d45942db63b2d23cb217987770dd1b

6. Tunisian Press Agency, Le confinement à domicile pendant 14 jours est obligatoire pour tous les arrivants en Tunisie sans exception (Chokri Hamouda), March 13, 2020, <https://www.tap.info.tn/fr/Portail-Soci%C3%A9t%C3%A9/C3%A9conomie/12435492-le-confinement-%C3%A0>

7. Instance Nationale des Télécommunications, "Carnet Trimestriel", August 2020, [http://www.intt.tn/upload/files/Carnet%20trimestriel%20de%20la%20consommation%20TR2-2020\(3\).pdf](http://www.intt.tn/upload/files/Carnet%20trimestriel%20de%20la%20consommation%20TR2-2020(3).pdf)

8. 'COVID-19 : les opérateurs téléphoniques volent au secours du ministère tunisien de la Santé', <https://thd.tn/covid-19-les-operateurs-telephoniques-volent-au-secours-du-ministere-tunisien-de-la-sante/>

9. 'Arab League launches e-learning site to combat disruption', <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200318110141904>

10. <https://covid-19.tn>

FARAGHA NA UFUATILIAJI

Wizara ya Afya ilizindua utafiti wa bure na bila kujulikana mkondoni unaolenga kuboresha huduma ya wagonjwa na huduma za dharura kwa kuwaacha watumiaji kujibu maswali 12 ya haraka na rahisi.¹¹ Matokeo yalitarajiwa kusaidia kutambua maeneo ambayo yanahitaji kuingilia kati, haswa kwa uchunguzi wa vipimo.

Kwa utata zaidi, mnamo Juni 2020, Waziri Mkuu pia alithibitisha serikali ilikuwa ikifuatilia harakati za raia bila kujulikana kupitia SIM kadi zao.¹² Wizara ya Mawasiliano na Uchumi wa kidijitali ilitoa taarifa kufafanua kwamba ufuatiliaji huo ulitegemea data ya jumla kutoka kwa simu za rununu kati ya mikoa na mahitaji ya kisheria yanayoheshimiwa kwa utunzaji wa data ya kibinagsi, na kwamba Wizara ilikuwa inashauriana na Mamlaka ya Kitaifa ya Ulinzi wa Takwimu za Kibinagsi. (NAPPD). NAPPD ilitoa taarifa ikithibitisha kwamba imeshauri serikali kuhusu kupelekwa kwa maombi kadhaa ya ufuatiliaji. Kwa muda mrefu kama kutokujulikana kwa watubinagsi kunahakikishwa, programu hiyo haikiuki masharti ya kisheria yanayohusiana na ulinzi wa data ya kibinagsi.¹³

Baadaye, Wizara ya Afya ilitangaza kupitishwa kwa E7mi,¹⁴ programu inayofuatilia mawasiliano inayokusanya nambari za simu za watumiaji na hutumia ishara za Bluetooth na data ya eneo kugundua na kuwatahadharisha watumiaji amba wanaweza kuwa wamewasiliana na mtu aliyeambukizwa na COVID-19 virusi. Upakuaji wa programu tumizi hii ya rununu haukuwa wa lazima kwa hatua yoyote.

Walakini, Access Now, shirika la haki za dijitali, liliema kwamba ingawa Mamlaka ya Kitaifa ya Kulinda Takwimu za Kibinagsi ilithibitisha kuwa ombi hilo linatii Sheria ya Tunisia ya Ulindaji wa Data ya 2004, sheria hiyo “imepitwa na wakati na haiangalii teknolojia zilizotengenezwa tangu ilivyokuwa imeandikwa.”¹⁵

11. Stop Corona Testez vous, accessed November 2020, <https://covid-19.tn/fr/blog/stop-corona-testez-vous-et-participez-a-la-lutte-contre-le-coronavirus/>

12. Mosaique FM, “We monitored the respect of health quarantine through Tunisians' phones,” June 14, 2020, <https://www.mosaiquefm.net/ar/-تونس-أخبار-/وطني/٢٠١٤/٦/١٤/الخفايا-احترام-الحجر-الصحي-عبر-هاتف-التونسيين>

13. Tunisiatv, “Clarification regarding the government's use of an application that monitors citizen movements”, June 15, 2020, <http://news.tunisiatv.tn/#.X8Fl4ciKjF>

14. ‘Tunisia launches virus-tracking app’, <https://medicalxpress.com/news/2020-05-tunisia-virus-tracking-app.html>

15. Access Now, “COVID-19 contact-tracing apps in MENA: a privacy nightmare”, June 18, 2020, <https://www.accessnow.org/covid-19-contact-tracing-apps-in-mena-a-privacy-nightmare/>

“

Wizara ya Afya ilizindua utafiti wa bure na bila kujulikana mkondoni unaolenga kuboresha huduma ya wagonjwa na huduma za dharura kwa kuwaacha watumiaji kujibu maswali 12 ya haraka na rahisi.

Sheria ya sasa ya Ulinzi wa Data sio maandishi pekee ya kisheria yanayokosolewa na jamii ya haki za dijitali. Katiba ya 2014 iliyoidhinishwa kufuatia mapinduzi ya 2011 ilipongezwa sana kwa kuhakikisha haki ya faragha na ulinzi wa data ya kibinagsi; haki ya kupata habari na mitando ya mawasiliano; na haki ya kujieleza huru na uhuru wa vyombo vya habari. Walakini, maandishi hayo yana lugha isiyoeleweka inayoipa serikali jukumu la “kulinda takatifu”, ambayo inaweza kuwa kizuizi cha kikatibajuu ya uhuru wa mtandao.¹⁶

UHURU WA KUJIELEZA MTANDAO NI

Maandishi ya kisheria ambayo yamekosolewa kwa kuzuia uhuru bado ni hatari kwa kukosekana kwa Mahakama ya kikatiba. Kufikia sasa, Mabunge

mawili yameshindwa kuanzisha Mahakama ya Kikatiba iliyoamriwa ambayo washtakiwa wanaweza kukata rufaa wanapokabiliwa na mashtaka chini ya sheria za kikatiba.

Kwa mfano, Kifungu cha 86 cha Kanuni ya Mawasiliano ya Simu kinasema kwamba mtu ye yeyote anayepatikana na hatia ya “kutumia mitando ya mawasiliano ya umma kutukana au kusumbua wengine” anaweza kukaa gerezani hadi miaka miwili na anaweza kupigwa faini hadi dinari 1000.¹⁷ Kulingana na nakala hiyo na zingine kwenye sheria ndogo ya Adhabu ya Tunisia,¹⁸ mnamo Novemba 2020, Wajdi Mahouachi, mwanablogu, alihukumiwa kifungo cha miaka miwili gerezani na Mahakama ya Mwanzo ya Tunis kwa kuchapisha video kwenye Facebook ambayo ilishutumu mwendesha mashtaka wa umma wa Tunis

16. Constitute Project, “Tunisia’s Constitution of 2014,” August 13, 2019, Translation by UNDP, https://www.constituteproject.org/constitution/Tunisia_2014.pdf

17. Tunisian Telecommunication Code, http://www.legislation.tn/fr/affich-code/Code-des-T%C3%A9l%C3%89communications_116

18. Tunisian Penal Code, <http://www.legislation.tn/sites/default/files/codes/Penal.pdf>

kushindwa kukamata na kufungua uchunguzi dhidi ya mhubiri mwenye msimamo mkali.¹⁹

Kati ya Aprili na Mei 2020, wanablogu Hajar Awadi na Anis Mabrouki walikamatwa na kushtakiwa kwa makosa ikiwa ni pamoja na “kumtukana mtumishi wa serikali” na “kusababisha kelele na usumbufu kwa umma” chini ya Ibara ya 125 na 316, mtawaliwa, ya Sheria ya Makosa na Adhabu. Wote wawili walikuwa wamechapisha video kwenye Facebook wakikosoa ujisadi wa serikali na utunzaji mbaya wa mambo ya shida ya kiafya. Mabrouki aliachiliwa huru, lakini Awada na mjomba wake wote walihukumiwa kifungo cha siku 75 kilichosimamishwa.²⁰

Mnamo Julai 2020, Mahakama ya Mwanzo huko Tunis ilimhukumu mwanablogu mwengine “kuchochea chuki kati ya dini kwa njia ya uhasama au vurugu” chini ya Ibara ya 52 na 53 ya Kanuni ya Waandishi wa Habari ya Tunisia, kwa kushiriki barua ya Facebook ya maandishi ambayo yanaiga aya kutoka kwa Quran kuchekesha hali ya COVID-19. Alihukumiwa miezi sita gerezani na kuamriwa

kulipa faini ya \$ 700 kwa wadhifa huo.²¹

Mashirika ya haki za binadamu, pamoja na Amnesty international na Human Rights Watch, yametoa tahadhari kuhusu kukamatwa kwa watu mara kwa mara ambayo inaweza kusababisha ukandamizaji zaidi na kujidhibiti.

SHERIA ZA TAARIFA POTOFOU

Mwanzoni mwa janga la Korona katika kipindi cha masika 2020, rasimu ya sheria ya kupambana na habari ambazo zilipendekezwa na mbunge zilikumbwa na mshtuko, na kusababisha kujitoa kwake siku moja baadaye. Muswada huo ultaka kuhalalisha “kufichuliwa kwa hotuba yoyote ya uwongo au inayotiliwa shaka kati ya watumiaji wa mitando ya mawasiliano na majukwaa ya media ya kijamii, ambayo inaweza kuwa matusi kwa watu, vikundi au taasisi.” Kulingana na vikundi vya kijamii, ilionekana kama tishio la moja kwa moja kwa uhuru wa kujieleza na, kwa kuwa inatumia lugha isiyoeleweka, inaweza kutumika kunyamazisha wanaharakati mtandaoni.²²

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Matokeo yaliyowasilishwa katika ripoti hii yanathibitisha changamoto zinazoendelea Tunisia katika kuhakikisha ulinzi wa haki za dijitali. Wakati 2020 ikiwa ni kumbukumbu ya miaka kumi ya ghasia ambayo iliondoa utawala wa miaka 23 wa rais wa kidemokrasia, nafasi ya dijitali ya Tunisia inatoa uwanja kwa raia kutoa maoni yao juu ya siasa na jamii na kuziwajibisha serikali. Kwa hivyo, ni muhimu kufanya maendeleo zaidi katika kurekebisha mfumo wa sheria na pia kupeleka juhudi zaidi kupunguza mgawanyiko wa kidijitali kwa mtandao wazi wa umoja huko Tunisia.

19. Human Rights Watch, “Tunisia: Harsh Sentence Against Blogger”, November 24, 2020, <https://www.hrw.org/news/2020/11/24/tunisia-harsh-sentence-against-blogger>

20. Amnesty International, “Criminal Prosecutions of Online Speech”, <https://www.justice.gov/eoir/page/file/1335186/download>

21. Amnesty International, “Tunisia: Blogger Emna Chargui sentenced to six months in prison for social media post”, July 15, 2020, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/07/tunisia-blogger-emna-chargui-sentenced-to-six-months-in-prison-for-social-media-post/>

22. Accessnow, “Tunisia’s Parliament on COVID-19: an initiative to fight disinformation or an opportunity to violate fundamental rights?”, April 1, 2020, <https://www.accessnow.org/tunisia-parliament-on-covid-19-an-initiative-to-fight-disinformation-or-an-opportunity-to-violate-fundamental-rights/>

Uganda ni nchi iliyopo mashariki mwa Afrika na yenye idadi ya watu karibu milioni 46. Ilijinyakulia uhuru mnamo 1962. Mfumo wake wa utawala ni wa demokrasia ya vyama vingi, na Kiingereza na Kiswahili ndizo lugha rasmi.¹

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA UGANDA

Takwimu za hivi karibuni kutoka kwa mdhibiti wa mawasiliano, Tume ya Mawasiliano ya Uganda (UCC), zinaonyesha kuna wasajili milioni 16,9 wa mtandao hadi kufikia Disemba 2019, huku usajili wa rununu ukiwa milioni 26.7 hadi kufikia Disemba 2019.² Licha ya takwimu hizi zenyе kuvutia, idadi kubwa ya watu bado haijaunganishwa, kwa sababu ya gharama kubwa na miundombinu finyu, ikiwa ni pamoja na ukosefu wa usambazaji wa umeme, haswa katika maeneo ya vijijini. Ukosefu wa uunganishaji pia umezoroteshwa kwani idadi kubwa ya watu ambao walikuwa wakipata mtandao kwenye maeneo yao ya kazi hawawezi tena kufanya hivyo kwa sababu ya vizuizi vya COVID-19 na kufungwa kwa sehemu za kazi.³

Usimamizi halali unaosimamia nyanja ya kidijitali nchini Uganda ni pamoja na Sheria ya Mawasiliano ya Uganda 2013, Sheria ya Kupinga Ponografia 2014, Sheria ya Udhibiti wa Kuingiliwa Mawasiliano 2010, Sheria ya Usajili wa Mtu 2015, Mamlaka ya Teknolojia ya Habari ya Kitaifa, Sheria ya Uganda (Sheria Namba 4 ya 2009) na Sheria ya Saini za Kielektroniki 2011 (Sheria Na. 7 ya 2011).

**Wasajili Milioni 16.9
wa mtandao hadi kufikia
Disemba 2019**

1. Britannica, 'Uganda', <https://www.britannica.com/place/Uganda>

2. Daily Monitor, 'Internet subscribers rise to 16.9 million', <https://www.monitor.co.ug/uganda/business/technology/internet-subscribers-rise-to-16-9-million-ucc-report-1892924>

3. Unwanted Witness, 'Internet barriers constrain the work of Uganda HRDs amidst COVID-19 pandemic', <https://www.unwantedwitness.org/internet-barriers-constrain-the-work-of-uganda-hrds-amidst-covid-19-pandemic/>

UFUATILIAJI NA KODI YA MITANDAO YA KIJAMII

Mnamo Mei 30, 2018, Bunge la Uganda liliidhinisha muswada wa Marekebisho wa Kodi ambao uliamuru watumiaji wa mitandao ya kijamii kulipa Sh. 200 (\$ 0.05) kila siku ili kuifikia.⁴ Kushindwa kusimamisha utekelezaji wa ushuru wa OTT kumeendelea kudhoofisha juhudzi za kuongeza ufikiaji na umudu wa TEHAMA kwa idadi kubwa, na hivyo kuinyima idadi kubwa ya watu ufikiaji habari muhimu na ushiriki wa raia katika michakato ya kidemokrasia. Vivyo hivyo, ushuru wa 0.5% (awali 1%) uliowekwa kwa shughuli zote za miamala ya rununu chini ya sheria hiyo hiyo zinaendelea kuwafungia wengi nje ya uchumi wa kidijitali.⁵

Mnamo Septemba 2020, UCC iliamuru tovuti zote za habari na watangazaji wa mtandaoni kusajili huduma zao ifikapo 5 Oktoba, 2020. Huduma zilizolengwa ni blogi, runinga za mtandaoni, redio za mtandaoni, magazeti ya mtandaoni, watoa huduma wa redio na Runinga za mtandaoni, na watoa huduma za video

mtandaoni.⁶ Haikuwa kanuni mpya bali utekelezaji wa maagizo yaliyotolewa mnamo Machi 2018 ambayo yalilenga kuadhibu kutofuata sheria na hatari ya kuzuiwa na watoa huduma za mtandao.⁷

Mwongozo mmoja wa utata unahitaji watoa huduma kuhakikisha “usawa wa maudhui” kati ya yale ya mtandaoni na matoleo yoyote ya kuchapisha au nje ya mtandao.⁸ Sharti hili ni la kushangaza na linazuia ubunifu na uwezo ya kubadilika wa majukwaa ya mtandaoni. Angalau watoa huduma 48 wa mawasiliano ya mtandaoni na watangazaji wa data walikuwa wamejisajili na UCC mwishoni mwa Septemba. Kuna hofu kwamba kanuni hizi zinalenga kumpa mdhibiti udhibiti zaidi wa watengenezaji wa maudhui ya mtandaoni na kuwachunguza. Miongozo hiyo inatoza ada ya maombi kwa idhini ya kila mwaka ya UGX 100,000 (takriban USD 27), bila kujali kiwango cha ukubwa au kipato.⁹

Kukataa kwa serikali kusitisha utekelezaji wa ushuru wa Huduma-za-Juu-ya Mtandao (OTT), licha ya rufaa kadhaa kutoka kwa wadau tofauti, kumeendelea kudhoofisha juhudzi za kuongeza ufikiaji na umudu wa TEHAMA kwa sehemu kubwa ya idadi ya watu, na hivyo kuwazuia kufikia habari muhimu inayosambazwa kwenye majukwaa ya mitandao ya kijamii.¹⁰

**Bunge la Uganda liliidhinisha muswada
wa Marekebisho wa Kodi ambao uliamuru
watumiaji wa mitandao ya kijamii kulipa
Sh. 200 (\$ 0.05) kila siku ili kuifikia.**

4. Leadership, 'MPs okay taxes on social media', May 31, 2018, <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:u3ydH5b36FOJ:https://leadershipmagazine.org/%3Fp%3D15816+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=uk>

5. New Vision, 'Mobile money tax reduced to 0.5%', <https://www.newvision.co.ug/news/1486921/mobile-money-tax-reduced-05>

6. Acme, 'UCC's latest directive on online content producer registration arrives with a shadow', <https://acme-ug.org/2020/09/09/op-ed-uccs-latest-directive-on-online-content-producer-registration-arrives-with-a-shadow>

7. Public notice: Registration of online data communication and Broadcast service providers, http://www.ucc.co.ug/wp-content/uploads/2018/03/UCC_ONLINE-DATA-COMMUNICATIONS-SERVICES.pdf

8. Acme, 'UCC's latest directive on online content producer registration arrives with a shadow', <https://acme-ug.org/2020/09/09/op-ed-uccs-latest-directive-on-online-content-producer-registration-arrives-with-a-shadow>

9. Acme, 'UCC's latest directive on online content producer registration arrives with a shadow', <https://acme-ug.org/2020/09/09/op-ed-uccs-latest-directive-on-online-content-producer-registration-arrives-with-a-shadow/>

10. State of Internet Freedom in Africa 2020: Resetting Digital Rights Amidst The COVID-19 Fallout, https://cipesa.org/?wpfb_dl=361 (accessed on 1/12/2020)

COVID-19 NA UGA WA KIDIJITALI

Uga ya kidijitali, kama kila kitu kingine, ndani ya 2020 umeathiriwa na janga la COVID-19. Kuanzia 16 Desemba 2020, Uganda ilikuwa imesajili visa 28,168 na watu 10,005 waliopona na vifo 225.¹¹

Kufuatia uthibitishaji wa kisa cha kwanza ya COVID-19 nchini Uganda mnamo 22 Machi 2020, serikali ya Uganda ilitoa hatua nyingi za kuzuia maambukizi.¹² Hizi ni pamoja na kufungwa kwa taasisi za masomo na sehemu za kuabudu, kupiga marufuku mikusanyiko ya halaiki, kupiga marufuku usafiri wa umma, kufunga masoko kwa kiasi, amri ya kutotoka nje kutoka jioni hadi alfajiri, uvaaji wa lazima wa barakoa, na kufungwa kwa mipaka ya nchi na uwanja wa ndege wa kimataifa kwa wasafiri.

Hatua hizo, ingawa ni zenyne nia nzuri, zimekiuka kanuni zinazolinda haki za kidijitali ambazo ni: ufikiaji wa mtandao na umudu wake; uhuru wa kujieleza na haki ya kupata habari; faragha na ulindaji wa data; na vikundi vilivyotengwa na vilivyopo kwenye hatari.

Washika dau wengine wa kibinagsi, kama vile kampuni kubwa za mawasiliano MTN Uganda na Airtel Uganda, walizindua vifurushi ili kuwezesha ufikiaji wa huduma za mtandaoni,¹³ vifurushi vya ‘kufanya kazi kutoka nyumbani’, kuondoa ada kwa habari kutoka kwa wavuti ya Wizara ya Afya, na huduma za bure za kutuma ujumbe mfupi kuwezesha umma kuwa mtandaoni.¹⁴ Kampuni hizo mbili pia ziliondoa ada ya miamala ya huduma ya pesa za rununu kama njia ya kupunguza

ubadilishanaji wa pesa taslimu ili kuzuia maambukizo ya COVID-19. Hata hivyo, ofa hizi zilikuwa za muda mfupi sana, kwani ada zilirejeshwa mnamo 26 Mei 2020¹⁵

COVID-19 NA ELIMU

Changamoto kuu iliyojitezea kufuatia kufungwa kwa nchi ilikuwa kuendeleza masomo kwa wanafunzi. Wizara ya Elimu ilianzisha masomo ya masafa kwa kiwango cha shule za msingi na sekondari kuititia redio na runinga, na pia kutoa vifaa vya kujisomea kwa wazazi.

Hata hivyo, kumekuwa na ukosefu wa ufanuzi kuhusu mafunzo ya kielektroniki. Ombi la Chuo Kikuu cha Kikristo cha Uganda (Uganda Christian University) la kuandaa mitihani mtandaoni lilikataliwa kwanza na Wizara na kisha Bunge, hata baada ya viongozi wa chuo hicho kuonyesha ushahidi kwamba wanafunzi walikuwa wamejiandaa kufanya mitihani hiyo mtandaoni, hata kabla ya kufungwa kwa nchi.¹⁶

Ombi kama hilo la Kituo cha Maendeleo ya Sheria (Law Development Centre) kufanya mitihani mtandaoni pia lilizuiliwa na Wizara ya Elimu na Michezo.¹⁷ Mnamo Julai, serikali iliamuru shule kuacha kufanya mafunzo yao wenyewe ya mtandaoni na kuwatoza wazazi ada ya huduma hiyo “kwa sababu vitendo hivyo vyote havikuwa halali”.¹⁸ Agizo hilo, hata hivyo, halikuathiri shule za kimataifa nchini ambazo hazifuati mtaala wa kitaifa.

11. <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/uganda/> (accessed 16 December 2020)

12. New Vision, ‘COVID-19: Uganda entering more dangerous phase – Museveni’, <https://www.newvision.co.ug/news/1521333/covid-19-uganda-entering-dangerous-phase-museveni>, New Vision, ‘Uganda confirms coronavirus’, <https://www.newvision.co.ug/news/1516875/uganda-confirms-coronavirus>

13. https://twitter.com/Airtel_Ug/status/1242050107727654912?s=20

14. Dignited, ‘COVID-19: MTN Uganda Introduces Work From Home Data Bundle’, <https://www.dignited.com/59266/mtn-work-from-home-data-bundles-uganda>

15. NilePost, ‘Airtel, MTN reinstate charges on sending mobile money’, Airtel, MTN reinstate charges on sending mobile money - Nile Post

16. Chimp Reports, ‘UCU complies with government, suspends online Easter semester exams’, <https://chimpreports.com/ucu-complies-with-govt-suspends-online-easter-semester-exams>

17. The Independent, ‘Ministry of Education suspends LDC’s online classes’, <https://www.independent.co.ug/ministry-of-education-suspends-ldc-s-online-classes>

18. Daily Monitor, ‘Stop charge for online lessons, govt tells schools’, <https://www.monitor.co.ug/uganda/news/national/stop-charge-for-online-lessons-govt-tells-schools-1896058>

UHURU WA KUSEMA NDANI YA 2020

Mapema mnamo Februari 2020, Wizara ya Afya ilijitokeza kuondoa uvumi wa visa vilivyothibitishwa vya COVID-19, hata kabla ya kimoja kuthibitishwa nchini Uganda. Kufuatia hiki na visa vinginevyo vya habari potofu, Tume ya Mawasiliano ya Uganda (UCC) ilitoa onyo la ushauri kwa umma dhidi ya kueneza habari za uwongo zinazohusiana na COVID-19. UCC ilionya kuwa washukiwa wangeshtakiwa kwa kukiuka Sheria ya Matumizi Mabaya ya Kompyuta ya 2011, Sheria ya Kulinda Data na Faragha ya 2019 na Sehemu ya 171 ya Sheria ya Kanuni za Adhabu Sura 120.¹⁹

Mnamo Machi 2020, UCC iliandikia vituo vitatu ya habari, NTV, Spark TV, na BBS TV, ikiwataka watoe sababu za kwa nini vikwazo vya kisheria visichukuliwe dhidi yao. Vituo hivyo vitatu vilituhumiwa kwa kutangaza maudhui yenye uwezo "wa kuchanganya, na kupotosha umma dhidi ya kufuata miongozo iliyotolewa na mamlaka husika za Serikali kuhusu COVID-19."²⁰

Mnamo Aprili, kiongozi mashuhuri wa kanisa, Mchungaji Augustine Yiga wa Kanisa la Revival Kawaala, na Adam Obec ambaao walifanya kazi na Mamlaka ya Jiji la Kampala, walikamatwa na kushtakiwa. Obec alishtakiwa kwa kusambaza habari kwenye mitando ya kijamii akidai kuwa Uganda iliandikisha kifo chake cha kwanza cha COVID-19 katika wilaya ya Koboko, kitendo ambacho, ilidaiwa, kilizua hofu mionganoni mwa umma na kuzuia juhudzi za Uganda za kupambana na virusi vya korona.²¹ Mchungaji Augustine Yiga alishtakiwa kwa kusema habari za uwongo na kueneza propaganda hatari kuhusiana na COVID-19.²²

Mnamo Oktoba, UCC ilifichua kwamba walikuwa wameweka zana ya kukagua ukweli kwenye wavuti wao kwa raia yeyote ambaye angependa kudhibitisha habari kuhusu chochote kabla ya kukishiriki. Walionya pia kuwa chini ya Sheria ya Matumizi Mabaya ya Kompyuta ya 2011, mara tu unatuma chochote kwa kutumia simu yako, kisheria ulikuwa mwandishi na muundaji wa maudhui na ulistahili kushtakiwa.²³

19. Uganda Communications Commission Blog, 'Public advisory notice on circulation of fake information', <https://uccinfo.blog/2020/03/22/public-advisory-notice-on-circulation-of-fake-information/>

20. UCC calls out 3 TV stations on COVID-19; <https://uccinfo.blog/2020/03/29/ucc-calls-out-3-tv-stations-on-covid-19>

21. PML Daily, 'KCCA staff arrested over spreading fake news on coronavirus', <https://www.pmdaily.com/news/2020/04/covid-19-crisis-kcca-staff-arrested-over-spreading-fake-news-on-coronavirus.html>

22. New Vision, 'Pastor Yiga could spend seven years in prison', <https://www.newvision.co.ug/news/1517283/pastor-yiga-spend-seven-prison>

23. <https://www.newvision.co.ug/news/1528471/ugandans-spreading-fake-news-prosecuted-ucc>, (accessed on 1/12/2020)

“

**UCC ilifichua kwamba walikuwa
wameweka zana ya kukagua ukweli
kwenye wavuti wao kwa raia yeyote
ambaye angependa kudhibitisha
habari kuhusu chochote kabla ya
kukishiriki.**

COVID-19, FARAGHA NA ULINDAJI WA DATA

Kama mojawapo ya hatua za kupambana na COVID-19, serikali ilitoa maagizo ambayo yangesaidia katika kutambua, kutenga, na kuzuia kuenea kwa COVID-19 nchini. Haya ni pamoja na Kanuni za Afya ya Umma (Udhibitit wa COVID-19), 2020 chini ya Sheria ya Afya ya Umma Sura ya 281, ambayo ilimpa mamlaka afisa wa matibabu au mkaguzi wa afya kuingia katika majengo yoyote ili kutafuta visa vyovypote vya COVID-19 au kuuliza iwapo kuna, au kumekuwa na, visa vyovypote vya COVID-19 kwenye eneo hilo.²⁴ Kwa kuongezea, kifungu cha 5 cha sheria kinampa mamlaka afisa wa matibabu kutambua na kuagiza karantini au kutengwa kwa wote wale waliotangamana na wagonjwa wanaoshukiwa kuwa na COVID-19.

Hata hivyo, kadiri idadi ya visa ilivyoongezeka na serikali kuongeza juhudzi zake za kufikia kuhakikisha upimaji wa watu waliokuwa wanarejea kutoka maeneo yenye virusi vya corona nje ya nchi, kulikuwa na ripoti za Waganda waliokuwa

wanatumia majukwaa mtandaoni, haswa Facebook na WhatsApp, kushiriki habari za kibinafsi za watuhumiwa waliokuwa wanaorejea, na vitisho vya kufichuliwa zaidi iwapo wangeshindwa kuripoti kwa upimaji²⁵ izara ya Afya iliripotiwa kuwa na habari za abiria wote ambao walikuwa wameingia nchini wiki ya pili na ya tatu ya Machi, maelezo ambayo wizara ilikuwa ikitumia kuwafuatilia. Huko Jinja, wanandoa walilazimika kutafuta ulinzi kutoka kwa wakuu wa wilaya baada ya jamii ambako walikuwa wakiishi kutishia kuwafukuza kutoka nyumbani kwa walikokuwa wakijitenga.²⁶

Ingawa hatua zilizochukuliwa na Wizara kuwatafuta walioorejea wote kutoka maeneo kama Dubai, na mawasiliano yao, zilikuwa na nia njema, kama vile juhudzi za raia walio macho kuwaita wale walioorejea kujipatia upimaji kwa hiari, hali hiyo ilisababisha kushiriki maelezo ya kibinafsi ambayo yaliyaweka wahusika katika hali ya hatari, kinyume na Sheria ya Faragha na Ulindaji wa Data ya 2019.

24. Section 6(1) of the Public Health (Control of COVID-19) Rules of 2020, <https://ulii.org/ug/legislation/statutory-instrument/2020/52>

25. Daily Monitor, 'Coronavirus: Uganda hunts', <https://www.monitor.co.ug/uganda/news/national/coronavirus-uganda-hunts-500-dubai-returnees-1882602>

26. Daily Monitor, 'COVID-19: Dubai returnee, wife quarantined at Jinja Hospital after residents threaten with eviction', <https://www.monitor.co.ug/uganda/news/national/covid-19-dubai-returnee-wife-quarantined-at-jinja-hospital-after-residents-threaten-with-eviction-1882196>

KUTENGWA KIDIJITALI

Hata kabla ya janga la COVID-19, wanawake, watu wenye ulemavu, wazee na wale walio katika jamii za vijijini walikuwa tayari wanakabiliwa na kutengwa kidijitali na matokeo ya ukiukwaji wa haki zao za habari.²⁷ Kutengwa kumezidishwa na janga la COVID-19 na kumesababisha utengwaji wao kwenye mafunzo ya kielektroniki, kufanya kazi kutoka nyumbani, na ufikiaji wa habari. Wanawake na watu wengi wenye ulemavu nchini Uganda wamesalia nje ya mtandao kwa sababu ya gharama kubwa ya vifaa, ushuru wa mitandao ya kijamii, uuganishwaji duni, gharama kubwa ya data, na ustadi duni wa ujuzi wa kidijitali.²⁸

Ripoti ya Mtandao wa Wanawake wa Uganda (WOUGNET), inabainisha kuwa japo wanawake wachache amba wanaingia mtandaoni wamekuwa wahanga wa aina mpya ya unyanyasaji wa kijinsia ambao hujulikana kama “unyanyasaji unaosaidiwa na teknolojia dhidi ya wanawake na wasichana”. Utafiti wa WOUGNET unaonyesha kuwa katika miezi mitatu ya Machi, Aprili na Mei 2020, 50% ya wanawake walikuwa wamekabiliwa na vurugu zilizosaidiwa na teknolojia, au kusikia tukio kutoka kwa rafiki au kupitia mitandao ya kijamii, redio au Runinga, wakati wengine walikuwa hawana uhakika.²⁹

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Tayari kuna vizuizi kwenye nyanja ya kidijitali nchini Uganda, kwa sababu ya gharama kubwa na kwa ufuutiliaji na udhibiti wa vyombo vya habari. Mgogoro wa COVID-19 unatishia kufanya hali kuzorota zaidi, na pia kuongeza pengo la kidijitali linalowakabili wanawake na matabaka machache. Mapendekezo yafuatayo yanalenga kuzuia hali hii.

- Serikali inapaswa kuweka utaratibu wa kukomesha taarifa zenye upotoshaji. Hili linafanikishwa zaidi kupitia ushirikiano na wadau muhimu na sio kwa kuminya uhuru wa kujieleza.
- Serikali haipaswi kugeuza janga la COVID-19 kuwa chombo kinachominya uhuru wa kujieleza na kufurahia haki za kidijitali.
- Serikali inapaswa kufanya kazi kwa karibu na majukwaa na biashara za mtandao ili kutoa vifaa vya bei nafuu na huduma za kutegemewa za mtandao ili kuhakikisha ufikiji na ufurahiaji wa haki za dijitali.
- Taasisi za elimu na utafiti zinapaswa kutafiti athari ya masharti ya serikali ya kudhibiti COVID-19 kwa haki msingi za binadamu.
- Asasi za kiraia na mashirika ya haki yanapaswa kuendelea kutetea uhalali wa uhuru wa kujieleza na kipinga utekelezaji wa hatua zinazodhoofisha uhuru wa kusema.
- Asasi za ya kiraia na mashirika ya haki pia yanapaswa kufanya uhamasisho na kuwawezesha raia wa kawaida na ujuzi na zana za kutambua matamshi ya chuki, pamoja na habari za upotoshaji / habari mbaya.

27. World Bank, 'Africa's young people speak out about ending digital exclusion in their countries', <https://blogs.worldbank.org/youth-transforming-africa/africas-young-people-speak-out-about-ending-digital-exclusion>

28. African Internet Right, 'Women face internet access challenge during the COVID-19 pandemic in Uganda', https://africaninternetrights.org/sites/default/files/Peace_Oliver_o.pdf

29. WOUGNET, 'Submission on domestic violence in the context of COVID-19', <https://wougnet.org/assets/portal/wougnetworksite/publications/2020-11-16/report.pdf>

Mwaka 2020, idadi ya watu nchini Zambia ilikuwa milioni 17.9.¹ Ikitajwa kama mojawapo ya uchumi unaokua kwa kasi zaidi barani Afrika, na yenye Pato la Taifa la dola za Marekani bilioni 23.²

UTANGULIZI

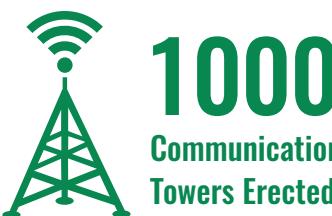
HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA ZAMBIA

uchumi wa Zambia uliendelea kupungua kwa sababu ya kushuka kwa bei ya shaba, uhaba wa nishati, upungufu wa fedha ambao unaweza kuhusishwa na mgogoro mkubwa wa deni nchini, na hivi karibuni shinikizo za kiuchumi zinazosababishwa na janga la COVID-19.

Wakati hali ya kisiasa inasalia kuwa thabiti, uchaguzi wa Agosti 2021 unachukuliwa kama uamuzi na mtihani wa kweli kuhusu hali ya kisiasa nchini ukizingatia hatua ya maandamano na mihemko ya mitandao ya kijamii iliyoshuhudiwa mwakani kuhusu ukosefu wa ajira kwa vijana, gherama kubwa ya bidhaa na nishati, mgao wa umeme, kushuka kwa viwango vya fedha za kigeni na mkopo mkubwa wa kigeni pamoja na kushindwa kuulipa. Ukadiriaji wa mkopo wa Zambia ulishushwa baada ya serikali kukosa malipo ya riba na kutangaza kusimamisha huduma ya deni kwa wadai wa nje.³

SEKTA YA TEHAMA

Uwekezaji mkubwa umeelekezwa kwenye uboreshaji miundombinu ya TEHAMA nchini, ikiwa ni pamoja na kujenga minara takriban 1000 ya mawasiliano. Mwaka 2020 ilishuhudia ongezeko la 25.7% katika idadi ya

1. Zambia Statistics Agency, <https://www.zamstats.gov.zm/> [Accessed 23 November 2020]

2. World Bank: Zambia Country Data, <https://data.worldbank.org/country/ZM>

3. "Zambia Economic Outlook", Focus Economics, 17 November 2020, <https://bit.ly/2JgMgkL>

maeneo ya mawasiliano kati ya Juni 2019 na Juni 2020.⁴ Zambia inaendelea kudumisha watoa huduma wa mtando wa rununu watatu na watoa huduma za wavuti (ISPs) 17⁵ ingawa wito wa kuidhinishwa kwa mto huduma wa simu wa nne ulifanywa kufuatia kufutwa kwa leseni ya Vodacom. Katika robo ya tatu ya mwaka 2020, upenyaji wa mtando ulikuwa 57% ikiashiria zaidi ya watumiaji milioni 10 222 wa mtando, ikionyesha kupungua kwa 2% kutoka 59% (inayowakilisha watumiaji milioni 10 289) waliorekodiwa katika robo ya tatu ya 2019.⁶ Kupungua huku kunaweza kuhusishwa na kushuka kwa thamani ya Kwacha na shinikizo la mfumuko wa bei ambalo lilipelekea kuongezeka kwa jumla gharama ya bidhaa na huduma, na kuwaacha watu na kipato kidogo ambacho hakingeweza kutumiwa kufikia huduma za mtando. Cha kushangaza, usajili wa simu ulikuwa na idadi ya milioni 18,619 million, ikiwakilisha 104% ya kiwango cha upenyaji, hali inayoashiria kwamba kuna kadi za SIM nyingi zaidi zilizosajiliwa kuliko idadi ya watu.⁷ Hii inaweza kuwa ni kwa sababu watu wengi wanamiliki zaidi ya simu moja ya rununu na kutumia hadi SIM kadi tatu. Miamala ya pesa za rununu iliongezeka kwa 89% kutoka idadi ya miamala iliyorekodiwa katika nusu ya kwanza ya 2019.⁸

UUNDAJI WA SERA NCHINI NA KIKANDA

Kwenye mazingira ya sheria na sera za za TEHAMA, Sheria ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano ya 2009, Sheria ya Mawasiliano ya Kielektroniki na Miamala ya 2009, na Sera ya Kitaifa ya TEHAMA iliyopitwa na wakati ya 2006 zinaendelea kutawala matumizi ya mawasiliano ya simu nchini. Wakati hakuna dalili wazi kuhusu uandishi wa Sera mpya

ya Kitaifa ya Teknolojia ya Habari, mnamo Agosti 2020 Waziri anayesimamia Uchukuzi na Mawasiliano alithibitisha kuwa Miswada minne ya TEHAMA ilikuwa imetungwa na ilikuwa ikifanyiwa ulinganifu katika Wizara ya Sheria, ambayo ni: Muswada wa Usalama na Uhalifu wa Mtandaoni, Muswada wa Ulindaji wa Data, Muswada wa Biashara na Miamala ya kielektroniki, na Muswada wa Serikali- Mtando. Mnamo Juni 2020, Bunge kupitia Kamati ya Habari na Teknolojia ya Mawasiliano iliidhinisha ripoti ya kamati ili kuimarisha mfumo wa serikali - Mtando katika shughuli zote za serikali.⁹ Katika mwezi huo huo, Wizara ya Uchukuzi na Mawasiliano pamoja na mdhibiti, Mamlaka ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano ya Zambia (ZICTA), ilizindua Mkakati wa Kitaifa wa Ulindaji wa Watoto Mtandaoni¹⁰ unaolenga kuwapa watoto kinga muhimu dhidi ya hatari ya mtandaoni.

Mnamo Juni 2020, Baraza la Mawaziri liliafikia azimio la kupitisha Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandaoni na Ulindaji wa Data za kibinagsi, hatua ambayo ya kukumbatiwa itakayohakikisha kuoanishwa kwa sheria mpya za mtando na ushirikiano wa kikanda kuhusu maswala ya usalama wa mtando, uhalifu wa mtando, na ulindaji wa data.

UZIMAJI MTANDAO

Mnamo Februari 2020, wakaazi wa Jimbo la Kusini, ngome ya upinzani waliripoti kuzimwa kwa mtando ambako kuliathiri huduma zote tatu za rununu. Kuzimwa kwa umeme kulismamisha shughuli za biashara katika miji iliyoathiriwa vibaya ya Monze na Livingstone na haijulikani hali hii ilidumu kwa muda gani au ni nini kilichoweza

4. ZICTA: ICT Sector 2020 Mid-Year Market Performance, 10 September 2020, <https://bit.ly/3698kXv>

5. ZICTA Statistics Portal: Operator Statistics, <https://bit.ly/37akYFa>

6. ZICTA Reports: Quarter 3, 2020, <http://onlinesystems.zicta.zm:8585/statsfinal/>

7. ZICTA Reports: Quarter 3, 2020, <http://onlinesystems.zicta.zm:8585/statsfinal/>

8. ZICTA: ICT Sector 2020 Mid-Year Market Performance, 10 September 2020, <https://bit.ly/3698kXv>

9. "Parliament adopts committee report to enhance e-governance", News Diggers, 26 June 2020, <https://bit.ly/2jhBb38>

10. ZICTA: National COP Strategy, <https://bit.ly/3l8xny5>

kuisababisha, hata hivyo, mdhibiti wa TEHAMA, ZICTA, ilitamka kuwa usumbufu huo ultokana na hitilafu ya kiufundi.¹¹

VITISHO KWA HAKI ZA KIDIJITALI NA UANAHARAKATI WA KIDIJITALI

Licha ya ukosefu wa sheria kamili za ulindaji data, mnamo Desemba 2019 serikali ya Zambia ilirejelea tena mradi wa Mji Salama wa Lusaka (Lusaka Safe City) na kuidhinisha pendekezo la kampuni ya Teknolojia ya Huawei ya kugeuza Lusaka kuwa Jiji Janja (Smart City) kwa kuweka kamera za saa 24 za CCTV kote jijini ikiwemo pamoja na masoko ya umma na vituo vya mabasi.¹²

Zaidi ya hayo, taarifa za tahaadhari za maafisa wa serikali kuhusu utumiaji wa mtandao na mitandao ya kijamii ziliendelea. Mnamo Februari 2020, Waziri wa Uchukuzi na Mawasiliano alionya dhidi ya madai ya matumizi mabaya ya mitandao ya kijamii na umma¹³ na mnamo Juni 2020, Msemaji Mkuu wa Serikali alitangaza kwamba serikali “haitavumilia mtu yeyote anayetumia jukwaa lolote la mtandao wa kijamii kumtukana Rais au raia yeyote.”¹⁴

Mnamo Juni 2020, kundi la wanaharakati 13 lilifanya maandamano nje kidogo ya Lusaka, baada ya kunyimwa kibali cha kuandamana kwa amani mjini kote kipinga ujisadi uliokithiri na ukosefu mkubwa wa ajira kwa vijana. Ili kulinda maisha ya waandamanaji na kuepusha kusababisha ucharibifu wa mali ya umma, wanaharakati hao walichagua kuandamana mahali pa siri porini na kusambaza moja kwa moja hafla hiyo kwenye kurasa zao za mitandao ya kijamii, wakiwa wamebeba mabango na kupeana nafasi baina yao kutoa hotuba za kusisimua. Urushaji wa moja kwa moja mtandaoni ulivutia watazamaji karibu nusu milioni.¹⁵ Wakati huo huo, polisi wa kuzuia ghasia wakiwa wamevaa magwanda yao walipelekwa kila sehemu Lusaka na kutafuta bila mafanikio sehemu wa maandamano hayo ili kuwaondoa waandamanaji na kutekeleza vizuizi vya COVID-19. Mmoja wa wanaharakati maarufu kwa jina la ‘Pilato’ alisema, “Kuna mitaa hii ya barabara na mitaa ya mitandao ya kijamii. Nadhani hii ilikuwa na ushawishi zaidi kuliko kama tungelienda kwenye mitaa ya kweli.”

Mnamo Machi 2020, kijana wa kiume mwenye miaka 15¹⁶ alikamatwa kwa mashtaka ya kumkashifu rais, pamoja na wasimamizi wengine kadhaa wa ukurasa wa Facebook.¹⁷ Kijana huyo, ambaye alishtakiwa kwa makosa matatu ya kukashifu, kutumia jina la uongo la ‘ZOOM’ na inasemekana alichapisha machapisho yenyе kashfa kwa rais na wengine watatu. Katika tukio lingine, mpiga picha maarufu alishtakiwa kwa makosa manne ya jinai baada ya kudaiwa kutoa matamshi yenyе kudhalalisha dhidi ya maafisa kadhaa wa serikali kwenye ukurasa wake wa Facebook. Mnamo Juni 2020, mhariri wa magazeti ya mtandaoni- Zambia Reports na Eagle One - alikamatwa kwa kuchapisha

11. “Southern Province in internet blackout”, News Diggers, 21 February 2020, <https://bit.ly/3gGme5p>, “Southern Province In Internet Network Shut Down”, Zambian Observer, 20 February 2020, <https://bit.ly/2YNmLwh>

12. “Huawei to plant 24 Hour cameras across Lusaka”, 7 December 2019, <https://bit.ly/368Nesm>

13. “Stop social media abuse- Kafwaya”, News Diggers, 24 February 2020, <https://bit.ly/34qAtj7>

14. Social media Abusers warned”, Ministry of Information and Broadcasting Services - Zambia Facebook Page, 22 June 2020, <https://bit.ly/3l5UpH8>

15. “Zambian Youth Outsmart Police”, Lusaka Times, 22 June 2020, <https://bit.ly/2Yt5OHZ>

16. “ZOOM Arrested For The Offence Of Defamation Of The President”, Zambian Reports, 12 March 2020, <https://bit.ly/3hlfjsS>

17. “ZICTA and Police Arrest Admins for Zed Hule, Zambian Watch and others Admins for a WhatsApp group”, Mwebantu, 11 March 2020, <https://bit.ly/2V5hYUS>

na kusambaza habari nyingi za kashfa dhidi ya Waziri wa Mambo ya Ndani. Mnamo Novemba 2020, mtu mmoja wa Kitwe alikamatwa kwa

kutukana serikali tawala ya Patriotic Front (PF) na viongozi wake kwenye video iliyoenea kwenye mitandao ya kijamii.¹⁸

“

Mnamo Desemba 2019 serikali ya Zambia ilirejelea tena mradi wa Mji Salama wa Lusaka (Lusaka Safe City) na kuidhinisha pendekezo la kampuni ya Teknolojia ya Huawei ya kugeuza Lusaka kuwa Jiji Janja (Smart City) kwa kuweka kamera za saa 24 za CCTV kote jijini ikiwemo pamoja na masoko ya umma na vituo vya mabasi..

HAKI ZA KIDIJITAL NA UJUMUISHAJI KWENYE MUAMKO WA KANUNI ZA COVID-19

Zambia ilirekodi visa vyake viwili vya kwanza vya COVID-19 mnamo tarehe 18 Machi 2020 na ni moja wapo ya nchi chache katika eneo hilo ambazo hazikufunga mipaka yake. Kuongezeka kwa visa vya Korona kulisababisha kufungwa kwa shule, huduma za kibinafsi na za umma, na wafanyakazi wasio muhimu waliagizwa kufanya kazi kutoka nyumbani. Janga lisilo kawaida la COVID-19 lilisababisha Wazambia wengi kuhamishia shughuli zao za kila siku kwa majukwaa ya kidijitali kwa mawasiliano, shughuli za kifedha, shule, mikutano, burudani n.k. Hatua hii ililazimisha raia wengi kutumia ujuzi wa kidijitali na kukuza nyingine mpya ili kukabiliana na uvurugaji huo.

Kwa bahati mbaya, ongezeko la utumiaji wa mtandao na huduma za kidijitali lilisababisha kuongezeka kwa uhalifu ya mtandaoni kama vile utapeli wa mtandaoni, uigaji wa utambulisho na ulaghai wa pesa kwa njia ya simu¹⁹ Huku kuliimarisha hitaji la ongezeko la ufahamu wa usalama wa kidijitali na watumiaji na mipango ya ulindaji wa watumiaji. Watoa huduma kadhaa wa mtandao wa rununu waliondoa ada za huduma za kuvunjari na ada ya miamala, na kuongeza viwango vya miamala ya kila siku kuwezesha mtiririko wa fedha na kurahisisha malipo ya mtandaoni na vitu muhimu.²⁰

18. "POLICE ARREST CHELLAH TUKUTA FOR CRIMINAL LIBEL," Zambia Reports, 18 June 2020, <https://bit.ly/32F9WGD>

19. "Police arrest Zambia Reports editor for criminal libel", Mwebantu, 25 June 2020, <https://bit.ly/3qekSFh>

20. "Tulefwaya, ukuchinja, ubuteko", man arrested in Kitwe for insulting the PF Government and its leaders", Mwebantu, 24 November 2020, <https://bit.ly/2VmblnL>

Kujiandaa kidijitali kwa nchi kulipata mtihani wakati taasisi nyingi za masomo zilipambana kukabiliana na kutoa masomo na mihadhara mitandaoni kwa wanafunzi. Wanafunzi na wasomi hawangeweza kufikia vifaa vya kusoma kwa njia ya kielektroniki kwa sababu ya gharama kubwa, ukosefu wa ufikiaji na umiliki wa vifaa, kutopatikana na ukosefu wa majukwaa ya kutosha ya mafunzo ya kielektroniki katika taasisi zingine na ujuzi mdogo kidijitali kwa walimu na wanafunzi. Kwa kuongezea, janga hilo lilidhihirisha ukosefu mkubwa wa ufikiaji wa miundombinu ya kidijitali na majukwaa ya masomo ya kielektroniki kwa watu wanaoishi na ulemavu na ukosefu wa ujuzi kidijitali, miundombinu na unganishaji kwa watu wanaoishi maeneo ya vijijini.²¹

Ingawa hakuna vizuizi vikuu vya harakati vilivyowekwa nchini, vyombo vya habari viliruhusiwa kufunika vikao vya moja kwa moja vya mkutano wa COVID-19 na kutumia majukwaa anuwai ya dijiti ili kulijulisha taifa. Kwa kuongezea, Wizara ya Afya ilitangaza moja kwa moja matangazo kwenye kurasa zao za media za kijamii.

Walakini, hakuna wafanyikazi wa media waliruhusiwa ndani ya vituo vya kutengwa vya COVID-19.

Mnamo Aprili 2020, kituo maarufu cha runinga cha kibinafsi, Prime TV, ilifutwa leseni yake na Mamlaka Huru ya Utangazaji (IBA) kuhusu mzozo wa tangazo la COVID-19.

Kituo cha Runinga kinadaiwa kilikataa kurusha matangazo ya COVID-19 bure.²² Wanaharakati walielezea hii kama shambulio la upatikanaji wa habari kwani Prime TV inaangaliwa sana kama nyumba ya media yenye usawa na yenye malengo ambayo hutoa njia mbadala kwa ZNBC TV inayomilikiwa na serikali. Chama cha Wanasheria cha Zambia kilielezea kufutwa kwa leseni ya Prime TV kuwa haramu na kwamba “ilifanywa mapema kablaya kufuata njia sahihi za sheria”.²³

Kufikia Novemba 2020, Zambia ilikuwa imeandikisha visa 17,553 vya jumla vya nyongeza ya COVID-19, 16,779 vya kupona, na vifo 357.²⁴

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Kuna haja ya dharura ya kutunga sheria za TEHAMA zilizosasishwa ambazo zitahakikisha usalama wa mtando, kutoa ulindaji dhidi ya uhalifu wa mtandaoni na kuhakikisha ulindaji wa data na faragha. Vile vile, iwapo mradi wa Jiji Janja (SMART CITY) utaanza kutumika, kutakuwa na haja ya kutoa hatua kali kuhusu ulindaji wa data ambayo itakusanywa na vile vile kuhakikisha kuwa teknolojia hiyo haitumiki kupeleleza raia, watetezi wa haki za binadamu, wanaharakati, n.k. Vivyo hivyo, kuna haja ya kuridhia Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandaoni na Ulindaji wa Data za kibinafsi kutoa mpangilio wa kikanda wa kupambana na uhalifu wa mtandaoni na vile vile kuridhia mkataba wa kimataifa kama vile Mkataba wa Budapest kuhusu Uhalifu wa Mtandaoni, ili kutoa mpangilio wa ushirikiano wa kimataifa.

21. ZICTA: ICT Sector 2020 Mid-Year Market Performance, 10 September 2020, <https://bit.ly/3698kXv>

22. “Airtel Zambia scraps transaction fees for money transfers”, Telecomparer, 26 March 2020, <https://bit.ly/3ldztgr>

23. “Zambia cancels license of private TV channel over COVID-19 ad dispute”, International Press Institute, 14 April 2020, <https://bit.ly/2HGeDIC>

24. Zambia National Public Health Institute: Zambia COVID-19 Dashboard, <https://bit.ly/39hr3Ch>

Vivyo hivyo, kuna haja ya kuendelea kuwekeza katika miundombinu ya kidijitali, ukuzaji wa ujuzi, na mipango ya utoaji ujuzi wa kidijitali ili kuwawezesha watumiaji na ujuzi wa kutumia TEHAMA katika maisha yao ya kila siku pamoja na ulindaji wa watumiaji na ustadi wa usalama wa kidijitali kwa usalama mtandaoni. Kuna haja ya kusasisha Sera ya Kitaifa ya TEHAMA kunakili matarajio na malengo ya kitaifa ya TEHAMA na vile vile kutoa mpango mpana ambao lazima utoe mikakati ambayo inaboresha ufikiaji na unganishaji kwa vikundi ambavyo havijatunzwa kama vile watu wanaoishi na ulemavu, maeneo ya vijijini, wanawake, wasichana, nk.

Mwishowe, kabla ya uchaguzi wenye tumbo joto wa Agosti 2021, serikali ya Zambia lazima ijitolee kutozima mtandao na kutowasumbua watumiaji wa mtandao, lakini badala yake ikuze majukwaa ya mtandaoni kama nyanja za mawasiliano, ufikiaji wa habari, na ushiriki wa raia.

Utafiti Maalum: COVID-19 na hitaji la kanuni za faragha na ulindaji wa data nchini Zambia

Imeandaliwa na Bulanda Nkhowni

Zambia ilisajili visa vyake viwili nya kwanza mnamo March 2020 na ilikuwa mojawapo ya nchi eneo hili ambayo haikufunga mipaka yake kabisa. Wakati nchi zingine zilijitahidi kutafuta mbinu za kuelewa, kuzuia na kukomesha usambaaji wa janga hili jipya la korona, maafisa wa afya nchini Zambia kwa haraka walifuata hatua zilizofanyiwa majaribio kujandaa, kufuatilia, kushughulikia hatari iliyokuwepo. Wizara ya Afya (MoH), kuititia taasisi ya Zambia National Public Health Institute (ZNPHI), ilitekeleza hatua za sekta tofauti kushughulikia COVID-19, mbinu ambayo hapo awali ilikuwa imetumika k u p a m b a n a n a m k u r u p u k o w a k i p i n d u p i n d u n c h i n i . Hii ilikuwa ni pamoja na kuwezesha Kituo cha Kitaifa cha Afya ya Umma na Dharura (PHEOC) kilichopo ZNPHI na kwa kutumia mbinu ya ushirikiano wa sekta tofauti kuititia mfumo wa kudhibiti matukio wa (IMS), ukiwezeshwa na kituo maalum kwa ajili ya kuelekeza shughuli.

“Ilianza na kinyevu kooni niliporejea kutoka safari ya kibashara kwenye nchi jirani. Wakati huo, COVID-19 ilikuwa imetua Zambia na kulikuwa na hali ya msukosuko kote nchini. Nilipiga nambari ya bila malipo na mhudumu wa kituo hicho cha simu aliulizia kuhusu dalili zangu.

Pia walisajili majina yangu, nambari ya simu, anwani ya eneo, shughuli ya kazi, jamaa wa karibu, na taarifa kuhusu sehemu nilizokuwa nimezuru siku chache zilizopita na wale niliotangamana nao. Mhudumu huyo alionekana kana kwamba alikuwa anapiga chapa na kunakili majibu yangu, na mwishowe, aliniahidi kwamba ningepokea msaada kutoka kwa timu ya kushughulikia dharura ambayo ilikuwa imetumwa na akanisihi nisiondoke nyumbani. Nilikuwa na bahati kupata virusi wakati timu za kushughulikia dharura zilikuwa zinafanya hivyo kwa haraka. Muda si mrefu, waliwasili nyumbani kwangu. Kwa masikitiko, nilipimwa na kubainika kuwa na virusi, japo sikuonyesha dalili kali, nililazwa katika wadi ya kutenga wagonjwa wa COVID-19,” alisema Mutale, mmoja wa waathiriwa wa kwanza COVID-19.

Kisa cha Tamara kwa upande mwingine kilikuwa tofauti, “Baada ya kuhisi joto kali na kikohozi kikavu, Nilitembelea kitua cha COVID-19 kilichopo karibu kufanya vipimo. Hisia zangu zilikuwa sahihi, nilipatikana na virusi nya korona.

Nilielekezwa kwa chumba cha wahudumu wa afya na maelezo yangu binafsi kuandikwa chini ikiwa ni pamoja na yale ambayo yangetumika kufuatilia wawasiliani wangu. Nimesoma mengi kuhusu haki za kidijitali kwa hiyo kwa kawaida, nilikuwa na wasiwasi jinsi taarifa hizo zingehifadhiwa, kutumiwa, na kwa muda gani zingehifadhiwa nikitazama jinsi mhuduma huyo wa afya alivyokuwa anasajili taarifa hizo kwa karatasi ambalo lingeweza kupotea kwa urahisi. Pia, idhini yangu haikuombwa wakati wa kukusanya data hizi, hata hivyo, nilipouliza zitatumika kwa jinsi gani, nilihakikishiwa kuwa zilikuwa salama na zingetumika tu kwa madhumuni ya kufuatilia wawasiliani na kuripoti. Nilishauriwa baadaye kujitenga mwenyewe nyumbani kwa muda wa siku 14. Katika siku hizo nilipokea simu kutoka kwa meneja wa kisa changu akinijulia nilvyokuwa naendelea kila siku hadi mwisho wa siku zangu za karantini," alisema.

Zambia, kama nchi zingine zilizopo kusini mwa jangwa la Sahara, inatumia mbinu ya kawaida ya ufuatiliaji wa wawasiliani ikisaidiwa na simu na kompyuta kufuutili, kupata na kuwasiliana na waathiriwa waliopo na watarjiwa wa COVID-19. Japo hakuna programu ya ufuatiliaji, data zote muhimu za COVID-19 zinanakiliwa kwa hifadhi ya kitaifa ya afya ya umma jambo ambalo linazua wasiwasi kuhusu usalama wake na ule wa data za binafsi, haswa kwa afya ya umma ya dharura. Mbinu nyingine na mitandao ipo, mfano mtandao unaofanya kazi kama kitovu cha wahudumu wa dharura kote mikoani waliopo mstari nwa mbele kwenye kupambana na janga la COVID-19. Wakati wa ukusanyaji huu wa data na tashwishi ya itifaki binafsi katika ufikiaji hifadhidata au kanuni za kusimamia ushiriki wa data au wa mshiriki wa tatu katika kuunda, kusambaza, na kusimamia hifadhidata, Zambia inazidi kutokuwa na Sheria za kulinda data na faragha. Vile vile, mnamo 2017, Zambia ilizindua mfumo wa afya wa kielektroniki kutoa suluhi za kidijitali, na kuibua maswali zaidi kuhusu uwezo wa waendeshaji data wa afya ya umma kuzingatia ulindaji data na maadili ya faragha. Ni bayana kwamba data ni muhimu katika kusuluhisha tishio la sasa na la siku za usoni la afya ya umma. Hitaji la dharura la kuweka kanuni zinazoheshimu haki za binadamu na za faragha kama vile za Mutale and Tamara, ni bayana zaidi. Hitaji hili linajumuisha mipangilio itakayowezesha utekelezaji mzura wa sera kuhusu kukusanya, kuhifadhi, kusimamia, kuhamisha, au kuweka data kwenye mifumo ya taarifa. Pia, kuna hitaji kubwa kujenga uwezo wa majukumu ya maafisa wa afya na washiriki wa tatu wakati wanapofanya kazi na data. Uhamasisho wa raia pia ni wenye umuhimu kuhakikisha sera sahihi na itifaki zinatekelezwa na kwamba haki za watu binafsi hazikiukwi.

Zimbabwe ni nchi iliyoko Kusini mwa Afrika chini ya utawala mpya wa Rais Emmerson Mnangagwa kufuatia kuondolewa madarakani kwa aliyekuwa rais wa zamani Robert Gabriel Mugabe mnamo 2017.

UTANGULIZI

HAKI ZA DIJITALI NA UJUMUISHAI YA NCHI YA ZIMBABWE

Kwa mujibu wa Katiba ya Zimbabwe, 2013 kifungu cha 3 (c), msingi wa Zimbabwe umejengwa juu ya maadili na kanuni za haki za msingi za binadamu na uhuru. Haki za kidijitali ni haki za kimsingi za binadamu na zinazowezesha ufurahiaji wa maisha kwa hadhi. Haki hizi za binadamu zimeainishwa katika Azimio la Haki za Binadamu, Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa (ICCPR), Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kijamii na Utamaduni (ICESCR) na Mkataba wa Afrika kuhusu Haki za Binadamu na Watu.

Mnamo tarehe 27 Juni 2014, Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mtandaoni na Ulindaji wa Data Binafsi¹ ulipitishwa na Jumuiya ya Afrika na hadi sasa, Zimbabwe haijatia saini. Mfumo wa kisheria kuhusu ulindaji wa data na usalama wa mtandao unasalia kuwa kipande tu. Mnamo mwaka wa 2020, Zimbabwe ilitangaza Muswada wa Usalama na Ulindaji wa Data ambao haujaanza kutekelezwa na haulindi haki za kidijitali vya kutosha. Hali ya haki za kidijitali na ujumuishaji nchini Zimbabwe ilizidi kuwa ya wasiwasi mnamo 2020 kutokana na matukio ambayo yalionyesha kudorora kwa viwango vya haki za binadamu.

**Zimbabwe ilitangaza
Muswada wa Usalama
na Ulindaji wa Data
ambao haujaanza
kutekelezwa**

1. See [https://au.int/sites/default/files/treaties/29560-sl-
AFRICAN%20UNION%20CONVENTION%20ON%20CYBER%20SECURITY%20AND%20PERSONAL%20DATA%20PROTECTION.pdf](https://au.int/sites/default/files/treaties/29560-sl-AFRICAN%20UNION%20CONVENTION%20ON%20CYBER%20SECURITY%20AND%20PERSONAL%20DATA%20PROTECTION.pdf)

ATHARI ZA KANUNI ZA COVID-19

Kama hatua ya kupambana na janga la COVID-19, serikali ya Zimbabwe ilibuni Hati ya Sheria (SI) 83 ya 2020² ambayo inaelezea katika kifungu cha 14 kwamba mtu yejote anayeeneza uongo atawajibika kisheria chini ya kifungu cha 31 cha Kanuni ya Mashtaka ya Jinai³ (“Kuchapisha au kuwasilisha taarifa za uongo zenyne madhara kwa Serikali”) na kupewa adhabu au kifungo cha hadi miaka ishirini gerezani. Kifungua cha 14 kinafuta vifungu vya makosa ya jinai na kinapanua wigo wa kifungu ambacho tayari ni tatanishi cha 31 cha Sheria ya Makosa ya Jinai (Codification and Reform) Kifungu Sura ya 9:23 (Kanuni ya Makosa ya Jinai) ambacho kinatoa vizuizi vingi kwenye uhuru wa kujieleza na kinatoa adhabu ya hadi Kifungo cha miaka 20. Kosa la jinai la kukashifu lilifutwa nchini Zimbabwe kufuatia kupatikana kuwa kinyume na katiba na Mahakama ya Katiba katika kesi ya Madanhire.⁴

Wakati wa kufungwa nchi katika kipindi cha COVID-19 kutoka 30 Machi hadi Septemba 2020, wafanyabiashara rejareja wanaojumuisha pakubwa vijana na

wanawake walipoteza vyanzo vya mapato. Na viwango vya juu vya mfumko wa bei na uchumi dhaifu, serikali ilianza kutenga misaada ya COVID-19 kwa familia zenyne kipato cha chini. Mpango wa Wachuuzi wa Mabadiliko ya Kijamaa na Kiuchumi (VISET), shirika lenye wanachama 68,000 liliambia PIN kuwa wanachama wachache wa VISET walipokea mgawo huu. Serikali iliwasiliana na VISET na kuomba orodha ya wale wanaohitaji misaada. Ruzuku ingegawiwa wale waliosajiliwa kwenye OneWallet, jukwaa la kuhamisha pesa za rununu linalofanya kazi kwenye laini ya rununu ya NetOne. Hii ilikuwa changamoto kwani wanachama wengi walikuwa wamesajiliwa kwenye majukwaa mengine ya pesa za rununu kama vile Ecocash, huduma inayotolewa na Econet.

Baadaye, Waziri wa Fedha aliripotiwa kutoa taarifa kwamba serikali ingetumia mbinu ya hisabati ya hali ya juu kutenga misaada ya COVID-19 kwa makundi yaliyoathiriwa kutoka nyumba zenyne kipato cha chini. makundi yaloyotengwa yaliachwa nje ya mpango wa misaada hiyo. Hakukuwa na mashauriano na jamii na hakuna ufanuzi wa sera ya faragha iliyotumika katika utumiaji wa algorithms katika kutenga misaada ya COVID-19.⁵

UFURAHIAJI WA UHURU WA KUJIELEZA, KUJIKUSANYA, NA KUJUMUIKA

Wakati wa kufungwa kwa nchi kulikoanza tarehe 30 Machi 2020, Jukwaa lisilo la kiserikali la Haki za Binadamu la Zimbabwe lilisajili visa 20 vya waandishi wa habari ambao uhuru wao wa habari ulikiukwa kufikia tarehe 29 Oktoba 2020.⁶ Moses Sigauke, muuguzi katika Hospitali Kuu ya Sally

2. Statutory Instrument (S.I) 83 of 2020 <https://zimlii.org/zw/zw/subleg-consol/S.I.%2083%20of%202020%20Public%20Health%20%28COVID-19%20Preventions%2C%20Containment.pdf>

3. Criminal Law (Codification and Reform) Act Chapter 9:23, <https://zimlii.org/zw/legislation/act/2004/23>

4. See Madanhire & Anor v The Attorney General 2014 (1) ZLR 719 (CC)

5. Mthuli Ncube & His “Sophisticated Algorithms” For Corona Relief Funds – Another Privacy Disaster Looming?, TechZim, <https://www.techzim.co.zw/2020/04/mthuli-ncube-his-sophisticated-algorithms-for-corona-relief-funds-another-privacy-disaster-loomng/>

6. The Zimbabwean, Zimbabwe COVID-19 Lockdown Weekly Monitoring Report 23-29 October 2020 – Days 206-213 <https://www.thezimbabwean.co/2020/11/zimbabwe-COVID-19-lockdown-weekly-monitoring-report-23-29-october-2020-days-206-213>

Mugabe alipandishwa kizimbanii mnamo Julai 2020 kufuatia kukamatwa na kushtakiwa kwa uchochezi kama ilivyoainishwa katika kifungu cha 187 cha Sheria ya Makosa ya Jinai. Aliachiliwa huru kutokana na madai ya kutumia vibaya Facebook kuchochea watendaji wa matibabu kufanya maandamanodhidiya serikali. Hopewell Chin'ono na Jacob Ngarivhume walikamatwa mnamo 20 Juni 2020 kwa kufichua ufisadi na inadaiwa, kwa kupanga maandamano dhidi ya ufisadi mnamo 31 Julai 2020, mtawalia, kufuatia maelezo yaliyotolewa mtandaoni.

Katiba chini ya kifungu cha 61 (5) (a) na (b) inasema kuwa uchochezi wa vurugu na matamshi ya chuki sio sehemu ya uhuru wa kujieleza na uhuru wa habari. Hata hivyo, matamshi ya chuki yalisambazwa mnamo mwaka wa 2020. Tukio muhimu ni lile la Askofu Mkuu Robert Ndlovu, ambaye kushambuliwa kwake kwa maneno yaliyojawa na semi za kikabila, alihukumiwa kote ulimwenguni kufuatia barua ya Kongamano la Maaskofu wa Kikatoliki wa Zimbabwe kutaka azimio la haraka kwa changamoto za kiuchumi na kisiasa nchini. Kibwagizo cha [#Zimbabwean LivesMatter](#) kilikuwa kikiendelea mnamo Agosti 2020 kufuatia kulaaniwa kimataifa kwa ukiukaji wa haki za binadamu nchini Zimbabwe na pamoja na mambo mengine, matamshi ya chuki dhidi ya Askofu Mkuu Ndlovu⁷ ambaye Waziri wa Habari wa Zimbabwe Monica Mtsvangwa alimshtumu kuwa muovu.

Wazimbabwe walikusanyika pamoja chini ya kibwagizo ambacho kilifuatiwa na kupelekwa kwa ujumbe wa Afrika Kusini kushiriki hali ya haki za binadamu nchini Zimbabwe.⁸

Mnamo Aprili 2020, Lovemore Zvokusekwa alifikishwa mbele ya Mahakama ya Hakimu wa Harare baada ya kukamatwa na kushtakiwa kwa kueneza uongo kama ilivyoainishwa katika kifungu cha 31 (a) (i) cha Kanuni ya Makosa ya Jinai. Kwa muhtasari wa changamoto za maswala ya haki za kidijitali mnamo 2020, POTRAZ ilieelezea Paradigm Initiative (PIN) kuwa habari potofu ni suala kubwa liliokabiliwa ndani ya 2020. Kuna haja kwa raia kuwajibika kuitia kukagua ukweli kabla ya kutuma mawasiliano na kutumia majukwaa kama Zimfact kuchuja ukweli kutoka kwa habari za uongo.⁹ Vile vile, wakati kuna haja ya kuzuia habari potofu, kanuni lazima zilingane na viwango vyahaki za binadamu. Matumizi ya propaganda mtandaoni na kikundi kinachojulikana kama Varakashi, “mashujaa mtandaoni” wa Zanu-PF (chama tawala), yaliendelea mnamo 2020 na shambulio hili la cheche za maneno limeshuhudiwa kwa miaka likidhihirika kwa njia ya ukosoaji, matamshi ya chuki, mashambulio ya kijinsia, unyanyasaji na uenezaji wa habari za uongo mtandaoni kwa kutumia akaunti bandia katika mazungumzo pinzani ya kisiasa.¹⁰

Mnamo 5 Julai 2020, Muswada wa Uhuru wa Habari ambaulilenga kufuta Sheria ya Upatikanaji wa Habari na Ulindaji wa Faragha ulichapishwa kwenye gazeti rasmi la serikali.¹¹ Kinyume na jina linapendekeza, sheria hii mpya inazingatia ufikiaji wa habari na sio uhuru wa kujieleza. Muswada wa

Uchochezi wa vurugu na matamshi ya chuki sio sehemu ya uhuru wa kujieleza na uhuru wa habari.

KATIBA CHINI YA KIFUNGU CHA 61 (5) (A) NA (B)

7. See <https://twitter.com/davidcoltart/status/1294981558013763586?lang=en>

8. <https://elmmagazine.eu/adult-education-and-democracy/social-media-creates-new-space-for-activism-in-zimbabwe/>

9. See Zimfact on <https://zimfact.org/about-us/>

10. See <https://theconversation.com/a-vicious-online-propaganda-war-that-includes-fake-news-is-being-waged-in-zimbabwe-99402> and

<https://www.africafex.org/digital-rights/cybersecurity-and-data-protection-bill-entrenches-surveillance>

11. Veritas, BILL WATCH 40-2019 The Freedom of Information Bill, <http://www.veritaszim.net/node/3618>

“

**Kuna haja kwa raia kuwajibika
kupitia kukagua ukweli kabla ya
kutuma mawasiliano na kutumia
majukwaa kama Zimfact kuchuja
ukweli kutoka kwa habari za uongo.**

Sheria ya Usalama na Ulindaji wa Data¹² (Muswada) ulitangazwa mnamo 15 Mei 2020. Madhumuni yake ni kujumuisha makosa yanayohusiana na mtandao na kuhakikisha ulindaji wa data kwa kuzingatia utangazaji haki chini ya Sura ya 4 na Katiba kwa manufaa ya umma na kitaifa. Inalenga kuanzisha kituo cha usalama wa mtandao na mamlaka ya ulindaji data, ambapo majukumu yanakabidhiwa POTRAZ. Kwa kuongezea, Muswada huu unaruhusu uchunguzi na ukusanyaji wa ushahidi wa uhalifu wa mtandao na ukusanyaji wa data bila ruhusa na ukiukaji, na kutoa nafasi ya kukubali ushahidi wa kielektroniki kwa makosa kama hayo. Hili linaboresha mwenendo wa hukumu katika enzi hii ya kidijitali. Muswada pia unaunda mazingira ya biashara inayoendeshwa na teknolojia na inahimiza maendeleo ya teknolojia na matumizi halali ya teknolojia. Muswada huo, hata hivyo, una kasoro zake kama vile kuharamisha uongo katika kifungu cha 164C ambao unavutia

adhabu ya kifungo cha miaka 5. Mbali na Muswada huu, kanuni ya Sheria ya Mashtaka ya Jinai imekuwa ikitegemewa kwa kiasi kikubwa na Polisi wa Jamhuri ya Zimbabwe kuliwazia swala la ufuatiliaji kwa watetezi wa haki za binadamu na kukamatwa kiholela. Vifungu maarufu vya Ibara ya 22 vya sheria vimetumika kuhalalisha uhuru wa kusema. Sheria ya Kuingilia Mawasiliano, 2007 imetumika pia kwa uchunguzi uliolengwa kwa watetezi wa haki za binadamu ambao hauendani na viwango vya faragha vya kikanda na kimataifa. Serikali ilipendekeza kuunda sheria mpya inayoitwa Muswada wa Kizalendo ambao utaharamisha kampeni dhidi ya nchi hiyo kupitia mawasiliano ya kibinafsi na serikali za kigeni na kudhuru masilahi ya kitaifa¹³ Sheria kama hiyo ikiandaliwa na kupitishwa itakuwa na athari mbaya kwa uhuru wa kujieleza, uhuru wa vyombo vya habari, utangamano na haki za faragha kati ya zinginezo.

12. Cyber Security and Data Protection Bill,2019, http://veritaszim.net/sites/veritas_d/files/Cyber%20Security%20and%20Data%20Protection%20Bill.pdf

13. <https://www.sundaymail.co.zw/new-law-to-criminalise-unpatriotic-acts>

FARAGHA, KITAMBULISHO

CHA DIJITALI NA UFUATILIAJI

Faragha inalindwa vyema na Ibara ya 57 cha Katiba. Mnamo Julai 2020, Mahakama Kuu ilitoa agizo kwa niaba ya MISA Zimbabwe kuzuia Econet Wireless Zimbabwe na wengine kutekeleza agizo la polisi la kutafuta habari kuhusu shughuli za mamiliki wa simu ya rununu.¹⁴ Agizo hili lilikuwa na athari ya kutetea haki ya faragha ya watumiaji wa Econet. Matumizi ya teknolojia ya bayometriki hapo awali yalisababisha ukosefu wa uamanifu kutoka kwa watu wengine kufuatia uchaguzi wa 2018. Hivi sasa, Idara ya Msajili Mkuu hutoa hati za kitambulisho za kitaifa za bayometriki kuititia mchakato ambao unakusanya alama za vidole na mboni ya jicho. Wakati hili limefanya mchakato wa kuwasajili raia kuwa wa dijitali, wasiwasi upo kwenye matumizi mabaya ya data na wahusika wa tatu kwa kukosekana kwa sheria za mwafaka za kulinda data ambazo zinalinda faragha.¹⁵

Mnamo Februari 2020, serikali ilitoa makataa kwa wafanyakazi wa serikali ambao hawakuwa wakifuata usajili wa lazima wa biometriki uliowasilishwa mnamo 2019 kwa wafanyakazi wa serikali au wangeweza kuondolewa malipo ya mshara wao.¹⁶ Sheria ya Kuingilia Mawasiliano inasalia kuwa chombo cha kukiuka faragha dhidi ya watetezi wa haki za binadamu kuititia ufuatiliaji. Sheria inaendeleza kuingilia mawasiliano kuititia simu, barua pepe na faksi. Mnamo Juni 2020, maelezo ya kina yalitolewa na serikali kuhusu mienendo ya wanaharakati wa upinzani walioegemea Chama cha Movement for Democratic Change (MDC), Joana Mamombe, Cecilia Chimbiiri na Netsai Marova.¹⁷ kufuatia kutekwa nyara. Maelezo ya matukio haya na serikali yalilenga kupuuzia mbali madai ya utekaji nyara. Serikali inasemekana ilitumia picha za CCTV kutoka kwa duka la jumla, ufuatiliaji wa simu ya rununu na picha ili kukanusha madai ya utekaji nyara huo.¹⁸ Urejeleaji mienendo yao siku hiyo ya madai ya utekaji nyara ilikuwa ushahidi wa ufuatiliaji ambao watendaji wa asasi za kiraia, watendaji wa kisiasa na watetezi wengine wa haki za binadamu wamo hatarini kwenye kukiukwa haki zao za faragha.

14. MISAZim, Court Grants Order in Favour of MISA Against ECONET Search Warrant

15. Engine Room, Digital ID in Zimbabwe: A case study, [https://digitalid.theengineroom.org/assets/pdfs/\[English\]%20Zimbabwe%20Case%20Study%20%20DigitalID%20-%20The%20Engine%20Room.pdf](https://digitalid.theengineroom.org/assets/pdfs/[English]%20Zimbabwe%20Case%20Study%20%20DigitalID%20-%20The%20Engine%20Room.pdf)

16. See <https://www.zimeye.net/2020/02/11/government-gives-civil-servants-ultimatum-to-comply-with-biometric-registration/> Digital ID in Zimbabwe: A case study, [https://digitalid.theengineroom.org/assets/pdfs/\[English\]%20Zimbabwe%20Case%20Study%20-%20DigitalID%20-%20The%20Engine%20Room.pdf](https://digitalid.theengineroom.org/assets/pdfs/[English]%20Zimbabwe%20Case%20Study%20-%20DigitalID%20-%20The%20Engine%20Room.pdf), See <https://twitter.com/zifmstereo/status/1268467649123622912?lang=en>. Herald, MDC-A abduction claims under scrutiny <https://www.herald.co.zw/mdc-a-abduction-claims-under-scrutiny/> See <https://www.zimeye.net/2020/02>

17. See <https://twitter.com/zifmstereo/status/1268467649123622912?lang=en>

18. Herald, MDC-A abduction claims under scrutiny <https://www.herald.co.zw/mdc-a-abduction-claims-under-scrutiny/>

UFIKIAJI MTANDAO

Kulingana na POTRAZ, upenyaji wa mtandao ulikuwa 59,9% mwishoni mwa robo ya tatu mnamo 2020,¹⁹ ukishuka kutoka 60,6% iliyorekodiwa katika ripoti ya robo ya nne ya 2019. Kiwango hiki cha upenyaji wa mtandao unatofautiana sana na kiwango cha 27% cha upenyaji wa mtandao kilichorekodiwa na Muungano wa Kimataifa wa Teknoloji ya Mawasiliano kufikia mwishoni mwa 2019. Kwa kuzingatia hitaji la kuongezeka kwa ufkiaji wa mtandao, haswa wakati wa janga la COVID-19, kuna haja ya ongezeko la upenyaji kwa mtandao.

Kulingana na Azimio la Afrika kuhusu Haki na Uhuru wa Mtandaoni, kuzima au kupunguza kasi ya ufkiaji wa mtandao, au sehemu za mtandao, kwa idadi nzima ya watu au sehemu ya umma, haipaswi kuruhusiwa kwa sababu yoyote ile, ikiwa ni pamoja na utulivu wa umma au kwa misingi ya usalama wa kitaifa.²⁰ Zimbabwe ilishuhudia ufkiaji wa mtandao usio thabiti na wenge mwendo wa pole mnamo tarehe 30 na 31 Julai 2020 kabla ya maandamano yaliyopangwa ambayo yalitakiwa kutokea tarehe 31 Julai 2020.²¹ Netblocks ilisajili tukio hilo kama la kupunguza mwendo kasi au kuminya kwa mendo wa wa unganishaji kwa siku zote mbili kwenye mtandao wa TelOne.²² Usumbu huo ulidumu takriban masaa 5 mnamo 30 na masaa 14 mnamo 31 Julai.²³ Huu ulikuwa ukiukwaji wa wazi wa uhuru wa mtandao.

Gharama ya data nchini Zimbabwe ilikuwa kubwa kwa nyumba zenye kipato cha chini na jamii zilizo

katika mazingira magumu kufuatia janga la COVID-19 ambalo lilsababishwa kufungwa kwa nchi na kufutwa kazi kwa watu wengi kutoka soko la ajira. Gharama za data nchini Zimbabwe sio za juu zaidi katika ukanda wa Kusini mwa Afrika,²⁴ hata hivyo, kwa kuzingatia gharama kubwa za maisha nchini Zimbabwe, jamii zilizotengwa haziwezi kumudu kiwango cha takriban dola 4 za Marekani kwa ufkiaji wa GB1 ya mtandao. Hitaji wa ufkiaji wa mtandao lilidhihirika zaidi na ujio wa janga la COVID-19 ambalo lilitua Zimbabwe kwa mara ya kwanza Machi 2020.²⁵ Kulingana na taarifa ya MISA-Zimbabwe mnamo 14 Aprili 2020,²⁶ gharama ya data ya rununu nchini Zimbabwe bado ni kubwa, inabagua na inakiuka haki za raia kupata habari kama inavyobainishwa na Katiba na Azimio la Afrika kuhusu Haki na Uhuru wa Mtandaoni. Kiwango cha upenyaji kwa mtandao ni cha chini hata katika maeneo ya vijijini na pengo la kidijitali linahitaji kupunguzwa na miundombinu ya kidijitali inayowezesha ufkiaji wa mtandao.²⁷

KIWANGO CHA KUTENGWA KIDIJITALI NA ATHARI ZAKE KWA HAKI ZA BINADAMU

Ingawa kiwango halisi cha pengo la kidijitali halijulikani kwa urahisi, data ya utafiti wa Afrobarometer kutoka 2017 na 2018 zinaonyesha kwamba nyumba nyingi za Zimbabwe hazikuwa na simu za rununu na ufkiaji wa mtandao, kompyuta, au usambazaji wa umeme wa kuaminika. Huduma ya simu ya rununu ilipatikana karibu na maeneo yote ya mijini kufikia 2017, lakini 15% ya maeneo ya

19. POSTAL AND TELECOMMUNICATIONS REGULATORY AUTHORITY OF ZIMBABWE (POTRAZ), ABRIDGED POSTAL & TELECOMMUNICATIONS SECTOR PERFORMANCE REPORT, <https://t3n9sm.c2.acecdn.net/wp-content/uploads/2020/12/Abridged-Sector-Performance-report-3rd-Q-2020.pdf>. See also, <https://t3n9sm.c2.acecdn.net/wp-content/uploads/2020/03/Abridged-Sector-Performance-report-4th-Q-2019pdf.pdf>.

20. See African Declaration on Internet Rights and Freedoms, <https://africaninternetworkrights.org/en/principles/2>

21. Jeffrey Moyo and Patrick Kingsley, Zimbabwe Locks Down Capital, Thwarting Planned Protests, <https://www.nytimes.com/2020/07/31/world/africa/zimbabwe-coronavirus-protest.html>

22. NetBlocks, <https://netblocks.org/reports/zimbabwe-internet-disruption-limits-coverage-of-protests-7yNV70yq>

23. NetBlocks, <https://netblocks.org/reports/zimbabwe-internet-disruption-limits-coverage-of-protests-7yNV70yq>

24. See https://researchictafrica.net/ramp_indices_portal/

25. Idah Mhetu, Zimbabwe Records First Confirmed Case of Coronavirus, Minister Appeals for Public Calm <https://allafrica.com/stories/202003210054.html>

26. <https://www.africafex.org/country-highlights/misa-zimbabwe-calls-for-reduction-in-cost-of-data>

27. See <https://freedomhouse.org/country/zimbabwe/freedom-net/2020>

vijijini haikuwa na mtandao. 43% ya wamiliki wa simu za rununu na 28% tu katika maeneo ya vijijini walisema simu zao zina ufikiaji wa mtandao.²⁸ Kutengwa kidijitali kunapanua pengo la ukosefu wa usawa nchini Zimbabwe kuititia kukosekana kwa ufikiaji wa kutosha wa teknolojia ya kidijitali na unganishaji kwa mtandao ambao unaboresha ufikiaji wa elimu na ajira mionganoni mwa haki zinginezo. Wakati shule za kibinafsi zilihamia kwenye majukwaa ya mtandaoni, jamii za vijijini ziliachwa nyuma. Jumuiya ya Maendeleo ya Vijana (CYDT) iliambia PIN kwamba miundombinu ya kidijitali ilisalia kuwa changamoto kwa wengi ukizingatia rasilimali chache ambazo ni muhimu kuwezesha utumiaji wa data, mifumo na michakato.

Kanuni ya 37 ya Azimio la Kiafrika la Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Ufikiaji wa Habari inaamuru Mataifa kuwezesha haki za uhuru wa kujieleza na kupata habari mtandao na njia zinazohitajika kutekeleza haki hizi. Mtandao unapaswa kufikiwa na nafuu bila kubagua. Jumuiya ya Walimu ya Vijijini iliyoshikamana ya Zimbabwe ilitaja vizuizi vitatu muhimu kwa ujumuishaji wa kidijitali - gharama ya data ambayo ilikuwa kubwa mno kwa raia wa kawaida, upatikanaji mdogo wa vifaa vya ufikiaji mtandao na ujuzi mdogo kidijitali katika jamii za vijijini. Wizara ya Elimu ya Msingi na Sekondari ilizindua mpango wa kutoa masomo ya mtandaoni kupitia redio hatua ambayo ilikaribishwa kwenye kuziba pengo la kidijitali. Hata hivyo, pengo linasalia kwa sababu ya kutopatikana kwa vifaa na ufikiaji finyu.²⁹

Ukosefu wa ufikiaji wa simu janja na aina zingine za teknolojia ilikuwa kikwazo cha kupata habari muhimu juu ya janga la COVID-19 mnamo 2020,

huduma ya msingi ya afya na pia kuathiri ufikiaji wa habari inayofaa kwa kufurahia haki za binadamu kama vile habari juu ya utoaji wa huduma, maendeleo na mapendekezo ya marekebisho ya Katiba. Kwa UFIKIAJI wa kutosha wa zana za dijiti, jamii zingepewa uwezo zaidi wa kushiriki na michakato ya kitaifa.

KUTENGWA KIDIJITALI

Kulingana na ripoti ya 2019 ya Decades of Struggle and Hope: Zimbabwean Youth Compendium iliyochapishwa na kundi la Youth Empowerment and Transformation Trust, 42% ya vijana walikuwa na simu janja na 14% walikuwa na uwezo wa kuzifikia. Katika matokeo ya ripoti hiyo, umaarufu wa utumiaji wa mtandao kwa mitandao ya kijamii ulihimiliwa na washiriki katika mijadala yote ya mijini na baadhi ya mijadala na makundi ya vijini ambayo yaliripoti kutumia mtandao kufikia Facebook, Twitter, WhatsApp, Instagram, Skype, YouTube, Tinder na Telegram.³⁰ Hili halikubadilika ndani ya 2020. Ufikiaji wa teknolojia za kidijitali kwa wanawake na wasichana ni muhimu kwa uwezeshaji wa wanawake na unasalia kuwa pengo ambalo linahitaji kuzibwa nchini Zimbabwe. Wanawake, ambao ndio wengi katika sekta isiyo rasmi, waliathiriwa sana na kufungwa kwa nchi kwa mwaka 2020 hali ambayo ilisababisha sekta isiyo rasmi kusitisha shughuli za muhimu mwaka mzima. Wakati idadi kubwa ya wanawake wa mijini wana ufikiaji wa simu janja, upatikanaji wa mtandao haufikiwi na wengi, haswa vijijini. Kuziba pengo la kidijitali kwa wanawake kunaboresha ufikiaji wao wa habari ambao ni muhimu katika kupata haki za msingi za binadamu kama vile huduma ya afya ya mama na elimu.

28. AfroBarometer, Limited Internet access in Zimbabwe a major hurdle for remote learning during pandemic, http://afrobarometer.org/sites/default/files/publications/D%C3%A9p%C3%A9t%C3%A9s/ab_r7_dispatchno371_hurdles_for_remote_learning_during_pandemic_in_zimbabwe.pdf

29. The Herald, Zimbabwe: Bridging the Digital Divide in Education <https://allafrica.com/stories/202006090417.html>

30. YETT, Decades of Struggle and Hope: A Zimbabwean Youth Compendium 2019 Report <https://bit.ly/2MII8jw>

MIUNDOMBINU YA DIJITALI

Mnamo 2018, Wizara ya TEHAMA ilishirikiana na POTRAZ na kuanzisha zaidi ya vituo 200 vya Habari vya Jamii (CICS). CIC hizi hutoa ufikiaji wa kompyuta, mtandoa na teknolojia zinginezo za kidijitali ambazo zinawawezesha watu kukusanya habari, kuunda, kujifunza na kuwasiliana na wengine wakati wanaendelea ujuzi muhimu wa kidijitali. Hizi zilianzishwa ili kupunguza mwanya wa kidijitali. Wakati CIC hizi ni muhimu na hatua katika mwelekeo sahihi, zinakosa ufadhili wa kutosha na ufikiaji wao ni mdogo. Kuna haja ya suluhisho endelevu zaidi ambalo linahakikisha uwekezaji bora kwa CICs, kuwezesha shule za vijiji, zahanati na vituo vingine vya jamii kuwa na ufikiaji muhimu wa mtandoa na teknolojia za kidijitali kwa kuziba pengo la kidijitali.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Serikali inapaswa kukuza mazingira wezeshi ya haki na ujumuishaji wa kidijitali kwa kurekebisha au kufuta sera na sheria za ukandamizaji na zilizopitwa na wakati. Kuna haja ya sheria bora ya ulindaji wa data. Muswada wa Usalama wa Mtandoa na Ulindaji wa Data lazima ulinde faragha vya kutosha na kutoa adhabu ambazo zinapatikana ndani ya mipaka ya uwiano. COVID-19 haipaswi kutumiwa kama kisingizio cha kufungia upinzani. Uhuru wa kujieleza lazima ukombolewe kwa kusitisha ukamatwaji wa kiholela na kuwekwa kizuizini kinyume cha sheria kwa watendaji wa vyombo vya habari na wanaharakati. Mashtaka yasiyokuwa na sababu dhidi ya watendaji wa vyombo vya habari na wanaharakati lazima yatupiliwe mbali katika kukuza haki za kidijitali. Ni wajibu kwa serikali na kampuni za mawasiliano kuhakikisha usalama wa data na ufikiaji wa mtandoa ambao haukumbwi na usumbufu.

Serikali lazima ifanye kazi na wigo mpana wa wadau ili kuhakikisha miundombinu endelevu ya kidijitali. Kuna haja ya ushauri na uhamasishaji wa michakato ya seka nyingi kabla ya kuanzisha teknolojia yoyote inayokusanya data kutoka kwa wahusika wa data. Shughuli hizo lazima zijuimishe wote mionganoni mwao wahusika wa asasi za kiraia, wanateknolojia, watendaji wa vyombo vya habari, watu wenye ulemavu, wanawake, watoto na vijana. Serikali lazima iwe wazi kuhakikisha kwamba sera zinatekelezwa kwa kuzingatia haki za binadamu. Kampuni za mawasiliano lazima zitoe ripoti za uwazi ambazo zinaelezea wazi mwenendo wao wa biashara ambao unapaswa kuzingatia viwango vya haki za binadamu. Mashirika ya kijamii lazima yaendelee kujishughulisha na serikali na kampuni za mawasiliano kwa mazingira wezeshi ya haki za kidijitali na ujumuishwaji.

Utafiti maalum: COVID-19 Kisa Namba 15: Mzimbabwe Mwathiriwa wa habari potofu

Imeandaliwa na Thobekile Matimbe na Everson Mushava

Mwanamke mjini Bulawayo ambaye alipatikana kuwa na visuri vya COVID-19 mwanzoni mwa usajili wa visa alishambuliwa vikali mtandaoni. Hili lilitokana na toleo la serikali, kwenye jarida la The Chronicle, kuwa mganjwa – Kisa Nambari 15 – alikuwa akikaidi vigezo vya COVID-19 kwa kutoroka karantini, na kuhatarisha afya ya jamii. Kwa bahati mbaya, kufuatia hili, Kisa Nambari 15 aliweza tu kufahamu kuhusu hali yake kuititia mitando ya kijamii, na kumfanya mwathiriwa. Mfumo wa ufhuzi taarifa ulikuwa na kasoro na haukuzingatia ulindaji wa taarifa binafsi za wagonjwa. Kwa minajili ya kuhifadhi utambulisho wa Kisa Namba 15, utafiti huu utamtambulisha tu kama X.

Mnamo Aprili 16 2020, jarida la the Chronicle lilichapisha nakala kuhusu X likielezea kuwa alikuwa Kisa Nambari 15 japo alikuwa akizurura kote mjini Bulawayo, akisambaza COVID-19 bila kujali kujitenga kama inavyohitajika kwa waathiriwa wa virusi vya Korona. Mada ilikuwa “Jihadhari na mganjwa huyu! M w a n a m k e m w e n y e C O V I D - 1 9 a n a z u r u r a k o t e m j i n i” Nakala hii ilielezea X ikifichua kwamba Kisa Namba 15 alikuwa mhudumu wa afya anayekiuka maagizo ya COVID-19 baada ya kupima na kupatikana kuwa na virusi vya Korona. Nakala ilimuelezea kuwa mtu asiyejali.

Taarifa zilizokusanywa zilifichua kuwa X alichunguzwa vipimo vya COVID-19 mnamo April 12, 2020, kwa kutumia kipima joto (thermometer) na ikabainika kwamba alikuwa na hali ya juu ya joto. Alipimwa COVID-19 na Timu ya Kushughulikia Dharura ambayo ilimshauri asubiri masaa 48 ili kuweza kupata matokeo ya vipimo. Mnamo usiku wa Aprili 14 2020, X alipokea ujumbe kwenye simu yake ya rununu kutoka kwa marafiki amba walikuwa wanamjulia hali kujua iwapo alikuwa mzima. Aligundua taarifa ya ripoti ya COVID-19 15 mionganoni mwa jumbe kwenye simu yake iliyokuwa imetolewa na serikali ambayo ilikuwa ikimwelezea kuwa Kisa Nambari.

“Niliangalia kisanduku changu cha jumbe na kuona taarifa za kila siku kutoka kwa Wizara ya Afya na Malezi ya Watoto na papo hapo nikagundua kuwa Kisa Nambari 15 kilikuwa kinanielezea mimi kama walivyokuwa wameelezea marafiki zangu. Niliamiua kusubiri mawasiliano rasmi kutoka kwa Timu ya Kushughulikia Dharura amba ilikuja kwenye makazi jumanne, ya tarehe 15,

saa 14:30.” Hio ndio iliyokuwa mara ya kwanza kukumbana na matokeo yake ya vipimo. Serikali, kupitia Jopokazi la Kushughulikia Dharura, ilifeli kumfichua X matokeo yake kabla ya kuyafichua kwa umma. Marafiki zake waliweza kufahamu kupitia maelezo kwenye ripoti kuwa X alikuwa na virusi vya COVID-19. X alishangazwa kufahamu kuhusu hali yake ya COVID-19 kupitia mitandao ya kijamii.

Kana kwamba hili halikuwa limetosha, X alishangazwa zaidi pale the Chronicle lilichapisha nakala mnamo Aprili 16, 2020.

“[Hebu fikiria] kushtuka kwangu pale mida ya asubuhi mnamo ya tarehe 16 ya mnamo Aprili, 2020, Nilipokea kiungo cha chapisho la the Chronicle kikimshutumu Kisa Namba 15 kwa kuwa mwenye kutojali na kuhatarisha maisha ya wakazi kwa kukaidi kijitenga-kibinasi. Mitandao ya kijamii imesheheni taarifa zinazonifanya kujiuliza iwapo kuna Kisa Namba 15 kingine au ni kisa tu cha uanahabari usio na maadili,” alielezea X.

Nakala kwenye jarida la the Chronicle haipatikani tena wakati tulipokuwa tunaandaa taarifa ya utafiti huu. Kupitia nakala hiyo, serikali ilieneza taarifa za uongo kuhusu X. Taarifa hizo za uongo zilipatikana kwenye mitandao kama vile WhatsApp na Facebook. Serikali baadaye iliweka wazi kuwa X hakuwa na hatia na madai yaliyoelekezwa kwake kupitia nakala ya the Chronicle mnamo Aprili 18, 2020, yenye mada “Mwathiriwa wa COVID-19 anayekiuka vigezo apelekwa Thorngrove.” Toleo hili jipyta la the Chronicle lilifichua kuwa kulikuwa na mchanganyo kwa kuwa Kisa Namba 15 siye aliyekuwa amekiuka mipangilio ya karantini ya COVID-19 kama ilivyokuwa imeelezewa awali na maafisa wa Afya.

Kuna haja ya serikali kuhakikisha kwamba mikakati ya ulindaji imewekwa ili kuhakikisha faragha na ulindaji wa data za kibinagsi.

Utafiti maalum: Ulindaji wa faragha ya Wazimbabwe waathirika wa COVID-19

Imeandalika na Thobekile Matimbe na Everson Mushava

Zimbabwe ilisajili kisa chake cha kwanza cha COVID-19 mnamo Machi 21 2020 ndani ya mfumo wa huduma ya afya uliokuwa haujajiandaa. Idadi ya visa vilivyorekodiwa vya COVID-19 vilianza kuongezeka. Kati ya visa hivyo alikuwemo Saul Sakudya, mfanyabiashara wa Harare. Sakudya alikuwa kisa cha tatu cha COVID-19 kilichorekodiwa tangu kuanza kwa janga hilo mnamo March 2020 nchini Zimbabwe.

Kulingana na Sakudya, alionyesha dalili za kukohoa na kuhisi kizunguzungu baada ya kurejea kutoka safari nchini Dubai mnamo Machi 19 2020. Alitafuta ushauri wa wahudumu wa afya lakini hali yake haikuboreka. Sakudya aliamua kutembelea hospitali ya maambukizi ya Wilkins ambayo ilikuwa ni hospitali pekee iliyotengwa kushughulikia visa vya COVID-19 kwa wakati huo. Mwanawe wa kiume mwenye miaka 21 alimpeleka kituo cha Wilkins na Sakudya akapimwa COVID-19 ila hakuweza kupata matokeo yake papo hapo.

“Niliambiwa kuwa matokeo yangu yanetoka baada ya masaa matano, na iwapo hayangetokea, ingelimaanisha kuwa yalikuwa hasi,” alisema Sakudya.

Alikwenda nyumbani kusubiri matokeo yake kwa wasiwasi. Ilikuwa siku ya tatu ambayo Sakudya alipokea simu kuwa alikuwa amepatikana na virusi vya korona. Kulingana na Everson Mashava, mwanahabari aliyekuwa na mahojiano na Sakudya, katibu mkuu wa Idara ya Afya Bi. Agnes Mahomva, alilithibitishia jarida la The Standard wakati huo ya kuwa vipimo vya COVID-19 haswa viliazimiwa kuwasilishwa ndani ya masaa matano au saba.

Kuchelewa kwa taarifa kuhusu matokeo yake kulizua tararuki. Maafisa wa Idara ya Afya kisha walichukua vipimo vya mkewe Sakudya pamoja na vya mwanawe wa kiume kwa sababu walikuwa walezi wake, na vile vile vya bintiye mwenye miaka 10. Hii ilikuwa mojawapo wa uftialiaji wa wawasiliani na jopo lililokuwa likishughulikia ugonjwa huo.

Muda huo, Sakudya aliwekwa karantini katika Hospitali ya Magonjwa ya Kuambukiza ya Beatrice jijini Harare. Alikumbwa na unyanyapaa hospitalini humo kufuatia kuwa COVID-19 ilikuwa jambo jipyaa na la kutisha kwa

wahudumu wa afya hospitalini pale. Wahudumu wa afya hawakuwa na vifaa vyaa kutosha vyaa kujilinda wakati huo jambo lililowafanya kuhofia maisha yao. Katika taharuki hii, Sakudya aliamua kurejea nyumbani kujifanya karantini katika mazingira yaliofaa kwa ajili ya uponaji wake.

Cha kusikitisha ni kuwa hata kabla familia yake kupokea matokeo ya vipimo vyao, mitandao ya kijamii ilikuwa tayari imepokea taarifa kuwa wawili kwenye familia yake walikuwa wamepatikana na virusi vyaa COVID-19. Inasemakana, serikali ilichapisha visa hivyo vipyaa kabla ya kuwajulisha hali waathirika ikikiuka haki zao za ufikiaji taarifa. "Lilikuwa jambo la kusikitisha kwamba matokeo yalikuja baada ya taarifa kutolewa na tayari yalikuwa yanasantazwa kwenye mitandao ya kijamii. Hivi sio vizuri," alisema Sakudya akiwa katika hali ya masikitiko. "Tulipokea simu nyingi kutoka kwa jamaa, marafiki na majirani walioituambia kuwa mitandao ya kijamii ilikuwa imejaa habari za wanafamilia watatu kupatikana na virusi.

Hii ilikuwa kabla ya maafisa wa Wizara ya Afya kuja na matokeo. Lilikuwa tukio la kufadhaisha kwa mke wangu na mwanangu wa kiume kujua kuhusu hali yao ya afya kwenye mitandao ya kijamii." Sawa na matokeo yaliyokuwa yanasantazwa mtandaoni, mkewe na mwanawe wa kiume walibainika kuwa na virusi, huku bintiye mwenye miaka 10 akiwa na matokeo hasi.

Mkewe Sakudya alisema kuwa alikuwa mwathiriwa wa dhlulma kwenye mitandao ya kijamii. "Lilikuwa jambo lenye uchungu. Kwanza, nilielezewa kuwa mimi ni nyumba ndogo, mvurugaji wa nyumba za watu, na kisha matokeo ya vipimo vyangu vyaa COVID-19 kusambaa mtandaoni bila ya ufahamu wangu," alisema. Mwanawe wa kiume mwenye miaka 21 alielezea wasiwasi kwa "kutozingatiwa usiri wa hali ya afya ya familia hiyo". Alisema kwamba familia yake ilishuhudia unyanyapaa kufuatia hali ya matokeo ya vipimo vyao.

Familia ya Sakudya ilifedheheshwa kuititia kucheleweshwa kwa matokeo ya vipimo vyaa familia na ukosefu wa umakini katika utoaji matokeo hayo ya COVID-19 Machi 2020. Hakika hakukuwepo na hatua za ulindaji wa data kuhakikisha hatua madhubuti za ulindaji wa kuwataarifu waathirika kuhusu matokeo yao. Hatua kama hizo, kwa mfano, zinaelekeza uchapishaji wa taarifa kuhusu visa vipyaa vyaa COVID-19 baada ya kuwataarifu wahusika.

Kuongeza, kulikuwa na hitaji la kuweka hatua madhubuti kulinda faragha ya waathirika wa COVID-19.

HITIMISHO

Mfumo wa ikolojia wa dijitali barani Afrika unaendelea kukumbwa na ukiukwaji wa aina mbalimbali. Ripoti hii imeangazia hali ya haki za kidijitali katika nchi 20, udhibiti na uvurugwaji ukiripotiwa katika mwaka 2020. Mapendekezo kutoka ripoti za nchi hizo yanaonyesha makubaliano makubwa kuhusu wito wa juhudini ambazo zitahakikisha haki za binadamu, kuendeleza miundombinu na kukuza ufikiaji wa ufikiaji wa bei nafuu. Mfumo wa kutunga sheria na sera kuhusu ulindaji wa data na faragha, pamoja na sheria za mitandao, lazima izingatie viwango vilivyordhiwa vya kikanda na kimataifa, haswa Mkataba wa Kiafrika wa Haki za Binadamu na Haki za Watu (Mkataba) na Mkataba wa Kimataifa wa Haki za Kiraia na Kisiasa ambayo inaelezea katika vifungu vya 9 na 19 mtawalia uhuru wa kujieleza, maoni na ufikiaji wa habari. Kwa kuongezea, ni muhimu kwa mataifa bora ya Kiafrika kuridhia Mkataba wa Umoja wa Afrika kuhusu Usalama wa Mitandao na Ulindaji wa Data za Kibinafsi ili kuufanya utekelezekwa na kutoa mfumo wa kikanda wa kupambana na uhalifu wa mtandaoni wakati nchi ambazo hazina sheria za ulindaji wa data zinapaswa kuweka kipaumbele kutungwa sheria hizi. Ni muhimu pia kwamba nchi ambazo bado zinachukilia kukashifu na habari za uongo kuwa ni maosa ya jinai, zifute sheria kama hizi na kuzingatia njia mbadala za kuzuia habari potofu kama vile kupitia madai ya kiraia.

Kufuatia janga la Covid-19, masuala ya upatikanaji wa bei nafuu na ufikiaji wenye maana ni ya dharura zaidi. Ripoti hii inaangazia idadi kubwa ya watu ambao wameachwa nyuma kufuatia ukosefu dhahiri wa fursa zinazojumuisha za kijidjitali zinazohitajika kupunguza pengo la kidijitali. Azimio la Tume ya Afrika ya Haki za Binadamu na Haki za Watu kuhusu Kanuni za Uhuru wa Kujieleza na Ufikiaji wa Habari inaelezea kanuni za kukuza na kutimiza kifungu cha 9 cha Hati hiyo ambayo mataifa ya Kiafrika lazima yairejelee katika kuhakikisha ufuataji. Miundombinu duni ya kidijitali imeonekana kote katika nchi zilizojumuishwa katika ripoti hii, ikionyesha kwamba tahadhari lazima zipewe kipaumbele kwa kujenga miundombinu thabiti dhidi ya mizozo ya baadaye kwa kuzingatia kuboresha ufikiaji wa kila mtu badala ya maamuzi yanayokiuka haki za raia wa Kiafrika na kuzuia ujumuishaji.

Uwezo na athari za ushiriki na ushirikiano zilidhihirishwa katika ripoti hii na hatua muhimu katika nchi za Ghana, Botswana, Malawi na Kenya. Cha muhimu zaidi kushereheke maendeleo haya, hata hivyo, ni kwa wadau tofauti kushiriki na kufanya kazi kwa pamoja katika kulinda haki za dijitali na kukuza ujumuishaji. Ushirikiano huu unachukua aina ya kampeni za kukuza uelewa, michakato ya mashauriano na vikundi husika, wadau na sekta kuhusu maswala yanayowahu, na kutoa ufikiaji wa majukwaa na teknolojia za dijitali ambazo hazijumuishi tu bali pia ni za gharama nafuu na zenyetwa. Ili kufanikisha kuziba mapengo yaliyopo, hakuna anayepaswa kuachwa nyuma na mazungumzo lazima yajumuise watendaji wa aasi za kiraia, serikali, wafanyabiashara, wanateknolojia, watendaji wa vyombo vya habari, watetezi, watu wenye ulemavu, wanawake, watoto na vijana.

HAKI ZA DIGITALI NA UJUMUISHAJI BARANI AFRIKA RIPOTI YA 2020

UCHAPISHAJI WA PARADIGM INITIATIVE

PARADIGM
INITIATIVE

Paradigm Initiative

374 Borno Way, Yaba, Lagos, Nigeria

Email: media@paradigmhq.org

www.paradigmhq.org